پاسخ‌نامه آزمون آزمایشی خیلی سبز

رشته انسانی

پایه دوازدهم	مرحله پنجم
۰۶ - ۱۴۰۵	۲۴/مهر/۱۴۰۵

نام درس	طراحان به ترتیب حروف الفبا
ریاضی و آمار	علی شهرابی ـ امیرحسین قانع ـ محمد یگانه
علوم و فنون ادبی	علی شجاع ـ بهنام کیانی شاهوندی ـ یعقوب کیانی ـ حسینعلی موسی‌زاده
جامعه‌شناسی	کاظم داوری ـ محمدابراهیم مازنی
روان‌شناسی	مهدی جاهدی ـ امیرحسین حبیب‌زاده ـ علی رمضانی ـ ضحی سکاکی
عربی، زبان قرآن	کیارش پورمهدی ـ موسی کاظم‌غلامی ـ زهرا فرزانه ـ خالد مشیرپناهی ـ شراره مظلومی
تاریخ	حبیبه محبی
جغرافیا	سعید بهروزی‌فر ـ علیرضا حسن‌طهرانی ـ الهام میرزایی
فلسفه و منطق	علی‌اکبر آخوندی
اقتصاد	سارا شریفی ـ ستایش محمدی

نام درس	مسئول درس	گزینشگر	مؤلف پاسخ‌نامه	ناظر علمی	ویراستاران به ترتیب حروف الفبا
ریاضی و آمار	علی شهرابی	علی شهرابی	علی شهرابی	محمد اسکندری یگانه	میثم حصارکی ـ عباس حسینی منصور زرکش اصفهانی ماهان فنی‌فر ـ هلیا سیدی
علوم و فنون ادبی	بهنام کیانی شاهوندی	بهنام کیانی شاهوندی	بهنام کیانی شاهوندی	ابوالفضل قاضی فخرآستانه طاهره موسی‌زاده	رضا رنجبری ـ امیرمحمد شیرزاد مژده میرزایی
جامعه‌شناسی	محمدابراهیم مازنی	محمدابراهیم مازنی	محمدابراهیم مازنی	رضا کربلایی علی هانی رکن‌الدینی	مریم پارسائیان ـ علی سلوکی سعید ستوده‌مهر ـ حبیبه محبی
روان‌شناسی	سیمین زاهدی	سیمین زاهدی	سیمین زاهدی	مهدی پارچه‌باف	یاسمین آشینه ـ مهدی جاهدی محمدرضا شریفی
عربی، زبان قرآن	موسی کاظم‌غلامی	موسی کاظم‌غلامی	شاهو مرادیان	پدرام علیمرادی سمیه جغتایی محمدصادق خادم	سمانه ریحانی محمدمهدی عسکرآبادی زهرا فارسی
تاریخ	حبیبه محبی	حبیبه محبی	حبیبه محبی	علی آقاجان‌پور	سعید بهروزی‌فر کیان کیانی‌دوست واقع بهروز یحیی
جغرافیا	علیرضا حسن‌طهرانی	علیرضا حسن‌طهرانی	علیرضا حسن‌طهرانی	حبیبه محبی	سعید بهروزی‌فر ـ حبیبه محبی بهروز یحیی
فلسفه و منطق	علی‌اکبر آخوندی	علی‌اکبر آخوندی	علی‌اکبر آخوندی	محمد کشوری علی آقاجان‌پور	علی سلوکی
اقتصاد	سارا شریفی	سارا شریفی	سارا شریفی	مهناز حامدی چرمخوران	محمدرضا حیاتی ـ کوثر رعدی محمدرضا شریفی ـ پارسا کثیری

مدیر تألیف آزمون: دکتر فاطمه آقاجان‌پور

ایران توشه
توشه‌ای برای موفقیت

ویژه کنکوری‌های ۱۴۰۶

Azmoonkheilisabz.com

آزمون آزمایشی خیلی سبز

تیم اجرایی و تألیف آزمون	مینا کریم‌زاده ـ حبیبه محبی

سرپرست تولید	الناز علی‌یاری‌زاده
ویراستاران فنی	نیلوفر اعتمادی ـ نیوشا پیمان ـ زهرا صفری الهه صفری ـ فاطمه علی‌اکبری ـ محیا غنی‌فرد ساناز فلاحی ـ نادره نازآوری ـ ساعده نمازی
رسام	ندا فخاری سارا گنجی آزادپور
صفحه‌آرایی	مریم حسین‌زاده ـ سپیده سخائی ـ الهام سهرابی طاهره صادق‌نژاد ـ مائده صبری ـ نیلوفر فرخجسته فاطمه قیاسوند ـ مهدیه گل‌پور ـ دریا لطفی

ایران توشه
توشه‌ای برای موفقیت

Azmoonkheilisabz.com

۱ **می‌خواهیم از بین ۴ دانش‌آموز کلاس دهم و ۵ دانش‌آموز کلاس یازدهم و ۶ دانش‌آموز کلاس دوازدهم، یک دانش‌آموز انتخاب کنیم. به چند طریق می‌توانیم این دانش‌آموز را انتخاب کنیم؟**

۱) ۳ ۲) ۱۵ ۳) ۶۰ ۴) ۱۲۰

پاسخ: گزینهٔ ۲

زیرمبحث: ریاضی و آمار (۳) ـ فصل ۱ ـ درس ۱

درس Box اگر بتوان عملی را به m طریق و عمل دیگری را به n طریق انجام داد، و این دو عمل را نتوان با هم انجام داد، در این صورت به $(m+n)$ طریق می‌توان عمل اول «یا» عمل دوم را انجام داد. (اصل جمع به بیش از دو عمل نیز قابل تعمیم است.)

پاسخ خیلی تشریحی ✔ باید یک دانش‌آموز دهم یا یک دانش‌آموز یازدهم یا یک دانش‌آموز دوازدهم انتخاب کنیم، پس:

$$\text{تعداد حالات} = \underset{\text{دهم}}{۴} + \underset{\text{یازدهم}}{۵} + \underset{\text{دوازدهم}}{۶} = ۱۵$$

کتاب درسی **می‌خواهیم از بین ۱۰ دانش‌آموز کلاس دهم و ۱۱ دانش‌آموز کلاس یازدهم و ۱۲ دانش‌آموز کلاس دوازدهم یک دانش‌آموز انتخاب کنیم؛ به چند طریق می‌توانیم این دانش‌آموز را انتخاب کنیم؟**

(ریاضی و آمار (۳) ـ تمرین ۱ صفحهٔ ۱۰ کتاب درسی)

ایران توشه
توشه ای برای موفقیت

۲ با ارقام ۰، ۱، ۳، ۴، ۵، ۷ و ۸، چند عدد سه‌رقمی فرد بدون ارقام تکراری می‌توان نوشت؟

۱) ۸۰ ۲) ۱۰۰ ۳) ۱۲۰ ۴) ۹۶

پاسخ: گزینهٔ ۲

زیرمبحث: ریاضی و آمار (۳) ـ فصل ۱ ـ درس ۱

پاسخ خیلی تشریحی ✔ **گام اول:** باید رقم یکان فرد باشد؛ پس برای یکان ۴ حالت (۱، ۳، ۵ و ۷) داریم:

$$\frac{\text{۴}}{\text{یکان}} \times \frac{\quad}{\text{دهگان}} \times \frac{\quad}{\text{صدگان}}$$

گام دوم: یکی از ۴ رقم بالا (مثلاً ۷) استفاده شد. صفر هم نمی‌تواند در صدگان باشد، پس برای صدگان ۵ حالت داریم (۱، ۳، ۴، ۵ و ۸):

$$\frac{\text{۴}}{\text{یکان}} \times \frac{\quad}{\text{دهگان}} \times \frac{\text{۵}}{\text{صدگان}}$$

گام سوم: فرض کنید ۸ هم در صدگان استفاده شده. الان صفر به بازی برمی‌گردد و دهگان باید از بین ۵ رقم باقی‌مانده (۰، ۱، ۳، ۴ و ۵) به دست آید:

$$\frac{\text{۴}}{\text{یکان}} \times \frac{\text{۵}}{\text{دهگان}} \times \frac{\text{۵}}{\text{صدگان}} = ۱۰۰$$

امتحان نهایی با ارقام ۰، ۱، ۲، ۳، ۴ و بدون تکرار ارقام، چند عدد سه‌رقمی فرد می‌توان نوشت؟ *(سؤال ۴ ـ امتحان نهایی خرداد ۱۴۰۴)*

ایران توشه
توشه ای برای موفقیت

۳ **یک دوره بازی فوتبال بین ۸ تیم فوتبال، به صورت رفت و برگشت انجام می‌شود. اگر همهٔ تیم‌ها با هم بازی داشته باشند، در پایان دوره، چند بازی انجام می‌شود؟**

۱) ۳۲ ۲) ۲۸ ۳) ۵۶ ۴) ۶۴

پاسخ: گزینهٔ ۳

زیرمبحث: ریاضی و آمار (۳) ـ فصل ۱ ـ درس ۱

پاسخ خیلی تشریحی

گام اول: برای هر بازی، یک میزبان و یک مهمان داریم؛ پس:

$$\text{تعداد کل بازی‌ها} = \frac{\quad}{\text{میزبان}} \times \frac{\quad}{\text{مهمان}}$$

گام دوم: برای میزبان ۸ انتخاب و برای مهمان ۷ انتخاب داریم؛ پس:

$$\text{تعداد کل بازی‌ها} = \frac{۸}{\text{میزبان}} \times \frac{۷}{\text{مهمان}} = ۵۶$$

ایران توشه
توشه ای برای موفقیت

۴ **با ارقام ۰، ۱، ۲، ۳، ۶ و ۸، چند عدد سه‌رقمی بدون ارقام تکراری و بزرگ‌تر از ۳۵۰ و کوچک‌تر از ۸۳۰ می‌توان نوشت؟**

۱) ۴۰ ۲) ۳۸ ۳) ۳۶ ۴) ۴۲

پاسخ: گزینهٔ ۱

زیرمبحث: ریاضی و آمار (۳) ـ فصل ۱ ـ درس ۱

پاسخ خیلی تشریحی ✔

گام اول: باید صدگان ۳ یا ۶ یا ۸ باشد.

گام دوم: هر سه حالت را جداگانه حساب می‌کنیم:

- صدگان ۳ باشد؛ باید دهگان ۶ یا ۸ باشد:

$$\overset{۳}{\uparrow}\quad \overset{۸,۶}{\uparrow}$$
$$\frac{۱}{\text{صدگان}} \times \frac{۲}{\text{دهگان}} \times \frac{۴}{\text{یکان}} = ۸$$

- صدگان ۶ باشد:

$$\overset{۶}{\uparrow}$$
$$\frac{۱}{\text{صدگان}} \times \frac{۵}{\text{دهگان}} \times \frac{۴}{\text{یکان}} = ۲۰$$

- صدگان ۸ باشد؛ باید دهگان ۰ یا ۱ یا ۲ باشد:

$$\overset{۸}{\uparrow}\quad \overset{۲,۱,۰}{\uparrow}$$
$$\frac{۱}{\text{صدگان}} \times \frac{۳}{\text{دهگان}} \times \frac{۴}{\text{یکان}} = ۱۲$$

گام سوم: مجموع حالات برابر است با:

$$۸ + ۲۰ + ۱۲ = ۴۰$$

کنکور **با ارقام ۰، ۱، ۲، ۳، ۴ و ۵ چند عدد سه‌رقمی مضرب ۵ و بدون تکرار ارقام کوچک‌تر از ۴۴۰ می‌توان نوشت؟**

(سؤال ۱۵ کنکور انسانی ۱۴۰۴ ـ نوبت دوم)

۱) ۲۱ ۲) ۲۰ ۳) ۳۱ ۴) ۳۰

ایران توشه
توشه ای برای موفقیت

۵ در چند جایگشت از حروف کلمهٔ «spring»، حروف r و i وسط قرار می‌گیرند؟

۱) ۲۴ ۲) ۳۶ ۳) ۴۸ ۴) ۵۶

پاسخ: گزینهٔ ۳

زیرمبحث: ریاضی و آمار (۳) ـ فصل ۱ ـ درس ۱

پاسخ خیلی تشریحی

گام اول: برای آن‌که در یک کلمهٔ ۶حرفی، دو حرف r و i وسط باشند، یکی از دو حالت زیر را داریم:

۱) _ _ i r _ _

۲) _ _ r i _ _

گام دوم: پس این دو خانه، ۲ حالت دارند و ۴ خانهٔ دیگر باید با ۴ حرف باقی‌مانده (g, n, p, s) پر شوند:

۱) $\underline{۴} \times \underline{۳} \times \overset{i}{\underset{\uparrow}{\underline{۱}}} \times \overset{r}{\underset{\uparrow}{\underline{۱}}} \times \underline{۲} \times \underline{۱} = ۲۴$

۲) $\underline{۴} \times \underline{۳} \times \overset{r}{\underset{\uparrow}{\underline{۱}}} \times \overset{i}{\underset{\uparrow}{\underline{۱}}} \times \underline{۲} \times \underline{۱} = ۲۴$

گام سوم: مجموع حالات برابر است با:

$۲۴ + ۲۴ = ۴۸$

ایران توشه
توشه ای برای موفقیت

۶ تعداد جایگشت‌های حروف کلمهٔ «SARAVAN» که در همهٔ آن‌ها حروف A یک‌درمیان قرار گیرند کدام است؟

۱) ۶۴ ۲) ۷۲ ۳) ۱۲۸ ۴) ۱۴۴

پاسخ: گزینهٔ ۲

زیرمبحث: ریاضی و آمار (۳) ـ فصل ۱ ـ درس ۱

پاسخ خیلی تشریحی

گام اول: در سه حالت زیر، حروف A، یکی‌درمیان قرار می‌گیرند:

۱) A _ A _ A _ _

۲) _ A _ A _ A _

۳) _ _ A _ A _ A

گام دوم: چهار خانهٔ خالی، در هر حالت باید با ۴ حرف باقی‌مانده (S، R، V و N) پر شوند، پس هر کدام $4!$ حالت دارند:

۱) $\underset{\uparrow A}{1} \times 4 \times \underset{\uparrow A}{1} \times 3 \times \underset{\uparrow A}{1} \times 2 \times 1 = 24$

۲) $4 \times \underset{\uparrow A}{1} \times 3 \times \underset{\uparrow A}{1} \times 2 \times \underset{\uparrow A}{1} \times 1 = 24$

۳) $4 \times 3 \times \underset{\uparrow A}{1} \times 2 \times \underset{\uparrow A}{1} \times 1 \times \underset{\uparrow A}{1} = 24$

گام سوم: مجموع حالات برابر است با:

$24 + 24 + 24 = 72$

ایران توشه
توشه ای برای موفقیت

۷ بین دو شهر A و B، $x+1$ راه و بین دو شهر B و C، x راه و بین دو شهر A و C، $2x-1$ راه مستقیم وجود دارد. فردی می‌خواهد از A به C برود و می‌تواند از B عبور کند یا مستقیماً به C برود. اگر تعداد کل مسیرهای ممکن را با $f(x)$ نشان دهیم، کدام گزینه صحیح است؟ (همهٔ مسیرها دوطرفه هستند.)

۱) $f(۲)=۸$ ۲) $f(۳)=۱۸$

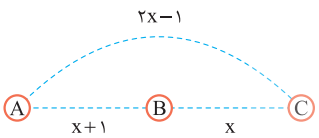
۳) $f(۴)=۲۹$ ۴) $f(۵)=۳۹$

پاسخ: گزینهٔ ۴

زیرمبحث: ریاضی و آمار (۳) ـ فصل ۱ ـ درس ۱

پاسخ خیلی تشریحی ✔

گام اول: شکل می‌کشیم:

گام دوم: برای رفتن از A به C، دوتا مسیر داریم:

- مسیر $\overline{ABC}$:

$$\frac{x+۱}{\text{B به A}}\times\frac{x}{\text{C به B}}=x^۲+x$$

- مسیر $\overline{AC}$:

$$\frac{۲x-۱}{\text{C به A}}$$

گام سوم: مجموع حالات برابر است با:

$$(x^۲+x)+(۲x-۱)=x^۲+۳x-۱$$

بنابراین:

$$f(x)=x^۲+۳x-۱$$

گام چهارم: در بین گزینه‌ها، فقط گزینهٔ (۴) درست است:

$$f(۵)=۵^۲+۳(۵)-۱=۲۵+۱۵-۱=۳۹$$

ایران توشه
توشه ای برای موفقیت

۸ در تساوی $\frac{۱۶!+۱۵!}{۱۵!+a\times۱۴!}=۱۵$، مقدار a کدام است؟

۱) ۱ ۲) ۲ ۳) -۱ ۴) -۲

پاسخ: گزینهٔ ۲

زیرمبحث: ریاضی و آمار (۳) ـ فصل ۱ ـ درس ۱

پاسخ خیلی تشریحی

گام اول: در صورت از $۱۵!$ و در مخرج از $۱۴!$، فاکتور می‌گیریم:

$$\frac{۱۶!+۱۵!}{۱۵!+a\times۱۴!}=\frac{۱۶\times۱۵!+۱۵!}{۱۵\times۱۴!+a\times۱۴!}=\frac{\overset{۱۵}{\cancel{۱۵!}}(۱۶+۱)}{\cancel{۱۴!}(۱۵+a)}=\frac{۱۵\times۱۷}{۱۵+a}$$

گام دوم: کسر بالا باید با ۱۵ برابر باشد:

$$\frac{\overset{۱}{\cancel{۱۵}}\times۱۷}{۱۵+a}=\overset{۱}{\cancel{۱۵}}\Rightarrow\frac{۱۷}{۱۵+a}=۱\Rightarrow ۱۵+a=۱۷\Rightarrow a=۲$$

ایران توشه
توشه ای برای موفقیت

۹ جواب معادلهٔ $P(n , ۳) = ۸۰n - ۸۰$ کدام است؟

۱) ۹ ۲) ۱۰ ۳) ۱۱ ۴) ۸

پاسخ: گزینهٔ ۲

زیرمبحث: ریاضی و آمار (۳) ـ فصل ۱ ـ درس ۱

درس Box

تعداد جایگشت‌های rتایی از بین n شیء، برابر است با:

$$P(n , r) = \frac{n!}{(n-r)!}$$

پاسخ خیلی تشریحی ✓

گام اول: عبارت $P(n , ۳)$ را باز می‌کنیم.

$$P(n , ۳) = \frac{n!}{(n-۳)!} = \frac{n(n-۱)(n-۲)\cancel{(n-۳)!}}{\cancel{(n-۳)!}} = n(n-۱)(n-۲)$$

گام دوم: در سمت راست تساوی از ۸۰ فاکتور می گیریم:

$$\underbrace{P(n , ۳)}_{\text{گام اول}} = \underbrace{۸۰n - ۸۰}_{\text{فاکتور از ۸۰}} \Rightarrow \cancel{n(n-۱)}(n-۲) = ۸۰\cancel{(n-۱)} \Rightarrow n(n-۲) = ۸۰$$

$$\Rightarrow n^۲ - ۲n - ۸۰ = ۰ \xrightarrow{\text{جمله مشترک}} (n-۱۰)(n+۸) = ۰ \Rightarrow \begin{cases} n = ۱۰ & ✓ \\ n = -۸ & \times \end{cases}$$

ایران توشه
توشه ای برای موفقیت

۱۰ به چند طریق، ۶ نفر می توانند در یک صف قرار گیرند، به طوری که نفر اول و آخر، قد بلندترین و قد کوتاه‌ترینشان نباشند؟

۱) ۷۲ ۲) ۱۴۴ ۳) ۱۹۲ ۴) ۲۸۸

پاسخ: گزینهٔ ۴

زیرمبحث: ریاضی و آمار (۳) ـ فصل ۱ ـ درس ۱

پاسخ خیلی تشریحی

گام اول: فرض کنید ۶ نفر به صورت مقابل باشند:

قدکوتاه‌ترین ← a , b , c , d , e , f → قدبلندترین

گام دوم: شش جایگاه به صورت مقابل داریم:

$\underline{\text{نفر اول}} \times \underline{\text{نفر دوم}} \times \underline{\text{نفر سوم}} \times \underline{\text{نفر چهارم}} \times \underline{\text{نفر پنجم}} \times \underline{\text{نفر ششم}}$

گام سوم: نفر اول و ششم باید a و f نباشند، پس از بین ۴ نفر باقی‌مانده پر می‌شوند؛ در نتیجه یکی ۴ حالت و دیگری ۳ حالت دارد:

$\underline{\text{نفر اول}}^{۴} \times \underline{\text{نفر دوم}} \times \underline{\text{نفر سوم}} \times \underline{\text{نفر چهارم}} \times \underline{\text{نفر پنجم}} \times \underline{\text{نفر ششم}}^{۳}$

گام چهارم: ۴ جای خالی را با ۴ نفر باقی‌مانده پر می‌کنیم:

$\underline{\text{نفر اول}}^{۴} \times \underline{\text{نفر دوم}}^{۴} \times \underline{\text{نفر سوم}}^{۳} \times \underline{\text{نفر چهارم}}^{۲} \times \underline{\text{نفر پنجم}}^{۱} \times \underline{\text{نفر ششم}}^{۳} = ۲۸۸$

ایران توشه
توشه ای برای موفقیت

۱۱ جواب معادلهٔ $\frac{۱}{۶}(x-۱)=\frac{۱}{۳}(x+۴)$ کدام است؟

۱) ۷ ۲) -۷ ۳) ۹ ۴) -۹

پاسخ: گزینهٔ ۴

زیرمبحث: ریاضی و آمار (۱) ـ فصل ۱ ـ درس ۱

پاسخ خیلی تشریحی

گام اول: دو طرف را در ۶ ضرب می‌کنیم:

$$\overset{۲}{\cancel{۶}}\times\frac{۱}{\cancel{۳}}(x+۴)=\cancel{۶}\times\frac{۱}{\cancel{۶}}(x-۱) \Rightarrow ۲(x+۴)=x-۱$$

گام دوم: عدد ۲ را در پرانتز ضرب می‌کنیم:

$$۲x+۸=x-۱ \Rightarrow ۲x-x=-۱-۸ \Rightarrow x=-۹$$

ایران توشه
توشه ای برای موفقیت

۱۲ **با توجه به پیش‌بینی درخواست بازار آهن، کارخانهٔ ذوب آهن اصفهان، از روز شنبه تا چهارشنبهٔ همان هفته، هر روز تولید خود را دو برابر کرده است. اگر مجموع تولید دو روز آخر از دو برابر مجموع تولید سه روز اول، ۶۵۰ واحد بیشتر باشد، تولید روز دوم چند واحد کالا بوده است؟**

۱) ۱۳۰ ۲) ۲۶۰ ۳) ۱۵۰ ۴) ۳۰۰

پاسخ: گزینهٔ ۱

زیرمبحث: ریاضی و آمار (۱) ـ فصل ۱ ـ درس ۱

پاسخ خیلی تشریحی ✔

گام اول: تولید روز شنبه را x واحد می‌گیریم. تولید هر روز نسبت به روز قبل، ۲ برابر شده، پس:

شنبه	یک‌شنبه	دوشنبه	سه‌شنبه	چهارشنبه
x	$2x$	$4x$	$8x$	$16x$

گام دوم:

- مجموع تولید دو روز آخر برابر است با:

$$8x + 16x = 24x$$

- مجموع تولید سه روز اول برابر است با:

$$x + 2x + 4x = 7x$$

گام سوم: مجموع تولید دو روز آخر ($24x$) از دو برابر مجموع تولید سه روز اول ($2\times 7x = 14x$) ۶۵۰ واحد بیشتر است، پس:

$$24x = 14x + 650 \Rightarrow 10x = 650 \Rightarrow x = \frac{650}{10} = 65$$

گام چهارم: تولید روز دوم (یکشنبه) برابر است با:

$$2x = 2\times 65 = 130$$

ایران توشه
توشه ای برای موفقیت

۱۳ مربع عددی با مربع ۴ واحد بیشتر از قرینهٔ آن عدد برابر است. ۷ برابر این عدد را a می‌گیریم. مجموع ارقام a کدام است؟

۱) ۸ ۲) ۳ ۳) ۱۰ ۴) ۵

پاسخ: گزینهٔ ۴

زیرمبحث: ریاضی و آمار (۱) ـ فصل ۱ ـ درس ۱

پاسخ خیلی تشریحی ✓

گام اول: عدد مورد نظر را x می‌گیریم. مربع x با $\overbrace{\text{مربع ۴ واحد بیشتر از قرینهٔ x}}^{(-x+4)^2}$، برابر است، پس:

$$\underbrace{x^2}_{\text{مربع } x} = \overbrace{(-x+4)^2}^{\text{مربع ۴ واحد بیشتر از قرینهٔ } x}$$

گام دوم: سمت راست را با اتحاد مربع، باز می‌کنیم:

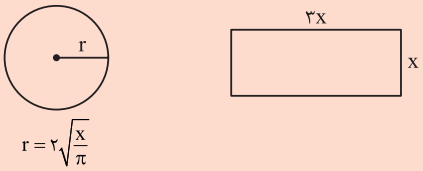
$$x^2 = x^2 - 8x + 16 \Rightarrow 8x = 16 \Rightarrow x = \frac{16}{8} = 2$$

گام سوم:

- ۷ برابر ۲ می‌شود $a = 14$
- مجموع ارقامش برابر است با: $1 + 4 = 5$

ایران توشه
توشه ای برای موفقیت

۱۴ اگر مساحت مستطیل، ۶ برابر مساحت دایره باشد، قطر مستطیل کدام است؟

۱) $۴\sqrt{۵}$

۲) $۸\sqrt{۵}$

۳) $۴\sqrt{۱۰}$

۴) $۸\sqrt{۱۰}$

پاسخ: گزینهٔ ۴

زیرمبحث: ریاضی و آمار (۱) ـ فصل ۱ ـ درس ۲

پاسخ خیلی تشریحی

گام اول: مساحت هر دو شکل را حساب می‌کنیم:

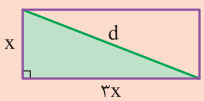
$$S_{\text{مستطیل}} = \text{عرض} \times \text{طول} = (۳x)\times(x) = ۳x^۲$$

$$S_{\text{دایره}} = \pi r^۲ = \pi(۲\sqrt{\frac{x}{\pi}})^۲ = \pi \times ۴(\frac{x}{\pi}) = ۴x$$

گام دوم: مساحت مستطیل، ۶ برابر مساحت دایره است، پس:

$$۳x^۲ = ۶(۴x) \xrightarrow{\div ۳} x^۲ = ۸x \Rightarrow x^۲ - ۸x = ۰ \xrightarrow{\text{فاکتور از } x} x(x-۸)=۰ \Rightarrow \begin{cases} x=۰ & \times \\ x=۸ & \checkmark \end{cases}$$

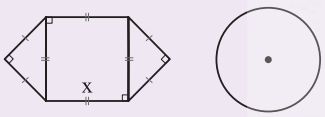
گام سوم: قطر مستطیل را با فیثاغورس حساب می‌کنیم:

$$d^۲ = x^۲ + \underbrace{(۳x)^۲}_{۹x^۲} \Rightarrow d^۲ = ۱۰x^۲ \Rightarrow d = \sqrt{۱۰}\underbrace{x}_{۸} = ۸\sqrt{۱۰}$$

کنکور اگر شعاع دایرهٔ شکل زیر برابر $\frac{۱}{\sqrt{۲\pi}}x$ و مجموع مساحت‌های دو شکل برابر ۱۶ باشد، محیط دایره کدام است؟

(سؤال اکنکور انسانی ۱۴۰۴ ـ نوبت اول)

۱) $\sqrt{\pi}$

۲) $۲\sqrt{\pi}$

۳) $۳\sqrt{\pi}$

۴) $۴\sqrt{\pi}$

ایران توشه
توشه ای برای موفقیت

۱۵ حاصل‌ضرب ریشه‌های معادلهٔ $2x^2+(a+1)x+a-1=0$، برابر با $-3/5$ است. a کدام است؟

۱) -6 ۲) -8 ۳) 8 ۴) 6

پاسخ: گزینهٔ ۱

زیرمبحث: ریاضی و آمار (۱) ـ فصل ۱ ـ درس ۲

درس Box

$ax^2+bx+c=0$

- مجموع ریشه‌ها: $S=\frac{-b}{a}$
- حاصل‌ضرب ریشه‌ها: $P=\frac{c}{a}$

پاسخ خیلی تشریحی ✔

گام اول: در معادلهٔ $\underset{A}{2}x^2+\underbrace{(a+1)}_{B}x+\underbrace{a-1}_{C}=0$، ضرب ریشه‌ها برابر است با:

$$P=\frac{C}{A}=\frac{a-1}{2}$$

گام دوم: باید کسر بالا با $-3/5$ برابر باشد، پس:

$$\frac{a-1}{2}=-3/5 \Rightarrow a-1=-7 \Rightarrow a=-6$$

کنکور

به ازای چه مقداری از a، مجموع ریشه‌های معادلهٔ درجه‌دوم $2x^2+ax-7=0$ برابر $1/5$ است؟

(سؤال ۲ کنکور انسانی ۱۴۰۵)

۱) $3/5$ ۲) 3 ۳) -3 ۴) $-3/5$

ایران توشه
توشه ای برای موفقیت

۱۶ هزینهٔ تولید x کالا از رابطهٔ $x^۲ + ۴x + ۱۰۰$ به دست می‌آید و هر واحد از آن کالا ۳۳ واحد پول به فروش می‌رسد. فاصلهٔ دو نقطهٔ سربه‌سر این تولید کدام است؟

۱) ۲۰ ۲) ۲۱ ۳) ۱۹ ۴) ۲۶

پاسخ: گزینهٔ ۲

زیرمبحث: ریاضی و آمار (۱) ـ فصل ۱ ـ درس ۲

درس Box

جواب‌های معادلهٔ «درآمد = هزینه» نقاط سربه‌سر را به ما می‌دهند.

پاسخ خیلی تشریحی ✔

گام اول: هر واحد از کالا را ۳۳ واحد پول می‌فروشد، پس:

$$\text{درآمد} = \underbrace{\text{تعداد}}_{x} \times \underbrace{\text{قیمت هر کالا}}_{۳۳} = ۳۳x$$

گام دوم: معادلهٔ «درآمد = هزینه» را تشکیل می‌دهیم:

$$x^۲ + ۴x + ۱۰۰ = ۳۳x \Rightarrow x^۲ \underbrace{-۲۹}_{ج} x + \underbrace{۱۰۰}_{ض} = ۰ \xrightarrow{\text{جمله مشترک}} (x-۴)(x-۲۵) = ۰ \Rightarrow \begin{cases} x = ۴ \\ x = ۲۵ \end{cases}$$

گام سوم: فاصلهٔ نقاط سربه‌سر برابر است با:

$$۲۵ - ۴ = ۲۱$$

ایران توشه
توشه ای برای موفقیت

۱۷ معادلهٔ $(x+۲)^۲ = m(x^۲+۴)$ یک ریشهٔ مضاعف دارد. m کدام است؟

۱) صفر، ۲ ۲) صفر، ۲− ۳) ۲، ۱ ۴) ۲−، ۱

پاسخ: گزینهٔ ۱

زیرمبحث: ریاضی و آمار (۱) ـ فصل ۱ ـ درس ۲

درس Box

معادلهٔ درجه‌دوم $ax^۲+bx+c=۰$ با شرط $\Delta=۰$، دارای یک ریشهٔ مضاعف برابر با $-\frac{b}{۲a}$ است.

پاسخ خیلی تشریحی ✔

گام اول: معادله را ساده‌تر می‌نویسیم:

$$(x+۲)^۲ = m(x^۲+۴) \Rightarrow x^۲+۴x+۴ = mx^۲+۴m \Rightarrow \underbrace{x^۲-mx^۲}_{\text{فاکتور از } x^۲} + ۴x + \underbrace{۴-۴m}_{\text{فاکتور از } ۴} = ۰$$

$$\Rightarrow \underbrace{(۱-m)}_{a}x^۲ \underbrace{+۴}_{b}x + \underbrace{۴(۱-m)}_{c} = ۰$$

گام دوم: چون معادلهٔ بالا ریشهٔ مضاعف دارد، پس دلتای معادلهٔ به‌دست‌آمده باید صفر باشد:

$$\Delta=۰ \Rightarrow b^۲-۴ac=۰ \Rightarrow ۴^۲-۴(۱-m)\times۴(۱-m)=۰ \Rightarrow ۱۶-۱۶(۱-m)^۲=۰$$

$$\Rightarrow ۱۶(۱-m)^۲=۱۶ \xrightarrow{\div ۱۶} (۱-m)^۲=۱ \Rightarrow ۱-۲m+m^۲=۱ \Rightarrow m^۲-۲m=۰$$

$$\xrightarrow{\text{فاکتور از } m} m(m-۲)=۰ \Rightarrow \begin{cases} m=۰ \\ m=۲ \end{cases}$$

ایران توشه
توشه ای برای موفقیت

۱۸ مجموع مربع ریشه‌های معادلهٔ $\sqrt{۲}x^۲ + (۲-\sqrt{۲})x = ۲$ کدام است؟

۱) ۱/۵ ۲) ۲ ۳) ۳ ۴) ۴

پاسخ: گزینهٔ ۳

زیرمبحث: ریاضی و آمار (۱) ـ فصل ۱ ـ درس ۲

درس Box

دو حالت خاص در معادلهٔ درجه‌دوم $ax^۲ + bx + c = ۰$:

۱) $a+b+c=۰ \xrightarrow{\text{۲ جواب}} ۱, \frac{c}{a}$

۲) $a+c=b \xrightarrow{\text{۲ جواب}} -۱, -\frac{c}{a}$

پاسخ خیلی تشریحی

گام اول: معادله را به شکل استاندارد می‌نویسیم:

$$\sqrt{۲}x^۲ + (۲-\sqrt{۲})x = ۲ \Rightarrow \underbrace{\sqrt{۲}}_{a}x^۲ + \underbrace{(۲-\sqrt{۲})}_{b}x \underbrace{-۲}_{c} = ۰$$

گام دوم: جمع ضرایب معادله برابر است با:

$$a+b+c = \sqrt{۲} + (۲ - \sqrt{۲}) + (-۲) = ۰$$

گام سوم: پس ریشه‌ها برابر است با:

$$x_۱ = ۱ \quad , \quad x_۲ = \frac{c}{a} = -\frac{۲}{\sqrt{۲}}$$

گام چهارم: مجموع مربع ریشه‌ها برابر است با:

$$۱^۲ + (-\frac{۲}{\sqrt{۲}})^۲ = ۱ + \frac{۴}{۲} = ۱ + ۲ = ۳$$

ایران توشه
توشه ای برای موفقیت

۱۹ مجموع جواب‌های معادلهٔ $\frac{x+5}{x+3}+\frac{x^2}{x^2-x}=1$ کدام است؟

۱) -5 ۲) 5 ۳) -2 ۴) 2

پاسخ: گزینهٔ ۱

زیرمبحث: ریاضی و آمار (۱) ـ فصل ۱ ـ درس ۳

پاسخ خیلی تشریحی

گام اول: کسر دوم را با استفاده از فاکتورگیری در مخرج، ساده می‌کنیم:

$$\frac{x^2}{x^2-x}=\frac{x^{\cancel{2}}}{\cancel{x}(x-1)}=\frac{x}{x-1}$$

معادله به شکل مقابل شد:

$$\frac{x+5}{x+3}+\frac{x}{x-1}=1$$

گام دوم: دو طرف را در $(x+3)(x-1)$ ضرب می‌کنیم:

$$\cancel{(x+3)}(x-1)\frac{x+5}{\cancel{x+3}}+(x+3)\cancel{(x-1)}\frac{x}{\cancel{x-1}}=1(x+3)(x-1)$$

$$\Rightarrow (x-1)(x+5)+x(x+3)=(x+3)(x-1)$$

$$\Rightarrow x^2+4x-5+\cancel{x^2}+3x=\cancel{x^2}+2x-3 \Rightarrow x^2+5x-2=0$$

گام سوم: مجموع جواب‌های معادلهٔ $\underset{a}{1}x^2\underset{b}{+5}x\underset{c}{-2}=0$ برابر است با:

$$S=\frac{-b}{a}=\frac{-5}{1}=-5$$

تذکر: به دلیل ساده‌کردن x در گام اول، باید حواسمان باشد که اگر جواب آخر صفر شد قابل قبول نیست.

ایران توشه
توشه ای برای موفقیت

۲۰ دو مضرب متوالی طبیعی عدد ۵ را در نظر بگیرید. مجموع دو برابر معکوس عدد کوچک‌تر و پنج برابر معکوس عدد بزرگ‌تر، برابر با ۰/۳ است. حاصل‌ضرب این دو عدد کدام است؟

۱) ۵۰۰ ۲) ۳۰۰ ۳) ۱۵۰ ۴) ۷۵۰

پاسخ: گزینهٔ ۱

زیرمبحث: ریاضی و آمار (۱) ـ فصل ۱ ـ درس ۳

پاسخ خیلی تشریحی ✔

گام اول: دو مضرب متوالی طبیعی عدد ۵ را x و $x+5$ می‌گیریم.

گام دوم: مجموع دو برابر معکوس عدد کوچک‌تر و پنج برابر معکوس عدد بزرگ‌تر، برابر با ۰/۳ است، پس:

$$\underbrace{2\times\frac{1}{x}=\frac{2}{x}}_{\text{دو برابر معکوس عدد کوچک‌تر}} \quad \underbrace{5\times\frac{1}{x+5}=\frac{5}{x+5}}_{\text{پنج برابر معکوس عدد بزرگ‌تر}} \qquad \frac{2}{x}+\frac{5}{x+5}=\frac{3}{10}$$

گام سوم: دو طرف را در $10x(x+5)$ ضرب می‌کنیم:

$$\frac{2}{x}\times 10x(x+5)+\frac{5}{x+5}\times 10x(x+5)=\frac{3}{10}\times 10x(x+5) \Rightarrow 20(x+5)+50x=3x(x+5)$$

$$\Rightarrow 20x+100+50x=3x^2+15x \Rightarrow 3x^2-55x-100=0$$

گام چهارم: از روش روسی کمک می‌گیریم:

$$3x^2-55x-100=0 \xrightarrow{\text{روسی}} x^2\underbrace{-55}_{\text{ج}}x\underbrace{-300}_{\text{ض}}=0 \xrightarrow{\text{جمله مشترک}} (x-60)(x+5)=0$$

$$\Rightarrow \begin{cases} x=60 \\ x=-5 \end{cases} \xrightarrow{\div 3} \begin{cases} x=20 \checkmark \\ x=-\frac{5}{3} \times \end{cases}$$

گام پنجم: حاصل‌ضرب دو عدد برابر است با:

$$\underset{20}{x}\times(\underset{20}{x}+5)=20\times 25=500$$

ایران توشه
توشه ای برای موفقیت

۲۱ در همهٔ بیت‌ها، نکات برجستهٔ قلمرو زبانی، مشابه متن کلیله و دمنه در کتاب درسی به کار رفته است، به‌جز ..... .

۱) کـن حـذر زان دم که دسـت عاشـق دل‌مرده‌ای / همچـو قاتـل در میـان رهگـذر گیـرد تـو را

۲) شـهدی کـه ز سرنشـتر زنبـور بجسـته اسـت / سرسـام ز پـی دارد اگـر چنـد لذیـذ اسـت

۳) خـدای گربـه بـدان آفریـد تـا موشـان / نهـان شـوند بـه خـاک انـدرون بـه حبـس خلـود

۴) هدهـد رهبـر چنیـن گفـت آن زمـان / کان‌کـه عاشـق شـد نـه اندیشـد ز جـان

پاسخ: گزینهٔ ۱

زیرمبحث: علوم و فنون ادبی دهم ـ درس ۱

درس Box

شناسایی و استخراج نکات زبانی متن کلیله و دمنه:

- کاربردهای کهن واژگان که امروزه، به گونه‌ای دیگر به کار گرفته می‌شوند:

مثال اشتر، شاخ، بنگریست، نتوان دانست، «نتواند بود» و «بسته می‌گرداند»؛

- جمع کلمهٔ «موش» با نشانهٔ «ان» (جمع‌بستن کلمات با «ان» به‌جای «ها»)؛
- به‌کارگیری کلمهٔ «بگسست» در معنی «بریده شد، شکست»؛
- به‌کارگیری «شهد» در معنی «عسل»؛ («شهد» امروزه به معنی شیره و شیرینی گل‌هاست که زنبور عسل آن را می‌مکد و به عسل تبدیل می‌کند.)
- کاربرد کلمهٔ «قاتل» در معنی «کُشنده» برای غیرانسان: («قاتل» امروزه صفت انسانی است که انسان دیگری را می‌کشد.)
- جدانویسی نشانهٔ منفی‌ساز فعل «نـ»؛ «نه اندیشید» که امروزه می‌نویسیم: نیندیشید؛
- کاربرد «را» به معنی «برای» در جملهٔ: «خلاص خود را طریقی می‌جُست»؛ یعنی: برای خلاص و رهایی خود، راهی می‌جُست.
- ترکیب «زنبورخانه» به معنی «لانهٔ زنبور»، جالب توجه است؛
- بیشتر جمله‌ها در این نمونه، کوتاه و قابل فهم هستند.

نکته

از دیگر نکات قلمرو زبانی متن، می‌توان به موارد زیر، اشاره کرد:

- کاربرد «بـ» پیش از فعل ماضی ساده: «بشناختم»، «بنگریستم»، «بنگریست» و «بگسست»
- وجود واژه‌های عربی: «خلایق (آفریده‌ها)، ایام، قعر(ته، عمق)، التفات (توجه)، اثنا (میان)، حلاوت (شیرینی)، جِدّ بلیغ (کوشش بسیار)، طبایع (جمع طبیعت، سرشت‌ها، نهادهای چهارگانهٔ آدمی) عمادِ خلقت (ستون آفرینش)، قاتل، شهد، لذات، مرجع (جایگاه بازگشتن) مهیا (فراهم، آماده)».

پاسخ خیلی تشریحی ✓

در بیت گزینهٔ (۱) هیچ نکتهٔ برجسته‌ای مشابه متن کلیله و دمنه در درس اول کتاب علوم و فنون ادبی دهم به کار نرفته است.

بررسی سایر گزینه‌ها:

گزینهٔ (۲): به‌کارگیری «شهد» در معنی «عسل»؛

گزینهٔ (۳): جمع کلمهٔ «موش» با نشانهٔ «ان»؛

گزینهٔ (۴) جدانویسی نشانهٔ منفی‌ساز فعل «نـ»: «نه اندیشید» که امروزه می‌نویسیم: نیندیشد.

گول نخوری ✗

کلمهٔ «قاتل» در بیت گزینهٔ (۱)، در معنی «کُشنده» برای انسان به کار رفته است؛ در حالی که این واژه، در متن باب برزویهٔ طبیب کتاب کلیله و دمنه در معنی «کُشنده» برای غیرانسان به کار رفته است.

ایران توشه
توشه ای برای موفقیت

کنکور

در کدام بیت، واژگان کهن را که امروزه به گونهٔ دیگری به کار می‌رود، نمی‌توان یافت؟

(سؤال ۲۳ کنکور انسانی ۱۴۰۳ ـ نوبت دوم)

۱) راضی به رزق بی‌شر و شوری قناعتم / زنبورخانه در نظرم نان اغنیاست

۲) هر که باشد عاشق جانان نپردازد ز جان / هر که باشد طالب گوهر نه اندیشد ز آب

۳) پس آن‌گه ناخن چنگی شکستند / ز روی چنگش ابریشم گسستند

۴) به خونم گر بیالاید دو دست نازنین شاید / که قتلم خوش همی‌آید ز دست و پنجهٔ قاتل

ایران توشه
توشه ای برای موفقیت

۲۲ **وجود بعضی از واژگان در همهٔ ابیات، یادآور نقد شعر عطار در کتاب درسی است، به‌جز ..... .**

۱) عیـن سِحر است کـه هـر لحظـه بـه روبه‌بازی / شـــیرگیری کنـــد و صیـــد پلنـــگ، آهویـــت

۲) در دل از مهـرت نهالـی کشـته‌ام کـز آب چشـم / هـر زمانـی بـرگ و شـاخ و بیـخ او افـزون شـود

۳) عاشـقی در خشـم شـد از یـار خـود معشـوق‌وار / گازری در خشـــم گشـــت از آفتـــاب نامـــدار

۴) دل نمی‌یارسـت نامـش گفتـن و در بسـته مانـد / تـا سـحرگه روز شـد خورشـید ناگـه رخ نمـود

پاسخ: گزینهٔ ۲

زیرمبحث: علوم و فنون ادبی دهم ـ درس ۱

درس Box

شناسایی و استخراج نکات زبانی شعر عطار:

- وجود واژگان کهن؛
  - **مثال** «گازُر»، «نمی‌یارست»، «دستان» و «فروافکند»
- کمی واژگان غیرفارسی (اغلب واژه‌های متن، فارسی هستند.)
- کاربرد شبکهٔ معنایی؛
  - **مثال** «حیله، دستان، تزویر، دام» و «دل، زبان، گوش و دندان» و «جان و تن»
- ترکیب‌سازی؛
  - **مثال** «روبه‌بازی»، «حیله‌سازی»
- کاربردهای تاریخی دستور: «مرده کرد»، «نمی‌یارست ... کم انگاشت»، «به کار آید همی» و «ترک غم گیر»، «یک گوش، کم گیر»، «رنجی را به کار است»، «با دل نیست بازی»
- زبان شعر، ساده و جمله‌ها کوتاه است؛
  - **مثال** «به دام افتاد روباهی سحرگاه»، «به روبه‌بازی اندیشید در راه»
- بیشتر واژگان شعر، ساختمان ساده دارند:
  - **مثال** «دام، روباه، صیاد، گازر، گوش، دل، زبان و ...»

پاسخ خیلی تشریحی

در بیت گزینهٔ (۱)، واژهٔ «روبه‌بازی»؛ در بیت گزینهٔ (۳) واژهٔ «گازر» و در بیت گزینهٔ (۴) فعل «نمی‌یارست ... گفتن» یادآور ویژگی‌های زبانی شعر عطار در کتاب درسی است، اما در بیت گزینهٔ (۲)، واژه‌های «شاخ = شاخه» و «بیخ = ریشه» یادآور نقد متن کلیله و دمنه در کتاب درسی است.

ایران توشه
توشه ای برای موفقیت

۲۳ در کدام گزینه، به ترتیب، ویژگی‌های متون در قلمرو «زبانی» و «ادبی» یافت می‌شود؟

۱) کاربرد دستور تاریخی ـ قافیه و قالب شعر

۲) وجود واژه‌های کهن ـ حذف اجزای جمله

۳) وجود واژه‌های عربی ـ کوتاه‌بودن جملات

۴) کاربرد سجع در نثر ـ وزن و آهنگ شعر

پاسخ: گزینهٔ ۱

زیرمبحث: علوم و فنون ادبی دهم ـ درس ۱

درس Box

در بررسی و تحلیل هر متن، نکات زیر را مورد توجه قرار می‌دهیم:

- **خوانش**
- **شناسایی و استخراج نکات زبانی**

منظور از قلمرو زبانی، بررسی متن در دو سطح زیر است:

الف) سطح واژگانی: در سطح واژگانی، معنی واژه‌ها، کهنه یا نو بودن آن‌ها، فارسی یا غیرفارسی بودن واژه‌ها و ساده یا غیرساده بودن آن‌ها بررسی می‌شود.

ب) سطح نحوی (دستوری): در این سطح، کهنه یا نو بودن ساخت‌های نحوی، کاربردهای دستور تاریخی، نقش دستوری کلمات در جمله و ارتباط دستوری آن‌ها با یکدیگر، حذف اجزای جمله، کوتاه یا بلند بودن جملات و ساده یا مرکب بودن آن‌ها بررسی می‌شود.

- **شناسایی و استخراج نکات ادبی**

در قلمرو ادبی، قافیه، قالب شعر، وزن و آهنگ آن، نوع نثر و آرایه‌های ادبی متن بررسی می‌شوند.

- **شناسایی و استخراج نکات فکری**

در قلمرو فکری، پیام و مفهوم متن و هدف گوینده از آن، بررسی می‌شود. در این قلمرو، نوع ادبی متن نیز تعیین می‌گردد.

- **نتیجه‌گیری و تعیین نوع**

قدیمی‌ترین تقسیم‌بندی انواع ادبی در یونان باستان صورت گرفته است؛ آن‌ها از چهار نوع حماسی، غنایی، نمایشی و تعلیمی سخن گفته‌اند. این تقسیم‌بندی بیشتر مبتنی بر شعر بود و جنبهٔ محتوایی داشت؛ اما دربارهٔ نثر هم می‌توان از آن استفاده کرد.

پاسخ خیلی تشریحی

بررسی همهٔ گزینه‌ها:

گزینهٔ (۱): ویژگی «کاربرد دستور تاریخی» مربوط به قلمرو زبانی و «قافیه و قالب شعر» مربوط به قلمرو ادبی متون است.

گزینهٔ (۲): ویژگی‌های «وجود واژه‌های کهن» و «حذف اجزای جمله» هر دو مربوط به قلمرو زبانی متون هستند.

گزینهٔ (۳): ویژگی‌های «وجود واژه‌های عربی» و «کوتاه‌بودن جملات» هر دو مربوط به قلمرو زبانی متون هستند.

گزینهٔ (۴): ویژگی‌های «کاربرد سجع در نثر» و «وزن و آهنگ شعر» هر دو مربوط به قلمرو ادبی متون هستند.

انتشارات تهنشه
نوشته‌ای برای موفقیت

۲۴ **کدام مورد، از ویژگی‌های زبانی متن زیر نیست؟**

«شنیدم که خلیفه‌ای خوابی دید، بر آن جمله که پنداشتی که همهٔ دندان‌های او بیرون افتادی به یک بار. بامداد خوابگزاری را بخواند و پرسید که تعبیر این خواب چیست؟ معبّر گفت: زندگانی امیر دراز باد، همهٔ اقربای تو پیش از تو بمیرند، چنان‌که کس از تو بازنماند.»

۱) تناسب و شبکهٔ معنایی واژه‌ها در این متن دیده می‌شود.

۲) کاربرد واژگان کهن فارسی در متن مشهود است.

۳) برخی فعل‌ها با پیشوند به کار رفته‌اند.

۴) کاربرد واژگان عربی نیز از ویژگی‌های این متن است.

پاسخ: گزینهٔ ۲

زیرمبحث: علوم و فنون ادبی دهم ـ درس ۱

نکته در قلمرو زبانی متن‌ها، مواردی که مربوط به واژه‌ها و کاربرد آن‌ها، جملات و ساختار آن‌ها و دیگر نکات دستوری است، بررسی می‌شود. در قلمرو ادبی به کاربرد آرایه‌ها، قافیه و ردیف اشعار و قالب شعری آن‌ها و نیز قالب نوشته‌ها (داستان، خاطره، سفرنامه و ...) می‌پردازیم. در قلمرو فکری نیز نکات مربوط به معنی و مفهوم متون (چه شعر و چه نثر) مضمون و موضوع آن‌ها و نوع نگرش نویسنده یا شاعر را در نظر می‌گیریم.

پاسخ خیلی تشریحی ✓ در این متن، واژگان کهن فارسی به کار نرفته است.

بررسی سایر گزینه‌ها:

گزینهٔ (۱): واژه‌های «تعبیر و معبّر» و نیز «خواب و خوابگزار» با یکدیگر رابطهٔ معنایی تناسب دارند و شبکهٔ معنایی می‌سازند.

گزینهٔ (۳): فعل‌هایی مانند «بخواند» و «بازنماند» با پیشوند «ب» و «باز» به کار رفته‌اند که در سبک متون قدیم، رایج بود و امروزه رایج نیست.

گزینهٔ (۴): کاربرد واژه‌های عربی مانند «خلیفه، تعبیر، معبّر، امیر و اقربا» در این متن دیده می‌شود.

ایران توشه
توشه ای برای موفقیت

۲۵ در بررسی ابیات زیر، از دیدگاه قلمروهای سه‌گانه، در کدام مورد «خطا» وجود دارد؟

«گرچه دانی که نشنوند بگوی — هر چه خواهی ز نیک‌خواهی و پند
زود باشد که خیره‌سر، بینی — به دو پای اوفتاده اندر بند
دست بر دست می‌زند که دریغ — نشنیدم حدیث دانشمند»

۱) یکی از ویژگی‌های زبانی این ابیات، ساده‌بودن ساختار همهٔ واژگان آن است.
۲) از ویژگی‌های ادبی این ابیات، می‌توان به کاربرد کنایه در آن اشاره نمود.
۳) قالبی که شاعر برای بیان سخن خود برگزیده، «قطعه» است که در قلمرو ادبی، می‌توان آن را بررسی نمود.
۴) پشیمانی فردی که پند نمی‌گیرد و نصیحت نمی‌شنود، از مفاهیم موجود در قلمرو فکری این ابیات است.

پاسخ: گزینهٔ ۱

زیرمبحث: علوم و فنون ادبی دهم - درس ۱

درس Box

واژه‌های ساده، واژه‌هایی هستند که فقط از یک جزء معنادار ساخته شده‌اند و قابل تقسیم‌شدن به دو جزء نیستند؛ در مقابل، واژه‌های غیرساده یک یا دو جزء معنادار دارند که در کنار یک «وند» آمده است یا این‌که فقط از دو جزء معنادار (یا بیشتر) تشکیل شده‌اند.

پاسخ خیلی تشریحی ✔

ساختار برخی واژگان موجود در این ابیات، غیرساده است؛ مانند: نیک‌خواهی، خیره‌سر و دانشمند.

سایر موارد در ارتباط با قلمروهای یادشده، درست آمده است.

از جمله کنایه‌های موجود در ابیات این سروده می‌توان به «در بند افتادن: گرفتارشدن» و «دست بر دست زدن: افسوس‌خوردن» اشاره کرد.

ایران توشه
توشه ای برای موفقیت

۲۶ از دیدگاه تاریخ ادبیات، کدام مورد «ایراد» دارد؟

۱) مشتاق اصفهانی در زمان نادرشاه و کریم‌خان، با همراهی چند تن دیگر از ادیبان، انجمن ادبی اصفهان را اداره می‌کرد.

۲) هدف انجمن ادبی خاقان، رهایی‌بخشیدن شعر فارسی از تباهی و انحطاط دورهٔ صفوی و دوره‌های بعد از آن بود.

۳) عبدالوهاب نشاط، انجمن ادبی خاقان را تأسیس کرد که هدفش رهایی‌بخشیدن شعر فارسی از انحطاط دورهٔ صفوی بود.

۴) در زمان حکومت‌های افشاریه، زندیه و ابتدای قاجاریه رشد و شکوفایی قابل توجهی در تاریخ ادبیات ایران دیده نمی‌شود.

پاسخ: گزینهٔ ۳

زیرمبحث: علوم و فنون ادبی دوازدهم ـ درس ۱

درس Box

اوضاع ادبی ایران در قرن‌های دوازدهم و سیزدهم

۱) از انقراض دولت صفویه تا آغاز سلطنت فتحعلی‌شاه قاجار (حکومت‌های افشاریه، زندیه و ابتدای دورهٔ قاجار) رشد و شکوفایی قابل توجهی در تاریخ ادبیات ایران دیده نمی‌شود.

۲) در این دوره، شاعران از سبک هندی روی برگردانده‌اند؛ اما هنوز تأثیراتی از آن سبک و نیز مکتب وقوع در آثارشان مشاهده می‌شود.

۳) **مشتاق اصفهانی** در زمان نادرشاه و کریم‌خان زند، با همراهی چند تن دیگر از ادیبان، انجمن ادبی اصفهان را اداره می‌کرد.

۴) با روی کار آمدن سلسلهٔ قاجار و تثبیت حکومت مرکزی در ایران، بازگشت به شیوه و الگوی گذشتگان در ادبیات، پررونق‌تر از گذشته بود.

۵) **عبدالوهاب نشاط**، انجمن ادبی نشاط را تأسیس کرد؛ پس از آن انجمن ادبی خاقان به ریاست **فتحعلی‌شاه** در تهران تشکیل شد.

۶) **هدف انجمن ادبی خاقان**، رهایی‌بخشیدن شعر فارسی از تباهی و انحطاط اواخر دورهٔ صفوی و دوره‌های بعد از آن بود، اما برای رسیدن به این هدف، راهی جز تقلید از آثار پیشینیان در پیش نگرفتند و به همین خاطر شعر را به دوران گذشته، بازگرداندند و موجب پیدایش «سبک بازگشت» شدند.

۷) سبک بازگشت را می‌توان حدّ واسط سبک هندی و سبک دورهٔ بیداری دانست.

پاسخ خیلی تشریحی ✔ انجمن ادبی خاقان به ریاست **فتحعلی‌شاه** در تهران تشکیل شد.

امتحان نهایی

پاسخ درست را از درون کمانک برگزینید. *(سؤال ۱ ـ امتحان نهایی دی‌ماه ۱۴۰۴)*

الف) در دورهٔ انقلاب اسلامی (قالبِ «غزل ـ مثنوی» ـ قالبِ بحر طویل) از نوآوری‌هایی است که در قالب‌های شعری صورت گرفت.

ب) مشتاق اصفهانی، انجمن ادبی (خاقان ـ اصفهان) را اداره می‌کرد.

ایران توشه
توشه‌ای برای موفقیت

۲۷ **همهٔ گزینه‌های زیر، از عوامل ایجاد نهضت بازگشت ادبی هستند، به‌جز ..... .**

۱) تضعیف جامعه بر اثر شکست ایران از روسیهٔ تزاری و مدح شاهان

۲) توجه به ادبیات در دربار قاجاریه و رونق بازار شاعری ذوق با ادب کهن

۳) تاراج کتابخانهٔ اصفهان و ارتباط مجدد اهل آنان با تحولات جهانی

۴) سفرهای شاهان قاجار به فرنگ و آشنایی

پاسخ: گزینهٔ ۴

زیرمبحث: علوم و فنون ادبی دوازدهم ـ درس ۱

درس Box

در ایجاد نهضت بازگشت ادبی عوامل زیر تأثیر گذاشتند:

۱) تاراج کتابخانهٔ اصفهان که سبب شد تعدادی از کتاب‌های کتابخانهٔ سلطنتی به دست مردم افتد و ارتباط مجدد اهل ذوق با ادب کهن برقرار شود؛

۲) توجه به ادبیات در دربار قاجاریه و رونق بازار شعر و شاعری و مدح شاهان؛

۳) تضعیف جامعه بر اثر شکست ایران از روسیهٔ تزاری.

پاسخ خیلی تشریحی ✔ سفرهای شاهان قاجار به فرنگ و آشنایی آنان با تحولات جهانی از عوامل صدور فرمان مشروطیت در سال ۱۳۲۴ هـ . ق. بود.

ایران توشه
توشه ای برای موفقیت

۲۸ **کدام گروه از شاعران دورهٔ بازگشت ادبی به ترتیب؛ «الف» به قصیده‌سرایی به سبک شاعران خراسانی و عهد سلجوقی پرداختند و کدام گروه «ب» غزل‌سرایی به سبک حافظ و سعدی و دیگر شاعران سبک عراقی را پیش گرفتند؟**

۱) الف) صبای کاشانی، قاآنی شیرازی ـ ب) سروش اصفهانی، نشاط اصفهانی

۲) الف) قاآنی شیرازی، سروش اصفهانی ـ ب) فروغی بسطامی، مجمر اصفهانی

۳) الف) سروش اصفهانی، مجمر اصفهانی ـ ب) نشاط اصفهانی، هاتف اصفهانی

۴) الف) فروغی بسطامی، نشاط اصفهانی ـ ب) صبای کاشانی، سروش اصفهانی

مشاوره اسامی شاعران و نویسندگان را به طور دقیق و با تکرار به ذهن بسپارید!

پاسخ: گزینهٔ ۲

زیرمبحث: علوم و فنون ادبی دوازدهم ـ درس ۱

درس Box

ویژگی‌های شعر دورهٔ بازگشت ادبی	۱) پیروی از اسلوب‌های کهن به سبب **فقر فرهنگی جامعه و سستی و رخوت حاکم بر ادبیات**؛ ۲) توجه به سطوح زبانی، ادبی و فکری، سبک **خراسانی و عراقی** (زبان، تخیل و اندیشه در این سبک، تکرار شنیده‌هاست)؛ ۳) معروف‌ترین شاعر این عهد، **هاتف اصفهانی**؛ ۴) قصیده‌سرایی به سبک شاعران خراسانی و عهد سلجوقی (صبای کاشانی، قاآنی شیرازی و سروش اصفهانی)؛ ۵) غزل‌سرایی به سبک حافظ، سعدی و دیگر شاعران سبک عراقی (نشاط اصفهانی، فروغی بسطامی و مجمر اصفهانی)؛ ۶) اهمیت شعر این دوره؛ نجات زبان شعر از حالت سستی اواخر سبک هندی (هرچند شاعران این دوره باعث نوآوری و تکامل قابل توجهی در شعر فارسی نشدند)؛ ۷) اگر نهضت بازگشت برپا نمی‌شد، زبان فاخر شعر فارسی دچار سستی و ضعف بیشتری می‌شد.

پاسخ خیلی تشریحی

در دورهٔ بازگشت ادبی قاآنی شیرازی و سروش اصفهانی قصیده‌سرایی به سبک شاعران خراسانی و عهد سلجوقی و فروغی بسطامی و مجمر اصفهانی غزل‌سرایی به سبک حافظ، سعدی و دیگر شاعران سبک عراقی را در پیش گرفتند.

ایران توشه
توشه ای برای موفقیت

۲۹ از دیدگاه تاریخ ادبیات، در متن زیر چند خطا یافت می‌شود؟

«در عصر بیداری به دلیل تمرکز عمدهٔ فعالیت‌های سیاسی و مطبوعاتی در تهران، شعر و ادب هم در پایتخت جلوهٔ بیشتری داشت؛ حتی روزنامهٔ نسیم شمال را که میرزا جهانگیرخان در تبریز منتشر می‌کرد، مردم تهران بیشتر می‌خواندند. بعد از تهران، گیلان از بازار سیاسی و مطبوعاتی پررونقی برخوردار بود.»

۱) چهار ۲) سه ۳) دو ۴) یک

پاسخ: گزینهٔ ۲

زیرمبحث: علوم و فنون ادبی دوازدهم ـ درس ۱

پاسخ خیلی تشریحی ✔

در عصر بیداری به دلیل تمرکز عمدهٔ فعالیت‌های سیاسی و مطبوعاتی در تهران، شعر و ادب هم در پایتخت جلوهٔ بیشتری داشت؛ حتی روزنامهٔ نسیم شمال را که سید اشرف‌الدین گیلانی در رشت منتشر می‌کرد، مردم تهران بیشتر می‌خواندند. بعد از تهران، تبریز از بازار سیاسی و مطبوعاتی پررونقی برخوردار بود.

گول نخوری ✘

به متفاوت‌بودن تعداد خطاها با شمارهٔ گزینهٔ مورد نظر، دقت داشته باشید!

ایران توشه
توشه ای برای موفقیت

۳۰ زمینهٔ کاری نویسندگان زیر، به ترتیب در کدام گزینه به درستی ذکر شده است؟

«**ملک‌الشعرای بهار ـ میرزا حبیب اصفهانی ـ محمدباقر میرزا خسروی ـ ناظم‌الاسلام کرمانی ـ میرزا آقا تبریزی**»

۱) تحقیقات ادبی و تاریخی ـ ترجمه ـ نمایش‌نامه‌نویسی ـ روزنامه‌نگاری ـ داستان‌نویسی

۲) داستان‌نویسی ـ نمایش‌نامه‌نویسی ـ ترجمه ـ تحقیقات ادبی و تاریخی ـ روزنامه‌نگاری

۳) روزنامه‌نگاری ـ ترجمه ـ داستان‌نویسی ـ تحقیقات ادبی و تاریخی ـ نمایش‌نامه‌نویسی

۴) ترجمه ـ نمایش‌نامه‌نویسی ـ روزنامه‌نگاری ـ داستان‌نویسی ـ تحقیقات ادبی و تاریخی

مشاوره بعضی از نویسندگان یا شاعران عصر مشروطه، در چند زمینهٔ مختلف، فعالیت داشتن. برای پاسخ به چنین پرسش‌هایی، باید از روش حذف گزینه‌های نادرست، به پاسخ صحیح دست پیدا کنین.

پاسخ: گزینهٔ ۳

زیرمبحث: علوم و فنون ادبی دوازدهم ـ درس ۱

درس Box

موضوع‌ها و حوزه‌های ادبی نثر دورهٔ مشروطه (بیداری)	
روزنامه‌نگاری	نویسندگان، مطالب سیاسی، اجتماعی و علمی خود را در قالب مقاله در روزنامه‌ها منتشر می‌کردند. مهم‌ترین روزنامه‌های دوران مشروطه: الف) **مسائل سیاسی و اجتماعی با لحن انتقادی و طنزآمیز**: «صور اسرافیل» با مدیریت میرزا جهانگیرخان و «نسیم شمال» با مدیریت و نویسندگی سید اشرف‌الدین ب) **نشریات ادبی**: مجلهٔ «بهار» میرزا یوسف‌خان اعتصامی آشتیانی (پدر پروین اعتصامی) و مجلات «دانشکده» و «نوبهار» با مدیریت ملک‌الشعرای بهار
داستان‌نویسی	داستان‌نویسی به شیوهٔ جدید (رمان‌نویسی) در ادبیات کلاسیک فارسی سابقه ندارد و محصول یک قرن گذشته است. پیش از انقلاب مشروطه، نویسندگان ایرانی نوشتن رمان (داستان بلند) به مفهوم امروزی را از طریق ترجمهٔ رمان‌های تاریخی غربی آغاز کردند. در عصر مشروطه، بیشترین رویکرد نویسندگان به رمان‌های تاریخی بود؛ دلایل: الف) **نوعی باستان‌گرایی** و روحیهٔ کاوشگرانه در شناخت هویت گذشته میان آن‌ها حاکم بود. ب) به دلیل **سیاست‌های رایج در جامعه**، نگارش رمان‌های تاریخی و اجتماعی سطحی در قیاس با کارهایی مثل روزنامه‌نویسی یا نوشتن رمان سیاسی، دردسر کم‌تری داشت و جز تعداد کمی رمان تاریخی، رمان دیگری نوشته نشد. دو نمونه: «شمس و طغرا» از **محمدباقر میرزا خسروی**/ «شمس‌الدین و قمر» و «داستان باستان» میرزا حسن‌خان بدیع
نمایش‌نامه‌نویسی	نمایش‌نامه‌نویسی نوع ادبی جدیدی در ایران به شمار می‌رود و با این شکل غربی‌اش در ادب کهن سابقه‌ای ندارد. در دورهٔ ناصرالدین شاه با رفت و آمد ایرانیان به اروپا، این نوع ادبی هم رواج یافت. اولین کسی که در ایران به نوشتن نمایش‌نامهٔ فارسی پرداخت، **میرزا آقا تبریزی** بود که چند نمایش‌نامهٔ کوتاه تألیف کرد. این نمایش‌نامه‌ها به سبب انتشار برخی از آن‌ها در صدر مشروطه، تنها نمونهٔ ادبیات نمایشی در این دوره محسوب می‌شود. زبان آن‌ها مانند نثر داستانی قبل از مشروطه ساده، روان، بی‌تکلف و عوام فهم است.
ترجمه	فن ترجمه از عوامل مؤثر در رشد آگاهی و تحول اندیشهٔ ایرانیان در سال‌های قبل از مشروطه بود. ترجمهٔ آثار اروپایی در ایران با تأسیس چاپخانه در زمان فتحعلی‌شاه آغاز شد. مهم‌ترین آثار: «سرگذشت حاجی بابای اصفهانی» اثر جیمز موریه ترجمهٔ **میرزا حبیب اصفهانی**
تحقیقات تاریخی	تحقیقات ادبی و تاریخی در محدودهٔ تاریخی مشروطه به علت اشتغال اهل قلم به روزنامه‌نویسی و موضوعات دیگر، جاذبه‌ای نداشت. اثر قابل توجه «تاریخ بیداری ایرانیان» تألیف **ناظم‌الاسلام کرمانی** که موضوع آن تاریخ مشروطه است.

پاسخ خیلی تشریحی

ملک‌الشعرای بهار: روزنامه‌نگاری، میرزا حبیب اصفهانی: ترجمه، محمدباقر میرزا خسروی: داستان‌نویسی، ناظم‌الاسلام کرمانی: تحقیقات ادبی و تاریخی و میرزا آقا تبریزی: نمایش‌نامه‌نویسی

۳۱ در کدام ابیات، آرایهٔ «مَثَل (تمثیل)» به کار رفته است؟

الف) مهـر رخسـار تـو در دل نتـوان داشـت نهان — کـه بـه گِل، چشـمهٔ خورشـید نهـان نتـوان کرد

ب) عشـقت آتـش به دل کـس نزند تا دل ماسـت — کی به مسـجد سـزد آن شـمع که در خانه رواست

ج) ای کـه گفتـی دل بشـوی از مهـر یـار مهربان — من دل از مهرش نمی‌شـویم تو دسـت از من بشوی

د) فلـک همیشـه بـه کام یکـی نمی‌گـردد — کـه آسـیای طبیعـت، بـه نوبت اسـت ای دوسـت

هـ) سـر بـر نکـرد پیـش سـرافکندگان عشـق — چـون شـمع، هر که سرکشـی از سـر بـه در نکرد

۱) «الف» ـ «ب» ـ «هـ»

۲) «الف» ـ «ب» ـ «د»

۳) «ج» ـ «د» ـ «هـ»

۴) «ب» ـ «ج» ـ «د»

مشاوره آرایهٔ تمثیل در کنکورهای اخیر، گاهی در میان سؤالات آرایه‌های ادبی دیده میشه؛ هرچند این آرایه به طور مستقیم در کتاب‌های علوم و فنون ادبی توضیح داده نشده، آمدن نام «مَثَل» (تمثیل) در خودارزیابی درس یکم علوم و فنون ادبی پایهٔ دهم، دستاویزی برای طراحان سؤالات کنکور در پرداختن به این آرایه شده.

پاسخ: گزینهٔ ۲

زیرمبحث: علوم و فنون ادبی دهم ـ درس ۱

پاسخ خیلی تشریحی

بررسی همهٔ ابیات:

الف) مصراع دوم، مثال و مصداقی برای مفهوم مصراع اول است و شاعر برای بیان سخن خود از تمثیل یا مَثَل بهره برده است. (تأیید گزینه‌های (۱) و (۲))

ب) مصراع دوم، مثال و مصداقی برای مفهوم مصراع اول و یادآور سخن معروف «شمعی که به خانه رواست به مسجد روا نیست.» است. (تأیید گزینه‌های (۱)، (۲) و (۴))

ج) آرایهٔ «مَثَل» یا تمثیل یافت نمی‌شود؛ عبارت‌های «دل از مهر شستن» و «دست از کسی شستن»، کنایه هستند. (رد گزینه‌های (۳) و (۴))

د) مصراع دوم، مثال و مصداقی برای مفهوم مصراع اول و یادآور ضرب‌المثل «آسیاب به نوبت» است. (تأیید گزینهٔ (۲))

هـ) آرایهٔ «مَثَل» یا تمثیل یافت نمی‌شود و تنها تشبیه و نوعی حسن تعلیل در آن می‌توان یافت. (رد گزینه‌های (۱) و (۳))

ایران توشه
توشه ای برای موفقیت

۳۲ در کدام ابیات، «واج‌آرایی» و «واژه‌آرایی» هر دو، وجود دارد؟

الف) در غمت هم‌نفسی نیست به‌جز فریادم / چه توان کرد که فریادرسم فریاد است

ب) راستی را که شنیده‌ست بدین‌سان سروی / که دمد سنبل سیراب ز برگ سمنش

ج) خیال خال تو با خود به خاک خواهم برد / که تا ز خال تو خاکم شود عبیرآمیز

د) شور شراب عشق تو آن نفسم رود ز سر / کاین سر پرهوس شود خاک درِ سرای تو

ه) به یاد یار و دیار آن‌چنان بگریم زار / که از جهان ره و رسم سفر براندازم

۱) «الف» ـ «ج» ـ «د»

۲) «ب» ـ «ج» ـ «ه»

۳) «الف» ـ «ب» ـ «د»

۴) «ب» ـ «د» ـ «ه»

پاسخ: گزینهٔ ۱

زیرمبحث: علوم و فنون ادبی دهم ـ درس ۳

درس Box

«**واج‌آرایی**» آن است که یک یا چند واج (صامت یا مصوت)، به گونه‌ای محسوس، در سخن تکرار شود؛ مانند تکرار صامت‌های «ج» و «ن»، و مصوت «ا» در بیت زیر:

جان بی‌جمال جانان میل جهان ندارد / هر کس که این ندارد، حقا که آن ندارد

واژه‌آرایی (تکرار)، آن است که یک واژه یا بخشی از آن، در سخن تکرار شود؛ مانند تکرار واژهٔ «سر» در بیت زیر:

ما را سری است با تو که گر خلق روزگار / دشمن شوند و سر برود هم بر آن سریم

پاسخ خیلی تشریحی

بررسی موارد درست:

الف) تکرار واج‌های «ف»، «ر» و «س»، واج‌آرایی و تکرار واژهٔ «فریاد»، واژه‌آرایی را پدید آورده است.

ج) تکرار واج‌های «خ» و «ا»، واج‌آرایی و تکرار واژه‌های «خال» و «خاک» واژه‌آرایی را پدید آورده است.

د) تکرار واج‌های «س»، «ش» و «ـِـ»، واج‌آرایی و تکرار واژهٔ «سر»، واژه‌آرایی را پدید آورده است.

بررسی سایر ابیات:

ب) تکرار واج‌های «ا» و «س» واج‌آرایی را پدید آورده است؛ واژه‌آرایی در بیت دیده نمی‌شود.

ه) تکرار واج‌های «ی»، «ا» و «ر» واج‌آرایی را پدید آورده است؛ واژه‌آرایی در بیت دیده نمی‌شود.

ایران توشه
توشه ای برای موفقیت

۳۳ کدام بیت «فاقد» واژه‌آرایی است؟

۱) چـــو در مـــن گرفـــت آن نصیحت‌گـــری / زبـــــان برگشـــــادم بـــــه درّ دری

۲) بـه شـهر مـا چـه غـزالان کـه بـاده پیماینـد / چـــه جـــای عشـــوه غـــزالان بادپیمـــا را

۳) بـه کاخ ظلـم بـاران هـم کـه آید سـر فـرود آرد / ولیکـن خانـه بـر سـر کوفتـن دانـد گدایـان را

۴) گنجینـهٔ رازی است بـه هـر مویـت و زان مـوی / هـــر چنبـــره مـــاری اســـت بـــه گنجینـــهٔ رازت

پاسخ: گزینهٔ ۱

زیرمبحث: علوم و فنون ادبی دهم ـ درس ۳

پاسخ خیلی تشریحی ✔

در گزینهٔ (۱)، دو بار واژهٔ «در» با دو تلفظ متفاوت به کار رفته است، پس واژه‌آرایی نیست (دَر: حرف اضافه/ دُر: مروارید).

در گزینهٔ (۲)، «غزالان»، در گزینهٔ (۳)، «سر» و در گزینهٔ (۴)، «گنجینه و راز» تکرار شده‌اند.

نکته

در بیت گزینهٔ (۴)، «رازی و رازت» واژه‌آرایی دارند، زیرا «ی» در «رازی» پسوند نکره یا ناشناس است و «ت» در «رازت» ضمیر پیوسته است و این‌ها جزء اصل کلمه نیستند، هم‌چنین در بیت گزینهٔ (۲)، غزالان اگرچه استعاره است، اما تکرار شده است، زیرا در واژه‌آرایی، معنی لغوی کلمات مهم است که باید تکرار شود و معنای مجازی، استعاری و کنایه‌ای آن‌ها در نظر گرفته نمی‌شود.

ایران توشه
توشه ای برای موفقیت

۳۴ **توضیح زیر همهٔ ابیات کاملاً درست است؛ به‌جز ..... .**

۱) رفتیم و پای بر سر دنیا گذاشتیم / کار جهان به اهل جهان واگذاشتیم
(واج‌آرایی در صامت و مصوت یافت می‌شود.)

۲) ماهم که هاله‌ای به رخ از دود آهش است / دائم گرفته چون دل من روی ماهش است
(واژه‌آرایی در واژهٔ «ماه» دارد.)

۳) اشک سیمینم به دامن بود بی‌سیمین تنی / چشم بی‌خوابی ز چشم نیم‌خوابی داشتم
(واج‌آرایی و واژه‌آرایی دارد.)

۴) بده ساقی می باقی که در جنت نخواهی یافت / کنار آب رکنابـاد و گل‌گشت مصلا را
(واج‌آرایی دارد و واژه‌آرایی ندارد.)

پاسخ: گزینهٔ ۱

زیرمبحث: علوم و فنون ادبی دهم ـ درس ۳

پاسخ خیلی تشریحی ✔ در بیت گزینهٔ (۱)، مصوت بلند «ا» هشت بار تکرار شده است (واج‌آرایی مصوت)، اما واج‌آرایی صامت ندارد.

گول نخوری ✘ «م» و «ش» در واژه‌های «ماهم و ماهش» در بیت گزینهٔ (۲) ضمیر پیوسته است و آن‌ها خود کلماتی مستقل با نقش مستقل هستند و تأثیری در تکرار «ماه» ندارند، هم‌چنین استعاره‌بودن «ماه اول» تأثیری در تکرار آن ندارد.

در گزینهٔ (۳)، مصوت بلند «ی» واج‌آرایی و واژهٔ «چشم» واژه‌آرایی دارد.

در گزینهٔ (۴)، واج‌آرایی در مصوت بلند «ا» دارد، اما واژه‌آرایی ندارد.

ایران توشه
توشه ای برای موفقیت

۳۵ در کدام بیت، تشبیه «گسترده و فشرده» وجود دارد؟

۱) سریر عرش را نعلین او تاج / امین وحی و صاحب سِرّ معراج

۲) سرای شرع را چون چار حد بست / بنا بر چار دیوار ابد بست

۳) جای در بستان‌سرای عشق می‌باید مرا / عندلیبم از چه در ماتم‌سرا افتاده‌ام

۴) غافل مشو ز گوهر اشک رهی که چرخ / این سیمگون ستاره به دامان نداشته است

پاسخ: گزینهٔ ۴

زیرمبحث: علوم و فنون ادبی یازدهم ـ درس ۳

Hint وجود «ادات تشبیه» در یک بیت یا عبارت، نشانهٔ تشبیه گسترده است.

درس Box **انواع تشبیه از نظر ارکان**: به تشبیهاتی که دست‌کم سه رکن تشبیه در آن‌ها آمده باشد، «تشبیه گسترده» می‌گویند.

مثال

چون زلف توام جانا در عین پریشانی / چون باد سحرگاهم در بی‌سروسامانی

نکته براساس مطالب کتاب درسی، گاهی تشبیه گسترده و از سه رکن مشبّه، مشبّهٌبه و وجه‌شبه تشکیل می‌شود: زندگی آتشگهی دیرنده پابرجاست ... («زندگی» مشبّه، «آتشگه» مشبّهٌبه و «دیرنده و پابرجا بودن» وجه‌شبه است.)

حداقل ارکان لازم برای وجود تشبیه، دو رکن «مشبّه» و «مشبّهٌبه» است؛ به تشبیهاتی که در آن‌ها تنها دو رکن مشبّه و مشبّهٌبه آمده باشد، «تشبیه فشرده» می‌گویند.

تشبیه فشرده بر دو گونه است:

الف) **تشبیه فشردهٔ اِسنادی**: هرگاه تشبیه در قالب یک جملهٔ اسنادی (مشبّه + مشبّهٌبه + فعل اسنادی) آمده باشد، به آن تشبیه فشردهٔ اِسنادی می‌گویند؛ مانند تشبیهات مشخّص‌شده در بیت زیر:

زلف او دام است و خالش دانهٔ آن دام و من / از برای دانه‌ای افتاده‌ام در دام دوست

زلف او دام است: زلف یار به دام تشبیه شده است.

خالش دانهٔ آن دام [است]: خال یار به دانه تشبیه شده است.

ب) **تشبیه فشردهٔ اضافی (اضافهٔ تشبیهی)**: هرگاه تشبیه در قالب یک ترکیب اضافی (اسم + ـِ + اسم) آمده باشد، به آن تشبیه فشردهٔ اضافی یا اضافهٔ تشبیهی می‌گویند؛ مانند تشبیهات مشخص‌شده در عبارت زیر:

درختان را به خلعت نوروزی قبای سبز ورق در بر گرفته و اطفالِ شاخ را به قدوم موسم ربیع کلاهِ شکوفه بر سر نهاده.

قبای سبز ورق: ورق (برگ)های درخت، به قبا (پیراهن) سبزی تشبیه شده که بر تن درختان پوشانده شده است.

اطفال شاخ: شاخ (شاخه)های کوچک درختان به اطفال (کودکان) تشبیه شده است.

کلاه شکوفه: شکوفه‌های درختان به کلاه‌هایی تشبیه شده که بر سر شاخه‌ها نهاده شده است.

پاسخ خیلی تشریحی ✔ همهٔ گزینه‌ها دو نوع تشبیه دارند، به‌جز گزینهٔ (۲).

بررسی همهٔ گزینه‌ها:

گزینهٔ (۱): سریر عرش: تشبیه فشردهٔ اضافی/ نعلین او تاج: تشبیه فشردهٔ غیراضافی (اسنادی)

گزینهٔ (۲): سرای شرع: تشبیه فشردهٔ اضافی/ چار دیوار ابد: تشبیه فشردهٔ اضافی

گزینهٔ (۳): بستان‌سرای عشق: تشبیه فشردهٔ اضافی/ عندلیبم: تشبیه فشردهٔ غیراضافی (اسنادی)

گزینهٔ (۴): گوهر اشک: تشبیه فشردهٔ اضافی/ سیمگون ستاره: تشبیه گسترده

۳۶ تعداد تشبیه‌ها، در کدام گزینه بیشتر است؟

۱) تو درس عشق ز بس دادی‌ام به مکتب عشق / تو خانهٔ دل من کاروانسرا کردی
۲) ندانم از چه سبب رنگ آشنایی نیست / سهی‌قدان سیه‌چشم ماه‌سیما را
۳) شهریارا به جفا کرد چو خاکم پامال / آن‌که من خاک رهش را به سر افسر کردم
۴) بس غریب افتاده است آن مور خط گرد رخت / گرچه نبود در نگارستان خط مشکین غریب

پاسخ: گزینهٔ ۱

زیرمبحث: علوم و فنون ادبی یازدهم ـ درس ۳

پاسخ خیلی تشریحی ✔

تشبیه‌ها در گزینهٔ (۱): ۱) درس عشق/ ۲) مکتب عشق/ ۳) خانهٔ دل/ ۴) خانهٔ دل من کاروانسرا کردی.

بررسی تشبیه‌های سایر گزینه‌ها:

گزینهٔ (۲): ۱) ماه‌سیما

نکته

گاه تشبیه در درون یک واژه رخ می‌دهد و ما با یک واژهٔ مرکب روبه‌رو هستیم؛ مانند: لاله‌رخ (رخ: مشبّه، لاله: مشبّه‌به).

گزینهٔ (۳): ۱) آن‌که من خاک رهش را به سر افسر کردم، چو خاک من را پامال کرد/ ۲) خاک رهش را به سر افسر کردم.

گزینهٔ (۴): ۱) مور خط ۲) تشبیه پنهان چهرهٔ یار به نگارستان

نکته

گاهی شاعر یا نویسنده تشبیه خود را به صورت معمول نمی‌سازد؛ بلکه از محتوای کل جمله یا بیت این مضمون را می‌رساند که مشبّه از مشبّه‌به به لحاظ داشتن وجه‌شبه برتری دارد؛ مثلاً در بیت گزینهٔ (۴) چهرهٔ معشوق به لحاظ پر نقش و نگار بودن و زیبایی به نگارستان تشبیه شده و حتی از آن برتر دانسته شده است.

کنکور

بیشترین آرایهٔ «تشبیه»، در کدام بیت مشهود است؟ *(سؤال ۴۵ کنکور انسانی ۱۴۰۱ (خارج از کشور))*

۱) تا لب جانان ز تنگی شکل انگشتر گرفت / پشتم از بار فراقش صورت چنبر گرفت
۲) شد چو انگشتر دلم خالی ز مهر نیکوان / تا چو انگشتر نگین مهرش اندر برگرفت
۳) صورت چنبر گرفت از بار هجرش پشت من / تا لب لعلش ز تنگی شکل انگشتر گرفت
۴) طرهٔ شبرنگ او وقت سحر ز آسیب باد / صد هزار انگشتری بشکست و باز از سر گرفت

ایران توشه
توشه ای برای موفقیت

۳۷ نوع استعاره در همهٔ ابیات با شعر زیر یکسان است، به‌جز ..... .

«ای آبشار نوحه‌گر از بهر چیستی / چین بر جبین فکنده ز اندوه کیستی؟»

۱) خداوندان عقل این طرفه بینند / که خورشیدی به زیر سایه‌بان است

۲) با قوّت بازوان عشقت / سرپنجهٔ صبر ناتوان است

۳) شیرین‌دهنی که از لبش جان می‌ریخت / کفرش ز سر زلف پریشان می‌ریخت

۴) شاید ای نفس تا دگر نکنی / پنجه با ساعدی که سیمین است

پاسخ: گزینهٔ ۱

زیرمبحث: علوم و فنون ادبی یازدهم ـ درس ۹

درس Box

استعاره: استعاره تشبیه بسیار فشرده‌ای است که در آن، گوینده **مشبّهٌ‌به** یا **مشبّه** را همراه با نشانه یا قرینه‌ای در جمله به کار می‌برد؛ بر این اساس که مشبّهٌ‌به یا مشبّه در سخن آمده باشد، استعاره بر دو گونه است:

الف) استعارهٔ مصرّحه (آشکار):

منظور از مصرّحه یا آشکار آن است که **مشبّهٌ‌به** در سخن، آشکار و نمایان است، بنابراین هرگاه گوینده **مشبّهٌ‌به** را همراه با قرینه یا نشانه‌ای در سخن بیاورد، با استعارهٔ مصرّحه (آشکار) روبه‌رو هستیم.

شاعر در بیت زیر:

گفتا که مرو به غربت و می‌بارید / از نرگس تر به لاله بر مروارید

به ترتیب: چشم را به «نرگس»، گونه‌ها را به «لاله» و اشک را به «مروارید» تشبیه کرده و از این تشبیهات ذهنی، تنها مشبّهٌ‌به‌ها را در سخن خود آورده است.

نکته

برای تشخیص استعارهٔ مصرّحه یا آشکار، اسم‌هایی را که در بیت آمده، بررسی می‌کنیم؛ ببینیم آیا در معنی حقیقی و رایج خود به کار رفته‌اند یا خیر؛ در بیت زیر:

مرا برف باریده بر پرّ زاغ / نشاید چو بلبل تماشای باغ

اسم‌هایی چون «برف»، «پرّ زاغ»، «بلبل» و «باغ» آمده است، با بررسی این اسم‌ها می‌بینیم که «برف» و «پرّ زاغ»، در مصراع اول را نمی‌توانیم در معنی حقیقی آن‌ها در نظر بگیریم، بلکه با توجه به مفهوم بیت، به ترتیب استعاره از موهای سفید و موهای سیاه شاعر هستند.

ب) استعارهٔ مکنیّه (پوشیده):

در این نوع استعاره، **مشبّه** همراه با نشانه یا قرینه‌ای از مشبّهٌ‌به می‌آید، بنابراین منظور از استعارهٔ مکنیّه یا پوشیده، پوشیده و پنهان بودن مشبّهٌ‌به است، اما همواره ویژگی یا نشانه‌ای از مشبّهٌ‌به در سخن وجود دارد که ما را به وجود فرایند تشبیه، راهنمایی می‌کند.

در جملهٔ «چهره‌اش از شادی شکفت»، فعل «شکفت» ما را راهنمایی می‌کند که «چهره» به «گل» تشبیه شده است، یعنی: چهره‌اش از شادی [مانند گل] شکفت.

استعارهٔ مکنیّه، معمولاً به صورت‌های زیر، در سخن دیده می‌شود:

۱) مشبّه + گزاره یا فعل مربوط به مشبّهٌ‌به:

به صحرا شدم، عشق باریده بود. (فعل «باریده بود» ویژگی مشبّهٌ‌به (باران/ برف) است که به مشبّه (عشق) نسبت داده شده، بنابراین عشق در ذهن گوینده به باران یا برف تشبیه شده است.)

۲) عضو یا ویژگی مشبّهٌ‌به + ـِ + مشبّه (اضافهٔ استعاری):

ما آبروی فقر و قناعت نمی‌بریم. («آبرو» ویژگی مشبّهٌ‌به (انسان) است که به مشبّه (فقر و قناعت) نسبت داده شده، بنابراین فقر و قناعت در ذهن شاعر به انسان تشبیه شده است.)

۳) نسبت‌دادن صفت مشبّهٌ‌به به مشبّه:

نارِ خندان، باغ را خندان کند. (صفت «خندان» ویژگی مشبّهٌ‌به (انسان) است که به مشبّه (نار و باغ) نسبت داده شده، بنابراین نار (انار) و باغ، در ذهن شاعر به انسان تشبیه شده‌اند.)

۴) منادا واقع‌شدن مشبّه غیرانسان: هرگاه یک موجود غیرانسان، منادا واقع شود، با استعارهٔ مکنیّه روبه‌رو هستیم، زیرا در ذهن گوینده به انسان تشبیه شده است که می‌تواند منادا واقع شود و مورد خطاب قرار گیرد:

ای باد بامدادی، خوش می‌روی به شادی. («باد بامدادی»، منادا شده است، بنابراین در ذهن شاعر، باد بامدادی به انسان تشبیه شده است.)

نکته برای تشخیص استعارهٔ مکنیّه، بررسی می‌کنیم آیا نسبت‌دادن واژه‌های سخن به یکدیگر، حقیقی است یا براساس تشبیه و تخیل؛ مثلاً در مصراع: «مهرش به جان می‌کاشتم تا بر دهد مهر و وفا» فعل «می‌کاشتم»، به صورت تخیلی و غیرحقیقی به «مهر» نسبت داده شده و این فعل ما را راهنمایی می‌کند که «مهر» در ذهن گوینده به «دانه» یا «نهالی» تشبیه شده است که آن را می‌کارند تا بزرگ و بارور شود.

پاسخ خیلی تشریحی ✔ استعارهٔ بیت صورت سؤال از نوع «مکنیّه» است، اما استعارهٔ بیت گزینهٔ (۱)، از نوع «مصرّحه» است.

بررسی استعاره‌های ابیات:

بیت صورت سؤال: «آبشار» منادا واقع شده است و هم‌چنین ویژگی‌های انسانی «نوحه‌گربودن» و «گریستن» به آن نسبت داده شده است (استعارهٔ مکنیّه و تشخیص).

۱) خورشید: استعارهٔ مصرّحه از یار و معشوق است.

۲) «بازوان عشق» و «سرپنجهٔ صبر» هر دو اضافهٔ استعاری و استعارهٔ مکنیّه هستند.

۳) «سر زلف» اضافهٔ استعاری و استعارهٔ مکنیّه است.

۴) «نفس» منادا واقع شده و استعارهٔ مکنیّه و تشخیص است.

کنکور **نوع استعاره در همهٔ ابیات با عبارت زیر یکسان است، به‌جز .....** *(سؤال ۴۶ کنکور انسانی ۱۴۰۰)*

«می‌تراود مهتاب می‌درخشد شب‌تاب
نیست یک‌دم شکند خواب به چشم کس و لیک
غم این خفتهٔ چند خواب در چشم ترم می‌شکند»

۱) کام حرص است که از شهد نگردد شیرین / ورنه قانع ز نی خشک شکر می‌چیند

۲) باغ سلام می‌کند سرو قیام می‌کند / سبزه پیاده می‌رود غنچه سوار می‌رسد

۳) از ترش‌رویی گردون گله بی‌انصافی است / خندهٔ برق شنیدی به خس و خار چه کرد

۴) از لعل تو گر یابم انگشتری زنهار / صد ملک سلیمانم در زیر نگین باشد

۳۸ کدام گزینه «فاقد» تشبیه است و بیشتر از یک نوع استعاره دارد؟

۱) می‌کند حافظ دعایی بشنو آمینی بگو / روزی ما باد لعل شکرافشان شما

۲) تا چو مهتاب به زندان غمم بنوازی / تن همه چشم به هم‌چشمی روزن کردم

۳) ای نسیم سحر آرامگه یار کجاست / منزل آن مه عاشق‌کش عیار کجاست؟

۴) ای اژدهای چرخ دلم بیشتر بخور / وی آسیای چرخ تنم تنگ‌تر بسای

پاسخ: گزینهٔ ۳

زیرمبحث: علوم و فنون ادبی یازدهم ـ درس‌های ۳ و ۹

Hint بیت جواب تشبیه نداره و حداقل دو استعاره داره.

پاسخ خیلی تشریحی بیت گزینهٔ (۳) تشبیه ندارد، اما در آن دو استعاره دیده می‌شود: ۱) ای نسیم سحر (تشخیص) ۲) «مه» استعارهٔ مصرّحه از معشوق.

نکته هرگاه یک غیرجاندار مخاطب قرار بگیرد، استعارهٔ مکنیّه یا تشخیص داریم.

بررسی سایر گزینه‌ها:

گزینهٔ (۱): تشبیه: ندارد./ استعاره: «لعل» استعارهٔ مصرّحه از لب معشوق

گزینهٔ (۲): تشبیه: ۱) [تو] چون مهتاب ۲) زندان غم ۳) مانندکردن روزن به چشم/ استعاره: لطف‌کردن مهتاب به فرد اسیر

گزینهٔ (۴): تشبیه: ۱) اژدهای چرخ ۲) آسیای چرخ/ استعاره: ۱) خوردن دل (مانند غذا) ۲) ساییدن تن (مانند گندم)

ایران توشه
توشه ای برای موفقیت

۳۹ آرایه‌های نوشته‌شده زیر بیت کدام گزینه نادرست است؟

۱) هوا از چهر او گردد به‌سان دیدهٔ شاهین زمین از اشک او گردد به‌سان سینهٔ عنقا
(واژه‌آرایی، تشبیه گسترده)

۲) حافظ از باد خزان در چمن دهر مرنج فکر معقول بفرما گل بی‌خار کجاست
(اضافهٔ استعاری، اضافهٔ تشبیهی)

۳) دست از مس وجود چو مردان ره بشوی تا کیمیای عشق بیابی و زر شوی
(تشبیه اسنادی، تشبیه فشردهٔ اضافی)

۴) ابر در پیش سخایش چیست جز شرمنده‌ای صبر در پیش وفایش نیست جز جوینده‌ای
(استعارهٔ مکنیه، واج‌آرایی)

پاسخ: گزینهٔ ۲

زیرمبحث: علوم و فنون ادبی دهم ـ درس ۳ / علوم و فنون ادبی یازدهم ـ درس‌های ۳ و ۹

پاسخ خیلی تشریحی ✔ در بیت گزینهٔ (۲)، «چمن دهر» اضافهٔ تشبیهی است؛ اما اضافهٔ استعاری وجود ندارد. «باد خزان» استعارهٔ مصرّحه از سختی‌ها و رنج‌های زندگی است.

بررسی سایر گزینه‌ها:

گزینهٔ (۱): **واژه‌آرایی**: او، گردد، به‌سان/ **تشبیه گسترده**: هوا به‌سان دیدهٔ شاهین، زمین به‌سان سینهٔ عنقا

گزینهٔ (۳): **تشبیه اسنادی**: [تو] زر شوی/ **تشبیه فشردهٔ اضافی**: مس وجود، کیمیای عشق

گزینهٔ (۴): **استعارهٔ مکنیّه**: شرمنده‌بودن ابر، جوینده‌بودن صبر/ **واج‌آرایی**: تکرار صامت «ش»

ایران توشه
توشه ای برای موفقیت

۴۰ وزن و آهنگ کدام گزینه با محتوای آن هماهنگ نیست؟

۱) بدان‌گونه بر خاک تن پر ز خون / به روی زمین بر فگنده نگون

۲) خلق نبینی همه خفته ز علم / عدل نهان گشته و فاش اضطراب

۳) ای عمر خویش کرده به بیهودگی یله / خشنود بندگان و خداوند با گله

۴) از قد و بالای اوست عشق که بالا گرفت / آن‌که بشد غرق عشق قامت و بالای ماست

پاسخ: گزینهٔ ۲

زیرمبحث: علوم و فنون ادبی دهم ـ درس ۲

پاسخ خیلی تشریحی ✔

ریتم و آهنگ بیت گزینهٔ (۲) تند و طرب‌انگیز است؛ ولی محتوای آن نوعی گله و شکایت از جامعه و روزگار است.

بررسی سایر گزینه‌ها:

گزینهٔ (۱): وزن شعر تند و کوبنده است و محتوای شعر حماسی است.

گزینهٔ (۳): وزن شعر کند و آرام است و موضوع آن هم اندرزی و تعلیمی است.

گزینهٔ (۴): وزن شعر شاد و طرب‌انگیز است و محتوای آن هم شادی‌های عاشقانه است.

ایران توشه
توشه ای برای موفقیت

۴۱ **حس و حال و فضای عاطفی حاکم بر کدام بیت، متفاوت با دیگر ابیات است؟**

۱) ای ز رخت برده نور فرّ کلاه سپهر / وی ز لبت برده آب رنگ عقیق یمن

۲) برد دل و گوش و هوش بهر جواز لبت / نام شکر گر شده است کام و زبان تو را

۳) از جهت مصلحت حکمت او آفرید / نوش ز لب‌های نحل زهر ز دندان مار

۴) ای رخ زیبای تو بدر شب قدر من / نیست هلال آن‌که هست، از بر چرخ آشکار

پاسخ: گزینهٔ ۳

زیرمبحث: علوم و فنون ادبی دهم ـ درس ۲

پاسخ خیلی تشریحی ✔

در گزینه‌های (۱)، (۲) و (۴) حس و حال حاکم بر ابیات، توصیف زیبایی معشوق است که یکی از رایج‌ترین احساسات شاعرانه است، ولی در گزینهٔ (۳) به حکمت و مصلحت خداوند در آفرینش، اشاره شده است.

ایران توشه
توشه ای برای موفقیت

۴۲ وزن و آهنگ کدام گزینه برای محتوای پند و اندرز مناسب است؟

۱) کنـــدی مکـــن، بکـــن چـــو خردمنـــدان / صفـــرای جهـــل را بـــه خـــرد تســـکین
۲) خلـــق بـــه یکبـــاره ز تـــو شـــاکرند / زان دل بخشـــنده و زان دســـت راد
۳) ای ســـخن‌آرای مـــرد، خیـــز بـــه شـــبگیر زود / عـــذر نگاریـــن خویـــش بشـــنو و بپذیـــر زود
۴) بنگـــر بـــه چشـــم عبـــرت تـــا خلـــق را ببینـــی / برســـان جمـــع مســـتان افتـــاده در مجانیـــن

پاسخ: گزینهٔ ۱

زیرمبحث: علوم و فنون ادبی دهم ـ درس ۲

نکته معمولاً وزن مناسب برای محتوای پند و اندرز، وزن‌های کند، سنگین و غیرریتمیک است.

پاسخ خیلی تشریحی در بیت گزینهٔ (۱)، وزن شعر کند و سنگین است و محتوای آن هم اندرزی و نصیحت‌آمیز است، اما وزن و آهنگ سایر گزینه‌ها شاد، طرب‌انگیز و تند است و وزن‌های مناسبی برای اندرز و نصیحت نیستند.

تیزبازی برای پاسخ به این سؤال، کافی است بیتی را که ریتم و آهنگ متفاوتی دارد پیدا کنید.

ایران توشه
توشه ای برای موفقیت

۴۳ وزن کدام گزینه، کوبنده است و بار حماسی دارد؟

۱) جان را به خرد نکو چو دیبا کن / تا مرد خرد نگویدت رعنا

۲) دانهٔ دل کاشته‌ای زیر چنین آب و گلی / تا به بهارت نرسد او شجری می‌نشود

۳) زین دیو چو جاهلان نترسم / زیرا که نیاید او به کارم

۴) چو مفتون صادق ملامت شنید / به درد از درون ناله‌ای برکشید

پاسخ: گزینهٔ ۴

زیرمبحث: علوم و فنون ادبی دهم ـ درس ۲

پاسخ خیلی تشریحی ✔

وزن بیت گزینهٔ (۴) کوبنده و حماسی است.

بررسی سایر گزینه‌ها:

گزینهٔ (۱): وزن بیت سنگین، کند و مناسب موضوعات اندرزی است.

گزینهٔ (۲): وزن بیت طرب‌انگیز، شاد و مناسب مضامین شاد و عاشقانه است.

گزینهٔ (۳): ریتم تند و شادی دارد و برای موضوعات و توصیفات عاشقانه و بزمی مناسب است.

ایران توشه
توشه ای برای موفقیت

۴۴ رباعی زیر، بیانگر کدام فضای عاطفی و درونی شاعر است؟

«جامی است که عقل آفرین می‌زندش — صد بوسه ز مهر بر جبین می‌زندش
این کوزه‌گرِ دهر، چنین جامِ لطیف — می‌سازد و باز بر زمین می‌زندش»

۱) پند و اندرز
۲) شادی و نشاط
۳) اندوه و افسوس
۴) دعا و نیایش

پاسخ: گزینهٔ ۳

زیرمبحث: علوم و فنون ادبی دهم ـ درس ۲

پاسخ خیلی تشریحی ✔

شاعر در این رباعی با بیان تمثیلی، وجود انسان را به جامی زیبا مانند می‌کند که روزگار آن را پرورش می‌دهد و بسیار به او لطف و محبت می‌نماید، سپس مانند کوزه‌گری، جام وجود انسان را بر زمین می‌زند و از بین می‌برد.

فضای عاطفی و درونی شاعر در سرودن این رباعی، بیانگر «اندوه و افسوس» او بر مرگ، نیستی و نابودی انسان است.

ایران توشه
توشه ای برای موفقیت

۴۵ **با توجه به ابیات زیر از قاآنی شیرازی، همهٔ گزینه‌ها کاملاً درست هستند، به‌جز ..... .**

«فلک خورشـید و جنّت حور و بستان یاسمن دارد　　عیـان این هر سـه را در یک گریبان، مـاه من دارد
یکی شـاه اسـت در لشـکر، چو در صـفّ بتان آید　　یکـی ماه اسـت در انجم، چـو جا در انجمـن دارد»

۱) وزن سروده با مصراع «چون درد عاشقی به جهان هیچ درد نیست» یکسان است.
۲) قاآنی شیرازی، سرایندهٔ ابیات فوق، از شاعران دورهٔ بازگشت ادبی است.
۳) در ابیات بالا، آرایه‌های «واژه‌آرایی»، «تشبیه» و «استعاره» یافت می‌شوند.
۴) در ابیات بالا، برخی ویژگی‌های فکری شعر سبک خراسانی یافت می‌شود.

پاسخ: گزینهٔ ۱

زیرمبحث: علوم و فنون ادبی یازدهم ـ درس ۹

پاسخ خیلی تشریحی ✔

با دقت در خوانش مصراع گزینهٔ (۱) و ابیات صورت سؤال، متوجه تفاوت وزن و آهنگ آن‌ها می‌شوید.

علامت هجاهای هر مصراع از ابیات فوق، چهار بار « ∪ـــ » است، اما علامت هجاهای مصراع گزینهٔ (۱) به شکل زیر است:

« ـــ∪ـ / ـ∪ـــ / ∪∪ـ∪ / ـ∪ـــ »

بررسی سایر گزینه‌ها:

گزینهٔ (۲): قاآنی شیرازی، یکی از شاعران دورهٔ بازگشت ادبی است که به قصیده‌سرایی به سبک شاعران خراسانی و عهد سلجوقی پرداخت.

گزینهٔ (۳): آرایه‌های «واژه‌آرایی»، «تشبیه» و «استعاره» در ابیات یافت می‌شود:

واژه‌آرایی: در بیت دوم، واژه‌های «یکی» و «است» تکرار شده‌اند.

تشبیه: در مصراع اول بیت دوم، معشوق در میان زیبارویان به شاه در میان لشکر و در مصراع دوم همان بیت، به ماه در میان ستارگان تشبیه شده است.

استعاره: «ماه» در بیت اول استعاره از «یار» و «بتان» در بیت دوم استعاره از «زیبارویان» است.

گزینهٔ (۴): ویژگی‌های فکری سبک خراسانی که در این ابیات دیده می‌شوند، عبارت‌اند از:

۱) روح شادی، نشاط و خوش‌باشی در شعر غلبه دارد.
۲) شعر واقع‌گراست و توصیفات عمدتاً طبیعی، ساده، محسوس و عینی است.
۳) فکر و کلام ساده است، یعنی هنوز با پیچیدگی‌های عرفانی، حِکمی و اندیشه‌های فلسفی در نیامیخته است.

ایران توشه
توشه ای برای موفقیت

۴۶ بیت زیر با همهٔ ابیات، قرابت مفهومی دارد، به‌جز ..... .

«گـر تـو گرفتـارم کنی مـن بـا گرفتاری خوشـم / ور خوار چون خارم کنی ای گل، بدان خواری خوشم»

۱) مـن از تـو روی نپیچـم گـرَم بیـازاری / کـه خـوش بـوَد ز عزیـزان، تحمّـلِ خـواری

۲) حافـظ از جـورِ تـو حاشـا کـه بگردانـد روی / مـن از آن روز کـه در بنـدِ تـوام آزادم

۳) در همـه چشـمی عزیـز و نـزدِ تـو خواریـم / در همـه عالَـم بلنـد و پیـش تـو پسـتیم

۴) گـر بـه خـواری ز درِ خویـش برانـی مـا را / هم‌چنـان شـکر کنیمـت کـه عزیـز مایـی

پاسخ: گزینهٔ ۳

زیرمبحث: علوم و فنون ادبی دهم ـ درس ۳

پاسخ خیلی تشریحی ✔ مفهوم بیت صورت سؤال و دیگر گزینه‌ها «خوش‌داشتن و تحمل جفای یار» است، اما در بیت گزینهٔ (۳)، از «خواری و پستی خود در چشم یار» گله دارد.

ایران توشه
توشه ای برای موفقیت

۴۷ بیت زیر با کدام بیت، قرابت مفهومی دارد؟

«سرو را بین بر سماع بلبلان صبح‌خیز همچو سرمستان به بُستان پای‌کوب و دست‌زن»

۱) نه باغ ماند و نه بُستان که سروِ قامت تو برُست و ولوله در باغ و بوستان انداخت

۲) آدمی‌زاده اگر در طَرَب آید نه عجب سرو در باغ به رقص آمده و بید و چنار

۳) در چمن باد بهاری ز کنار گل و سرو به هواداری آن عارض و قامت برخاست

۴) بلبلان چون سخن از شاخ صنوبر گویند ما حدیثِ قدِ آن سرو سرافراز کنیم

پاسخ: گزینهٔ ۲

زیرمبحث: علوم و فنون ادبی دهم ـ درس ۳

پاسخ خیلی تشریحی ✓

در بیت صورت سؤال و بیت گزینهٔ (۲)، شاعر، سرو و دیگر پدیده‌ها را در حال پایکوبی و شادمانی می‌بیند و آن را توصیف می‌کند.

بررسی سایر گزینه‌ها:

گزینهٔ (۱): شاعر سروِ قامت یار را توصیف می‌کند و آن را از سرو باغ و بوستان، برتر و زیباتر می‌داند.

گزینهٔ (۳): شاعر در تشبیهی نهفته، عارض (رخسار) یار را با گل و قامت او را با سرو مقایسه می‌کند و باد بهاری را هوادار عارض و قامت یار می‌داند.

گزینهٔ (۴): می‌گوید: «وقتی بلبلان از شاخهٔ درخت صنوبر سخن می‌گویند، ما داستان قامت بلند و خوش یار را به میان می‌آوریم.»

گول نخوری ✗

در ابیات همهٔ گزینه‌ها مانند بیت صورت سؤال، واژه‌های «سرو»، «بلبل»، «باغ» و «بستان» و ... به کار رفته است، ولی ظاهر واژه‌های ابیات نباید ما را به دام بیندازد و باید به مفهوم ابیات توجه کنیم.

ایران توشه
توشه ای برای موفقیت

۴۸ عبارت «عقل و ادب پیش گیر و لهو و لعب بگذار که چون نعمت سپری شود، سختی بری و پشیمانی خوری.» با همهٔ ابیات زیر، ارتباط معنایی دارد، به‌جز .....

۱) زر عزیز آفریده است خدای / هر که خوارش بکرد خوار بشد

۲) به یکباره بر دوستان زر مپاش / وز آسیب فردا به اندیشه باش

۳) زر از سنگ خارا برون آورند / که با دوستان و عزیزان خورند

۴) درخت اندر بهاران برفشاند / زمستان، لاجرم بی‌برگ ماند

پاسخ: گزینهٔ ۳

زیرمبحث: علوم و فنون ادبی دهم - درس ۳

پاسخ خیلی تشریحی ✔

معنی عبارت صورت سؤال: عقل و ادب در پیش بگیر و خوش‌گذرانی و بازی را کنار بگذار، زیرا وقتی ثروتت تمام شود، سختی می‌بینی و پشیمانی می‌کشی.

بیت گزینهٔ (۳) مفهومی مخالف با عبارت صورت سؤال و دیگر ابیات دارد. زر (پول و ثروت) را به سختی به دست می‌آورند، برای این‌که آن را با دوستان و عزیزان خرج کنند.

بررسی سایر گزینه‌ها:

گزینهٔ (۱): خداوند، زر (پول و ثروت) را عزیز و باارزش آفریده است؛ هر که آن را خوار کرد و بیهوده از دست داد، خوار می‌شود.

گزینهٔ (۲): یک‌باره همهٔ دارایی و ثروتت را خرج دوستانت نکن و از تنگدستی در آینده بترس.

گزینهٔ (۴): شاعر در تمثیلی زیبا همان مفهوم ابیات گزینه‌های (۱) و (۲) و عبارت صورت سؤال را بیان می‌کند و می‌گوید: «درخت چون در فصل بهار، گل، برگ و میوه می‌دهد، ناچار در زمستان، بی‌برگ و تهیدست می‌ماند.»

ایران توشه
توشه ای برای موفقیت

۴۹ کدام بیت با بیت زیر، تناسب معنایی دارد؟

«**هـوای خـود چـو نهـادم، رضـای او چـو گزیـدم / جهـان و هـر چه در او جـز به کام خویـش ندیدم**»

۱) میـل مـن سـوی وصـال و قصـد او سـوی فـراق / تـرک کام خـود گرفتـم تـا برآیـد کام دوسـت

۲) اگـر مـراد تـو ای دوسـت، بی‌مـرادی ماسـت / مـراد خویـش دگربـاره مـن نخواهـم خواسـت

۳) اگـر مـراد بخواهـی، رضـای دوسـت طلـب کـن / کـه کامیـابی عـالـم، بدیـن مـراد بیـابی

۴) مـرا رواسـت کـه دعـوی کنـم بـه صـدق ارادت / کـه هیـچ در همـه عالـم بـه دوسـت برنگزیـدم

پاسخ: گزینهٔ ۳

زیرمبحث: علوم و فنون ادبی دوازدهم ـ درس ۱

پاسخ خیلی تشریحی ✔

مفهوم مشترک بیت صورت سؤال و بیت گزینهٔ (۳) این است که: «اگر رضایت محبوب را به دست آوری، کامیاب می‌شوی.»

معنی بیت صورت سؤال: وقتی هوای خود را کنار گذاشتم و رضایت محبوب را برگزیدم، جهان و هر چه در آن است، به کام من شد.

معنی همهٔ گزینه‌ها:

گزینهٔ (۱): میل من به سوی وصال و قصد یار به سوی فراق است؛ من خواستهٔ خود (وصال) را رها کردم تا یار به خواستهٔ خود (فراق) برسد.

گزینهٔ (۲): ای دوست، اگر خواستهٔ تو ناکامی ماست، من دیگر کام و مراد خود را نمی‌خواهم [تا تو به خواسته‌ات برسی.]

گزینهٔ (۳): اگر مرادی می‌خواهی، رضایت دوست را طلب کن، زیرا با این خواسته، کامیابی جهان را به دست می‌آوری.

گزینهٔ (۴): برای من سزاوار است که مدعی صداقت در عشق باشم، زیرا در همهٔ جهان، هیچ چیز را بر دوست ترجیح نداده‌ام.

ایران توشه
توشه ای برای موفقیت

۵۰ کدام بیت مصداق ضرب‌المثل «آفتابه‌لگن هفت دست شام و ناهار هیچی» است؟

۱) رنگ و بو پردهٔ بینایی بلبل شده است / ورنه هر خار درین باغ رگ جان گل است

۲) میزبانی که بدآموز تکلف باشد / می‌کند زود گران بر دل خود مهمان را

۳) ناصواب است روز و شب مستی / تا که محتاج نان شب هستی

۴) از در او مست بیرون آیم و در پیش خلق / چون گدایان توانگر خودنمایی‌ها کنم

پاسخ: گزینهٔ ۳

زیرمبحث: علوم و فنون ادبی دوازدهم ـ درس ۱

پاسخ خیلی تشریحی

ضرب‌المثل مذکور و بیت گزینهٔ (۳)، هر دو به رعایت‌نکردن ترتیب و اولویت در خرج و مخارج اشاره دارند. فردی که محتاج است نیازی به تکلف و ولخرجی ندارد.

تشریح سایر ابیات:

گزینهٔ (۱): عاشق نباید به ظواهر توجه کند، چراکه یار در همهٔ پدیده‌ها متجلی است.

گزینهٔ (۲): میزبان نباید تکلف و تعارف را از حد بیرون ببرد.

گزینهٔ (۴): عاشقِ مست در جامعه ظاهرسازی می‌کند که مستی عشق را بپوشاند.

ایران توشه
توشه ای برای موفقیت

۵۱ پاسخ پرسش‌های زیر، به ترتیب در کدام گزینه آمده است؟

- **این‌که برای سخن‌گفتن به یک زبان، باید دستور زبان را بلد باشیم، نشان‌دهندهٔ چه مفهومی است؟**
- **زمانی که برای رعایت حقوق دیگران، در جمع آن‌ها آرام صحبت می‌کنیم، کدام پدیدهٔ اجتماعی را محقق کرده‌ایم؟**
- **این‌که نوع نظم در جهان اجتماعی انسان‌ها با ارادهٔ آن‌ها مشخص می‌شود، بیانگر کدام ویژگی جهان اجتماعی است؟**
- **تغییر در کدام‌یک از موارد، منجر به تغییر جهان اجتماعی و تبدیل آن به جهان اجتماعی دیگر می‌شود؟**

۱) فرصت‌ها و محدودیت‌های پدیده‌های اجتماعی ـ ارزش اجتماعی ـ قراردادی‌بودن ـ لایه‌های عمیق فرهنگ

۲) آگاهانه‌بودن کنش انسانی ـ هنجار اجتماعی ـ اعتباری‌بودن ـ عقاید کلان تأثیرگذار بر ارزش‌های اجتماعی

۳) پیامدها و الزامات پدیده‌های انسانی ـ جامعه‌پذیری ـ عمومی و اشتراکی بودن ـ ارزش‌ها و هنجارهای اجتماعی

۴) وجود معنا در کنش‌های انسان‌ها ـ کنترل اجتماعی ـ تکوینی‌بودن ـ باور و اعتقاد انسان‌ها نسبت به اصل جهان

پاسخ: گزینهٔ ۲

زیرمبحث: جامعه‌شناسی دهم ـ درس‌های ۱، ۲، ۳ و ۴

پاسخ خیلی تشریحی ✔

- کنش، آگاهانه است؛ یعنی کنش وابسته به آگاهی آدمی است، به گونه‌ای که بدون آگاهی انجام نمی‌شود. سخن‌گفتن یک کنش است؛ اگر ما آگاهی خود را نسبت به کلمات و معانی آن‌ها از دست بدهیم، از گفتار بازمی‌مانیم. از این‌رو، فردی که به زبانی آگاهی ندارد، نمی‌تواند با آن زبان سخن بگوید.
- رعایت حقوق دیگران، یک «ارزش» اجتماعی است. هم‌چنین آرام صحبت‌کردن در جمع، یک «هنجار» اجتماعی برای تحقق این ارزش محسوب می‌شود. (درستی قسمت دوم گزینه‌های (۱) و (۲))

نکته

ارزش‌ها در حکم هدف و مقصود هستند و هنجارها ابزار و روش‌های دستیابی به آن ارزش‌ها محسوب می‌شوند. به عبارت دیگر، ارزش، امری مطلوب و دارای اهمیت است که برای تحقق آن، نیازمند رفتاری ویژه هستیم؛ آن رفتارِ خاص، همان هنجار است.

- عضویت در جهان اجتماعی و نظم میان اعضای آن، با اراده و آگاهی انسان‌ها تعریف می‌شود و بر پایهٔ قرارداد میان آنان شکل می‌گیرد؛ به همین دلیل، این نظم، «اعتباری» است.
- تغییر در لایه‌های عمیق جهان اجتماعی، موجب تحول بنیادین در آن جهان اجتماعی می‌شود. گزینه‌های (۱)، (۲) و (۴) همگی به لایه‌های عمیق جهان اجتماعی اشاره دارند.

نکته

نمادها و هنجارها، به لایهٔ سطحی جهان اجتماعی مربوط می‌شوند؛ در حالی که عقاید و ارزش‌ها، لایه‌های عمیق آن را تشکیل می‌دهند.

ایران توشه
توشه ای برای موفقیت

۵۲ در کنش «پرخاشگری کلامی در محیط مدرسه»، به ترتیب «پیامد ارادی وابسته به ارادهٔ کنشگر»، «پیامد ارادی وابسته به ارادهٔ دیگری» و «پیامد غیرارادی» کدام است؟

۱) بی‌توجهی به قوانین ـ تحریک‌شدن دیگران به دعوا ـ محروم‌شدن از کلاس

۲) کاهش محبوبیت فرد ـ کم‌شدن نمرهٔ انضباط ـ کاهش آرامش روانی فرد

۳) ناراحت‌شدن دیگران ـ تذکرگرفتن از مسئولان مدرسه ـ احساس گناه و پشیمانی

۴) عادت‌کردن به پرخاشگری ـ سرزنش‌شدن از سوی گروه دوستان ـ کاهش تمرکز فرد در کلاس

پاسخ: گزینهٔ ۴

زیرمبحث: جامعه‌شناسی دهم ـ درس ۱

درس Box

مقایسهٔ انواع پیامدهای کنش انسانی:

پیامدهای غیرارادی (طبیعی)	پیامدهای ارادی
پیامدهایی است که به ارادهٔ افراد انسانی **بستگی ندارد**. این دسته از پیامدها، **کنش نیستند** که لازم باشد کنشگری آن‌ها را اراده کند؛ بلکه **نتیجهٔ طبیعی کنش‌اند**. پیامدهای غیرارادی کنش، **قطعی** است؛ یعنی **حتماً** انجام می‌شود.	پیامدهایی است که به ارادهٔ افراد انسانی یعنی **خودِ کنشگر** یا **افراد دیگر** وابسته است. این دسته از پیامدها، خودشان **کنش هستند** و باید یک کنشگر، آن‌ها را انجام دهد. پیامدهای ارادی کنش، **احتمالی** است؛ یعنی **ممکن است** انجام بشود یا نشود. اگر افراد آن را اراده کنند، انجام می‌شود و اگر نخواهند، انجام نمی‌گیرد.

پاسخ خیلی تشریحی ✔

پرخاشگری کلامی در محیط مدرسه، یک کنش است.

عادت‌کردن به پرخاشگری، پیامد این کنش است که به ارادهٔ خود فرد انجام می‌گیرد.

سرزنش‌شدن از سوی گروه دوستان، پیامدی است که به ارادهٔ دیگران وابسته است و دیگران (غیر از خودِ کنشگر) باید آن را اراده کنند.

کاهش تمرکز فرد در کلاس، پیامدی طبیعی و غیرارادی است که به ارادهٔ کنشگر و یا به ارادهٔ دیگران وابسته نیست.

بررسی سایر گزینه‌ها:

گزینهٔ (۱): ارادی و وابسته به ارادهٔ کنشگر ـ ارادی و وابسته به ارادهٔ دیگران ـ ارادی و وابسته به ارادهٔ دیگران

گزینهٔ (۲): ارادی و وابسته به ارادهٔ دیگران ـ ارادی و وابسته به ارادهٔ دیگران ـ غیرارادی

گزینهٔ (۳): ارادی و وابسته به ارادهٔ دیگران ـ ارادی و وابسته به ارادهٔ دیگران ـ غیرارادی

کنکور

در کنش افراط در استفاده از فضای مجازی، به ترتیب «پیامد ارادی وابسته به ارادهٔ کنشگر»، «پیامد غیرارادی» و «پیامد ارادی وابسته به ارادهٔ دیگری» کدام است؟ *(سؤال ۵۱ کنکور انسانی ۱۴۰۴ ـ نوبت اول)*

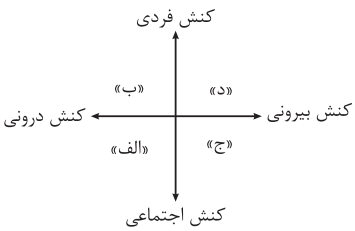
۱) ترک یا معتاد شدن به آن ـ آسیب و بیماری روانی ـ پنهان‌کردن کنش از دیگران

۲) کاهش استفاده از فضای مجازی ـ آسیب‌زدن به خود ـ مورد نکوهش دیگران قرارگرفتن

۳) دوری از آسیب‌های ناشی از آن ـ معتادشدن به آن ـ توصیه به کاهش استفاده از فضای مجازی

۴) آسیب و بیماری جسمی و روانی ـ مورد نکوهش دیگران قرارگرفتن ـ فاصله‌گرفتن دیگران از فرد

۵۳ در ارتباط با انواع کنش‌ها، موارد کدام گزینه به ترتیب نمودار زیر را تکمیل می‌کند؟

۱) بدگمان‌شدن به یک دوست ـ فکرکردن دربارهٔ آینده ـ عذرخواهی کردن از دیگران ـ استراحت‌کردن پس از ورزش

۲) حسادت به موفقیت دیگران ـ تصمیم‌گرفتن برای درس‌خواندن ـ همکاری در کار گروهی ـ نوشتن تکالیف ارائه‌شده توسط معلم

۳) نگرانی از قضاوت دیگران ـ فکرکردن به عظمت خدا ـ تصمیم‌گرفتن برای کمک به دیگران ـ رعایت قوانین در هنگام رانندگی

۴) حضور کنار مزار درگذشتگان ـ کینه‌داشتن نسبت به کسی ـ شرکت در راهپیمایی ـ لباس‌پوشیدن برای شرکت در مهمانی

پاسخ: گزینهٔ ۱

زیرمبحث: جامعه‌شناسی دهم ـ درس ۲

Hint ابتدا باید مشخص کنید که هر قسمت از نمودار به دنبال چه نوع کنشی است. برای مثال قسمت «الف»، به دنبال کنشی درونی و اجتماعی است؛ پس در قسمت اول گزینه‌ها باید دنبال این کنش بگردیم.

درس Box

انواع کنش‌ها:

ملاک تقسیم‌بندی	انواع کنش	توضیحات
محسوس یا غیرمحسوس بودن	درونی	کنش‌های ذهنی انسان هستند که **قابل مشاهده نیستند.** **مثال:** تفکر، تخیل و تصور کردن
	بیرونی	کنش‌هایی هستند که **محسوس و قابل دیدن‌اند.** **مثال:** راه‌رفتن، خوابیدن، قدم‌زدن و ...
توجه به دیگران در انجام کنش	فردی	در انجام آن، انسان به دیگران توجهی ندارد. **مثال:** به تنهایی به موسیقی گوش‌دادن
	اجتماعی	نوعی کنش است که با توجه به دیگران انجام می‌شود. در کنش اجتماعی، **آگاهی و ارادهٔ کنشگر**، ناظر به دیگران، ویژگی‌ها و اعمال آن‌هاست. عامل تبدیل کنش فردی به کنش اجتماعی، **توجه به دیگران** است. کنش اجتماعی، ممکن است **بدون حضور فیزیکی دیگران انجام شود.** **مثال:** رعایت قوانین راهنمایی و رانندگی در نیمه‌شب و به دور از چشم دیگران

پاسخ خیلی تشریحی

بررسی گزینه‌ها:

گزینهٔ (۱): درونی و اجتماعی ـ درونی و فردی ـ بیرونی و اجتماعی ـ بیرونی و فردی

گزینهٔ (۲): درونی و اجتماعی ـ درونی و فردی ـ بیرونی و اجتماعی ـ بیرونی و اجتماعی

گزینهٔ (۳): درونی و اجتماعی ـ درونی و فردی ـ درونی و اجتماعی ـ بیرونی و اجتماعی

گزینهٔ (۴): بیرونی و اجتماعی ـ درونی و اجتماعی ـ بیرونی و اجتماعی ـ بیرونی و اجتماعی

۵۴ **شناخت خداوند، فرشتگان و جهان ماوراءطبیعی، آرمان‌ها و ارزش‌های زندگی آدمیان را تغییر می‌دهد و کنش‌های اجتماعی آن‌ها را دگرگون می‌سازد. این موضوع مصداق کدام گزینه است؟**

۱) اعضای جهان اجتماعی، پس از راهیابی به این جهان، نقشی را بر عهده می‌گیرند و متناسب با این نقش از وظایف، حقوق و تکالیفی برخوردار می‌شوند.

۲) جامعه‌ای که هستی را فراتر از دنیا می‌بیند، عقاید، هنجارها و نمادهای خود را متناسب با این ارزش شکل می‌دهد و براساس آن رفتار می‌کند.

۳) پدیده‌هایی که انسان‌ها نقشی در شکل‌گیری آن‌ها ندارند، در صورتی که با زندگی انسان‌ها ارتباط داشته باشند، می‌توانند در گسترهٔ جهان اجتماعی قرار بگیرند.

۴) عقاید و ارزش‌ها، بر هنجارها و رفتارها تأثیر می‌گذارند؛ به همین دلیل است که لایه‌های عمیق جهان اجتماعی، متناسب با لایه‌های سطحی آن شکل می‌گیرند.

پاسخ: گزینهٔ ۳

زیرمبحث: جامعه‌شناسی دهم ـ درس ۳

پاسخ خیلی تشریحی ✔

پدیده‌هایی که انسان‌ها نقشی در ایجاد آن‌ها نداشته‌اند (مانند پدیده‌های فراطبیعی از جمله خداوند، فرشتگان و ...) خارج از قلمرو جهان اجتماعی هستند؛ اما اگر با زندگی انسان ارتباط پیدا کنند، می‌توانند درون گسترهٔ جهان اجتماعی قرار بگیرند. به عنوان مثال، شناخت خداوند، فرشتگان و جهان ماوراءطبیعی (به عنوان پدیده‌هایی خارج از جهان اجتماعی)، آرمان‌ها و ارزش‌های زندگی آدمیان را تغییر می‌دهد و کنش‌های اجتماعی آنان را دگرگون می‌سازد؛ بنابراین پدیده‌های ماوراءطبیعی بر زندگی انسان تأثیر می‌گذارند و از این طریق وارد جهان اجتماعی می‌شوند.

ایران توشه
توشه ای برای موفقیت

۵۵ **پدیده‌های اجتماعی ذکرشده در متن زیر، به ترتیب از حیث «اندازه و دامنه» و «عینی و ذهنی بودن» چه وضعیتی دارند؟**

«انتخابات، نشان‌دهندهٔ احساس مسئولیت تک‌تک افراد نسبت به سرنوشت خود و عامل تحقق عدالت اجتماعی است.»

۱) کلان و عینی ـ خرد و ذهنی ـ کلان و ذهنی

۲) کلان و ذهنی ـ خرد و عینی ـ کلان و عینی

۳) کلان و عینی ـ کلان و عینی ـ کلان و عینی

۴) کلان و ذهنی ـ کلان و عینی ـ خرد و عینی

پاسخ: گزینهٔ ۱

زیرمبحث: جامعه‌شناسی دهم ـ درس ٤

درس Box

تقسیم‌بندی پدیده‌های جهان اجتماعی:

براساس اندازه و دامنه	خرد	پدیده‌های اجتماعی کوچک که به یک فرد یا تعداد محدودی از افراد مربوط می‌شوند.	کنش اجتماعی فرد، گروه کوچک مثل کلاس درس
	میانه	پدیده‌هایی با اندازه و دامنه‌ای گسترده‌تر از پدیده‌های خرد و محدودتر از پدیده‌های کلان.	سازمان، مدرسه و بازار بورس ایران
	کلان	پدیده‌های اجتماعی بزرگ که مجموعه‌ای از افراد و بخش گسترده‌ای از جامعه را دربرمی‌گیرند.	فرهنگ، جامعه، نظام آموزشی و بازار ارزهای بین‌المللی
براساس عینی و ذهنی بودن	عینی	پدیده‌هایی که محسوس، مادی و قابل مشاهده‌اند.	ساختمان‌های مسکونی و اداری، سرعت‌گیر و علائم راهنمایی
	میانه	پدیده‌هایی که هم بُعد محسوس و هم بُعد معنایی دارند.	قوانین راهنمایی و رانندگی
	ذهنی	پدیده‌هایی که بیشتر جنبهٔ معنایی و غیرمحسوس دارند.	عقاید، ارزش‌های اجتماعی و کنش‌های درونی

پاسخ خیلی تشریحی ✔

انتخابات: کلان و عینی؛ یک کنش جمعی گسترده در سطح ساختار سیاسی کشور است که به صورت فیزیکی و محسوس (صندوق رأی، شعبه‌ها، حضور مردم) و قابل مشاهده است.

مسئولیت تک‌تک افراد نسبت به سرنوشت خود: خرد و ذهنی؛ «احساس» یک امر درونی و غیرمحسوس است و چون به «تک‌تک افراد» (سطح خرد) اشاره دارد، در این دسته قرار می‌گیرد.

عدالت اجتماعی: کلان و ذهنی؛ عدالت یک «ارزش» و «آرمان» است که در ذهن افراد و فرهنگ جامعه ریشه دارد و چون مربوط به کل ساختار جامعه است، یک پدیدهٔ کلان محسوب می‌شود.

نکته

اگر منظور از عدالت اجتماعی، «توزیع برابر ثروت و خدمات» در جامعه باشد، می‌تواند جنبهٔ عینی هم پیدا کند؛ اما در این جمله به عنوان یک «هدف و آرمان» آمده که وجه ذهنی آن غالب است.

تـوشـه ای بـرای مـوفقیت

۵۶ موارد کدام گزینه، همگی دربارهٔ لایه‌های عمیق جهان اجتماعی است؟

۱) نقش حیاتی و اساسی در جهان اجتماعی ـ پیوسته در معرض تغییر و تحول ـ تغییر و تحول بنیادین و فروریختن جهان اجتماعی در صورت حذف آن

۲) امکان تغییر بیشتر در جهان اجتماعی ـ تغییر جهان اجتماعی در صورت تغییر در آن ـ شکل‌دهندهٔ هنجارها و نمادها در یک جهان اجتماعی

۳) عامل تبدیل جهان اجتماعی به جهان اجتماعی دیگر ـ تداوم جهان اجتماعی در صورت حفظ آن ـ شامل تفسیر انسان‌ها از مرگ و زندگی خود

۴) فروریختن جهان اجتماعی در صورت حذف آن ـ تأثیر حیاتی و تعیین‌کننده برای بقای جهان اجتماعی ـ شامل ارزش‌ها و هنجارهای اجتماعی

پاسخ: گزینهٔ ۳

زیرمبحث: جامعه‌شناسی دهم ـ درس ٤

درس Box

مقایسهٔ لایه‌های سطحی و عمیق جهان اجتماعی:

لایه‌های سطحی	۱) نقش حیاتی و اساسی ندارند و به همین دلیل، تأثیرات محدودتری دارند. ۲) امکان تغییر بیشتری دارند؛ یعنی پیوسته در معرض تغییر و تحول هستند. ۳) به آسانی تغییر می‌کنند و تغییر آن‌ها، تحول مهمی در جهان اجتماعی پدید نمی‌آورد؛ یعنی منجر به تغییر می‌شوند، اما نه تغییراتی بنیادین که جهان اجتماعی را به جهانی دیگر تبدیل کند. ۴) می‌توانند حذف شوند، ولی با حذف آن‌ها جهان اجتماعی تداوم می‌یابد.
لایه‌های عمیق	۱) تأثیر تعیین‌کننده بر جهان اجتماعی دارند و از این‌رو، تأثیرات همه‌جانبه و فراگیر دارند. ۲) امکان تغییر کم‌تری دارند؛ یعنی اساساً کم‌تر در معرض تغییر و تحول قرار دارند. ۳) به دشواری تغییر می‌کنند و تغییر آن‌ها تحولات مهمی در جهان اجتماعی ایجاد می‌کند. ۴) به دشواری حذف می‌شوند و اگر حذف شوند، جهان اجتماعی فرومی‌ریزد.

پاسخ خیلی تشریحی ✔

- در صورت تغییر در لایه‌های عمیق جهان اجتماعی، آن جهان به جهان اجتماعی دیگری تبدیل می‌شود.
- در صورتی که لایه‌های عمیق جهان اجتماعی حفظ شود، آن جهان اجتماعی تداوم می‌یابد.
- عقاید و ارزش‌ها عمیق‌ترین لایه‌های جهان اجتماعی هستند. عمیق‌ترین لایهٔ جهان اجتماعی، عقاید کلانی هستند که بر ارزش‌های اجتماعی تأثیر می‌گذارند. باور و اعتقاد انسان‌ها نسبت به اصل جهان، جایگاه انسان در آن و تفسیرشان از زندگی و مرگ خود، عمیق‌ترین پدیده‌های اجتماعی به حساب می‌آیند.

بررسی سایر گزینه‌ها:

گزینهٔ (۱): درست ـ نادرست (لایه‌های عمیق، کم‌تر در معرض تغییر قرار می‌گیرند.) ـ درست

گزینهٔ (۲): نادرست (لایه‌های عمیق، کم‌تر در معرض تغییر قرار می‌گیرند.) ـ درست ـ درست

نکته

لایه‌های عمیق جهان اجتماعی (عقاید و ارزش‌ها)، شکل‌دهندهٔ لایه‌های سطحی (نمادها و هنجارها) است.

گزینهٔ (۴): درست ـ درست ـ نادرست (لایه‌های عمیق، شامل عقاید و ارزش‌هاست، نه هنجارها.)

۵۷ در ارتباط با پدیده‌های اجتماعی، موارد کدام گزینه کاملاً درست است؟

۱) برخی پدیده‌های انسانی، اجتماعی هستند و برخی مربوط به زندگی جمعی انسان‌ها نیستند. ـ همهٔ پدیده‌های اجتماعی از جمله ارزش‌های اجتماعی و هنجارهای اجتماعی، از طریق کنش‌های اجتماعی محقق می‌شوند.

۲) در جهان اجتماعی، همهٔ پدیده‌های اجتماعی اهمیت و ارزش یکسانی ندارند. ـ از آن‌جا که افراد با آگاهی عمل می‌کنند و عملشان دارای معنای خاصی است، پدیده‌های اجتماعی هدفدار هستند.

۳) گسترهٔ جهان اجتماعی یعنی مجموعهٔ پدیده‌هایی که درون این جهان قرار دارند و زندگی انسان را متأثر می‌سازند. ـ از طریق معیار عینی و ذهنی بودن، می‌توانیم میزان اثرگذاری پدیده‌های اجتماعی بر زندگی انسان‌ها را ارزیابی کنیم.

۴) پدیده‌های اجتماعی به مرور از انسان‌هایی که آن‌ها را به وجود آورده‌اند مستقل می‌شوند و از این جهت همانند پدیده‌های طبیعی می‌شوند. ـ تمامی پدیده‌های اجتماعی دارای هویت عینی هستند، اما همگی دارای بعد معنایی نیستند.

پاسخ: گزینهٔ ۱

زیرمبحث: جامعه‌شناسی دهم ـ درس‌های ۲، ۳ و ۴

پاسخ خیلی تشریحی ✔

پدیده‌های اجتماعی، نوعی پدیدهٔ انسانی هستند که انسان‌ها آن‌ها را در ارتباط با یکدیگر پدید می‌آورند؛ بنابراین «پدیدهٔ انسانی» عام‌تر از «پدیدهٔ اجتماعی» است و برخی پدیده‌های انسانی، اجتماعی‌اند و برخی اجتماعی نیستند.

اگر کنش اجتماعی نباشد، هیچ هنجاری شکل نمی‌گیرد و هیچ‌یک از ارزش‌های اجتماعی مانند عدالت، امنیت و آزادی محقق نمی‌شوند.

بررسی سایر گزینه‌ها:

گزینهٔ (۲): درست ـ نادرست (پدیده‌های اجتماعی را انسان‌ها در ارتباط با یکدیگر به وجود می‌آورند و از آن‌جا که افراد با آگاهی، اراده و هدف عمل می‌کنند، پدیده‌های اجتماعی «معنادار» هستند.)

گزینهٔ (۳): درست ـ نادرست (از طریق معیار «خُرد و کلان بودن»، می‌توانیم میزان اثرگذاری پدیده‌های اجتماعی بر زندگی انسان را مشخص کنیم. هم‌چنین با استفاده از معیار «عینی و ذهنی بودن»، می‌توانیم اهمیت بُعد معنایی پدیده‌های اجتماعی را درک کنیم.)

گزینهٔ (۴): نادرست (پدیده‌های اجتماعی به مرور از انسان‌هایی که آن‌ها را به وجود آورده‌اند، مستقل می‌شوند و فرصت‌ها و محدودیت‌هایی را برای کنش‌ها و زندگی انسان‌ها ایجاد می‌کنند. این روند تا جایی ادامه می‌یابد که افراد احساس می‌کنند پدیده‌های اجتماعی همانند پدیده‌های طبیعی هستند؛ در حالی که می‌دانیم پدیده‌های اجتماعی را انسان‌ها خلق می‌کنند و نتیجهٔ کنش‌های افراد هستند، اما پدیده‌های طبیعی توسط انسان‌ها خلق نشده‌اند.) ـ نادرست (همهٔ پدیده‌های اجتماعی دارای بعد ذهنی و معنایی هستند؛ اما همگی دارای بعد عینی نیستند (یعنی فقط برخی از آن‌ها بعد عینی دارند)).

ایران توشه
توشه ای برای موفقیت

۵۸ **پاسخ سؤالات زیر، به ترتیب در کدام گزینه آمده است؟**

- **کدام‌یک، از ویژگی‌های خانواده‌های تک‌فرزند است؟**
- **اعضای یک جهان اجتماعی، از کدام آگاهی مشترک و عمومی برخوردارند؟**
- **کدام‌یک، مربوط به ویژگی «آگاهانه‌بودن» کنش است؟**
- **نهادهای اجتماعی چه نسبتی با جهان اجتماعی دارند؟**

۱) والدین حمایت و پشتیبانی زیادی از فرزند به عمل می‌آورند. ـ قواعد و مقررات اجتماعی ـ بدون آگاهی، کنش انجام نمی‌شود. ـ نهادهای اجتماعی، نیازهای جهان اجتماعی را تأمین می‌کنند.

۲) کودک متوقع، سخت‌گیر، زودرنج و آسیب‌پذیر می‌شود. ـ عضویت خود و دیگران ـ آگاهی شرط لازم و کافی برای انجام کنش است. ـ جهان اجتماعی، نوع خاصی از نهادهای اجتماعی را معین می‌سازد.

۳) فرزند، تعاون و همکاری را در محیط خانواده به شکل بهتری می‌آموزد. ـ وظایف هر نقش ـ کنش همواره براساس آگاهی صحیح صورت نمی‌گیرد. ـ جهان اجتماعی، مجموعه‌ای از نهادهای اجتماعی است.

۴) والدین با درک تفاوت‌های کودک، انتظاراتشان را تنظیم می‌کنند. ـ نقش خود و دیگران ـ انجام کنش وابسته به آگاهی انسان است. ـ نهادهای اجتماعی در تمامی جهان‌های اجتماعی وجود دارند.

پاسخ: گزینهٔ ۱

زیرمبحث: جامعه‌شناسی دهم ـ درس‌های ۱، ۲، ۳ و ۴

پاسخ خیلی تشریحی ✔

تأثیر رفتار والدین بر فرزندان در خانواده‌های تک‌فرزند و چندفرزند:

خانواده‌های تک‌فرزند		خانواده‌های چندفرزند
۱) در خانواده‌های تک‌فرزند، نوع ارتباط **محدود به ارتباط پدر، مادر و فرزند است.** ۲) معمولاً کودکان در این خانواده‌ها، **ارتباط با هم‌نسل‌های خود** را نمی‌آموزند.		۱) در خانواده‌هایی که چندین فرزند دارند، از **تمرکز افراطی** والدین بر فرزندان **کاسته** می‌شود و پدر و مادر با درک تفاوت‌های کودکان خود، **انتظاراتشان را تنظیم** می‌کنند. ۲) فرزندان نیز در **تعامل** با یکدیگر، ارتباط‌گرفتن با دیگران، تقسیم کار، تعاون و همکاری در انجام کارها را یاد می‌گیرند. (رد گزینه‌های (۳) و (۴))
۳) در اغلب خانواده‌های تک‌فرزند، والدین	هم **انتظار بالایی** از فرزند خود دارند.	
	هم **حمایت و پشتیبانی زیادی** از او به عمل می‌آورند.	
	همین وضعیت می‌تواند کودک را **متوقع و سخت‌گیر یا زودرنج و آسیب‌پذیر کند.**	

- در جهان اجتماعی، اعضا از آگاهی‌های مشترکی برخوردارند؛ از جمله آگاهی به عضویت خود و دیگران، نقش خود و دیگران، وظایف هر نقش و قواعد و مقررات اجتماعی.
- کنش وابسته به آگاهی است و بدون آگاهی انجام نمی‌شود؛ اما همهٔ کنش‌ها براساس آگاهی صحیح صورت نمی‌گیرند. آگاهی شرط لازم برای انجام کنش است، اما کافی نیست؛ زیرا کنش ارادی، هدف‌دار و معنادار هم هست. (رد گزینهٔ (۲))
- برای تأمین نیازهای جهان اجتماعی و افراد، راه‌های متفاوتی وجود دارد؛ ولی معمولاً در هر جهان اجتماعی، نوع خاصی از این روش‌ها پذیرفته می‌شود و رواج دارد. در هر جهان اجتماعی، این کار به کمک «نهادهای اجتماعی» صورت می‌گیرد.

۵۹ **چه تعداد از موارد زیر، مربوط به مشخصات، ویژگی‌ها و کارکردهای «دانش علمی» است؟**

- **یادگیری آن از ابتدای زندگی شروع می‌شود و تا پایان عمر ادامه پیدا می‌کند.**
- **با تلاش برای حل مسائل و مشکلات زندگی رشد و پیشرفت می‌کند.**
- **جهان‌های اجتماعی مختلف براساس هویت فرهنگی خود، تعاریف متفاوتی از آن دارند.**
- **جامعه و فرهنگی که در آن زندگی می‌کنیم، آن را در اختیار ما قرار می‌دهد.**
- **با تأمل و اندیشه در ذخیرهٔ دانشی جوامع پدید می‌آید.**
- **از راه جامعه‌پذیری و فرهنگ‌پذیری به دست می‌آید.**

۱) یک ۲) دو

۳) سه ۴) چهار

پاسخ: گزینهٔ ۲

زیرمبحث: جامعه‌شناسی دوازدهم ـ درس ۱

پاسخ خیلی تشریحی ✔

بررسی عبارت‌ها:

عبارت اول: یادگیری دانش عمومی از ابتدای زندگی شروع می‌شود و تا پایان عمر ادامه پیدا می‌کند.

عبارت دوم: دانش علمی با تلاش برای حل مسائل و مشکلات زندگی، شکل می‌گیرد و پیشرفت می‌کند؛ یعنی هرگاه در یک جامعه، مسئلهٔ خاصی مطرح شود، زمینه برای پیدایش و رشد دانش علمی دربارهٔ آن نیز فراهم می‌گردد. ✓

عبارت سوم: جهان‌های اجتماعی مختلف، براساس هویت فرهنگی خود، تعاریف متفاوتی از دانش علمی دارند. ✓

عبارت چهارم: از آن‌جا که ما انسان‌ها با هم زندگی می‌کنیم، مجبور نیستیم به تنهایی و جداگانه، دانش لازم برای تک‌تک کنش‌هایمان را تولید کنیم؛ چراکه جهان اجتماعی (یعنی جامعه و فرهنگی که در آن زندگی می‌کنیم)، دانش لازم برای زندگی یا همان دانش عمومی را در اختیار ما قرار می‌دهد.

عبارت پنجم: دانش علمی با تأمل و اندیشه در دانش عمومی پدید می‌آید.

عبارت ششم: برخی از دیدگاه‌ها معتقدند دانش عمومی از راه جامعه‌پذیری و فرهنگ‌پذیری به دست می‌آید.

ایران توشه
توشه ای برای موفقیت

۶۰ هر یک از موارد خواسته‌شده، به ترتیب در کدام گزینه آمده است؟

- **علت رشد و توسعهٔ دانش علمی**
- **پیامدهای تعارض میان دانش عمومی و دانش علمی**
- **راه‌های حل تعارض در ذخیرهٔ دانشی**
- **ویژگی دانش بومی**

۱) تلاش‌های علمی عالمان ـ قطع ارتباط دوسویهٔ دانش عمومی و علمی ـ تغییر در هویت فرهنگی جوامع ـ معتبردانستن همهٔ راه‌های شناخت

۲) غنی‌ترشدن دانش عمومی ـ بازماندن دانش علمی از رشد و رونق لازم ـ رهاکردن بخشی از ذخیرهٔ دانشی به نفع بخشی دیگر ـ تعاریف متفاوت از علم

۳) شناسایی مشکلات جامعه ـ از دست رفتن دغدغه و توان لازم برای حل مسائل دانش علمی ـ دانش غیربومی ـ مفید و کارآمد بودن در حل مشکلات بومی

۴) تلاش برای حل مسائل زندگی ـ عدم حمایت همه‌جانبهٔ دانش عمومی از دانش علمی ـ طرح ایده‌های جدید ـ داشتن دغدغهٔ کشف واقعیت و تشخیص درست و نادرست

پاسخ: گزینهٔ ۴

زیرمبحث: جامعه‌شناسی دوازدهم ـ درس ۱

پاسخ خیلی تشریحی

- دانش علمی از دو راه رشد و توسعه پیدا می‌کند:

۱) تلاش‌های علمی عالمان: این تلاش‌ها به تدریج بر ذخیرهٔ دانش علمی جهان اجتماعی می‌افزاید و دانش عمومی را غنی‌تر می‌کند.

۲) تلاش برای حل مسائل و مشکلات زندگی: هر وقت در یک جامعه، مسئلهٔ خاصی مطرح می‌شود، زمینه برای پیدایش و رشد دانش علمی دربارهٔ آن نیز فراهم می‌گردد.

- گاهی میان دانش عمومی و دانش علمی در یک جامعه، تعارض پیش می‌آید:

در شرایط تعارض
- ارتباط دوسویهٔ دانش علمی و عمومی قطع می‌شود.
- دانش علمی از رشد و رونق لازم بازمی‌ماند.
- دانش علمی، دغدغه و توان لازم برای حل مسائل و مشکلات دانش عمومی را از دست می‌دهد.
- دانش عمومی به طور همه‌جانبه از دانش علمی حمایت نمی‌کند.

- اعضای جهان اجتماعی برای حل تعارض‌ها در ذخیرهٔ دانشی تلاش می‌کنند. تعارض‌ها گاهی با رهاکردن بخشی از ذخیرهٔ دانشی به نفع بخشی دیگر و گاهی با طرح ایده‌های جدید حل می‌شوند.
- هر دانش بومی باید دو ویژگی داشته باشد:

اولاً همسو با هویت فرهنگی و ناظر به حل مسائل همان جامعه باشد.	یعنی در حل مسائل و مشکلات بومی مفید و کارآمد باشد.
ثانیاً دغدغهٔ کشف واقعیت و تشخیص درست و نادرست را داشته باشد.	یعنی به زبان و منطق جهان‌شمول سخن بگوید و در گشودن مرزهای دانش علمی به روی جهانیان مشارکت داشته باشد.

۶۱ **برخی مدعی هستند که به جای موضوع علوم، باید بر روش علوم تأکید کرد. کدام‌یک از گزینه‌های زیر، از عقاید این دیدگاه است؟**

۱) فقط علم تجربی، علم است. ـ علوم انسانی و اجتماعی، در هر صورت غیرعلمی قلمداد می‌شوند.

۲) همهٔ علوم باید از روش تجربی و طبیعی استفاده کنند. ـ ریاضی، فراتر از تجربهٔ ماست.

۳) علوم دینی، فلسفه و اخلاق، غیرعلمی هستند. ـ روش علوم انسانی و اجتماعی، تجربی است.

۴) روش تجربی تنها روش کسب علم است. ـ علوم انسانی نمی‌تواند از تجربه استفاده کند.

پاسخ: گزینهٔ ۲

زیرمبحث: جامعه‌شناسی دوازدهم ـ درس ۱

پاسخ خیلی تشریحی

عده‌ای در جهان غرب پیدا شدند که به جای «موضوع» بر «روش» علوم تأکید کردند. آن‌ها:

۱) روش تجربی را تنها روش کسب علم دانستند.

۲) گفتند که همهٔ علوم باید از یک روش یعنی روش تجربی استفاده کنند.

۳) با این گفته به تدریج به این برداشت دامن زدند که فقط «علم تجربی» علم است.

۴) سایر علوم مانند فلسفه، اخلاق و علوم دینی را غیرعلمی دانستند.

۵) علوم انسانی و اجتماعی را فقط در صورتی که از روش تجربی استفاده کنند، علم تلقی کردند.

نکته

این رویکرد با چالش‌های متعددی مواجه شد و کم‌کم در محافل علمی از رونق افتاد. یکی از این چالش‌ها، علم **ریاضی** بود؛ علمی که فراتر از مشاهده و تجربه است و اگر تجربهٔ ما برخلاف اصول اولیهٔ آن باشد، ما تجربهٔ خودمان را نادرست می‌دانیم نه آن‌چه علم ریاضی می‌گوید.

ایران توشه
توشه ای برای موفقیت

۶۲ **در ارتباط با دیدگاه‌های مختلف دربارهٔ دانش عمومی و دانش علمی، دیدگاه‌های معتقد به هر یک از موارد زیر، چه عقیده‌ای دربارهٔ «دانش عمومی» دارند؟**

- **توجه به دانش‌های فراتجربی**
- **توجه به تفاوت دانش عمومی و علمی از حیث روش**
- **توجه به خلق و بازسازی واقعیت‌ها**

۱) نسبت به دانش علمی از اعتبار بیشتری برخوردار است. ـ راه کشف واقعیت و تنها دانش معتبر است. ـ برتری دانش تجربی بر این دانش را بی‌اعتبار می‌داند.

۲) در دانش علمی ریشه دارد و غیرموثق و نامعتبر نیست. ـ از راه حس و تجربه و به صورت نظام‌مند به دست می‌آید. ـ امکان انتقاد از دانش علمی و تصحیح آن را دارد.

۳) بر دانش علمی اثر می‌گذارد و به مرور متناسب با آن می‌شود. ـ به دلیل امکان اعتباریابی، از دانش علمی اهمیت بیشتری دارد. ـ دانش غیرموثق و نامعتبر نیست.

۴) کم‌وبیش در آن دانش حقیقی و صحیح وجود دارد. ـ از راه جامعه‌پذیری و فرهنگ‌پذیری حاصل می‌شود. ـ دانش عمومی اساس و پایهٔ دانش تجربی است.

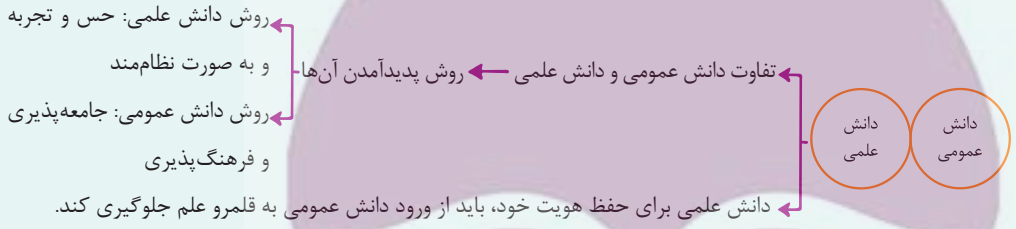
پاسخ: گزینهٔ ۴

زیرمبحث: جامعه‌شناسی دوازدهم ـ درس ۱

درس Box

دیدگاه‌های مختلف دربارهٔ رابطهٔ میان دانش عمومی و دانش علمی:

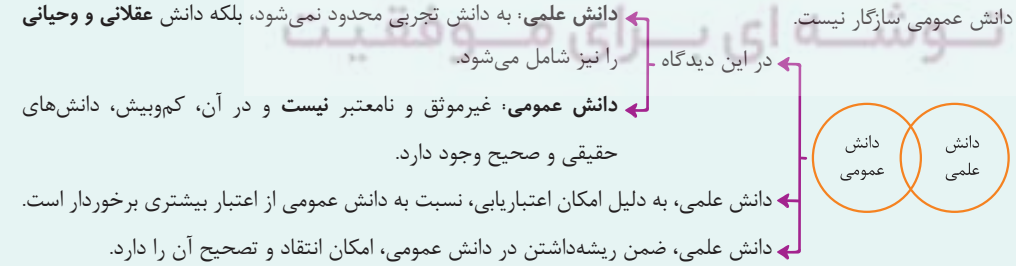
۱) **دیدگاه اول:** دانش علمی (تجربی)، راه کشف واقعیت و تنها دانش معتبر است و دانش عمومی در مقابل دانش علمی، **ارزشی ندارد.**

۲) **دیدگاه دوم:** همهٔ دانش‌ها، **دانش حاصل از زندگی** است و دانش عمومی **پایه و اساس هرگونه دانشی** از جمله دانش تجربی است.

۳) **دیدگاه سوم:** دانش عمومی و دانش علمی رابطهٔ متقابل دارند، از هم اثر می‌پذیرند و **متناسب** می‌شوند. هر دانش علمی با هر دانش عمومی سازگار نیست.

پاسخ خیلی تشریحی ✔

عبارت‌های صورت سؤال، به ترتیب مربوط به دیدگاه‌های سوم، اول و دوم است.

طبق دیدگاه سوم، دانش عمومی، دانش نامعتبر و غیرموثق نیست؛ بلکه در آن کم‌وبیش دانش حقیقی وجود دارد.

طبق دیدگاه اول، دانش عمومی از راه جامعه‌پذیری و فرهنگ‌پذیری حاصل می‌شود.

طبق دیدگاه دوم، دانش عمومی اساس و پایهٔ هر دانشی از جمله دانش تجربی است.

بررسی سایر گزینه‌ها:

گزینهٔ (۱): نادرست (طبق دیدگاه سوم، دانش علمی به دلیل امکان اعتباریابی، از دانش عمومی اهمیت و اعتبار بیشتری دارد.) ـ نادرست (مربوط به عقیدهٔ دیدگاه اول دربارهٔ دانش علمی است.) ـ درست

گزینهٔ (۲): نادرست (طبق دیدگاه سوم، دانش علمی در دانش عمومی ریشه دارد، نه برعکس.) ـ نادرست (مربوط به اعتقاد دیدگاه اول دربارهٔ دانش علمی است.) ـ نادرست (طبق دیدگاه سوم، دانش علمی امکان انتقاد از دانش عمومی را دارد.)

گزینهٔ (۳): درست ـ نادرست (طبق دیدگاه سوم، دانش علمی به دلیل امکان اعتباریابی، از دانش عمومی اهمیت و اعتبار بیشتری دارد.) ـ نادرست (مربوط به دیدگاه سوم است.)

امتحان نهایی

پاسخ صحیح را مشخص کنید. (در پاسخنامه، شمارهٔ گزینهٔ درست را بنویسید.)

(سؤال ۳ (قسمت الف) ـ امتحان نهایی مرداد ۱۴۰۵)

الف) شکل زیر به یکی از دیدگاه‌ها دربارهٔ ارتباط میان دانش عمومی و دانش علمی، اشاره دارد. با توجه به این دیدگاه، کدام گزینه درست است؟

۱) دانش علمی برای حفظ هویت خود باید از ورود دانش عمومی به قلمرو علم جلوگیری کند.

۲) دانش‌ها کشف و بازخوانی واقعیت نیستند، بلکه خلق و بازسازی آن هستند.

۳) دانش علمی نسبت به دانش عمومی از اعتبار بیشتری برخوردار است.

۴) دانش علمی به دانش تجربی محدود نمی‌شود بلکه دانش‌های عقلانی و وحیانی را نیز شامل می‌شود.

ایران توشه
توشه ای برای موفقیت

۶۳ **کدام‌یک، به ترتیب دربارهٔ «جهان اجتماعی» درست است و دربارهٔ «کنش اجتماعی» نادرست است؟**

۱) همهٔ پدیده‌های اجتماعی از طریق جهان اجتماعی شکل می‌گیرند. ـ کنش اجتماعی تنها در حضور فیزیکی دیگران انجام نمی‌گیرد، بلکه مهم توجه به دیگران است، نه حضور دیگران.

۲) جهان اجتماعی آگاهی و دانش لازم برای زندگی اجتماعی را در اختیار ما قرار می‌دهد. ـ هر کنش انسانی، نوعی کنش اجتماعی است، اما برخی از کنش‌های اجتماعی، کنش انسانی نیستند.

۳) پدیده‌های تکوینی و غیرارادی، نمی‌توانند درون جهان اجتماعی قرار بگیرند. ـ در کنش‌های اجتماعی، آگاهی و ارادهٔ کنشگر ناظر به دیگران، ویژگی‌ها و اعمال آن‌هاست.

۴) انسانی که درون جهان اجتماعی زندگی می‌کند، دانش عمومی را از طریق کنش‌های اجتماعی خود کسب می‌کند. ـ کنش‌های اجتماعیِ بیرونی انسان‌ها، بعد ذهنی و معنایی بیشتری دارند.

پاسخ: گزینهٔ ۲

زیرمبحث: جامعه‌شناسی دهم ـ درس‌های ۲، ۳ و ۴ / جامعه‌شناسی دوازدهم ـ درس ۱

پاسخ خیلی تشریحی ✔

بررسی گزینه‌ها:

گزینهٔ (۱): نادرست (همهٔ پدیده‌های اجتماعی درون جهان اجتماعی و از طریق کنش اجتماعی شکل می‌گیرند.) ـ درست

نکته

کنش اجتماعی، تنها در حضور فیزیکی دیگران صورت نمی‌گیرد؛ بلکه مهم توجه به دیگران در انجام کنش است، نه حضور دیگران، از این مطلب دو نتیجه حاصل می‌شود.

الف) گاهی فرد به تنهایی مشغول کاری است (دیگران حضور ندارند)، اما کنش او اجتماعی است؛ زیرا در انجام کنش به دیگران توجه دارد.

ب) گاهی فرد در جمع دیگران حضور دارد، اما بدون توجه به آن‌ها در حال انجام کنشی فردی است؛ زیرا در انجام کنش به دیگران توجه ندارد.

گزینهٔ (۲): درست ـ نادرست (هر کنش اجتماعی، نوعی کنش انسانی است؛ اما برعکس این عبارت، صادق نیست.)

نکته

از لحاظ منطقی، رابطهٔ بین کنش انسانی و کنش اجتماعی، عموم و خصوص مطلق است؛ یعنی:

هر کنش اجتماعی نوعی کنش انسانی است.

اما برخی کنش‌های انسانی، اجتماعی‌اند و برخی اجتماعی نیستند.

گزینهٔ (۳): نادرست (پدیده‌های تکوینی و غیرارادی (یعنی پدیده‌های جهان طبیعت و جهان فوق طبیعت)، در صورت ارتباط با زندگی اجتماعی انسان‌ها، می‌توانند وارد جهان اجتماعی شوند.) ـ درست

گزینهٔ (۴): نادرست (انسانی که درون جهان اجتماعی زندگی می‌کند، دانش عمومی را از طریق جهان اجتماعی خود کسب می‌کند.) ـ نادرست (کنش‌های بیرونی، بعد عینی قوی‌تری دارند؛ اما کنش‌های درونی، بعد ذهنی و نامحسوس (معنایی) قوی‌تری دارند.)

ایران توشه
توشه ای برای موفقیت

۶۴ موارد کدام گزینه درست است؟

الف) پیامدهای غیرطبیعی کنش انسان‌ها، قطعی هستند؛ اما پیامدهای طبیعی، احتمالی هستند و ممکن است انجام نشوند.

ب) افراد با عمل‌کردن براساس ارزش‌ها و هنجارها، موجب تداوم و استمرار آن‌ها می‌شوند.

ج) خرده‌فرهنگ‌های موجود در یک فرهنگ عمومی، اغلب با آن فرهنگ سازگار هستند؛ به همین دلیل به آن‌ها خرده‌فرهنگ موافق می‌گویند.

د) تغییر در برخی از هنجارها و نمادها تا زمانی که به تغییر در لایه‌های عمیق منجر نشود، موجب تغییر بنیادین جهان اجتماعی نمی‌شود.

ه) انسان از طریق پرسش و پاسخ و ارتباط‌گرفتن با دیگران، معنای پدیده‌های اطراف را درک کرده و به آگاهی عمیق‌تری از عالم و آدم می‌رسد.

۱) «ب» ـ «ه» ـ «د»
۲) «ب» ـ «ج» ـ «د»
۳) «ب» ـ «ه»
۴) «الف» ـ «د»

پاسخ: گزینهٔ ۲

زیرمبحث: جامعه‌شناسی دهم ـ درس‌های ۱، ۲، ۳ و ۴ / جامعه‌شناسی دوازدهم ـ درس ۱

پاسخ خیلی تشریحی ✔

بررسی موارد نادرست:

الف) پیامدهای ارادی (غیرطبیعی) کنش، **احتمالی** هستند؛ در مقابل، پیامدهای غیرارادی (طبیعی) کنش، **حتمی و قطعی** هستند.

ه) انسان با تفکر و تعقل، ۱) از دیده‌ها، شنیده‌ها و خوانده‌هایش فراتر می‌رود، ۲) معنای پدیده‌های اطراف خود را درک می‌کند و ۳) به آگاهی **گسترده‌تر و عمیق‌تری** از عالم و آدم می‌رسد.

ایران توشه
توشه ای برای موفقیت

۶۵ به ترتیب هر یک از موارد زیر، نشان‌دهندهٔ چیست؟

- **وقتی در یک مهمانی، کسی را نمی‌شناسیم، دقت و احتیاط ما بیشتر می‌شود.**
- **بوق‌زدن، گاهی نشانهٔ احترام است و گاهی نشانهٔ اعتراض.**
- **زلزله یا خشکسالی، تأثیرات تعیین‌کننده‌ای بر کنش‌های انسان دارد.**

۱) کنش انسان همواره براساس آگاهی صحیح صورت می‌گیرد. ـ در انجام کنش، علاوه بر آگاهی، ارادهٔ انسان هم ضروری است. ـ پدیده‌های طبیعی می‌توانند بر پدیده‌های اجتماعی اثر بگذارند.

۲) اگر دانش‌ها و آگاهی‌های عمومی نباشند، زندگی اجتماعی فرومی‌پاشد. ـ برای واکنش مناسب به کنش دیگران، باید آگاهی موجود در کنش آن‌ها را بفهمیم. ـ پدیده‌های اجتماعی بر پدیده‌های طبیعی اثر می‌گذارند.

۳) آگاهی‌های موجود در کنش، به دلیل عادت از چشم ما پنهان مانده است. ـ کنش‌ها در موقعیت‌های مختلف، معانی مختلفی دارند. ـ پدیده‌های طبیعی می‌توانند وارد جهان اجتماعی شوند.

۴) برای انجام کنش، علاوه بر توجه به معنا، ارادهٔ انسان نیز ضروری است. ـ انسان با توجه به معنای کنش خود، آن را انجام می‌دهد. ـ پدیده‌های اجتماعی غالباً درون جهان اجتماعی قرار دارند.

پاسخ: گزینهٔ ۳

زیرمبحث: جامعه‌شناسی دهم ـ درس‌های ۱ و ۳ / جامعه‌شناسی دوازدهم ـ درس ۱

پاسخ خیلی تشریحی ✔

- کنش آدمی وابسته به آگاهی است و بدون آگاهی انجام نمی‌شود؛ اما ما انسان‌ها آن‌قدر به این آگاهی‌ها عادت کرده‌ایم که شاید در نگاه اول گمان کنیم که این کارها بدون آگاهی و دانشی خاص انجام می‌شوند یا تصور کنیم دانشی که برای انجام‌دادن این کارها داریم، اهمیت چندانی ندارد. فرض کنید به پیشنهاد دوستی به یک میهمانی دعوت شده‌اید که در آن کسی را نمی‌شناسید. در چنین موقعیتی، دقت و احتیاط شما بیشتر می‌شود. در این موقعیت متوجه می‌شوید که در راه‌رفتن، غذاخوردن و حرف‌زدنتان و سایر کنش‌های روزمره آگاهی‌ها و دانش‌هایی وجود دارد که به سبب عادت، از نظر شما پنهان بوده است.
- برخی از کنش‌های انسان‌ها در موقعیت‌ها (مکان‌ها و زمان‌ها)ی مختلف، معانی متفاوتی دارد. هم‌چنین انسان‌ها از انجام کنش ممکن است معانی متفاوتی در ذهن داشته باشند. برای مثال، بوق‌زدن گاهی نشانهٔ احترام است و گاهی نشانهٔ اعتراض.
- زلزله و خشکسالی، اگرچه پدیده‌هایی طبیعی هستند، اما تأثیرات تعیین‌کننده‌ای بر کنش‌های اجتماعی دارند. انسان‌ها برای مقابله با این بحران‌ها، قواعد خاصی وضع کرده و کنش‌های متناسبی انجام می‌دهند، از مقاوم‌سازی ساختمان‌ها در برابر زلزله گرفته تا ابداع روش‌های نوین ذخیرهٔ آب و کشاورزیِ سازگار با اقلیم. بنابراین این پدیده‌های طبیعی به واسطهٔ ارتباط با زندگی و کنش‌های انسان، وارد جهان اجتماعی می‌شوند.

ایران توشه
توشه ای برای موفقیت

۶۶ **کدام‌یک از سؤالات زیر، در حیطهٔ علم روان‌شناسی جای می‌گیرد؟**

۱) آیا بین موفقیت‌های شغلی افراد و شانس آن‌ها ارتباط وجود دارد؟

۲) تا چه حد تغذیهٔ مادر در طول دوران بارداری، بر رنگ چشمان فرزندش اثرگذار است؟

۳) استفادهٔ بی‌رویه از مواد مخدر، چه آثار مخربی بر بدن و ساختارهای مغزی می‌گذارد؟

۴) علت مجذوب‌شدن کودکان به اشیای بزرگ نسبت به اشیای کوچک‌تر چیست؟

مشاوره در کتاب درسی شما به برخی از موضوعات، به طور مشخص اشاره نشده و این موضوعات فقط با بیان نمونه‌ها و مثال‌های مختلف مطرح شده‌اند. ما برخی از این مطالب را در قالب درس‌باکس برای شما فراهم کرده‌ایم. پس به درس‌باکس‌ها توجه کنید.

پاسخ: گزینهٔ ۴

زیرمبحث: درس ۱

درس Box

موضوعاتی در محدودهٔ علم روان‌شناسی می‌گنجد که دو ویژگی داشته باشد:

۱) قابلیت بررسی علمی داشته باشد ← یعنی بتوان آن‌ها را به صورت مستقیم یا غیرمستقیم مشاهده کرده و با ابزارها و روش‌های علمی مورد مطالعه قرار داد؛ بنابراین موضوعاتی مانند شانس، روح، تقدیر، سعادت و ... که قابل مشاهده نیستند، در محدودهٔ علم روان‌شناسی قرار نمی‌گیرد.

۲) به موضوع علم روان‌شناسی مربوط شود ← موضوع علم روان‌شناسی رفتار و فرایندهای ذهنی است، پس باید پدیده‌ای که بررسی می‌شود یا رفتار باشد و یا فرایند ذهنی مانند: ادراک، حافظه، انگیزه و ... .

نکته در صورتی که موضوع مورد نظر حتی یکی از دو ویژگی بیان‌شده را نداشته باشد، در محدودهٔ علم روان‌شناسی قرار نمی‌گیرد.

پاسخ خیلی تشریحی ✓

پاسخ به سؤالاتی در قلمرو علم روان‌شناسی می‌گنجد که: ۱) مفاهیم و متغیرهای آن در دایرهٔ موضوعات روان‌شناختی باشد. ۲) قابلیت بررسی علمی را از طریق روش‌ها و ابزارهای دقیق و قابل اندازه‌گیری داشته باشد. این‌که چرا کودکان مجذوب چیزی می‌شوند به موضوع «توجه و تمرکز» مربوط می‌شود و این‌که در برخورد با پدیده‌ها به چه نحو آن‌ها را پردازش می‌کنند، به موضوع پردازش ادراکی یا مفهومی مربوط می‌شود که هر دو از فرایندهای شناختی و از موضوعات علم روان‌شناسی هستند و قابلیت بررسی علمی را دارند. (تأیید گزینهٔ (۴))

بررسی سایر گزینه‌ها:

گزینهٔ (۱): مفهوم «شانس» قابل مشاهده و بررسی با روش علمی نیست.

گزینهٔ (۲): این‌که تغذیهٔ مادر تا چه حد می‌تواند بر رنگ چشم جنین اثر بگذارد. به علوم زیستی و علم ژنتیک مربوط می‌شود و هیچ‌یک از متغیرهای مطرح‌شده در محدودهٔ موضوعات علم روان‌شناسی نیستند.

گزینهٔ (۳): چگونگی نحوهٔ اثرگذاری مواد مخدر بر بدن و ساختارهای مغزی به علم پزشکی مربوط می‌شود.

گول‌نخوری ✗

در این گزینه فرایندهای ذهنی مطرح نیست، بلکه نحوهٔ اثرگذاری مواد مخدر بر ساختارهای مغزی مطرح است که در حیطهٔ موضوعات علم پزشکی قرار می‌گیرد.

ایران توشه
توشه ای برای موفقیت

۶۷ **در رابطه با این سؤال که «آیا کیفیت و زمان خواب با عملکرد مغز و بهبود کارایی آن رابطه دارد؟» به گونه‌های مختلف پاسخ داده شده است. هریک از این پاسخ‌ها، به‌ترتیب، با کدام‌یک از روش‌های کسب معرفت مرتبط است؟**

● بالاترین میزان ترشح هورمون رشد در ساعت‌های ۲۲ تا ۳ بامداد اتفاق می‌افتد و کودکانی که دیر می‌خوابند رشد جسمانی و شناختی ضعیف‌تری دارند.

● هر چیزی که در تعالیم دینی توصیه شده، مطابق با خلقت است و رعایت آن به نفع انسان است، پس اگر به زودخوابیدن و صبح زود بیدارشدن توصیه شده است، حتماً نفعی برای مردم دارد.

● متخصصان با بررسی امواج مغزی در حین خواب متوجه شده‌اند که در خواب عمیق، مغز به بازسازی خود پرداخته و اطلاعات بی‌فایده و احساسات منفی را از طریق رؤیا دور می‌ریزد تا فشارهای روانی از روی مغز برداشته شده و عملکرد بهتری داشته باشد.

● شب‌هایی که دیر می‌خوابم روز بعد تا ساعت‌ها نمی‌توانم بر روی چیزی تمرکز کنم و انگار مغزم در فضایی ابری است و هیچ چیز وضوح لازم را ندارد.

۱) علمی ـ استناد به آیات الهی ـ عقلی ـ منطقی

۲) علمی ـ عقلی ـ تجربی ـ شهودی

۳) فلسفی ـ منطقی ـ عقلی ـ دریافت درونی

۴) عقلی ـ استناد به آیات الهی ـ تجربی ـ تجربهٔ درونی

مشاوره گاهی برای به خطا انداختن دانش‌آموزان از کلماتی استفاده می‌شود که شما را گول بزند. با مطالعهٔ عمیق صورت سؤال و دقت به مفهوم عبارت‌ها سعی کنید وارد این دام نشوید، برای مثال به کار بردن کلمهٔ «تعالیم دینی» در عبارت دوم ممکن است ذهن شما را سریع به سمت منبع استناد به آیات الهی ببرد؛ در حالی که با بررسی دقیق‌تر پی می‌بریم این منبع مطرح نیست.

پاسخ: گزینهٔ ۲

زیرمبحث: درس ۱

درس Box

انسان‌ها برای کسب آگاهی و معرفت از منابع مختلفی استفاده می‌کنند. این منابع عبارت‌اند از:

منابع کسب آگاهی و معرفت

۱) عقل (استدلال‌های منطقی، روش‌های فلسفی و ...)

۲) شهود و دریافت درونی و ...

۳) استناد به وحی، آیات الهی، سخن و عمل بزرگان دین (احادیث و روایات)

۴) تجربه (روش‌های علم تجربی)

نکته

هرگاه برای رسیدن به دانش از مثال‌های مختلف عینی استفاده کرده و به نتیجه‌گیری کلی برسیم و سپس نتیجهٔ گرفته‌شده را مورد آزمایش قرار داده تا مشخص شود درست است یا نه، روش به کار گرفته شده «روش علمی یا علم تجربی» است.

- هرگاه از ابزارها و روش‌های قابل مشاهده و عینی برای پژوهش بهره ببریم، روش به کار گرفته شده «روش علمی» است.
- هرگاه برای رسیدن به معرفت از مقدماتی استفاده کرده و سپس از این مقدمات نتیجه‌گیری کنیم، روش به کار گرفته شده روش «عقلی یا فلسفی» است.
- هرگاه برای رسیدن به معرفت فقط از تجربیات شخصی خود بهره برده و صرفاً به آن‌ها تکیه کنیم، روش به کار گرفته شده «روش شهودی» است.
- چهار منبع کسب آگاهی و معرفت در مقابل هم نیستند، بلکه تکمیل‌کنندهٔ جنبه‌های مختلف علم و آگاهی هستند.
- هر منبع، ابزار، روش‌ها و ویژگی‌های مخصوص به خود را دارد.

پاسخ خیلی تشریحی ✔

بررسی عبارت‌ها:

عبارت اول: برای بررسی هورمون‌ها و اندازه‌گیری میزان ترشح آن‌ها نیازمند ابزارها و روش‌های دقیق و قابل مشاهده هستیم، پس روش این فرد **روش علمی** یا **تجربی** بوده است.

عبارت دوم: در این‌جا فرد یک مقدمه‌ای مبنی بر این‌که «هر حکمی که در ادیان الهی بیان‌شده مطابق خلقت است.» بیان کرده سپس در ادامه، مقدمهٔ دیگری از یکی از توصیه‌های دینی به صورت مشروط بیان کرده و گفته: «اگر زودخوابیدن و زود بیدارشدن از توصیه‌های دینی باشد» سپس از این دو مقدمه از طریق استدلال منطقی نتیجه‌گیری عقلی کرده که: «پس زودخوابیدن و زود بیدارشدن منافعی دارد.» پس روش این فرد روش **عقلی یا فلسفی** است.

گول‌نخوری

توجه داشته باشید که در این عبارت فرد به طور مستقیم و قطعی به آیات الهی و سخن و عمل بزرگان دین استناد نداده است، بلکه گفته اگر چنین چیزی باشد، چنین نتیجه‌ای می‌توان گرفت و نتیجه‌گیری او صرفاً عقلی بوده است.

عبارت سوم: در این عبارت هم فرد به تحقیقی اشاره کرده که محققین با ابزارهای دقیق علمی، امواج مغزی را ثبت کرده و عملکرد مغز را مورد بررسی قرار داده‌اند، پس روش به کار گرفته شده **روش علمی** یا **تجربی** بوده است.

عبارت چهارم: در این عبارت فرد تجربهٔ شخصی خودش را مطرح کرده است، پس روش او روش **شهودی** بوده است.

ایران توشه
توشه ای برای موفقیت

۶۸ درستی یا نادرستی عبارت‌های زیر، به‌ترتیب، در کدام گزینه مشخص شده است؟

- **از آن‌جایی که فرضیه‌ها گزاره‌های علمی هستند، باید براساس دانش و تجربه مطرح شوند و از دخیل‌کردن قوهٔ تخیل پرهیز شود.**
- **پاسخ‌هایی که در شرایط مختلف آزمایشی تأیید و پذیرفته شوند، با توجه به اعتبار علمی، گزاره‌های درست و واقعی تلقی می‌گردند.**
- **موضوعاتی مثل هوش و اراده به دلیل وجود ابعاد جسمانی و غیرجسمانی انسان، به دشواری توصیف می‌شوند.**
- **علم تجربی در مطالعهٔ موضوعات پیچیدهٔ روان‌شناختی نمی‌تواند از ابزارهای دقیق و قابل اندازه‌گیری استفاده کند.**

۱) نادرست ـ نادرست ـ درست ـ نادرست
۲) نادرست ـ درست ـ نادرست ـ نادرست
۳) درست ـ نادرست ـ درست ـ درست
۴) درست ـ درست ـ نادرست ـ درست

پاسخ: گزینهٔ ۱

زیرمبحث: درس ۱

درس Box

مفاهیم مهم در علم تجربی:

در علوم تجربی با کمک مشاهده و روش‌های مختلف، رابطهٔ بین پدیده‌های طبیعی، بررسی می‌شود. در علم تجربی، برخی مفاهیم مانند مسئله، فرضیه، اصل یا قانون و نظریه کاربرد فراوانی دارند:

مسئله
- سؤالی است که ذهن دانشمند را به خود مشغول کرده است و به دنبال پیداکردن پاسخی برای آن است.
- پژوهش‌های دانشمندان با «**طرح مسئله**» شروع می‌شود.
- دانشمند با طرح مسئله، موقعیت‌های ناشناخته و مجهول را **شناسایی** می‌کند.

فرضیه
- **پاسخ اولیهٔ** پژوهشگران به مسئله‌های علمی است.
- در بیشتر موارد فرضیه‌ها با توجه به دانش و تجربه‌های قبلی و هم‌چنین با استفاده از قوهٔ تخیل دانشمند شکل می‌گیرد.
- برای تأیید و پذیرش پاسخ‌های اولیهٔ ارائه‌شده به مسئله‌های علمی باید ۱) آن پاسخ‌ها را براساس مشاهدات تجربی، بیازماییم و ۲) نتیجه را با یافته‌های مقبول در علم تجربی مطابقت دهیم.
- فرضیه‌ها می‌توانند ضمن این‌که در پاسخ به یک سؤال بیایند، باعث طرح سؤال‌های دیگر هم بشوند.

اصل یا قانون
- فرضیه‌ها در صورت پذیرفته‌شدن در شرایط مختلف آزمایشی به «قانون یا اصل» **تبدیل می‌شوند.**
- معتبربودن و پذیرفته‌شدن پاسخ، لزوماً به معنای درست و واقعی بودن آن **نیست** و ممکن است پاسخی که امروز مورد قبول واقع شده و علمی است، پس از مدتی به دلیل ۱) آگاهی از نادرستی آزمایش‌های قبلی و یا به دلیل ۲) تغییر در پیش‌فرض‌های دانشمندان کنار گذاشته‌شده و نادرست تلقی گردد.

نظریه ← مجموعه‌ای منسجم از اصول و قوانین علمی دربارهٔ **یک موضوع** «نظریه» را تشکیل می‌دهند.

پاسخ خیلی تشریحی ✓

بررسی عبارات:

عبارت اول: **نادرست**؛ دانشمندان در طرح فرضیه‌ها، علاوه بر دانش و تجربه‌های قبلی، از قوهٔ تخیل خود نیز استفاده می‌کنند،

عبارت دوم: **نادرست**؛ معتبربودن و پذیرفته‌شدن پاسخ، لزوماً به معنای درست و واقعی بودن آن پاسخ نیست؛ زیرا ممکن است بعدها به دلیل تغییر در پیش‌فرض‌ها یا کشف نادرستی آزمایش‌های قبلی، آن پاسخ نادرست تلقی شده و کنار گذاشته شود.

عبارت سوم: **درست**؛ انسان دارای ابعاد جسمانی و غیرجسمانی است و همین امر باعث می‌شود توصیف دقیق موضوعاتی مانند هوش، عواطف، شناخت، اراده و ... بسیار دشوار گردد.

عبارت چهارم: **نادرست**؛ طبق تعریف، علم تجربی از روش‌ها و ابزارهای دقیق و قابل اندازه‌گیری برای بررسی موضوع مورد مطالعه استفاده می‌کند. در بررسی موضوعات روان‌شناختی نیز، از این ابزارها استفاده می‌شود. دقت کنید توصیف و تبیین در روان‌شناسی به دلیل پیچیدگی موضوعات مربوط به آن دشوار است، نه این‌که ابزار اندازه‌گیری وجود نداشته باشد.

کنکور

درستی و نادرستی هر کدام از عبارت‌های زیر، به‌ترتیب، کدام است؟ (سؤال ۶۶ کنکور انسانی ۱۴۰۳ ـ نوبت دوم)

- فرضیه پاسخی صحیح و تأییدشده، دربارهٔ چیستی یا چرایی یک پدیدهٔ روان‌شناختی است.
- روان‌شناسی به عنوان علم تجربی، مبتنی بر مشاهدات واقعی، دقیق و عاری از جهت‌گیری ذهنی و نظری است.
- روش‌های کسب آگاهی و دانش، در مورد موضوعات مشاهده‌ناپذیر، اعتبار و کارایی نداشته و محدود به امور مشاهده‌پذیر می‌شوند.
- پدیده‌های روان‌شناختی که در آزمایشگاه‌ها به طور دقیق قابل مطالعه هستند، دارای تبیین‌های واحد و منسجمی هستند.

۱) نادرست ـ درست ـ درست ـ درست
۲) نادرست ـ درست ـ نادرست ـ درست
۳) درست ـ نادرست ـ درست ـ نادرست
۴) نادرست ـ نادرست ـ نادرست ـ نادرست

ایران توشه
توشه ای برای موفقیت

۶۹ «قرارگرفتن در معرض نورهایی با طول موج آبی در محیط‌های آموزشی، باعث افزایش تمرکز و کاهش خطاهای نوشتاری در دانش‌آموزان می‌شود.» در این رابطه کدام گزینه درست است؟

۱) چون رابطهٔ مستقیم بین دو متغیر (نور آبی و تمرکز) را بیان کرده، یک «قانون علمی» است.

۲) به دلیل ارائهٔ یک پاسخ اولیه به مسئلهٔ بهبود تمرکز، در جایگاه «فرضیه» قرار دارد.

۳) چون مجموعه‌ای از مشاهدات تجربی را در بر گرفته، یک «نظریه» به شمار می‌رود.

۴) چون هنوز به مرحلهٔ آزمایش نرسیده، صرفاً یک «مشاهده» و مبنایی برای فرضیه‌پردازی است.

پاسخ: گزینهٔ ۲

زیرمبحث: درس ۱

درس Box

مفاهیم مهم علم تجربی عبارت‌اند از:

مفاهیم پرکاربرد	توضیح
مسئله	پژوهش دانشمندان با طرح مسئله آغاز می‌شود.
فرضیه	دانشمندان پاسخ‌های اولیه و تا حد ممکن سنجیده به مسئله‌های علمی می‌دهند که «فرضیه» نام دارد.
اصل یا قانون	فرضیه‌ها در صورت پذیرفته‌شدن به «اصل یا قانون» تبدیل می‌شوند.
نظریه	مجموعه‌ای منسجم از اصول و قوانین علمی دربارهٔ یک موضوع، «نظریه» را شکل می‌دهد.

نکته

قانون یک تک‌جمله است در حالی که نظریه مجموعه‌ای از عبارات علمی است که جنبه‌های مختلف یک موضوع را به طور کامل توضیح می‌دهد. به زبان ساده قانون مانند یک تکه‌پازل است (که درستی‌اش ثابت شده)، و نظریه کل تصویر پازل که از چسباندن چندین تکه‌پازل به دست آمده است. به همین دلیل است که در نظریه‌ها معمولاً فقط یک عنوان بیان می‌شود و آن عنوان همان موضوعی است که از زوایای مختلف مورد بررسی قرار گرفته است، مانند: نظریه‌های فراموشی، نظریه‌های هوش و ... .

پاسخ خیلی تشریحی

این جمله پاسخی به یک «مسئلهٔ علمی» است. مسئله این است: «چگونه می‌توان تمرکز دانش‌آموزان را افزایش داد یا خطاهای نوشتاری آن‌ها را کاهش داد؟» وقتی دانشمندان پاسخی اولیه به پرسش‌های علمی می‌دهند، آن پاسخ در مرحلهٔ اول، یک **فرضیه** است.

بررسی سایر گزینه‌ها:

گزینهٔ (۱): یک **پاسخ** تنها زمانی به «قانون یا اصل» تبدیل می‌شود که در شرایط مختلف آزمایشی، پذیرفته شود. در متن سؤال، هیچ اشاره‌ای به این نشده است که این ادعا مورد آزمایش قرار گرفته و در شرایط مختلف تأیید شده است؛ پس نمی‌توان آن را قانون نامید.

گزینهٔ (۳): «نظریه» یک تک‌جمله یا یک پاسخ ساده نیست، بلکه مجموعه‌ای منسجم از اصول و قوانین علمی دربارهٔ یک موضوع است. گزارهٔ مورد نظر فقط یک حدس یا همان فرضیه را بیان کرده است.

گزینهٔ (۴): «مشاهده» یعنی ثبت یک پدیده بدون تحلیل علت آن (مثلاً «مشاهده شده است که دانش‌آموزان در اتاق با نور آبی، کم‌تر غلط می‌نویسند.»)، در حالی که این گزاره فراتر از مشاهدهٔ صرف است و سعی کرده علت (نور آبی) را برای معلول (کاهش خطا) توضیح دهد.

ایران توشه
توشه ای برای موفقیت

کنکور

روان‌شناسی در مواجهه با این مسئله که برخی از دانش‌آموزان در زمان امتحان دچار اضطراب می‌شوند. این پاسخ احتمالی را ارائه کرده است که: «انتظارات غیرواقع‌بینانهٔ والدین از فرزندان، موجب اضطراب امتحان می‌شود.» کدام مورد در رابطه با پاسخ او، درست است؟ *(سؤال ۶۶ کنکور انسانی ۱۴۰۳ (خارج از کشور))*

۱) پاسخ صحیح، خردمندانه و پذیرفته‌شده‌ای در مورد تبیین اضطراب امتحان است.

۲) قانونی درباره اضطراب است که با ترکیب قوانین و اصول مختلف به دست آمده است.

۳) نظریه‌ای است که توضیح می‌دهد چرا و در چه شرایطی اضطراب امتحان رخ می‌دهد.

۴) بیان علمی است که درستی یا نادرستی آن باید از طریق تجربی، مورد آزمون قرار گیرد.

۷۰ در هریک از عبارت‌های زیر، به‌ترتیب، کدام هدف علم محقق شده است؟

- فشار روانی با علائم مختلفی چون علائم جسمانی، شناختی، رفتاری و هیجانی همراه است.
- فردی که مهارت‌های حل مسئله را آموخته است کم‌تر دچار ناکامی خواهد شد.
- برای این‌که تمرکز دانش‌آموزان را بالا ببریم باید موضوع را با تنوع و تغییرات درونی بیشتری آموزش دهیم.
- بسیاری از فراموشی‌ها در عمل، ناشی از کم‌توجهی و نبود رمزگردانی است.

۱) توصیف ـ پیش‌بینی ـ تبیین ـ تبیین
۲) پیش‌بینی ـ تبیین ـ کنترل ـ توصیف
۳) پیش‌بینی ـ تبیین ـ توصیف ـ کنترل
۴) توصیف ـ پیش‌بینی ـ کنترل ـ تبیین

مشاوره بخش مفاهیم مهم روش علمی و اهداف روان‌شناسی از قسمت‌های مهم و پرتکرار در سؤالات کنکور است، پس به این بخش کتاب توجه ویژه داشته باشید.

پاسخ: گزینهٔ ۴

زیرمبحث: درس ۱

درس Box

توصیف	بیان روشن و تا حد ممکن دقیق از «چیستی» مفهوم و موضوع مورد نظر است که **قصد مطالعه و بررسی** آن را داریم.
تبیین	به بیان «چرایی» **اتفاق‌افتادن** یک پدیده می‌پردازد. یعنی هر دانشمند هنگام تبیین، در **حال بیان علل اتفاق‌افتادن** آن پدیده در جهان است.
پیش‌بینی	به تلاش برای برآورد پدیدآمدن یا پدیدنیامدن متغیر مورد مطالعه در زمان آینده **گفته می‌شود**.
کنترل	به مداخله و ارائهٔ راهکار جهت ایجاد یا جلوگیری از ایجاد پدیدهٔ مورد نظر یا **تغییردادن** آن می‌پردازد.

پاسخ خیلی تشریحی

بررسی عبارت‌ها:

عبارت اول: هرگاه پدیده‌ای را معرفی می‌کنیم و یا ویژگی‌های آن را بیان می‌کنیم، درصدد توصیف آن پدیده هستیم. در این عبارت ویژگی‌ها و علائم فشار روانی بیان شده، پس **توصیف** صورت گرفته است.

عبارت دوم: هرگاه وقوع پدیده‌ای را در صورت شناخت وجود علل آن، در آینده حدس می‌زنیم پدیده را **پیش‌بینی** کرده‌ایم، مانند زمانی که می‌دانیم ناکامی، ناشی از ناتوانی در حل مسئله است (تبیین) و حدس می‌زنیم فردی که مهارت حل مسئله را فرا گرفته است، احتمالاً در آینده کم‌تر دچار ناتوانی در حل مسئله و ناکامی خواهد شد.

عبارت سوم: هرگاه با استفاده از راهکارها به تغییر و اصلاح محیط و شرایط می‌پردازیم، هدف **کنترل** را تحقق بخشیده‌ایم، مانند این عبارت که در آن سعی کرده‌ایم تمرکز را در دانش‌آموزان افزایش دهیم.

عبارت چهارم: زمانی که به دنبال بیان چرایی بروز پدیده‌ها هستیم و علت بروز آن‌ها را بیان می‌کنیم، پدیدهٔ مورد نظر را **تبیین** کرده‌ایم، مانند این عبارت که علت فراموشی را کم‌توجهی و نبود رمزگردانی بیان کرده است.

ایران توشه
توشه ای برای موفقیت

۷۱ **روان‌شناسی قصد دارد در مورد پدیدهٔ «سستی و اهمال‌کاری در مطالعه» پژوهش کند. او ابتدا، انواع مختلف اهمال‌کاری را مشخص کرده و سپس در پی کشف ریشه‌های شکل‌گیری آن است تا در نهایت بتواند بر روند بروز این رفتار در دانش‌آموزان تأثیر بگذارد. کدام تحلیل دربارهٔ فعالیت‌های این روان‌شناس درست است؟**

۱) در صورت پایبندی به روش تجربی، توصیف روان‌شناس از «اهمال‌کاری»، عاری از هرگونه پیش‌فرض و یا ارزش‌های شخصی خواهد بود.

۲) در فرایند کشف ریشه‌های «اهمال‌کاری»، ضروری است روان‌شناس به بررسی تبیین‌های دینی و عقلی نیز بپردازد.

۳) توانایی پژوهشگر در تأثیرگذاری بر روند بروز رفتار، به میزان دقت او در بررسی چیستی و ریشه‌های شکل‌گیری این پدیده بستگی دارد.

۴) تلاش برای تأثیرگذاری بر روند بروز این رفتار در دانش‌آموزان، در راستای هدف پیش‌بینی است.

پاسخ: گزینهٔ ۳

زیرمبحث: درس ۱

درس Box

هدف علم روان‌شناسی همانند سایر علوم تجربی، توصیف، تبیین، پیش‌بینی و کنترل موضوع پژوهش است که این اهداف به صورت سلسله‌مراتبی محقق می‌شود یعنی اولین هدف علم، توصیف و نهایی‌ترین آن، کنترل پدیده‌ها است.

نکات مهم:

توصیف:

۱) «توصیف» بیان روشن و تا حد ممکن دقیق از «چیستی» مفهوم و موضوعی است که قصد مطالعهٔ آن را داریم.

۲) چگونگی توصیف هر دانشمند از یک موضوع یا پدیده، تأثیر بسیار زیادی در مواجهه با آن موضوع و بررسی علمی آن دارد.

۳) دانشمندان سعی می‌کنند تا در توصیف موضوعات و پدیده‌های مختلف، دقیق و بی‌طرف باشند. با وجود این، روان‌شناسان همانند سایر دانشمندان علوم تجربی، غالباً تحت تأثیر پیش‌فرض‌ها، نظریات پذیرفته‌شده در هر علم، ارزش‌ها و هم‌چنین جهت‌گیری‌های موجود در ذهن خویش هستند که این امر بر مشاهده و دقت آن‌ها تأثیر جدی می‌گذارد.

تبیین:

۱) تبیین به بیان «چرایی» اتفاق‌افتادن یک پدیده می‌پردازد.

۲) همیشه این احتمال وجود دارد که برای یک موضوع یا پدیده، تبیین‌های متفاوت و در عین حال صحیحی وجود داشته باشد؛ بنابراین نباید با دست‌یافتن به یک تبیین خاص، تبیین‌های محتمل یا صحیح دیگر را رد کنیم.

پیش‌بینی و کنترل: مهم‌ترین دلیل دشواری پیش‌بینی و کنترل در روان‌شناسی، پیچیدگی و دشواری توصیف و تبیین این علم است که ناشی از وجود ابعاد جسمانی و غیرجسمانی در انسان (پیچیدگی انسان) و وجود عوامل متعدد تأثیرگذار بر پدیده‌های روان‌شناختی است.

پاسخ خیلی تشریحی

برای حل سؤال، ابتدا باید فعالیت‌های روان‌شناس را با توجه به اهداف چهارگانهٔ علم روان‌شناسی روشن کنیم:

- مشخص‌کردن انواع مختلف اهمال‌کاری: هدف توصیف (بیان چیستی و ویژگی‌های پدیده)
- کشف ریشه‌های شکل‌گیری: هدف تبیین (بیان چرایی و علت‌های بروز پدیده)
- تأثیرگذاشتن بر روند بروز رفتار: هدف کنترل (تغییردادن یا مدیریت پدیده)

برای این‌که روان‌شناس بتواند بر روند بروز رفتار «تأثیر بگذارد» (کنترل)، ابتدا باید «چیستی» (توصیف) و «ریشه‌ها» (تبیین) را با دقت بررسی کرده باشد، (تأیید گزینهٔ (۳))

بررسی سایر گزینه‌ها:

گزینهٔ (۱): روان‌شناسان (مانند سایر دانشمندان علوم تجربی) با وجود تلاش برای دقیق و بی‌طرف بودن در فرایند پژوهش، غالباً تحت تأثیر پیش‌فرض‌ها، نظریه‌های پذیرفته‌شده، ارزش‌ها و جهت‌گیری‌های ذهنی قرار می‌گیرند. روش تجربی ابزاری برای کاهش این سوگیری‌هاست، اما ادعای «عاری‌بودن کامل» از پیش‌فرض‌ها عملاً امکان‌پذیر نیست.

نکته

دانشمندان «سعی می‌کنند» در توصیف و بررسی پدیده‌ها بی‌طرف باشند، اما هرگز کاملاً عاری از پیش‌فرض‌ها و ارزش‌های ذهنی خود نیستند، پس هر گزینه‌ای که ادعا داشت روش تجربی منجر به حذف کامل پیش‌فرض‌ها می‌شود، نادرست است.

گزینهٔ (۲): همیشه این احتمال وجود دارد که برای یک پدیده، تبیین‌های متفاوت و در عین حال صحیحی (مانند تبیین‌های عقلی و تجربی) وجود داشته باشد، بنابراین دانشمندان نباید با دست‌یافتن به یک تبیین خاص، تبیین‌های محتمل یا صحیح دیگر را رد کنند. دقت کنید منظور این نیست که «حتماً و لزوماً» در پژوهش به آن‌ها بپردازند، بلکه صرفاً باید از «ردکردن» آن‌ها اجتناب کنند.

گزینهٔ (۴): تلاش برای تأثیرگذاری بر روند بروز رفتار، تعریف دقیق هدف «کنترل» است، نه «پیش‌بینی». پیش‌بینی یعنی احتمال و برآورد این‌که پدیده در چه زمان و موقعیتی ممکن است رخ دهد.

ایران توشه
توشه ای برای موفقیت

۷۲ در رابطه با «روش علمی» کدام گزینه درست است؟

۱) نظریات علم تجربی می‌بایست تماماً بر مشاهدهٔ موضوعات محسوس تکیه داشته باشند و در شکل‌گیری آن‌ها دیگر منابع سهمی نداشته باشند.

۲) وقتی از مبدأ به سوی مقصد در حال حرکت هستیم، جریان رسیدن به هدف بیانگر مفهوم هدفمندی در تعریف روش علمی است.

۳) در مسیر دستیابی به آگاهی در رابطه با پدیده‌های عینی، اگر اقدامات بدون توجه به هدف باشند، نتیجه‌بخش نخواهند بود.

۴) دانشمندان با طرح مسئله، موقعیت‌های مجهول را شناسایی کرده و با طرح فرضیه، به آن پاسخ می‌دهند و این وجه تمایز آن‌ها با مردم عادی است.

مشاوره تسلط کامل به مطالب کتاب درسی و دقت کافی در به خاطر سپردن مفهوم آن‌ها شرط اصلی برای موفقیت در پاسخ دادن به سؤالات کنکور است. پس به سطر سطر کتاب روان‌شناسی توجه کنید و از هیچ‌یک از مطالب آن غافل نشوید.

پاسخ: گزینهٔ ۳

زیرمبحث: درس ۱

درس Box

روش علمی: به فرایند جست‌وجوی باقاعده و نظام‌دار برای مشخص‌کردن یک موقعیت نامعین، گفته می‌شود. در این تعریف از چند واژه استفاده شده است:

فرایندبودن	به جریان یک عمل اشاره دارد. وقتی از مبدأ به سوی مقصد در حال حرکت هستیم، جریان رسیدن به هدف را «فرایند» گویند.
هدفمندی	در روش علمی همواره به دنبال جست‌وجوی چیزی هستیم؛ در جست‌وجوی چیزی بودن باعث می‌شود تا روش علمی هدفمند باشد. گاهی ممکن است بدون هدف اقدامی صورت بگیرد؛ در این صورت اقدام محقق‌شده به دلیل توجه‌نداشتن به هدف مشخص نتیجه‌بخش نخواهد بود.
نظام‌داربودن	روش علمی تابع قواعد مشخصی است که به صورت منظم طی می‌شوند. مهم‌ترین تفاوت دانشمند با فرد عادی در این است که هرچند هر دو با مسئله مواجه می‌شوند، اما مواجههٔ دانشمند برخلاف فرد عادی، منظم و قاعده‌مند است.
موقعیت نامعین	دانشمند به دنبال ابهام‌زدایی و روشن‌سازی است، دانشمند با طرح مسئله، موقعیت‌های ناشناخته و مجهول را شناسایی می‌کند و سپس با روش‌های تجربی، سعی می‌کند تا به آن‌ها پاسخ داده و این موقعیت‌ها را روشن سازد.

پاسخ خیلی تشریحی

بررسی گزینه‌ها:

گزینهٔ (۱): **نادرست**؛ باید به یاد داشت که هر نظریهٔ علمی که براساس مشاهده و تجربه شکل گرفته است، خود بر نظریه‌ها و مبانی غیرتجربی تکیه دارد.

گزینهٔ (۲): **نادرست**؛ جریان رسیدن به هدف به فعالیت‌ها و مسیری که در روش علمی باید طی شود، اشاره دارد و بیانگر مفهوم «فرایند» است.

گزینهٔ (۳): **درست**؛ گاهی ممکن است، بدون هدف اقدامی صورت بگیرد؛ در این صورت اقدام محقق‌شده، به دلیل توجه‌نداشتن به هدف مشخص، نتیجه‌بخش نخواهد بود.

گزینهٔ (۴): **نادرست**؛ شباهت دانشمند و مردم عادی در آن است که هر دو با مسئله مواجه می‌شوند، اما مواجههٔ دانشمند با مسئله منظم و قاعده‌مند است.

۷۳ **متغیرهای پژوهشی در کدام گزینه به درستی مشخص شده‌اند؟**

۱) دانش‌آموزان پایهٔ دوازدهم شهرهای برخوردار، نمرات بیشتری در امتحانات نهایی کسب می‌کنند. (پایهٔ تحصیلی ـ نمرهٔ امتحان نهایی)

۲) دانش‌آموزان رشتهٔ انسانی پایهٔ یازدهم در مقایسه با دانش‌آموزان رشتهٔ ریاضی همان پایه در درس فارسی نمرهٔ بیشتری می‌گیرند. (رشتهٔ تحصیلی ـ پایهٔ تحصیلی)

۳) زنان خانه‌دار سمنانی در مقایسه با زنان خانه‌دار شیرازی احساس سرزندگی بیشتری می‌کنند. (شهر محل سکونت ـ احساس سرزندگی)

۴) گیاهان آپارتمانی به تناسب رنگ برگ‌هایشان حجم هوای بیشتری را تصفیه می‌کنند. (نوع گیاه ـ رنگ برگ)

مشاوره برای این‌که بتوانید مطالب را به طور مفهومی فراگیرید، باید با مصداق‌های بیشتری از موضوع مورد نظر مواجه شوید، تشخیص مفاهیم از طریق مصداق‌ها و مثال‌ها می‌تواند تسلط شما را به موضوع نشان دهد. این سؤال نمونه‌ای است که می‌توانید با پاسخ‌دادن به آن میزان یادگیری خود را نسبت به متغیرهای پژوهشی محک بزنید.

پاسخ: گزینهٔ ۳

زیرمبحث: درس ۱

درس Box

متغیر: هر چیزی است که در پژوهش تغییر می‌کند.

متغیرهای پژوهش: متغیرهایی هستند که رابطهٔ آن‌ها با یکدیگر در پژوهش مورد بررسی قرار می‌گیرد.

نکته

برخی از متغیرها در پژوهش ثابت نگه داشته می‌شوند تا اثر آن‌ها در پژوهش حذف شود.

مثال در فرضیهٔ «مقدار ساعت مطالعه با پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان مقطع متوسطهٔ دوم رشتهٔ انسانی رابطه دارد»، متغیرهای پژوهشی «مقدار ساعت مطالعه» و «پیشرفت تحصیلی» هستند، چون محقق به دنبال این است که ببیند آیا پیشرفت تحصیلی ناشی از ساعت مطالعهٔ بیشتر است؟

در این مثال متغیرهایی که ثابت نگه داشته شده «مقطع تحصیلی» و «رشتهٔ تحصیلی» بوده‌اند تا از این طریق نقش این دو عامل که می‌تواند نتیجهٔ تحقیق را تحت تأثیر قرار دهد، حذف شود تا صرفاً اثر ساعت مطالعه بر پیشرفت تحصیلی بررسی شود.

پاسخ خیلی تشریحی

بررسی گزینه‌ها:

در فرایند پژوهش، متغیر هر آن چیزی است که تغییر می‌کند. برای مثال در پژوهشی بیان می‌شود که: «میان ضریب هوشی دانش‌آموزان و نمرات امتحان نهایی پایهٔ یازدهم آنان رابطه وجود دارد»، ضریب هوشی و نمرات امتحان آزمودنی‌ها با هم متفاوت بوده و این مفاهیم تغییر می‌کنند. اما در فرایند هر پژوهشی، برخی مفاهیم هستند که ثابت می‌مانند و تفاوتی میان آزمودنی‌ها در رابطه با آن‌ها نیست. مانند پایهٔ تحصیلی (یازدهم) در مثال فوق. با توجه به این توضیحات، به بررسی گزینه‌ها می‌پردازیم:

گزینهٔ (۱): متغیرها: میزان برخورداری شهر محل سکونت ـ نمرهٔ کسب‌شده در امتحان نهایی

ثابت‌ها: دانش‌آموز بودن ـ پایهٔ تحصیلی

گزینهٔ (۲): متغیرها: رشتهٔ تحصیلی ـ نمرهٔ درس فارسی

ثابت‌ها: دانش‌آموز بودن ـ پایهٔ تحصیلی

گزینهٔ (۳): متغیرها: شهر محل سکونت ـ میزان احساس سرزندگی

ثابت‌ها: جنسیت ـ خانه‌دار بودن

گزینهٔ (۴): متغیرها: رنگ برگ گیاهان ـ میزان هوای تصفیه‌شده

ثابت‌ها: نوع گیاه (آپارتمانی بودن گیاه)

ایران توشه
توشه‌ای برای موفقیت

۷۴ در کدام‌یک از عبارت‌های زیر تعریف عملیاتی از پدیدهٔ «تکانشگری» و «بیش‌فعالی» بیان شده است؟

الف) تعداد دفعاتی که دانش‌آموز در مدت یک ساعت از جای خود بلند می‌شود به عنوان مقیاس بیش‌فعالی در نظر گرفته می‌شود.

ب) وجود رفتارهای ناگهانی، برنامه‌ریزی‌نشده و بدون توجه به عواقب احتمالی، به معنای تکانشگری است.

ج) تعداد مواردی که دانش‌آموز در مدت‌زمان کلاس صبر نکرده و بدون اجازه شروع به صحبت کند، به عنوان سطحی از تکانشگری شناخته می‌شود.

د) «در جای خود بند نشدن» و «ورجه، وورجهٔ دائمی» معمولاً توصیف معلمان از دانش‌آموزان بیش‌فعال است.

۱) «الف» ـ «ج»
۲) «ب» ـ «د»
۳) «الف» ـ «ب»
۴) «ج» ـ «د»

پاسخ: گزینهٔ ۱

زیرمبحث: درس ۱

درس Box

تعریف عملیاتی: به تعریفی دقیق، شفاف و قابل اندازه‌گیری از متغیرها گفته می‌شود، به گونه‌ای که همهٔ افراد با مطالعهٔ آن به برداشت یکسان یا تقریباً یکسان از متغیر برسند.

- در تعریف عملیاتی معمولاً نحوهٔ اندازه‌گیری متغیر بیان می‌شود.
- تعریف عملیاتی باعث تسهیل اندازه‌گیری می‌شود.
- در تعریف عملیاتی باید متغیر به صورت کمّی درآید به همین دلیل معمولاً یا یک ابزار اندازه‌گیری معرفی می‌شود؛ مثلاً نمرهٔ حاصل از اجرای آزمون هوش وکسلر برای بررسی هوش و یا تعداد دفعاتی که متغیر مورد نظر اتفاق می‌افتد و از طریق مشاهدهٔ دقیق، شمارش می‌شود؛ مثلاً تعداد دفعاتی که کودک در یک بازهٔ زمانی از جای خود بلند می‌شود برای بررسی میزان تکانشگری.

پاسخ خیلی تشریحی ✓

هدف از تعریف عملیاتی کمّی کردن متغیر پژوهشی است، به نحوی که همهٔ افراد با مطالعهٔ آن به برداشت یکسان یا تقریباً یکسانی از متغیر برسند و راه بر تعبیرها و برداشت‌های متفاوت از متغیر بسته شود. برای مثال زمانی که ملاک «تکانشگری» را تعداد مواردی بدانیم که دانش‌آموز در یک بازهٔ زمانی مشخص مثل مدت‌زمان کلاس درسی، بدون اجازه شروع به صحبت کرده باشد، یا ملاک «بیش‌فعالی» را تعداد دفعاتی بدانیم که دانش‌آموز در طی مدت یک ساعت، از جای خود بلند شده باشد. در این موارد یک عدد در اختیار داریم که شدت و ضعف آن رفتار را نشان می‌دهد و از این طریق راه بر تعبیر و برداشت شخصی، بسته شده و همهٔ افراد با مطالعهٔ آن به ذهنیتی مشابه می‌رسند.

ایران توشه
توشه ای برای موفقیت

۷۵ کدام‌یک از روابط علت و معلولی در عبارت‌های زیر، کاملاً درست هستند؟

الف) رعایت مسائل اخلاقی ← ناتوانی علم تجربی در پاسخ‌دادن به بسیاری از پرسش‌های بشر

ب) افزایش اطلاعات در هر علم ← ناتوانی در رسیدن به دیدگاهی منسجم در تعریف یک علم

ج) وجود پدیده‌های نامحسوس ← ناتوانی دانشمندان علوم تجربی در پاسخ به موضوعات غیر قابل مشاهده

د) وجود علل متعدد در پدیده‌های انسانی ← ناتوانی در توصیف و تبیین پدیده‌های انسانی

ه) عدم رعایت ویژگی تکرارپذیری در علم ← ناتوانی در رسیدن به برداشت یکسان یا تقریباً یکسان از پدیده‌ها

۱) «الف» ـ «ج» ـ «د»
۲) «ب» ـ «د» ـ «ه»
۳) «الف» ـ «ب» ـ «ج»
۴) «الف» ـ «ج» ـ «د» ـ «ه»

پاسخ: گزینهٔ ۳

زیرمبحث: درس ۱

درس Box

دلایل دشواری رسیدن به یافته‌های یکسان در روان‌شناسی (یا همان تکرارپذیری) عبارت‌اند از:

۱) پیچیدگی پژوهش‌های مربوط به انسان
۲) رعایت مسائل اخلاقی
۳) تأثیر «ارزش‌ها» در نگاه و تفسیر پدیده‌های انسانی

باعث ←

دشواری رسیدن به یافته‌های یکسان ← محدودیت روش علمی در تبیین پدیده‌های انسانی ← ناتوانی علم تجربی در پاسخ به بسیاری از پرسش‌های بشر

دلایل عدم وجود تعریف واحد در روان‌شناسی عبارت‌اند از:

۱) گذشت زمان
۲) تغییر در مبانی و پیش‌فرض‌های علم
۳) تغییر در نیازهای فرهنگی و اجتماعی و زیستی
۴) افزایش اطلاعات در هر علم

باعث ←

تغییر در توصیف و تبیین‌های موجود در یک علم می‌شود. ← باعث می‌شود در برخی مسائل علمی و یا حتی تعریف یک علم، نتوان به یک نظریهٔ واحد یا دیدگاهی منسجم رسید.

پاسخ خیلی تشریحی ✔

بررسی عبارت‌ها:

الف) **درست**؛ دلیل دشواری رسیدن به یافته‌های یکسان در روان‌شناسی، پیچیدگی پژوهش‌های مربوط به انسان، رعایت مسائل اخلاقی، تأثیر ارزش‌ها در نگاه و تفسیر پدیده‌های انسانی است، از این‌رو، روش‌های تجربی و علمی، همواره با محدودیت‌هایی در تبیین پدیده‌های انسانی مواجه بوده و نمی‌تواند پاسخ بسیاری از پرسش‌های بشر را بدهد.

ب) **درست**؛ گذشت زمان و تغییر در مبانی و پیش‌فرض‌های علم، تغییر در نیازهای فرهنگی، اجتماعی و زیستی و هم‌چنین افزایش اطلاعات در هر علم، باعث تغییر در توصیف و تبیین‌های موجود در یک علم می‌شود. این امر گاهی باعث می‌شود که در برخی از مسائل علمی و یا حتی یک علم، نتوان به یک نظریهٔ واحد یا دیدگاهی منسجم رسید.

ج) **درست**؛ روش‌های ارائه‌شده در علم تجربی، تنها در حیطهٔ امور مشاهده‌پذیر (محسوس)، قابل اجرا و معتبر هستند و در مورد پدیده‌های غیر قابل مشاهده (نامحسوس) کاربردی نداشته و دانشمندان علم تجربی نمی‌توانند وارد آن حیطه از موضوعات شوند، بنابراین وجود پدیده‌های نامحسوس باعث ناتوانی دانشمندان در پاسخ به چنین موضوعاتی می‌شوند.

د) **نادرست**؛ پدیده‌های انسانی تحت تأثیر عوامل متعددی هستند که باعث می‌شود توصیف و تبیین آن‌ها **دشوارتر** از سایر پدیده‌ها در علوم دیگر باشد، ولی نمی‌توانیم بگوییم که این عامل باعث ناتوانی دانشمندان در توصیف و تبیین پدیده‌های انسانی می‌شود. بسیاری از پدیده‌های مربوط به موضوعات انسانی، علی‌رغم دشواربودن، به خوبی توصیف و تبیین شده‌اند و این امر باعث ناتوانی دانشمندان در پاسخ به چنین سؤالاتی نمی‌شود، بلکه همت، تلاش و دقت بیشتری می‌طلبد.

ه) **نادرست**؛ ارائه تعریفی دقیق، شفاف و قابل اندازه‌گیری از پدیده‌ها یا به عبارت دیگر «تعریف عملیاتی» باعث می‌شود که افراد با مطالعهٔ آن به برداشت یکسان یا تقریباً یکسانی از پدیدهٔ مورد نظر برسند و عدم رعایت ویژگی تعریف عملیاتی باعث می‌شود افراد به برداشت یکسان یا تقریباً یکسان از پدیده‌ها نرسند. عدم رعایت تکرارپذیری موجب می‌شود افراد نتوانند در آزمایش‌های متعدد به یافته‌های یکسان برسند.

۷۶ **به ترتیب، هر یک از عبارت‌های زیر، عمدتاً معلول کدام‌یک از دلایل نرسیدن به یک نظریهٔ واحد در تعریف علم روان‌شناسی هستند؟**

- **شکل‌گیری گرایشی از علم روان‌شناسی به نام روان‌شناسی سایبری در قرن بیست و یکم به دلیل ظهور اینترنت**
- **جدایی روان‌شناسی علمی از فلسفه در قرن نوزدهم، به دلیل تأسیس آزمایشگاه‌های روان‌شناسی**

۱) تغییر در نیازهای اجتماعی، زیستی و فرهنگی ـ تغییر در مبانی و پیش‌فرض‌های علم

۲) افزایش اطلاعات در علم ـ تغییر در توصیف و تبیین‌های موجود در یک علم

۳) تغییر در مبانی و پیش‌فرض‌های علم ـ گذشت زمان و افزایش اطلاعات

۴) تغییر در توصیف و تبیین‌های موجود ـ تغییر در نیازهای اجتماعی، زیستی و فرهنگی

مشاوره بیشتر سؤالات روان‌شناسی مفهومی ـ حفظی هستند، یعنی علاوه بر این که مطالب را به صورت مفهومی یاد می‌گیرید، باید به تمام قسمت‌های کتاب تسلط کامل داشته باشید، حفظ‌بودن مطالب کتاب درسی و دانستن مفاهیم کلیدی آن همچون سرنخی عمل می‌کند تا به پاسخ درست برسید. مانند این سؤال که در ابتدا ممکن است متوجه منظور سؤال نشوید، ولی با دیدن «علل نرسیدن به تعریفی واحد از یک علم» منظور سؤال را می‌فهمید.

پاسخ: گزینهٔ ۱

زیرمبحث: درس ۱

درس Box

دلیل عدم وجود تعریف واحد برای روان‌شناسی عبارت‌اند از:

۱) گذشت زمان

۲) تغییر در مبانی و پیش‌فرض‌های علم

۳) تغییر در نیازهای فرهنگی، اجتماعی و زیستی و ...

۴) افزایش اطلاعات در هر علم

باعث ← تغییر در توصیف و تبیین‌های موجود در یک علم می‌شود.

باعث می‌شود ↓

در برخی مسائل علمی و یا حتی تعریف یک علم، نتوان به یک نظریهٔ واحد یا دیدگاهی منسجم رسید.

پاسخ خیلی تشریحی

بروز پدیده‌های مختلف در جوامع می‌تواند نیازهای جدیدی را برای افراد آن جامعه ایجاد کند، موضوعاتی مثل حوادث طبیعی (زلزله و ...)، جنگ، قحطی، بیماری‌های فراگیر (مانند کرونا)، پیشرفت فناوری و ظهور اینترنت و شکل‌گیری نوع جدیدی از روابط و ... وقایعی هستند که **نیازهای جدید اجتماعی، زیستی و فرهنگی** ایجاد می‌کنند که باعث شکل‌گیری شاخه‌های مختلفی از علم روان‌شناسی می‌شود، مانند ظهور اینترنت که باعث شکل‌گیری شاخه‌ای به نام روان‌شناسی سایبری شده است که در آن مطالعهٔ ذهن و رفتار انسان و شناخت چگونگی تأثیر فناوری و فرهنگ مجازی بر فعالیت‌های انسانی هدف اصلی آن است. از سوی دیگر، جدایی روان‌شناسی از فلسفه نیز دقیقاً تابعی از **تغییر در مبانی نظری و پیش‌فرض‌های علم** است که باعث شد نگاه به رفتار و فرایندهای ذهنی انسان از نگاهی صرفاً فلسفی به سمت نگاهی کاملاً متکی بر مشاهده و تجربه تغییر جهت داده و روان‌شناسی علمی شکل گیرد.

ایران توشه
توشه ای برای موفقیت

۷۷ **در یک پژوهش روان‌شناختی، «میزان تعریق هنگام افزایش ترشح هورمون کورتیزول (استرس) در خون یک فرد هنگام یادآوری یک خاطرهٔ ناگوار» و «پاسخ‌های کتبی فرد به پرسش‌نامهٔ اضطراب»، به ترتیب بیانگر کدام‌یک از ابعاد تعریف جامع از روان‌شناسی است؟**

۱) اثر و کارکرد فرایند ذهنی ـ فرایند ذهنی

۲) رفتار قابل مشاهده ـ رفتار قابل مشاهده

۳) فرایند ذهنی ـ اثر و کارکرد قابل مشاهدهٔ فرایند ذهنی

۴) رفتار قابل مشاهده ـ فرایند ذهنی

پاسخ: گزینهٔ ۲

زیرمبحث: درس ۱

درس Box

یکی از جامع‌ترین تعاریف روان‌شناسی عبارت است از: **علم مطالعهٔ رفتار و فرایندهای ذهنی (شناخت)**

رفتار: به هر نوع فعالیت مورد مشاهدهٔ «**مستقیم**» جاندار، گفته می‌شود.

فرایندهای ذهنی: از اموری هستند که به شکل مستقیم قابل مشاهده نیستند و به واسطهٔ **آثار** و **کارکردهای قابل مشاهدهٔ** آن‌ها مورد مطالعه قرار می‌گیرند.

نکته

به دلیل اشتراک رفتار میان انسان و حیوان، در بسیاری از آزمایش‌ها، تفاوت جدی و بنیادین میان انسان و حیوان گذاشته نمی‌شود.

پاسخ خیلی تشریحی

رفتار به هر نوع فعالیت مورد مشاهدهٔ جاندار گفته می‌شود. میزان تعریق در یک فرد هنگام احساس استرس قابل مشاهدهٔ مستقیم است و هم‌چنین نوشتن پاسخ‌ها روی کاغذ نیز قابلیت مشاهدهٔ مستقیم دارد، از این رو، هر دو در دستهٔ **رفتار** قرار می‌گیرند.

توجه داشته باشید که گاهی یک رفتار، اثر و کارکرد یک فرایند ذهنی است که به صورت مستقیم قابل مشاهده است، یعنی زمانی که فرایندی مستقیماً قابل بررسی و مشاهده شد، «رفتار» محسوب می‌شود، مانند زمانی که فرد ترسیده (فرایند ذهنی) و ترس او با تعریق، گردشدن چشم‌ها و یا جیغ‌زدن بروز یافته است. در این موقعیت ترسیدن «فرایند ذهنی» و عرق‌کردن، گردشدن چشم و جیغ‌زدن مصادیقی از «رفتار» هستند.

ایران توشه
توشه ای برای موفقیت

۷۸ **سطح پردازش در کدام‌یک از افراد زیر پیچیده‌تر است؟**

۱) یکی از عوامل تأثیرگذار در موفقیت تحصیلی، آزمون آزمایشی و کتاب کمک درسی است که دانش‌آموز در ابتدای سال انتخاب می‌کند.

۲) طاها وقتی با دوستانش برای تفریح بیرون می‌رود، زمانی که قرار است دُنگ و سهم هر کس مشخص شود، سریع در ذهنش حساب و کتاب می‌کند.

۳) برای هلیا زیاد پیش می‌آید که دخترانش وقتی در رابطه با مسئله‌ای به مشکل برمی‌خورند، پیش او بیایند تا او میان آن‌ها قضاوت کند.

۴) حسین اعتقاد دارد بخش مهمی از نیاز کشور با متخصصان علوم انسانی برطرف می‌شود، به همین خاطر فکر می‌کند قدر این رشته باید در آموزش و پرورش بیشتر دانسته شود.

پاسخ: گزینهٔ ۱

زیرمبحث: درس ۱

درس Box

شناخت چیست؟

نکته هر چه از شناخت پایه به سمت شناخت عالی پیش می‌رویم، عمل پردازش پیچیده‌تر شده و در سطح بالاتری قرار دارد.

پاسخ خیلی تشریحی ✔

هر چه از شناخت پایه به سمت شناخت عالی پیش می‌رویم، عمل پردازش پیچیده‌تر شده و در سطح بالاتری قرار دارد. با توجه به این نکته، ترتیب سطح پردازش به صورت صعودی به این نحو است:

توجه ← ادراک ← حافظه ← استدلال ← قضاوت ← حل مسئله ← تصمیم‌گیری

فعالیت افراد در گزینه‌های صورت سؤال نیز به این ترتیب است:

گزینهٔ (۱): دانش‌آموز باید از بین آزمون‌های آزمایشی و کتاب‌های مختلف یکی را انتخاب کند، پس با «**تصمیم‌گیری**» مواجه است که بالاترین سطح پردازش در میان فرایندهای ذهنی است.

گزینهٔ (۲): طاها به محاسبهٔ اعداد و حل این مسئله که سهم هر کسی از مخارج چه‌قدر است پرداخته، پس پردازش ذهنی او «**حل مسئله**» بوده است.

گزینهٔ (۳): هلیا بین فرزندانش «**قضاوت**» می‌کند.

گزینهٔ (۴): حسین براساس نقش متخصصان علوم انسانی در برطرف‌کردن نیازهای کشور، لزوم اهمیت بیشتر علوم انسانی را در آموزش و پرورش «**استدلال**» کرده است.

ایران توشه
توشه‌ای برای موفقیت

۷۹ **یک کارشناس ارشد فرش، در اولین نگاه به یک قالیچهٔ قدیمی، مجذوب تضاد رنگی شدید میان ترنجِ لاکی و زمینهٔ سرمه‌ای آن می‌شود. در مقابل، یک جامعه‌شناس با دیدن همان قالیچه، به این تحلیل می‌رسد که طرح‌های شکستهٔ آن باعث جذابیت بیشترش شده است، کدام عبارت در مورد فرایندهای ذهنی این دو نفر درست است؟**

۱) پردازش کارشناس فرش ادراکی و پردازش جامعه‌شناس، مفهومی بوده است.

۲) پردازش ذهنی جامعه‌شناس کارآمدتر از پردازش ذهنی کارشناس فرش است.

۳) پردازش ذهنی کارشناس فرش علی‌رغم کارآمدتربودن، پیچیدگی کم‌تری دارد.

۴) پردازش ذهنی جامعه‌شناس در سطح بالاتری از پردازش ذهنی کارشناس فرش قرار دارد.

پاسخ: گزینهٔ ۴

زیرمبحث: درس ۱

درس Box

شناخت پایه

پردازش به معنای دریافت و فهم بیشتر است. انسان‌ها در پردازش به یک شیوه عمل نمی‌کنند:

انواع پردازش
۱) ادراکی: صرفاً مبتنی بر ویژگی‌های حسی و ظاهری مانند شکل و اندازهٔ محرک است.
۲) مفهومی: علاوه بر ویژگی‌های حسی تحت تأثیر ویژگی‌های کیفی مانند دوام و ماندگاری محرک هم هست.

نکته
- هر چه از شناخت پایه به سمت شناخت عالی پیش می‌رویم، عمل پردازش پیچیده‌تر می‌شود.
- پردازش مفهومی از پردازش ادراکی کارآمدتر است.

پاسخ خیلی تشریحی

پردازش ادراکی صرفاً بر ویژگی‌های حسی مانند اندازه، شکل، رنگ و بزرگی شیء متمرکز است. مجذوب‌شدن به تضاد رنگ‌ها در کارشناس فرش و نظر جامعه‌شناس در مورد طرح قالیچه، هر دو به پردازش ادراکی مربوط می‌شوند، چون هر دو صرفاً براساس ظاهر قالیچه نظر داده‌اند. با توجه به این مقدمه به بررسی گزینه‌ها می‌پردازیم:

گزینهٔ (۱): **نادرست**؛ پردازش هر دو نفر ادراکی بوده است.

گزینهٔ (۲): **نادرست**؛ پردازش مفهومی کارآمدتر از پردازش ادراکی است. در این موقعیت هر دو نفر پردازش ادراکی داشته‌اند، پس نمی‌توانیم بگوییم که پردازش ذهنی جامعه‌شناس کارآمدتر بوده است.

گزینهٔ (۳): **نادرست**؛ همان‌طور که گفته شد پردازش ذهنی هر دو نفر ادراکی و از نظر کارآمدی در یک سطح قرار دارد، در حالی که به کار بردن واژهٔ «علی‌رغم» بیانگر کارآمدتر بودن فرایند ذهنی کارشناس فرش نسبت به جامعه‌شناس است، البته قسمت دوم جمله که گفته‌شده پردازش ذهنی کارشناس فرش پیچیدگی کم‌تری دارد، درست است؛ زیرا فرایند ذهنی مطرح‌شده در کارشناس فرش، «توجه» (مجذوب قالیچه شدن) است در حالی که فرایند ذهنی جامعه‌شناس، «استدلال» (بیان علت جذابیت قالیچه) است.

گزینهٔ (۴): **درست**؛ پردازش ذهنی کارشناس فرش توجه و تمرکز بر روی قالیچه و ادراک تضاد بین رنگ‌های آن است، ولی پردازش ذهنی جامعه‌شناس استدلال و نتیجه‌گیری است که پیچیده‌تر و بالاتر از فرایند ذهنی کارشناس فرش است.

تیزبازی
پردازش مفهومی از پردازش ادراکی کارآمدتر است. با توجه به این موضوع اگر گزینهٔ (۱) درست باشد حتماً گزینهٔ (۲) هم درست خواهد بود و از آن‌جایی که نمی‌توانیم دو گزینهٔ درست داشته باشیم، پس هر دو این گزینه‌ها نادرست هستند و باید کنار گذاشته شوند.

۸۰ **در هر یک از موقعیت‌های زیر، استفاده از کدام روش جمع‌آوری اطلاعات، مناسب‌تر است؟**

- **بررسی نحوهٔ تعاملات اجتماعی دانش‌آموزان در زمان استراحت در حیاط مدرسه**
- **سنجش میزان افسردگی یک فرد در مقایسه با استانداردهای جهانی**
- **واکاوی تجربیات شخصی یک فرد از تروما، به گونه‌ای که بتوان براساس پاسخ‌ها، ابعاد جدیدی از موضوع را باز کرد.**
- **به دست آوردن اطلاعات دربارهٔ نگرش‌های ذهنی گروه بزرگی از افراد که از طریق مشاهدهٔ مستقیم قابل دسترسی نیستند.**

۱) مشاهده ـ آزمون ـ مصاحبه ـ پرسش‌نامه
۲) مشاهده ـ مصاحبه ـ مصاحبه ـ آزمون
۳) مصاحبه ـ آزمون ـ پرسش‌نامه ـ پرسش‌نامه
۴) مصاحبه ـ مصاحبه ـ پرسش‌نامه ـ آزمون

پاسخ: گزینهٔ ۱

زیرمبحث: درس ۱

درس Box

برخی از روش‌های جمع‌آوری اطلاعات در روان‌شناسی عبارت‌اند از:

مشاهده
- یکی از روش‌های اصلی جمع‌آوری اطلاعات برای **توصیف** موضوعات مختلف است.
- برای بررسی **رفتار** آدمیان و حیوانات کاربرد دارد.
- به دو شکل: ۱) در محیط طبیعی ۲) در محیط آزمایشگاهی صورت می‌گیرد.
- اطلاعات باید به شکل دقیق ثبت شوند و تا جای ممکن از تعصب و پیش‌داوری‌ها به دور باشند.

پرسش‌نامه
- برای بررسی اطلاعاتی که به طور مستقیم **نمی‌توان** مشاهده کرد، کاربرد دارد.
- برای بررسی رفتار و افکار فرد از خود فرد در رابطه با آن‌ها پرسیده می‌شود.
- باید دقیق و معتبر باشد.
- به صورت‌های مختلف نمره‌گذاری می‌شود.

مصاحبه
- برای موضوعاتی که نمی‌توان مشاهده کرد و یا سؤالات از پیش تعیین‌شده‌ای برای آن در نظر گرفت کاربرد دارد.
- به صورت گفت‌وگوی دوطرفه انجام می‌شود.
- **هدفمند و سازمان‌یافته** است.

آزمون
- ابزاری برای **کمّی**کردن ویژگی‌های روان‌شناختی است.
- **ساخت** آن بسیار دشوار است و فرایند پیچیده‌ای را طی می‌کند.
- باید دو **ویژگی** مهم داشته باشد:
  - ۱) دقیقاً همان چیزی را اندازه‌گیری کند که برای آن ساخته شده است.
  - ۲) در دفعات متعدد اجرا باید نمرهٔ یکسان یا تقریباً یکسان بدهد.
- استفاده از آن، چگونگی **اجرا و تفسیر** آن باید در کنار سایر روش‌ها باشد و به دست افراد متخصص انجام شود.
- بیش از هر روشی افراد عادی جامعه ممکن است با استفاده از این ابزار مواجه شده باشند.

روش‌های مبتنی بر علم اعصاب
- با استفاده از فنون مختلف **عملکرد مغز** مورد مشاهده قرار می‌گیرد.
- برخی از این فنون عبارت‌اند از:
  - ۱) تصویربرداری تشدید مغناطیسی (MRI)
  - ۲) نوار مغزی مغناطیسی (MEG)
  - ۳) تحریک مغناطیسی سراسر جمجمه (TMS)
- در این روش به مطالعهٔ **دقت مکانی و زمانی** مناطق مختلف مغز به هنگام انجام یک فعالیت ذهنی پرداخته می‌شود.

ایران توشه
توشه‌ای برای موفقیت

نکته

پرسش‌نامه و آزمون، بیشتر برای بررسی فرایندهای ذهنی که به طور مستقیم قابل مشاهده نیستند کاربرد دارند و آن‌ها را به صورت کمّی بیان می‌کند، در حالی که مشاهده برای رفتار و موضوعاتی که نمود بیرونی دارند بیشتر کاربرد دارند.

پرسش‌نامه بیشتر برای جمع‌آوری اطلاعات در سطح وسیع‌تر و زمان کم‌تر، از افراد کاربرد دارد، در حالی که مصاحبه‌ها برای جمع‌آوری اطلاعات عمیق‌تر، از افراد با موضوعات فردی و خاص و در زمان طولانی کاربرد دارد.

پاسخ خیلی تشریحی ✔

بررسی عبارات:

عبارت اول: در این موقعیت، هدف، ثبت و توصیف «رفتار» افراد در محیط طبیعی است. هرگاه موضوع مورد مطالعه در محیط بیرونی قابل رؤیت باشد و محقق بخواهد بدون دخالت، الگوهای رفتاری را توصیف کند، مناسب‌ترین روش **مشاهده** است.

عبارت دوم: کلمات کلیدی «سنجش» و «معیار دقیق» به مفهوم «کمّی‌کردن» اشاره دارند. **آزمون‌ها** ابزاری برای تبدیل ویژگی‌های روان‌شناختی به نمره هستند تا بتوان آن‌ها را با معیارهای استاندارد مقایسه کرد.

عبارت سوم: در این موقعیت، هدف، دسترسی به جزئیات تجربهٔ فرد است. عبارت «براساس پاسخ‌ها، **ابعاد جدید باز کند.**» نشان می‌دهد که سؤالات ثابت نیستند و محقق در حین گفت‌وگو، مسیر پرسش‌ها را «هدایت» می‌کند؛ این ویژگی بارز روش **مصاحبه** است.

عبارت چهارم: دو دلیل برای انتخاب روش پرسش‌نامه وجود دارد: اول این‌که نگرش‌های ذهنی (افکار) با مشاهدهٔ مستقیم قابل دسترسی نیستند و جایگزین آن‌ها پرسش‌نامه است؛ دوم این‌که برای جمع‌آوری داده از «گروه بزرگی از افراد»، پرسش‌نامه ابزاری سریع‌تر و کارآمدتر از مصاحبه است.

نکته

برای تفکیک روش مصاحبه و پرسش‌نامه به تعداد افراد و میزان عمیق‌بودن موضوع دقت کنید؛ در «مصاحبه» محقق با تعداد کمی از افراد گفت‌وگو می‌کند تا با بازکردن ابعاد جدید، موضوع را عمیق‌تر بررسی کند، اما در «پرسش‌نامه»، هدف اصلی این است که در مدت کوتاهی، اطلاعات و نگرش‌های ذهنی تعداد زیادی از افراد را به دست آورد.

کنکور

هر یک از ویژگی‌های زیر، به ترتیب با کدام روش جمع‌آوری اطلاعات در روان‌شناسی، تناسب بیشتری دارد؟

(سؤال ۶۶ کنکور انسانی ۱۴۰۲ (خارج از کشور))

- **طرح پرسش‌ها براساس پاسخ‌های ارائه‌شدهٔ قبلی**
- **به دست آوردن نمرات تقریباً برابر در چندین اجرا**
- **استفاده از سؤالات مشخص و از قبل برنامه‌ریزی‌شده**
- **بررسی رفتار در شرایط طبیعی و آزمایشگاهی**

۱) مشاهده ـ پرسش‌نامه ـ مصاحبه ـ پرسش‌نامه

۲) پرسش‌نامه ـ مصاحبه ـ مشاهده ـ آزمون

۳) مصاحبه ـ آزمون ـ پرسش‌نامه ـ مشاهده

۴) آزمون ـ مشاهده ـ آزمون ـ مصاحبه

ایران توشه
توشه ای برای موفقیت

● عيّن الأنسبَ للجواب عَن التّرجمة أو المفهوم مِن أو إلى العربيّة (۸۱ ـ ۸۹ :

۸۱ ﴿لا علمَ لنا إلّا ما عَلّمتنا﴾:

۱) ما را جز آن‌چه تو به ما آموختی هیچ دانشی نیست.

۲) جز آن‌چه از تو بیاموختیم ما را هیچ دانش نباشد.

۳) هیچ دانش از آنِ ما نیست مگر آن‌چه تو ما را بیاموزی.

۴) هیچ‌گاه دانشی نداشتیم جز آن‌چه تو به ما آموخته‌ای.

مشاوره در سؤالات ترجمهٔ تک‌عبارتی، به شکل عمودی گزینه‌ها را بررسی کنید و تفاوت‌ها را با عبارت سؤال بسنجید. در این صورت می‌توانید رد گزینه کنید و به پاسخ درست برسید.

پاسخ: گزینهٔ ۱

زیرمبحث: عربی دوازدهم ـ درس ۱

Hint عَلَّمْتَ» ماضیه یا مضارع؟

درس Box

۱) در ترجمهٔ «لا»ی نفی جنس از تعبیر «هیچ ... نیست» استفاده می‌کنیم.

مثال «لا طالبَ في الصَّفِّ»: هیچ دانش‌آموزی در کلاس نیست.

۲) برای بیان مالکیت در عربی از ساختار «لِـ + اسم یا ضمیر» استفاده می‌کنیم و آن را به شکل «دارم/ داری/ دارد/ داریم/ دارید/ دارند» ترجمه می‌کنیم.

مثال

«لِسعید دَرّاجَةٌ»: سعید دوچرخه‌ای دارد.

«لَكُم أخلاقٌ حَسَنَةٌ»: شما اخلاق خوبی دارید.

توجه حرف «لِـ» هنگام اضافه‌شدن به ضمیرها (به‌جز ضمیر «ي») به «لَـ» تبدیل می‌شود.

۳) ساختار «لا (نفی جنس) + اسم نکره + لِـ + اسم یا ضمیر» را می‌توانیم به شکل « هیچ ... ندارم/ نداری/ ندارد/ نداریم/ ندارید/ ندارند» ترجمه کنیم.

مثال «لا عِلمَ لَنا»: هیچ دانشی نداریم، هیچ دانشی از آنِ ما نیست.

کلمات مهم: «لا عِلمَ لَنا»: هیچ دانشی نداریم، ما را هیچ دانشی نیست/ «عَلَّمْتَنا»: به ما آموختی

پاسخ خیلی تشریحی ✓

خطاهای سایر گزینه‌ها:

گزینهٔ (۲): از تو بیاموختیم (به ما آموختی؛ «عَلَّمْتَ» مفرد مذکّر مخاطب است نه متکلّم مع‌الغیر و ضمیر «نا» مفعول آن است.) ـ نباشد (نیست؛ دلیلی ندارد «لا»ی نفی جنس به صورت التزامی ترجمه شود.)

گزینهٔ (۳): بیاموزی (آموختی؛ «عَلَّمْتَ» ماضی است نه مضارع.)

گزینهٔ (۴): هیچ‌گاه (قید زمان است و معادل درستی برای «لا»ی نفی جنس نیست.) ـ نداشتیم (باید به صورت مضارع بیاید.)

امتحان نهایی تَرجِمِ الآياتِ وَ العِباراتِ إلى الفارسيَّةِ: *(سؤال ۵ (قسمت الف) ـ امتحان نهایی خرداد ۱۴۰۳)*

﴿لا عِلمَ لَنا إلّا ما عَلَّمتَنا﴾

۸۲ «كأنّكم تريدون أن تُرضوا جميعَ النّاس و لكنّكم يجبُ أن تعرِفوا أنَّ هذه الغايةَ لا تُدرَك بسهولة فلا تحاولوا لها فإنّها مُحاولة عبث»:

۱) گویی شما می‌خواهید همهٔ مردم راضی شوند، اما شما باید بدانید که این هدف به سادگی به دست نمی‌آید، لذا برای آن کوشش نکنید چراکه آن کوشش، بیهوده است!

۲) گویا شما می‌خواهید همهٔ مردم را خشنود سازید، لیکن باید بدانید که این هدفی است که به آسانی به دست آورده نمی‌شود، پس برای آن نکوشید، زیرا تلاشتان بیهوده است!

۳) گویی شما می‌خواهید همهٔ مردم را راضی کنید، اما شما باید بدانید که این هدف به آسانی به دست آورده نمی‌شود، پس برای آن تلاش نکنید چه آن، تلاشی بیهوده است!

۴) گویی می‌خواستید که همهٔ مردم راضی شوند، لیکن شما باید بدانید که این هدف به سادگی به دست نمی‌آید، پس تلاش نکنید چه آن تلاش، بیهوده است!

مشاوره با نگاه اول، گزینه‌هایی را که زمان فعل را اشتباه ترجمه کرده‌اند، خط بزنید (مثلاً مضارع را گذشته معنی کرده).

پاسخ: گزینهٔ ۳

زیرمبحث: عربی دوازدهم ـ درس ۱

Hint حواست به لازم و متعدی بودن فعل‌ها باشه!

درس Box

۱) هرگاه فعل «يَجِبُ» همراه فعل مضارع بیاید، آن را به شکل «باید + مضارع التزامی» می‌توان ترجمه کرد.

مثال «يَجِبُ أن تَعْرِفوا»: باید بدانید

«يَجِبُ أن نَذهَبَ»: باید برویم

۲) هرگاه بعد از اسم اشاره (هذا/ هذه/ هذانِ/ هذينِ/ هاتانِ/ هاتَينِ/ هؤلاءِ/ أولئكَ) اسمی که دارای «ال» است بیاید، آن‌ها را به صورتِ یک گروه اسمی ترجمه می‌کنیم نه یک جملهٔ کامل.

مثال «هذه الغايَة»: این هدفی است. (جملهٔ کامل) ✗ این هدف (گروه اسمی) ✓

کلمات مهم: «كَأنَّ»: گویی، گویا/ «تُريدونَ»: می‌خواهید/ «أن تُرضوا»: که راضی کنید/ «ولكنَّ»: لیکن، اما/ «يَجِبُ»: باید/ «لا تُدرَكُ»: به دست آورده نمی‌شود، به دست نمی‌آید (فعل مجهول)/ «لا تُحاوِلوا»: تلاش نکنید/ «مُحاوَلَة»: تلاش/ «عَبَث»: بیهوده

پاسخ خیلی تشریحی ✓

خطاهای سایر گزینه‌ها:

گزینهٔ (۱): همهٔ مردم راضی شوند (همهٔ مردم را راضی کنید؛ «تُرضوا» متعدّی و مخاطب است.) ـ آن کوشش (آن کوششی ... است؛ ضمیر «ها» اسم «إنَّ» و «مُحاوَلَة» خبر «إنَّ» است.)

گزینهٔ (۲): این هدفی است (این هدف؛ «هذه الغاية» یک ترکیب است نه جملهٔ کامل.) ـ ضمیر «ها» در «إنّها» ترجمه نشده است. ـ تلاشتان (تلاشی؛ «محاولة» ضمیر ندارد.)

گزینهٔ (۴): می‌خواستید (می‌خواهید؛ «تُريدونَ» مضارع است.) ـ همهٔ مردم راضی شوند (مانند گزینهٔ (۱)) ـ آن تلاش (مانند گزینهٔ (۱))

تـوشـه ای بـرای مـوفقیت

۸۳ «التّلاميذُ تَعاونوا مع المعلّمين على إجراء اقتراح طرحتهُ إحدى الأمّهات و هو تجهيز كلّ صفّ بمكتبة صغيرة توجد فيها كتب يحتاج إليها التّلاميذ!»: **دانش‌آموزان به همراه معلمان ...**

۱) برای اجرای پیشنهاد مطرح‌شده توسط یکی از مادران همیاری کردند و آن مجهزکردن هر کلاس به یک کتابخانهٔ کوچک است که در آن کتاب‌هایی که دانش‌آموزان نیاز دارند، موجود باشد!

۲) همیاری کردند تا پیشنهادی را که یکی از مادران مطرح کرده است، به اجرا درآورند، آن مجهزساختن تمام کلاس‌ها به کتابخانهٔ کوچکی است که در آن کتاب‌های مورد نیاز دانش‌آموز وجود داشته باشد!

۳) برای انجام پیشنهادی که یکی از مادران مطرح کرده است، همکاری می‌کنند، که آن مجهزنمودن هر کلاس به کتابخانه‌هایی کوچک است که کتاب‌هایی را که دانش‌آموزان به آن نیاز دارند، داشته باشد!

۴) برای اجرای پیشنهادی که آن را یکی از مادران مطرح کرده بود، همیاری کردند و آن مجهزکردن هر کلاس با کتابخانه‌ای کوچک است که در آن کتاب‌هایی وجود داشته باشد که دانش‌آموزان به آن‌ها نیاز دارند!

مشاوره گاهی سؤال ترجمهٔ تک‌عبارتی، به دلیل رعایت نظم و ترتیب جمله‌بندی سؤال، کار مقایسهٔ گزینه‌ها و رد گزینه کردن را برای ما راحت‌تر می‌کند.

پاسخ: گزینهٔ ۴

زیرمبحث: عربی دهم ـ درس ۲

Hint طرحت» جملهٔ وصفیه هست!

درس Box

۱) هرگاه بعد از یک اسم نکره یک فعل آمده باشد و این فعل آن را توضیح بدهد، به این فعل «جملهٔ وصفیه» گفته می‌شود و در ترجمهٔ فارسی، حرف «که» جملهٔ وصفیه را به اسم نکره ربط می‌دهد.

مثال «رَأَيتُ طِفلاً يَلعَبُ في السّاحَةِ.»: دیدم کودکی را که در حیاط بازی می‌کرد.
اسم نکره — جملهٔ وصفیه

۲) برای ترجمهٔ فعل جملهٔ وصفیه باید به فعلی که قبل از اسم نکره آمده است، دقت کنیم:

فعل ماضی + اسم نکره + فعل مضارع (جملهٔ وصفیه) ← ترجمه به ماضی استمراری (مانند «بازی می‌کرد» در مثال بالا)

فعل ماضی + اسم نکره + فعل ماضی (جملهٔ وصفیه) ← ترجمه به ماضی بعید یا ماضی ساده

مثال أخَذْتُ كُرَةً سَقَطَتْ في السّاحَةِ.»: توپی را برداشتم که در حیاط افتاده بود/ افتاد.
فعل ماضی — اسم نکره — فعل ماضی — ماضی بعید — ماضی ساده

إنتوجه فعل ماضی بعید در فارسی با فعل کمکی «بودم، بودی، بود، بودیم، بودید، بودند» ترجمه می‌شود.

برای همین در گزینهٔ (۴) فعل «طَرَحَتْ» که قبل از آن فعل ماضی «تَعاوَنوا» آمده است، به شکل «مطرح کرده بود» ترجمه شده است.

کلمات مهم: «تَعاوَنوا»: همیاری کردند/ «اِقتِراح»: پیشنهاد/ «إحدی»: یکی از/ «كُلّ صَفٍّ»: هر کلاس/ «توجَدُ»: وجود داشته باشد (این‌جا)

پاسخ خیلی تشریحی خطاهای سایر گزینه‌ها:

گزینهٔ (۱): پیشنهاد (پیشنهادی؛ «اِقتِراح» نکره است.) ـ مطرح شده (مطرح کرده بود؛ «طَرَحَتْ» فعل ماضی در جملهٔ وصفیه است نه اسم و به خاطر فعل ماضی «تَعاوَنوا» قبل از اسم نکره «اِقتِراح»، به شکل ماضی بعید ترجمه می‌شود.) ـ توسط (اضافی است.) ـ إليها» ترجمه نشده است.

گزینهٔ (۲): تا به اجرا درآورند (برای اجرای؛ «إجراء» مصدر است.) ـ «و» ترجمه نشده است. ـ تمام کلاس‌ها (هر کلاس؛ «صَفّ» مفرد است.) ـ مورد نیاز (نیاز دارند؛ «يَحتاجُ» فعل است نه اسم.) ـ دانش‌آموز (دانش‌آموزان؛ «التّلاميذ» جمع است.) ـ «إليها» (مانند گزینهٔ (۱))

گزینهٔ (۳): همکاری می‌کنند (همکاری‌کردند؛ «تَعاوَنوا» فعل ماضی است.) ـ که (ترجمهٔ درستی برای «وَ» نیست.) ـ کتابخانه‌ها (کتابخانه؛ «مَكتَبَة» مفرد است.) ـ «فيها» ترجمه نشده است. ـ داشته باشد (وجود داشته باشد)

۸۴ «لیت المرء لا یفتخر بما یملك من القوّة أو الجمال، فإنّ اللّحم یفسد و العظم یزول، و لا یبقی للإنسان شيء إلّا عمله الصّالح و ذکره الحسن!»:

۱) کاش آدمی به آن‌چه که از توانایی و زیبایی داشته افتخار نمی‌کرد، زیرا گوشت فاسد می‌شود و استخوان از بین می‌رود و چیزی جز کار شایسته و یاد نیک برایش باقی نمی‌ماند!

۲) ای کاش انسان به داشتن توانایی و زیبایی نبالد، چراکه گوشت فاسدشدنی و استخوان از بین رفتنی است و برای انسان نمی‌ماند مگر کار خوبش و یاد نیکش!

۳) ای کاش آدمی به آن‌چه از قدرت یا زیبایی دارد افتخار نکند؛ زیرا گوشت فاسد و استخوان نابود می‌شود و برای انسان چیزی جز کردار نیک و یاد نیک او باقی نمی‌ماند!

۴) امید است آدمی به آن‌چه که از زیبایی و توانایی دارد افتخار نکند، چه گوشت فاسد شده و استخوان نابود می‌شود، و چیزی جز کردار نیک و یاد نیکو برای انسان باقی نمی‌ماند!

مشاوره در سؤالات ترجمهٔ تک‌عبارتی، بیشتر به اختلاف و تفاوت اساسی ترجمهٔ فعل‌ها بین گزینه‌ها تمرکز کنید.

پاسخ: گزینهٔ ۳

زیرمبحث: عربی دوازدهم ـ درس ۱

Hint یادت نره که نحوهٔ ترجمهٔ فعل مضارع بعد از حروف مشبهه چه‌قدر مهمه!

درس Box

۱) «لَیْتَ» و «لَعَلَّ» از حروف مشبّهة بالفعل هستند:

الف) «لَیْتَ» برای بیان آرزو است و فعل مضارع بعد از آن در فارسی به صورت مضارع التزامیِ همراه با «کاش» ترجمه می‌شود:

مثال «لَیْتَ الطّالِبَ یَنْجَحُ» ← کاش دانش‌آموز موفق شود.

«لَیتَ المَرءَ لا یَفتَخِرُ»: کاش انسان افتخار نمی‌کرد. ✗ کاش انسان افتخار نکند. ✓

ب) «لَعَلَّ» برای بیان امید یا احتمال است و فعل مضارع بعد از آن به صورت مضارع التزامیِ همراه با «شاید، امید است» ترجمه می‌شود:

مثال «لَعَلَّ الْمَطَرَ یَنْزِلُ» ← شاید (امید است) باران ببارد.

۲) در ترکیب «اسم + ضمیر + اسم ال‌دار»، اسم سوم، صفت است.

مثال کتابُهُ القَیِّمُ — کتابُ: مضاف و موصوف — ـهُ: مضافٌ‌إلیه — القَیِّمُ: صفت

توجه هنگام ترجمهٔ این ترکیب، ابتدا موصوف و صفت را ترجمه کرده، سپس ضمیر را می‌آوریم.

مثال «ذِکره الحَسَن»: یادش نیکو است. ✗ یادِ نیک ✗ یادِ نیکش، یادِ نیکوی او ✓

۳) وقتی در عربی دو فعل در زمان یکسان به هم وابسته می‌شوند، در ترجمهٔ آن‌ها به فارسی، می‌توان فعل اول را به صورت «ماضی نقلی» ترجمه کرد.

مانند «یفسد» و «یزول» که در گزینهٔ (۴) «یفسد» به صورت «فاسد شده» یعنی ماضی نقلی ترجمه شده است.

کلمات مهم: «لَیتَ»: کاش، ای کاش/ «المَرء»: انسان، آدمی/ «ما یَمْلِكُ»: آن‌چه دارد/ «أو»: یا/ «العَظم»: استخوان

پاسخ خیلی تشریحی ✓

خطاهای سایر گزینه‌ها:

گزینهٔ (۱): و (یا) ـ داشته (دارد؛ «یَملِكُ» مضارع است.) ـ افتخار نمی‌کرد (افتخار نکند؛ «لایَفتَخِرُ» مضارع است.) ـ ضمیر «ه» در عَمَلَهُ» و «ذِکرَهُ» ترجمه نشده است. ـ برایش (برای انسان).

گزینهٔ (۲): داشتن (دارد؛ «یَملِكُ» فعل است نه مصدر.) ـ و (مانند گزینهٔ (۱)) ـ فاسدشدنی (فاسد می‌شود؛ «یَفسَدُ» فعل است نه اسم.) ـ از بین رفتنی (از بین می‌رود؛ «یَزولُ» فعل است نه اسم.) ـ «شيء» ترجمه نشده است.

گزینهٔ (۴): امید است (کاش) ـ زیبایی و توانایی (توانایی یا زیبایی؛ این دو کلمه جابه‌جا ترجمه شده‌اند، همچنین «أو» به معنای «یا» است.) ـ ضمیر «ه» (مانند گزینهٔ (۱))

۸۵ «تنمو الحبّةُ تحت أشعّة الشمس المستعرة مع أنّها صغيرةٌ لأنّه قسمٌ من حياتها الصّعبة، فكذلك الإنسانُ فَليَصبر أمام صعوبات الدّهر راجياً بغدٍ مضيءٍ!»:

۱) دانه با این‌که کوچک است زیر پرتوهای فروزان خورشید رشد می‌کند، زیرا آن قسمتی از زندگی دشوارش است، همچنین انسان باید در برابر سختی‌های روزگار با امید به فردایی روشن صبر کند!

۲) دانه با همهٔ کوچکی‌اش با پرتو خورشید فروزان رشد می‌کند، زیرا آن قسمتی از زندگی دشوار اوست؛ بنابراین انسان نیز باید در برابر سختی‌های روزگار با امید به فردایی روشن صبوری کند!

۳) دانه زیر نور خورشید سوزان رشد می‌کند اگرچه کوچک است، زیرا آن قسمتی از زندگی دشوارش است، همچنین انسان مقابل دشواری‌های روزگار با امید به فردای روشن صبوری می‌کند!

۴) دانه حتی اگر کوچک باشد زیر پرتوهای فروزان خورشید رشد می‌نماید، چراکه آن بخشی از زندگی دشوارش است و انسان هم در سختی زندگی با امید به فردایی روشن صبوری می‌کند!

مشاوره در سؤالات ترجمهٔ تک‌عبارتی، می‌توانید روی ترجمهٔ ترکیب‌های وصفی و اضافی تمرکز کنید.

پاسخ: گزینهٔ ۱

زیرمبحث: عربی دهم ـ درس ۱

Hint حواست باشه که لام امر خیلی مهمّه!

درس Box لام امر، مخصوص صیغه‌های غایب (او، آن‌ها) و متکلّم (من، ما) مضارع است و فعل را از مضارع به امر تبدیل می‌کند.

هرگاه قبل از این لام، حرف «وَ» یا «فَ» بیاید، لام ساکن (لْ) خوانده می‌شود. در غیر این صورت، حرکت آن کسره (لِـ) است.

نکته این لام همیشه با لفظ «باید» ترجمه می‌شود.

مثال

فَلْيَكْتُبْ ← فَ + لْ (لام امر ساکن) + يَكْتُبْ (فعل مضارع) ← ترجمه: پس باید بنویسد.

لِيُنْفِقْ ← باید انفاق کند.

فَلْيَصبِرْ ← پس برای این‌که صبر کند. ✗ پس صبر می‌کند. ✗ پس باید صبر کند. ✓

کلمات مهم: «تَنمو»: رشد می‌کند/ «الحَبَّة»: دانه/ «المُستَعِرَة»: فروزان/ «مَعَ أنَّ»: با این‌که/ «لِأنَّهُ»: زیرا آن/ «كَذلكَ»: همچنین، نیز/ فَلْيَصبِرْ»: باید صبر کند/ «الدَّهر»: روزگار/ «راجياً»: با امید/ «غَدٍ مُضيءٍ»: فردایی روشن

پاسخ خیلی تشریحی ✓ خطاهای سایر گزینه‌ها:

گزینهٔ (۲): با همهٔ کوچکی‌اش (با این‌که کوچک است؛ «صغيرةٌ» ضمیر ندارد.) ـ با (زیر) ـ پرتو (پرتوها؛ «أشعّة» جمع است.)

گزینهٔ (۳): نور (پرتوها؛ «أشعّة» جمع است.) ـ فردای روشن (فردایی روشن؛ «غَدٍ مُضيءٍ» ترکیب وصفی نکره است.) ـ صبوری می‌کند (باید صبوری کند؛ «لِيَصبِرْ» امر غایب است.)

گزینهٔ (۴): حتی اگر (با این‌که) ـ سختی (سختی‌ها؛ «صُعوبات» جمع است.) ـ زندگی (روزگار) ـ صبوری می‌کند (مانند گزینهٔ (۳))

توشه ای برای موفقیت

۸۶ عيّن الصّحيح:

۱) هؤلاء الموظّفونَ الّذين يعملون في قاعة المطار يَبدؤونَ عملهم كلّ يوم في السّاعة الثامنة!: این کارمندانی که در سالن فرودگاه کار می‌کنند، کارشان را هر روز ساعت ۸ آغاز می‌کنند!

۲) أَنظُر إلى هذه الأشجار الخضراء كيف زانَتِ الحديقةَ بغصونها النّضرة!: به این درختان سرسبز نگاه کن که چه‌طور باغ با شاخه‌های تروتازهٔ آن‌ها آراسته شده است!

۳) بعض التّلاميذ لا يُغلقون الحنفيّاتِ بعد شُرب الماء و هذا عمل قبيح جدّاً: برخی دانش‌آموزان پس از نوشیدن آب، شیر را نمی‌بندند و این کار بسیار زشت است!

۴) النّفايات الّتي يَرميها النّاسُ في الشّوارع تُسبّب إشاعَةَ أمراضٍ مُختلفة: زباله‌هایی که مردم در خیابان‌ها انداخته‌اند، باعث گسترش بیماری‌های مختلفی شده‌اند!

مشاوره سؤالات ترجمهٔ چهارعبارتی به دقت و تمرین زیاد نیاز دارند. برای پاسخ به این سؤالات، تستزنی و مسلطبودن به قواعد و ترجمهٔ واژگان ضروری است. همهٔ کلمات گزینه‌ها باید بررسی شوند.

پاسخ: گزینهٔ ۱

زیرمبحث: عربی دهم ـ درس‌های ۱ و ۲

Hint حواست باشه سؤال صحیح رو می‌خواد یا خطا رو!

درس Box

۱) هرگاه یک اسم معرفه با یکی از اسم‌های موصول (الّذي، الّتي، الّذين، اللّاتي) بیاید، آن اسم معرفه را می‌توانیم به صورت نکره ترجمه کنیم.

مثال «الموظّفونَ الّذين» ← کارمندان کسانی هستند که ✗ کارمندانی که ✓

۲) فعل «زانَ: زینت داد، آراست» متعدّی است، یعنی همراه فاعل به مفعول هم نیاز دارد.

مثال «زانَتِ الأشجارُ الخَضراءُ الحَديقَةَ.» ← ترجمه: درختان سبز، باغ را آراستند.

فعل متعدی: زانَت　　فاعل: الْأَشْجَارُ　　مفعول: الْحَدِيقَةَ

۳) هرگاه بعد از اسم اشاره (هذا، هذه، هؤلاء و...) یک اسم بدون «ال» بیاید، آن اسم، خبر است. بنابراین باید آن‌ها را به صورت یک جملهٔ کامل (همراهِ «است، هستند و ...») ترجمه کنیم:

مثال هذا عَمَلٌ... ← این کار ✗　　این کاری است. ✓

کلمات مهم:

گزینهٔ (۱): «المُوَظَّفونَ»: کارمندان/ «قاعَة»: سالن/ «المَطار»: فرودگاه/ «يَبدَؤونَ»: آغاز می‌کنند/ «السّاعَة الثّامِنَة»: ساعت هشت

گزینهٔ (۲): «أنظُرُ»: نگاه می‌کنم/ «الخَضراء»: سبز/ «زانَتْ»: آراست/ «غُصون»: شاخه‌ها/ «النَّضِرَة»: تروتازه

گزینهٔ (۳): «لا يُغْلِقونَ»: نمی‌بندند/ «الحَنَفيّات»: شیرها [آب]/ «جِدّاً»: بسیار

گزینهٔ (۴): «النُّفايات»: زباله‌ها/ «يَرمي»: می‌اندازند (در این‌جا)/ «تُسَبِّبُ»: باعث می‌شود/ «إشاعَة»: گسترش

پاسخ خیلی تشریحی ✓

خطاهای سایر گزینه‌ها:

گزینهٔ (۲): نگاه کن (نگاه می‌کنم؛ «أنظُرُ» فعل مضارع است.) ـ سرسبز (سبز؛ خَضِرَة: سرسبز) ـ باغ آراسته شده است (باغ را آراست؛ «زانَتْ» فعل متعدّی و «الحديقةَ» مفعول آن است.)

گزینهٔ (۳): شیر (شیرها؛ «الحنفيّات» جمع است.) ـ این کار (این کاری است؛ «هذا عمل» ترکیب نیست و یک جملهٔ کامل است.)

گزینهٔ (۴): انداخته‌اند (می‌اندازند؛ «يَرمي» فعل مضارع است.) ـ باعث شده‌اند (باعث می‌شوند؛ «تُسبّب» فعل مضارع است.)

۸۷ عیّن الخطأ:

۱) لا يَحزُنْ قَولك الآخرينَ فإنّ الكلامَ قد يجرح القلوب: سخن دیگران نباید تو را ناراحت کند، گاهی سخن دل‌ها را زخمی می‌کند!

۲) لن نُكرِم من لا يُحسِن عملاً طُلِب منه: کسی را که کاری که از او خواسته شده، خوب انجام نمی‌دهد، گرامی نخواهیم داشت!

۳) عزمنا أن لا نَشتري البَضائع الأجنبيّةَ لننفعَ العُمّال الإيرانيّين: تصمیم گرفتیم کالاهای خارجی را نخریم تا به کارگران ایرانی سود برسانیم!

۴) لا بدلَ للعلم فَمن يَفز به يَقدر أن يصل إلى غاياته: دانش هیچ جایگزینی ندارد و هر که آن را به دست بیاورد می‌تواند به اهدافش برسد!

مشاوره سؤالات ترجمهٔ چهارعبارتی به دقت و تمرین زیاد نیاز دارند. برای پاسخ به این سؤالات، تستزنی و مسلطبودن به قواعد و ترجمهٔ واژگان ضروری است. معمولاً در هر عبارتی، یک فعل هست که باید صحت ترجمهٔ آن بررسی شود.

پاسخ: گزینهٔ ۱

زیرمبحث: عربی دوازدهم ـ درس ۱

Hint حواست باشه سؤال صحیح رو می‌خواد یا خطا رو!

درس Box

۱) از ریشهٔ «ح ز ن» دو فعل لازم و متعدی ساخته می‌شود که معنی متفاوتی دارند.

حَزِنَ، يَحْزَنُ: غمگین شد (لازم) «حَزَنَ، يَحْزُنُ»: غمگین کرد (متعدّی)

توجه دقت به حرکت حرف دوم ریشه (حرف ز) به ما در تشخیص درست کمک می‌کند.

۲) در زبان عربی، هرگاه «لا»ی نهی قبل از صیغه‌های غایب (او/ آن‌ها) و متکلم (من/ ما) مضارع بیاید، فعل مضارع در فارسی به صورت «نباید + فعل مضارع التزامی» ترجمه می‌شود.

مثال لا يَكتُبْ ← نباید بنویسد.

۳) دقت به نقش‌های دستوری کلمات، در ترجمه مهم است.

مثال «لا يَحزُنْ قَولُكَ الآخَرينَ» سخن دیگران نباید تو را ناراحت کند. ✗ سخنت، دیگران را نباید ناراحت کند. ✓
(قولُكَ: فاعل، الآخَرينَ: مفعول)

کلمات مهم:

گزینهٔ (۱): «لا يَحزُنْ»: نباید ناراحت کند/ «الآخَرينَ»: دیگران/ « قَد يَجْرَحُ»: گاهی زخمی می‌کند

گزینهٔ (۲): «لَن نُكرِمَ»: گرامی نخواهیم داشت/ «مَن»: کسی که/ «لا يُحسِنُ»: درست انجام نمی‌دهد/ «طُلِبَ»: خواسته شد (فعل مجهول)

گزینهٔ (۳): «عَزَمْنا»: تصمیم گرفتیم/ «أنْ لا نَشْتَريَ»: (که) نخریم/ «البَضائِع»: کالاها/ «لِنَنفَعَ»: تا سود برسانیم/ «العُمّال»: کارگران

گزینهٔ (۴): «لا بَدَلَ لِـ»: هیچ جایگزینی ندارد/ «مَن»: هر که/ «يَفُزْ بِـ»: به دست بیاورد/ «أنْ يَصِلَ»: (که) برسد/ «غايات»: اهداف

پاسخ خیلی تشریحی ✓

خطاهای این گزینه:

سخن دیگران تو را (سخنت دیگران را؛ با توجه به این‌که «الآخَرينَ» با علامت نصب (ي) در آخرش آمده، نشان از مفعول‌بودن آن دارد و آن را باید به شکل مفعول (همراه «را») ترجمه کنیم.) ـ «فَإنَّ: زیرا» ترجمه نشده است.

ترجمهٔ صحیح: سخنت دیگران را نباید ناراحت کند؛ زیرا سخن دل‌ها را گاهی زخمی می‌کند.

امتحان نهایی اِنتَخِبِ التّرجَمةَ الصَّحيحَةَ: *(سؤال ۷ (قسمت الف) ـ امتحان نهایی دی ۱۴۰۴)*

﴿وَ لا يَحزُنْكَ قَولُهُم إنَّ العِزَّةَ لِلّهِ جَميعاً ...﴾

۱) و تو از گفتارشان ناراحت نشو؛ زیرا عزت، همه برای خداوند است.

۲) و گفتارشان نباید تو را اندوهگین کند؛ زیرا ارجمندی همه از آنِ خداست.

۸۸ «**برای دومین بار به این شهر سفر کردیم و هفت روز در آن ماندیم و فقط بیست و پنج درصد از مکان‌های تاریخی آن را دیدیم!**» عیّن الصّحیح:

۱) سافرنا إلی تلك المدینة للمرّة الاثنتین و بقینا فیها تسعة یوم و شاهدنا عشرین و خمسة بالمئة من الأماکن التّاریخیّة فقط!

۲) نسافر إلی هذه المدینة مرّتینِ اثنتینِ و بقینا فیه سبعة یوم و نشاهد خمسة و عشرین بالمئة من الأماکن التّاریخيّ فقط!

۳) سافرنا إلی هذه المدینة للمرّة الثّانیة و لبثنا فیها سبعة أیّام و شاهدنا خمسة و عشرین بالمئة من أماکنها التّاریخیّة فقط!

۴) سافرنا إلی هذه المدینة للمرّة الثّانیة و لبثنا فیها تسعة أیّام و شاهدنا عشرین و خمسة بالمئة من أماکنها التّاریخيّ فقط!

مشاوره در ترجمه به عربی، ابتدا فعل‌ها را بررسی کنید، اگر عبارت سؤال، عدد داشت، باید طبق قواعد عدد و معدود بررسی شوند.

پاسخ: گزینهٔ ۳

زیرمبحث: عربی دهم ـ درس ۲

Hint به تعریب صحیح اعداد توجه کن!

درس Box

۱) در زبان عربی، «اعداد ترتیبی» مانند (الثاني، الثالث، الرابع و ...) با توجه به ساختار جمله به دو شکل ترجمه می‌شوند:

مثال «لِلمَرَّةِ الثّانیةِ» ← برای دو بار ✗ برای بار دوم، برای دومین بار ✓

۲) در زبان عربی، در خواندن و نوشتن اعداد دورقمی (از ۲۱ تا ۹۹)، ابتدا رقم یکان و سپس رقم دهگان همراه با حرف عطف «و» می‌آید.

مثال بیست و پنج ← عِشرینَ وَ خَمسَة ✗ خَمسَة وَ عِشرینَ ✓

کلمات مهم: «المَرَّة الثّانیة»: دومین بار/ «هذه»: این/ «سافَرْنا»: سفر کردیم/ «سَبعَة أیّام»: هفت روز/ «لَبِثنا، بَقینا»: ماندیم/ «خَمسة و عِشرینَ»: بیست و پنج/ «شاهَدْنا»: دیدیم

پاسخ خیلی تشریحی ✓

خطاهای سایر گزینه‌ها:

گزینهٔ (۱): تِلكَ (هذه) ـ الاِثنَتَینِ (الثّانیة؛ «دومین» عدد ترتیبی است.) ـ تِسعَة یوم ... (سَبعَة أیّام: معدود اعداد ۳ تا ۱۰ به شکل جمع می‌آید.) ـ عِشرینَ وَ خَمسَة (خَمسَة وَ عِشرینَ) ـ ضمیر «آن» در «مکان‌های تاریخی آن» ترجمه نشده است.

گزینهٔ (۲): نُسافِرُ (سافَرنا؛ «سفر کردیم» فعل ماضی است.) ـ مرّتینِ اثنتینِ (لِلمَرَّة الثّانیة) ـ فیه (فیها؛ چون «المَدینَة» مؤنث است، ضمیر را مؤنث می‌آوریم.) ـ یَوم (أیّام؛ مانند گزینهٔ (۱)) ـ نُشاهِدُ (شاهَدْنا؛ «دیدیم» فعل ماضی است.) ـ الأماکن التاریخيّ («الأماکن» جمع غیرعاقل است، پس صفت آن را باید به صورت مفرد مؤنث بیاوریم.) ـ ضمیر «آن» (مانند گزینهٔ (۱))

گزینهٔ (۴): تِسعَة (مانند گزینهٔ (۱)) ـ عِشرینَ وَ خَمسَة (مانند گزینهٔ (۱)) ـ الأماکنها التاریخيّ (مانند گزینهٔ (۲))

ایران توشه
توشه ای برای موفقیت

۸۹ عیّن الأبعَد عن مفهوم الآیة الشّریفة: ﴿مَن جاء بالحسنة فلَه عشر أمثالها﴾

۱) تـــو نیکی مـی‌کـن و در دجـلـه انـداز / کـــه ایـــزد در بـیـابـانـت دهـــد بـاز
۲) ده روز دور گـردون افسانه است و افسون / نیکی بـه جـای یـاران فـرصـت شـمـار یـارا
۳) چـــو نـیـکـی کـنـی نـیـکـی آیـــد بـرت / بـــدی را بـــدی بـاشـد انـــدر خـــورت
۴) کـسـی نـیـک بیند بـه هـر دو سـرای / کـه نـیـکـی رسـانـد بـه خـلـق خـدای

مشاوره به مفهوم احادیثی که در متن درس‌ها و تمرینات کتاب آمده‌اند، دقت کنید.

پاسخ: گزینهٔ ۲

زیرمبحث: عربی دهم ـ درس ۲

Hint اگه عبارت سؤال، نزدیک‌ترین یا دورترین مفهوم رو می‌خواست، کافیه فقط گزینه‌ها با هم مقایسه بشن.

پاسخ خیلی تشریحی ترجمهٔ عبارت قرآنی سؤال: هر کس نیکی بیاورد، ده برابر مثل آن از آنِ او است.

مفهوم: کار نیک بدون پاداش نخواهد ماند.

بررسی گزینهٔ (۲): مفهوم اصلی این بیت این است که عمر انسان کوتاه است و قابل اعتماد نیست. در نتیجه فرصت محدود زندگی را باید صرف نیکی‌کردن به دیگران کنیم.

ایران توشه
توشه ای برای موفقیت

● اِقرأ النّصّ التّالي ثُمّ أَجِب عن الأسئلة (۹۰ ـ ۹۲) بما يُناسب النّصّ:

قال النّبيّ (ص): «النّعمتان مجهولتان: الصّحّة و الأمان.»

هذا الحديث يُؤكّد على أهميّة الاهتمام بالجسد و دَوره في الحياة. من أهمّ الأعمال الّتي تُؤدّي إلى حفظ الصّحّة و السّلامة هي الرّياضةُ. الدّور الّذي تقومُ به الرّياضةُ في تحسين صحّة الجسم لا يُقلّلُ عن دَورها في تحسين نضارة البشرة (الجلد) و إشراقها (إنارتها). حيثُ أنّها تُساعد في زيادة تدفُّق الدّم (جريان خون) و طردِ السّموم الّتي يُمكن أن تضرّ الجلد. التّمارينُ المُنتظمة تُؤدّي إلى إنتاج زيوت الجلد الطّبيعيّة و بقاء البشرة نضرةً. مع الأسف، إنّ الرّياضة قد نُسيت في هذه الحياة الصّناعيّة الّتي سبّبت الأمراض البدنيّة و العقليّة و النّاس لا يهتمّون بها و لا يخصّصون ساعةً لها و هذا الأمر يُضعف أجسامهم و يُصيبهم بالأمراض المختلفة كضغط الدّم و مرض السّكّر و الضّعف في السّاقين و... . الّذين يُمارسون الرّياضة يتمتّعون بالحياة النّضرة أكثر من الآخرين و يعيشون لمدّة أطول و تُعطيهم الرّياضة عقلاً سليماً في الجسم السّليم و علاقات ودّيّة بالآخرين. فلهذا يعتقدُ علماء النّفس أنّ الرّياضة لها دورٌ هامّ في معالجة الأمراض النّفسيّة.

ترجمهٔ متن: پیامبر (ص) فرمودند: «دو نعمت ناشناخته هستند: سلامتی و امنیّت.»

این حدیث بر اهمیّت توجّه به جسم و نقش آن در زندگی تأکید می‌کند. از مهم‌ترین کارهایی که منجر به حفظ سلامتی و تندرستی می‌شود، ورزش است. نقشی که ورزش در بهبود سلامت بدن ایفا می‌کند، از نقش آن در بهبود شادابی پوست و درخشش (روشن‌شدن) آن کم نمی‌کند. ورزش به افزایش جریان خون و دفع سمومی که می‌توانند به پوست آسیب برسانند، کمک می‌کند. هم‌چنین تمرینات منظم، منجر به تولید چربی‌های طبیعی پوست و شاداب‌ماندن پوست می‌شود.

متأسفانه در این زندگی صنعتی که باعث بیماری‌های جسمی و روانی شده است، ورزش فراموش شده و مردم به آن اهمیت نمی‌دهند و ساعتی را برای آن اختصاص نمی‌دهند؛ و این موضوع بدن‌هایشان را ضعیف می‌کند و آن‌ها را به بیماری‌های مختلفی مانند فشار خون، بیماری قند (دیابت)، ضعف در پاها و غیره دچار می‌کند. کسانی که ورزش می‌کنند، بیش از دیگران از زندگی باطراوت بهره‌مند می‌شوند و مدت طولانی‌تری زندگی می‌کنند و عقل سالم در بدن سالم و روابط دوستانه با دیگران را به آن‌ها هدیه می‌دهد. به همین دلیل، روان‌شناسان معتقدند که ورزش نقشی مهم در درمان بیماری‌های روانی دارد.

۹۰ عيّن ما لا يُشير إليه النّصّ:

۱) كان الاهتمام بالصّحّة منذُ العصور القديمة!

۲) يعرفُ النّاس أهميّة الرّياضة ولٰكنّهم غافلونَ عنها!

۳) إنّ لِعلم النّفس تأثيراً على تحسين كيفيّة الحياة في الرّياضة و الصّحّة!

۴) الرّياضة لَها تأثيرٌ كثير في تحسين نوعيّة العلاقات الإنسانيّة في المُجتمع!

مشاوره در مورد حل سؤالات درک مطلب به موارد زیر توجه کنید.

۱) این نوع سؤالات برای افرادی که تمرین این نوع سؤالات را کرده باشند، بسیار راحت است. سعی کنید برای متن‌خوانی و نمونه‌سؤالات سال‌های قبل وقت بگذارید.

۲) بهتر است درک مطلب در آخر سؤالات عربی، پاسخ داده شود.

۳) می‌توانید صورت سؤالات را هم بخوانید و در حین خواندن متن دنبال جواب آن سؤال‌ها بگردید.

۴) متن را سریع و با دقت بخوانید و زیر کلمات مهم مخصوصاً قیدهایی مانند «همه، بعضی، هیچ‌گاه و ...» خط بکشید.

۵) در تشخیص پاسخ درست عجله نکنید و همهٔ گزینه‌ها را بخوانید و با توجه به متن، گزینهٔ درست‌تر را انتخاب کنید!

پاسخ: گزینهٔ ۳

زیرمبحث: عربی دوازدهم ـ درس ۱

ایران توشه
توشه ای برای موفقیت

کلمات مهم:

«النِّعْمَتانِ»: دو نعمت/ «مَجْهولَتانِ»: ناشناخته، مجهول/ «الصِّحَّةُ»: سلامتی/ «الأَمانُ»: امنیت/ «يُؤَكِّدُ»: تأکید می‌کند/ «الاهْتِمام»: توجه، اهمیت‌دادن/ «بِالجَسَدِ»: به بدن، به جسم/ «دَوْرِهِ»: نقش آن/ «تُؤَدِّي»: منجر می‌شود/ «حِفْظ»: نگهداری، حفظ کردن/ «الرِّياضَةُ»: ورزش/ تَحْسين»: بهبودبخشیدن، بهترکردن/ «لا يُقَلِّلُ»: نمی‌کاهد/ «نَضارَة»: شادابی، طراوت/ «البَشَرَة»: پوست/ «إِشْراقها»: درخشندگی آن، روشن‌شدن آن/ «تُساعِدُ»: کمک می‌کند/ «زيادة»: افزایش، زیادشدن/ «تَدَفُّق»: جریان/ «طَرْد»: دفع‌کردن، دورکردن/ «السُّمُوم»: سم‌ها/ «تُضِرُّ»: ضرر می‌رساند/ «التَّمارِينُ»: تمرین‌ها/ «المُنْتَظِمَةُ»: منظم/ «يُؤَدّي»: منجر می‌شود/ «إِنْتاج»: تولید/ «زُيُوت»: روغن‌ها/ بَقاء»: باقی‌ماندن/ «نُسِيَتْ»: فراموش شده است (فعل مجهول)/ «الصِّناعِيَّة»: صنعتی/ «الأَمْراض»: بیماری‌ها/ «البَدَنِيَّة»: جسمانی، بدنی/ «العَقْلِيَّة»: روحی، عقلی، ذهنی/ «لا يَهْتَمُّونَ»: اهمیت نمی‌دهند، توجه نمی‌کنند/ «لا يُخَصِّصونَ»: اختصاص نمی‌دهند/ يُضْعِفُ»: ضعیف می‌کند/ «أَجْسامِهِمْ»: بدن‌هایشان/ «يُصيبُهُمْ»: آن‌ها را مبتلا می‌کند/ «ضَغْط الدَّم»: فشار خون/ «مَرَض السُّكَّرِ»: بیماری دیابت، قند خون/ «السّاقَيْنِ»: دو ساق پا/ «يُمارِسُونَ»: تمرین می‌کنند، انجام می‌دهند/ «يَتَمَتَّعُونَ»: بهره‌مند می‌شوند، برخوردارند/ «أَطْوَل»: طولانی‌تر/ «الوُدِّيَّة»: دوستانه/ «عُلَماءُ»: دانشمندان/ «النَّفْس»: روان، روح/ «مُعالَجَة»: درمان، معالجه‌کردن

پاسخ خیلی تشریحی ✔

گزینه‌ای را مشخّص کن که متن به آن اشاره نمی‌کند:

علم روانشناسی بر بهبود کیفیّت زندگی در ورزش و سلامتی تأثیر دارد. (علم روانشناسی در درمان بیماری‌های روانی نقش دارد، نه این‌که باعث بهبود ورزش و سلامت می‌شود.)

بررسی سایر گزینه‌ها:

گزینهٔ (۱): توجه به سلامتی از زمان‌های قدیم وجود داشته است.

گزینهٔ (۲): مردم اهمیّت ورزش را می‌دانند، اما از آن غافل هستند.

گزینهٔ (۴): ورزش در بهبود کیفیّت روابط انسانی در جامعه تأثیر زیادی دارد.

ایران توشه
توشه ای برای موفقیت

۹۱ عيّن الخطأ عن دور الرّياضة في الحياة مستعيناً بالنّصّ:

۱) إنّ للرّياضة دوراً هامّاً في الوقاية مِن الضّعف في السّاقين!

۲) إنّ الرّياضة تزيد العمرَ دائماً و تُؤدّي إلى أكثر التّمتّع به!

۳) في علم النّفس، قد أُكِّد على الاهتمام بالرّياضة كإحدىٰ طرق العلاج!

۴) تُفرَز بعضُ زيوت البشرة الطّبيعيّة عن طريق الرّياضة و تجعل البشرة نضرةً!

پاسخ: گزینهٔ ۲

زیرمبحث: عربی دوازدهم - درس ۱

پاسخ خیلی تشریحی ✔

(گزینهٔ) نادرست را با کمکِ متن در مورد نقش ورزش در زندگی مشخص کن:

ترجمهٔ گزینه‌ها:

گزینهٔ (۱): بی‌گمان ورزش نقش مهمّی در پیشگیری از ضعف در ساق‌ها دارد.

گزینهٔ (۲): بی‌گمان ورزش همیشه عمر را افزایش می‌دهد و منجر به بیشترین بهره‌مندی از آن می‌شود.

گزینهٔ (۳): در علم روانشناسی، بر توجّه به ورزش به عنوان یکی از راه‌های درمان تأکید شده است.

گزینهٔ (۴): برخی چربی‌های طبیعی پوست از طریق ورزش ترشّح می‌شوند و پوست را شاداب می‌کنند.

بررسی گزینه‌ها:

گزینهٔ (۱): با توجه به متن، یکی از عوارض ورزش‌نکردن در عصر کنونی، ضعف در پاها عنوان شده است، بنابراین ورزش کمک می‌کند پاهای قوی‌تری داشته باشیم.

گزینهٔ (۲): قید «دائِماً: همیشه» درست نیست و عوامل دیگری هستند که عمر انسان را کوتاه می‌کنند.

گزینهٔ (۳): در سطر آخر متن آمده بود که «يعتقدُ علماء النّفس أنّ الرّياضة لها دورٌ هامّ في معالجة الأمراض النّفسيّة.»

گزینهٔ (۴): در متن به روغن‌هایی که از طریق ورزش در پوست ترشح می‌شوند، اشاره شده است: «التّمارينُ المُنتظمة تُؤدّي إلى إنتاج زيوت الجلد الطّبيعيّة و بقاء البشرة نضرةً.»

۹۲ عيّن أنسبَ عنوانٍ للنّصّ:

۱) العوامل الفعّالة في صحّة الجلد!
۲) الصّحّة و علاقتُها بالرّياضة!
۳) أهميّة الرّياضة في الحياة الصّناعيّة!
۴) دور الصّحة و الأمان في الحياة!

پاسخ: گزینهٔ ۲

زیرمبحث: عربی دوازدهم ـ درس ۱

پاسخ خیلی تشریحی

مناسب‌ترین عنوان را برای متن مشخص کن:

تندرستی و ارتباط آن با ورزش.

ترجمهٔ سایر گزینه‌ها:

گزینهٔ (۱): عوامل مؤثّر در سلامت پوست.

گزینهٔ (۳): اهمیّت ورزش در زندگی صنعتی.

گزینهٔ (۴): نقش سلامتی و امنیت در زندگی.

● عيّن الخطأ في الإعراب و التّحليل الصّرفيّ (۹۳ و ۹٤):

۹۳ «يُمارسون ـ هذا ـ نُسيت ـ التّمارين»:

۱) هذا: اسم ـ للإشارة إلى المفرد المذكّر القريب ـ مبنيّ ـ معرفة/ مبتدأ و خبره «الحديث» و الجملة اسميّة

۲) نُسيت: فعل ماضٍ ـ للغائبة ـ ليس له حرف زائد ـ مبنيّ للمجهول ـ متعدّ/ فعلٌ و مع نائب فاعله خبر لـ «أنّ»

۳) التّمارين: اسم ـ جمع تكسير و مفرده «التّمرين» ـ معرب ـ معرفة/ مبتدأ و مرفوع بالضّمة

۴) يُمارسون: مضارع ـ للجمع الغائب ـ مزيد ثلاثيّ من باب «مفاعلة» ـ مبنيّ للمعلوم/ فعلٌ و مفعوله «الرّياضة»

مشاوره ابتدا موارد سمت چپ را بررسی کنید که نیازی به بررسی جمله ندارند. اگر به جواب نرسیدید، سریع بروید سراغ سمت راست.

پاسخ: گزینهٔ ۱

زیرمبحث: عربی دوازدهم ـ درس ۱

Hint ببین سؤال صحیح رو می‌خواد یا خطا رو!

درس Box وقتی بعد از اسم اشاره (هذا/ هذه/ هذانِ/ هذينِ/ هاتانِ/ هاتَينِ/ هؤلاءِ/ أولئكَ) اسمی دارای «ال» بیاید، یک گروه اسمی (اسم اشاره + اسم) داریم نه یک جملهٔ کامل. در این حالت، اسم دارای «ال» خبر نیست.

پاسخ خیلی تشریحی با توجه به این نکته، در متن «هذا الحديث» یک جملهٔ کامل نیست و «الحديث» نمی‌تواند خبر باشد.

«الحديث» نقش «خبر» را برای «هذا» ندارد، بلکه «يُؤكِّد» خبر آن است. (اسم‌های «ال»دار بعد از اسم‌های اشاره هیچ‌گاه نقش اصلی ندارند.)

۹۴ «يعتقدُ ـ الطّبيعيّة ـ تُساعد ـ الأعمال»:

۱) تُساعد: مضارع ـ للغائبة ـ مزيد ثلاثيّ بزيادة حرفٍ واحد ـ معلوم/ خبر لـ «أنّ» المشبّهة بالفعل

۲) يعتقدُ: مضارع ـ للمفرد الغائب ـ من مصدر «اعتقاد» ـ معرب/ فعلٌ و مع فاعله «علماء» جملة فعليّة

۳) الأعمال: اسم ـ جمع مكسّر أو تكسير (مفرد: عمل، مذكّر) ـ معرف بأل ـ معرب/ مضاف‌إليه و مجرور

۴) الطّبيعيّة: اسم ـ مفرد مؤنّث ـ معرّف بأل/ صفة أو نعت للموصوف: «الجلد» و مجرور

مشاوره ابتدا موارد سمت چپ را بررسی کنید که نیازی به بررسی جمله ندارند. اگر به جواب نرسیدید، سریع بروید سراغ سمت راست.

پاسخ: گزینهٔ ۴

زیرمبحث: عربی دوازدهم ـ درس ۱

Hint ببین سؤال صحیح رو می‌خواد یا خطا رو!

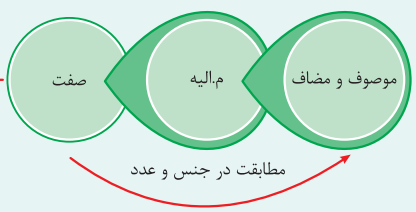
درس Box

ترکیب سه‌تایی اسم‌ها:

وقتی سه اسم وابسته شوند، اگر دومی و سومی معرفه باشند، حتماً **سومی صفت است** و برای ترجمهٔ این ترکیب باید بفهمیم که کدام‌یک از اسم‌ها با هم موصوف و صفت هستند.

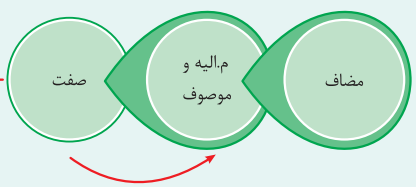
برای تشخصی این کار باید ببینیم که اسم سوم (صفت) از نظر **جنس، تعداد و اعراب** با کدام‌یک از اسم‌های قبل از خود مطابقت دارد. در این مورد، حالت‌های زیر بسیار اهمیت دارند:

الف) حالت ۳ به ۱ **(سومی صفتِ اولی)**:

«أفعال الإنسان المُخرّبة» ← «المخرّبة» از نظر جنس نمی‌تواند صفت «الإنسان» باشد چون «المُخرّبة» مؤنث و «الإنسان» مذکّر است، پس «المُخرّبة» را صفتِ «أفعال» در نظر می‌گیریم و آن‌ها را کنار هم ترجمه می‌کنیم: «کارهای ویرانگر انسان»

ب) حالت ۳ به ۲ **(سومی صفتِ دومی)**:

«آثار الكُتّاب المشهورين» ← «المشهورين» که جمع سالم مذکر است نمی‌تواند صفتِ «آثار» باشد، بلکه صفتِ «الكُتّاب» است: «آثار نویسندگان مشهور»

پاسخ خیلی تشریحی ✓

«زيوتِ الجلد الطّبيعيّة: چربی‌های طبیعی پوست» ترکیب اضافی ـ وصفی است و «الطّبيعيّة» صفت و موصوف آن «زیوت» و «الجلد» مضافٌ‌الیه است.

در ترکیب «اضافی ـ وصفی» که به شکل زیر است:

اسم اول بدون «ال» + اسم دوم (معمولاً ضمیر) + اسم سوم دارای «ال»

اسم اول هم مضاف است هم موصوف. ضمیر، مضافٌ‌الیه و اسم سوم، صفت است.

مثال «مَدرَسَتُنا الكَبيرَةُ» ← مدرسهٔ بزرگِ ما «زُيوتِ الجِلدِ الطَّبيعيَّةِ» ← روغن‌های طبیعیِ پوست

● عيّن الجواب الصّحيح للأسئلة التّالية (۹۵ ـ ۱۰۰):

۹۵ عيّن الخطأ في ضبط حركات الحروف:

۱) عَدَدُ النَّملِ في العالَمِ يَفوقُ عَدَدَ البَشَرِ بِمَليونِ مَرَّةٍ تَقريباً!

۲) اِعلَموا أَنَّ حَوائِجَ النّاسِ إلَيكُم مِن نِعَمِ اللّهِ عَلَيكُم!

۳) اليَومَ تَيّارُ الكَهرُباءِ في عِشرينِ حُجرةً مَقطوعٌ!

۴) أَربَعَةُ جُنودٍ واقِفونَ أَمامَ بابِ المُنَظَّمَةِ لِيُحافِظوا عَلَيها!

مشاوره در این مدل تست‌ها بهتر است روی حرکات درست گروهی از کلمات که وزن و قاعدهٔ خاصی دارند، متمرکز شوید. هرچند دقت به کلماتی هم که وارد فارسی شده‌اند ولی حرکتشان با عربی تفاوت دارد، لازم است؛ مثل کلمهٔ «فرار: الفِرار»

پاسخ: گزینهٔ ۳

زیرمبحث: عربی دهم ـ درس ۲

Hint حواست به خوانش درست اعداد باشه!

درس Box

۱) اسم مثنّی اسمی است که بر ۲ نفر یا ۲ چیز اشاره دارد. علامت‌های اسم مثنّی را به خاطر بسپارید: ـَينِ ـ انِ

مثال رَجُلَينِ ـ رَجُلانِ ← دو مرد

۲) اسم‌هایی که با اضافه‌کردن دو علامت «ينَ ـ ونَ» به آخر اسم مفرد درست می‌شوند، جمع مذکّر سالم نامیده می‌شوند.

مثال طالِب (مفرد) + ينَ/ ونَ ← طالِبينَ، طالِبونَ (جمع مذکّر سالم): دانش‌آموزان

۳) اعداد عقود (۹۰ ـ ۸۰ ـ ۷۰ ـ ۶۰ ـ ۵۰ ـ ۴۰ ـ ۳۰ ـ ۲۰) همانند جمع مذکّر سالم دو علامت «ينَ ـ ونَ» در آخرشان می‌آید.

مثال بیست: عِشرونَ/ عِشرينَ

پاسخ خیلی تشریحی

بررسی خطاها:

الكَهرُباء ← الكَهرَباء (تلفّظ درست واژهٔ «کهرباء (برق)» به صورت «گهرَباء» است.)

عشرينِ ← عشرينَ (اعداد عقود، نون آخرشان همیشه فتحه دارد.)

۹۶ «آيات القُرآن الكريم تَدعونا إلى الإحسان إلى مساكين لا مُعينَ لهم و تُبشّرنا أنّ هذا العمل يَجري أجرهُ و إن كُنّا في منازل الأموات!» كم جمعاً سالماً جاءَ في هذه العبارة؟

۱) واحد

۲) اثنان

۳) ثلاثة

۴) أربعة

مشاوره ابتدا اسم‌هایی را که دارای علامت «ین» و «ات» هستند، مشخص کنید. سپس ببینید کدام‌یک با حذف این علامت‌ها، شکل مفردش باقی می‌ماند.

پاسخ: گزینهٔ ۱

زیرمبحث: عربی دهم ـ درس ۱

Hint حواست باشه هر اسمی که «ین» و «ات» داشت، قبل از این‌که بگویی «جمع سالم»، ابتدا ریشهٔ کلمه رو بشناس و ببین آیا «ین» و «ات» جزو حروف اصلی‌اند یا علامت جمع.

درس Box

اسم‌های جمع به اسم‌هایی می‌گویند که بر بیشتر از ۲ نفر یا ۲ چیز اشاره می‌کنند. جمع‌ها به دو دسته تقسیم می‌شوند:

الف) جمع سالم: این جمع براساس جنسیت (مذکر یا مؤنث بودن) به دو دستهٔ زیر تقسیم می‌شود:

۱) جمع مذکّر سالم: اسم مفرد + ینَ/ ونَ

مثال صالِح (مفرد) + ینَ/ ونَ ← صالِحینَ/ صالِحونَ

۲) جمع مؤنّث سالم: اسم مفرد + ات

مثال تِلمیذَة + ات ← تِلمیذات

تذکّر: هنگام جمع‌بستن اسمی که مؤنث است، حرف «ة، ـة» از آخر آن حذف می‌شود.

ب) جمع مکسّر (تکسیر): جمعی است که ساختار مفرد آن تغییر می‌کند و علامت خاصی ندارد. این جمع‌ها را باید در لغات جدید هر درس جست‌وجو کرد.

مثال کِتاب ← کُتُب　　عِلم ← عُلوم　　فاکِهَة ← فَواکِه

نکته این‌طور نیست که هر اسمی که آخرش «ین» باشد، حتماً جمع سالم باشد. علامت «ین» زمانی علامت جمع سالم است که اگر آن را برداریم، شکل مفرد کلمه باقی بماند، همانند «مَساکین» که جمع مکسّر است.

هر اسمی که آخرش «ات» داشت، این‌طور نیست که حتماً جمع سالم باشد. علامت «ات» زمانی علامت جمع سالم است که با برداشتن آن، شکل مفرد کلمه به دست بیاید، پس کلماتی مانند «أموات، أبیات، أصوات و ...» جمع سالم نیستند و جمع مکسّر هستند.

پاسخ خیلی تشریحی ترجمهٔ عبارت سؤال: آیه‌های قرآن کریم ما را به نیکی‌کردن به فقیرانی که هیچ یاری‌رساننده‌ای ندارند، دعوت می‌کند و به ما مژده می‌دهد که این کار پاداشش جاری است حتی اگر ما در خانه‌های مردگان باشیم.

تنها جمع سالمی که در عبارت وجود دارد، «آیات» است. این کلمه جمع مؤنث سالم بوده و مفردش «آیَة» می‌باشد.

دقت کنید که «مَساکین: فقیران» جمع مکسّر و مفردش «مِسکین»، «مُعین: یاری‌رساننده» مفرد و «الأموات: مردگان» جمع مکسّر و مفردش «المَیِّت، المَیِّت» است.

۹۷ «في اليوم ..... من شهر «إسفند» في السّاعة ..... تقريباً أستشهد ..... تلميذاً في مدرسة بمدينة ميناب!» عيّن العدد الصّحيح للفراغات:

۱) التّاسع ـ عاشرة ـ مئة و ستّون و ثمانية

۲) التّسعة ـ العاشر ـ المئة و الثّامنة و الستّون

۳) التّاسع ـ العاشرة ـ مئة و ثمانية و ستّون

۴) التّاسع ـ العاشرة ـ مئة و ستّون و ثمانية

مشاوره در حل سؤالاتی که نیاز به تعیین عدد یا معدود مناسب هست، ابتدا جمله را مطابق گزینه‌ها ترجمه کنید تا بفهمید که عدد اصلی یا ترتیبی برای هر جای خالی مورد نیاز است. سپس قواعد عدد و معدود را برای هر جای خالی رعایت کنید.

پاسخ: گزینهٔ ۳

زیرمبحث: عربی دهم ـ درس ۲

Hint اول ببین عددت اصلیه یا ترتیبی!

درس Box

۱) برای بیان ساعت، غیر از ساعت یک، از اعداد ترتیبی مؤنث دارای «ال» استفاده می‌کنیم.

مثال ساعت ۱۰: السّاعَة عاشِرَة ✗ السّاعَة العاشِر ✗ السّاعَة العاشِرَة ✓

۲) اعداد ترتیبی، غیر از عدد یکم (أوّل/ أُولی)، بر وزن «فاعِل» می‌آیند و چون نقش صفت را برای معدود (اسم قبل از خود) دارند، از نظر مذکّر و مؤنث باید با معدود مطابقت کنند.

مثال روزِ نهم: اليَوم التِّسعَة ✗ اليَوم التّاسِعَة ✗ اليَوم التّاسِع ✓

۳) در اعداد دورقمی، ابتدا یکان می‌آید و سپس دهگان.

مثال شصت و سه: سِتّونَ و ثَلاثَة ✗ ثَلاثَة و سِتّونَ ✓

پاسخ خیلی تشریحی ✓

ترجمهٔ عبارت سؤال: در روز نهم از اسفندماه در ساعت حدوداً ده در مدرسه‌ای در شهر میناب ۱۶۸ دانش‌آموز شهید شدند.» برای جاهای خالی، عدد صحیح را مشخص کن:

«روزِ نهم» ترکیب وصفی و «نهم» عدد ترتیبی است: التّاسِع

در بیان ساعت از اعداد ترتیبی همراه با «ال» استفاده می‌کنیم: السّاعَة العاشِرَة

۱۶۸ عدد اصلی است و در اعداد اصلی «ال» را ذکر نمی‌کنیم، بنابراین «المِئَة» نادرست است. ضمناً در اعداد دورقمی ابتدا یکان و سپس دهگان را ذکر می‌کنیم: مِئَة وَ ثَمانية و سِتّونَ

۹۸ «..... لا یرسب في امتحانات نهایة السّنة الطّلّاب المجدّونَ ..... یعلمونَ أنّه ..... نجاحَ إلّا بالسّعي!» عیّن ما یُناسب الفراغاتِ:

۱) لعلّ ـ لأنّهم ـ لیسَ

۲) إنّما ـ و هم ـ لا

۳) إنّما ـ و لکنّهم ـ لا

۴) لعلّ ـ لَیتهم ـ لیس

مشاوره ابتدا جمله را با کلمات داده‌شده در گزینه‌ها ترجمه کنید. قواعد گفته‌شده در مورد هر یک از حروف مشبّهة بالفعل و لای نفی جنس را هم با توجه به بافت جمله رعایت کنید.

پاسخ: گزینهٔ ۲

زیرمبحث: عربی دوازدهم ـ درس ۱

Hint اسم نکره و مفتوح رو دیدی، فوراً برو سراغ لای نفی جنس!

درس Box «إنَّما» از حروف مشبّهة بالفعل نیست و معادل دقیق آن در فارسی «فقط» یا «تنها» است.

نکته برخلاف «إنَّ» که اسمش را منصوب می‌کند، بعد از «إنَّما» جملهٔ کامل می‌آید و ارکان جمله بدون تغییر می‌ماند. دقت کنید که «إنَّما» هم قبل از جملهٔ اسمیه و هم قبل از جملهٔ فعلیه می‌آید.

مثال «إنَّما المُؤمِنونَ إخوَةٌ»: مؤمنان فقط برادرند.

«إنَّما یَخْشَی اللّهَ مِنْ عِبادِهِ العُلَماءُ»: از بندگان او، تنها دانشمندان از خداوند پروا می‌کنند.

تذکّر: همان‌طور که در ترجمهٔ دو جملهٔ بالا مشخص است، «إنَّما» همراه قسمت دوم عبارت ترجمه می‌شود.

پاسخ خیلی تشریحی ترجمهٔ عبارت سؤال: فقط دانش‌آموزان تلاشگر در امتحانات پایان سال مردود نمی‌شوند در حالی که می‌دانند هیچ موفقیتی جز با تلاش نیست.

برای جای خالی اول «لَعَلَّ: امید است، شاید» مناسب نیست، چون حروف مشبّهة بالفعل قبل از فعل نمی‌آیند. با توجه به بافت و معنی جمله «ولکنّ: ولی» مناسب نیست و در جای خالی سوم هم با توجه به «نجاحَ» که یک اسم نکره و مفتوح است، فقط حرف «لا»ی نفی جنس صحیح است.

کنکور عینّ الصحیح للفراغات: « ..... مِن الصّعب ..... تُحبّ صدیقَك حبّاً ..... مِن الصَّعب ..... تَجدَ الصّدیقَ الّذي یَستحقُّ هذا الحبَّ!» *(سؤال ۴۴ کنکور انسانی ۱۴۰۱)*

۱) أنَّ، أن، و کان، أنّ

۲) إنَّ، أن، لیس، أن

۳) لیس، إن، لیت، إن

۴) لیس، أن، ولکن، أن

۹۹ «إذا كان القائل مُتردّداً في نتيجة المباراة يقول: .....» عيّن الخطأ:

۱) كأنّ المنتخب الإيرانيّ فاز في المُباراة!

۲) إنّ المنتخب الإيرانيّ ما فاز في المباراة!

۳) لعلّ المنتخب الإيرانيّ لا يخسر في المباراة!

۴) ليتَ المنتخب الإيرانيّ يفوز في المباراة!

مشاوره به ابتدای جملات دقت کنید و آن‌ها را از نظر تأکید و شک بررسی کنید.

پاسخ: گزینهٔ ۲

زیرمبحث: عربی دوازدهم - درس ۱

Hint از حروف مشبّهه بالفعل و کاربردشون غافل نشین!

درس Box حرف «إنَّ» برای تأکید و یقین است و هیچ‌گونه شک یا تردیدی در آن راه ندارد. «إنَّ» دقیقاً نقطهٔ مقابل شک است و برای رساندن قطعیت می‌آید، بنابراین ترجمهٔ مناسب آن «قطعاً»، «به درستی که» یا «بی‌تردید» است.

مثال ﴿إنَّ اللّهَ غَفورٌ رَحيمٌ﴾

ترجمه: قطعاً خداوند آمرزندهٔ مهربان است. (نه این‌که شاید باشد)

پاسخ خیلی تشریحی ترجمهٔ عبارت سؤال: «اگر گوینده در نتیجهٔ مسابقه مردّد باشد (تردید داشته باشد)، می‌گوید: ...» گزینهٔ اشتباه را معیّن کن:

ترجمهٔ گزینه‌ها:

گزینهٔ (۱): گویی تیم ملّی ایران در مسابقه برنده شد.

گزینهٔ (۲): بی‌شک تیم ملّی ایران در مسابقه برنده نشد.

گزینهٔ (۳): شاید تیم ملّی ایران در مسابقه نبازد.

گزینهٔ (۴): کاش تیم ملّی ایران در مسابقه برنده شود.

بررسی گزینه‌ها:

گزینهٔ (۱): «كَأنَّ: گویی» در این‌جا برای حدس و گمان به کار رفته، پس گوینده اطمینانی از نتیجه ندارد.

گزینهٔ (۲): «إنَّ: قطعاً، بی‌شک» برای تأکید جمله به کار می‌رود و هیچ تردیدی در گوینده نیست، پس این گزینه غلط است.

گزینهٔ (۳): «لَعَلَّ: شاید» اصولاً این کلمه برای بیان شک و تردید به کار می‌رود.

گزینهٔ (۴): «لیتَ: کاش» زمانی به کار می‌رود که خواسته و آرزویی مطرح شود، بنابراین گوینده در این حالت اطمینانی از نتیجه ندارد.

۱۰۰ عيّن الصّحيح في استخدام الضّمائر:

۱) يا إنسان؛ فقد انطوى فيك عالم أكبر و أنت غافلٌ عنها!

۲) كأنّ الرّبيعَ يُصيّر الأرضَ حيّة بعد موتها في الشّتاء!

۳) إنّ إيرانَ بلاد جميلة جدّاً و شَعبهُ شعبٌ مضياف!

۴) يا إخواني اِعملوا لدنياكما كأنّها دارٌ باقية لن تخرجوا منها!

مشاوره برای یافتن مرجع ضمیر، ابتدا جنس و تعداد ضمیر را مشخص کنید، سپس در جمله یا جملهٔ قبل به دنبال نزدیک‌ترین اسمی بگردید که از هر جهت با آن مطابقت دارد.

پاسخ: گزینهٔ ۲

زیرمبحث: عربی دهم ـ درس ۱

Hint ضمیر رو نگاه کن، ببین مؤنثه یا مذکر، مفرده یا جمع. ضمیرهای متصل رو خوب یاد بگیرین!

درس Box

۱) ضمیر متصل باید با مرجع خود در جنس (مذکر و مؤنث) و تعداد (مفرد، مثنی، جمع) کاملاً مطابقت داشته باشد. این تطابق، تنها راه تشخیص مرجع واقعی ضمیر است.

مثال «جَعَلَتِ الطّالِبَةُ كِتابَهُ فِي الحَقيبَةِ.» ✗

علت غلط‌بودن: ضمیر «ـه» در «كِتابَهُ» مذکر است، اما مرجع آن «الطّالِبَةُ» مؤنث است. تطابق جنس رعایت نشده است.

جملهٔ صحیح: «جَعَلَتِ الطّالِبَةُ كِتابَها فِي الحَقيبَةِ.» ✓ ترجمه: دانش‌آموز، کتابش را در کیف گذاشت.

پس ضمیر «ها» مؤنث با مرجع مؤنث «الطّالِبَةُ» هماهنگ است، نه ضمیر «ه» مذکر.

۲) برخی کلمات در زبان عربی مؤنث هستند با وجود این‌که علامت تأنیث ندارند.

الف) اسم‌هایی مانند «الأرض، السّماء، الحَرب، الدّار، البئر ...»

ب) اسم‌های شهرها و کشورها: «ایران، الصّین ...»

ج) اعضای بدن که جفت هستند: «العین، الرِّجل ...»

پاسخ خیلی تشریحی ✓

ترجمهٔ گزینه‌ها:

گزینهٔ (۱): ای انسان! در تو جهانی بزرگ‌تر به هم پیچیده شده است در حالی که تو از آن غافل هستی.

گزینهٔ (۲): گویی بهار زمین را پس از مرگش در زمستان زنده می‌گرداند.

گزینهٔ (۳): (همانا) ایران کشوری بسیار زیبا است و ملتش ملتی مهمان‌دوست است.

گزینهٔ (۴): ای برادرانم! برای دنیای خود کار کنید گویی آن سرای ماندگاری است که از آن بیرون نخواهید رفت.

بررسی گزینه‌ها:

گزینهٔ (۱): عَنها ← عَنه (ضمیر «ها» در «عنها» به «عالَم» که مذکّر است، برمی‌گردد، بنابراین باید مذکّر بیاید.)

گزینهٔ (۲): ضمیر «ها» در «مَوتها» صحیح است، چون این ضمیر به «الأرض» برمی‌گردد که در دستور زبان عربی هرچند «ة» ندارد، امّا مؤنث محسوب می‌شود.

گزینهٔ (۳): شَعبُهُ ← شَعبُها (با توجه به این‌که ضمیر به «إیران» برمی‌گردد، ضمیر مؤنث می‌آوریم، زیرا اسم کشورها در قواعد عربی مؤنث محسوب می‌شود.)

گزینهٔ (۴): دُنیاکُما ← دُنیاکُم (ضمیر به «إخوان: برادران» برمی‌گردد که جمع مذکّر است نه مثنّی.)

کنکور عيّن الخطأ عن الضمير: *(سؤال ۹۶ کنکور انسانی ۱۴۰۴ ـ نوبت اول)*

۱) أُحبُّ جاري لأخلاقِهِ الحسنةِ له بنتٌ أخلاقُها حسنةٌ كذلك و هو شاكرٌ لربّه.

۲) كلّما أصابَتْك مصيبةٌ تَقَبَّلْها بالصّبرِ و الإيمانِ. و تحمّلُها خيرٌ لك إن عَرفتَها.

۳) يُنزِّل العاملُ القويُّ البَضائعَ مِنَ السيّارةِ و هي كثيرةٌ بدون صعوبةٍ لأنَّه شابٌّ.

۴) النّملةُ مخلوقةٌ صغيرةٌ وزنُها قليلٌ و لكنّها تَحملُ شيئاً وزنُها أكثرُ منها خَمسينَ مرّةً.

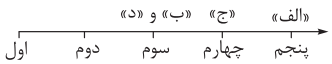
۱۰۱ **با توجه به سلسله‌مراتب مراحل شش‌گانهٔ پژوهش در تاریخ، کدام تصویر منطبق با موارد زیر ترسیم شده است؟**

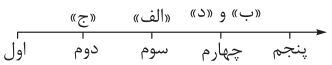
الف) پژوهشگر به دنبال اسناد و مدارکی است که به گونه‌ای گذشته را بازسازی و تفسیر کند.

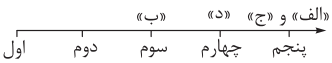
ب) پژوهشگر باید از اصالت منابع تحقیق خود و جعلی‌نبودن آن مطمئن شود.

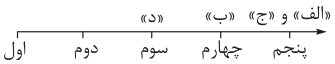
ج) پژوهشگر برای انجام این کار به روش‌ها و مهارت‌های خاصی نیاز دارد.

د) پژوهشگر اطلاعات مربوط به موضوع تحقیق را از منابع تاریخی استخراج و تنظیم می‌کند.

۱)

۲)

۳)

۴)

مشاوره در مورد «مراحل پژوهش در تاریخ» باید بدونی که:

- هر مرحله چه عنوانی داره؟
- هر مرحله چه ویژگی‌هایی داره؟
- ترتیب و تقدم و تأخر مراحل چگونه است؟ (نه‌تنها تقدم و تأخر عناوین هر مرحله مهم هستند، بلکه ممکنه تقدم و تأخر ویژگی‌های هر مرحله، بدون ذکر عنوان آن‌ها، مورد سؤال قرار بگیره.)

پاسخ: گزینهٔ ۳

زیرمبحث: تاریخ دهم ـ درس ۱

پاسخ خیلی تشریحی ✔

بررسی عبارت‌ها:

الف) به مرحلهٔ ۵ (تحلیل و تفسیر اطلاعات) اشاره دارد. مورخ به دنبال مفاهیم، اسناد و مدارکی است که اطلاعاتی را دربارهٔ زندگی مردم در روزگاران گذشته در اختیار او قرار دهند و به گونه‌ای گذشته را بازسازی و تفسیر کنند.

ب) به مرحلهٔ ۳ (شناسایی منابع) اشاره دارد. در این مرحله پژوهشگر پس از شناسایی منابع و اسناد تحقیق، میزان اعتبار، دقت و صحت آن‌ها را ارزیابی می‌کند و ضمن آن باید از اصالت سند و جعلی‌نبودن آن مطمئن شود.

ج) به مرحلهٔ ۵ (تحلیل و تفسیر اطلاعات) اشاره دارد. مورخان برای تحلیل و تفسیر رویدادهای تاریخی، نیازمند روش‌ها و مهارت‌های خاصی هستند.

د) به مرحلهٔ ۴ (گردآوری و تنظیم اطلاعات) اشاره دارد. در این مرحله، پژوهشگر اطلاعات مربوط به موضوع تحقیق را از منابع و اسناد تاریخی استخراج و سپس تنظیم و دسته‌بندی می‌کند.

۱۰۲ **هر یک از عبارت‌های زیر به ترتیب به کدام‌یک از فواید و کارکردهای مطالعهٔ تاریخ اشاره دارد؟**

الف) آگاهی افراد جامعه از گذشتهٔ مشترکشان، باعث خودآگاهی و یگانگی بیشتر آنان می‌شود.

ب) علم تاریخ می‌تواند ما را در ارزیابی و شناخت درست اوضاع و شرایط کنونی جامعهٔ خویش و سایر جوامع کمک کند.

ج) مطالعهٔ تاریخ به ما کمک می‌کند تا بفهمیم که فرهنگ‌ها و جوامع بشری چگونه و تحت تأثیر چه عواملی به وجود آمده و به وضعیت امروزی رسیده‌اند.

۱) «الف»: بهره‌گیری از گذشته برای حال و آینده ـ «ب» و «ج»: تقویت حس میهن‌دوستی و هویت ملی

۲) «الف» و «ب»: بهره‌گیری از گذشته برای حال و آینده ـ «ج»: تقویت حس میهن‌دوستی و هویت ملی

۳) «الف»: تقویت حس میهن‌دوستی و هویت ملی ـ «ب» و «ج»: بهره‌گیری از گذشته برای حال و آینده

۴) «الف» و «ب»: تقویت حس میهن‌دوستی و هویت ملی ـ «ج»: بهره‌گیری از گذشته برای حال و آینده

پاسخ: گزینهٔ ۳

زیرمبحث: تاریخ دهم ـ درس ۱

درس Box

- **فواید و کارکردهای مطالعهٔ تاریخ**
  - ۱) منبع شناخت و تفکر
    - مطالعهٔ سرگذشت انسان‌ها و جوامع گذشته: منبع ارزشمندی برای پرورش قوهٔ شناخت و تفکر است.
    - تحلیل و تفسیر علت‌ها و آثار و نتایج رویدادها: قوهٔ درک و مهارت اندیشه‌ورزی را افزایش می‌دهد.
    - بسیاری از آیات قرآن تاریخ را یک منبع معتبر شناخت و تفکر معرفی می‌کنند.
  - ۲) بهره‌گیری از گذشته برای حال و آینده
    - آگاهی از گذشته به درک زمان حال و ترسیم آینده هم کمک می‌کند: زیرا آثار رویدادهای تاریخ، گذشته و حال و آینده را به هم پیوند می‌دهد.
    - نتایج رویدادهای تاریخی و نیز تأثیرات شخصیت‌های تاریخی، بر آیندگان هم تأثیرگذار است.
    - مطالعهٔ تاریخ به ما کمک می‌کند تا بفهمیم فرهنگ‌ها و جوامع بشری چگونه شکل گرفته‌اند و بدین ترتیب می‌توانیم اوضاع جامعهٔ خویش و سایر جوامع را بهتر ارزیابی کنیم.
  - ۳) تقویت حس میهن‌دوستی و هویت ملی
    - آگاهی افراد جامعه از گذشتهٔ مشترکشان، باعث خودآگاهی و یگانگی بیشتر آنان می‌شود.
    - شناخت گذشته و بررسی زندگی مردم در زمان‌ها و مکان‌های دیگر، به ما کمک می‌کند تا درک درستی از هویت و کیستی خود پیدا کنیم و اکنون داریم، رسیده‌ایم.
    - آگاهی افراد از گذشتهٔ مشترکشان، نقش زیادی در حفظ هویت آنان در طول تاریخ داشته است.

پاسخ خیلی تشریحی ✓

فواید و کارکردهای مطالعهٔ تاریخ عبارت‌اند از: (۱) منبع شناخت و تفکر، (۲) بهره‌گیری از گذشته برای حال و آینده و (۳) تقویت حس میهن‌دوستی و هویت ملی

عبارت «الف» به کارکرد سوم و دو عبارت دیگر به کارکرد دوم از فواید مطالعهٔ تاریخ اشاره دارند.

۱۰۳ در کدام مورد توصیف گاه‌شماری مصری «الف» و بابلی «ب» درست دسته‌بندی شده است؟

۱) «الف»: پنج روز اضافی را به آخر ماه دوازدهم می‌افزودند. ـ «ب»: هر سه سال، یک ماه به سال می‌افزودند.

۲) «الف»: هر سه سال، یک ماه به سال می‌افزودند. ـ «ب»: هر چهار سال، یک روز به سال می‌افزودند.

۳) «الف»: سال را ۳۶۵ شبانه‌روز می‌گرفتند. ـ «ب»: سال را ۳۶۵ و یک‌چهارم شبانه‌روز می‌گرفتند.

۴) «الف»: سال را ۳۶۵ و یک‌چهارم شبانه‌روز می‌گرفتند. ـ «ب»: پنج روز اضافی را به آخر ماه دوازدهم می‌افزودند.

مشاوره مبحث «تاریخچهٔ گاه‌شماری در جهان» از جمله مباحثیه که امکان قاطی‌کردنش هست! و چون امکان قاطی‌کردنش هست، احتمال طرح سؤال از اون هم زیاده و چون احتمال طرح سؤال از اون زیاده، باید خیلی خوب بخونیدش.

پاسخ: گزینهٔ ۱

زیرمبحث: تاریخ دهم ـ درس ۲

درس Box

گاه‌شماری بابلی	گاه‌شماری مصریان	گاه‌شماری اوستایی
خورشیدی ـ قمری بود.	هر دو گاه‌شماری خورشیدی بودند.	
سال به ۱۲ ماه قمری ۳۰ یا ۲۹ روزه تقسیم می‌شد.	در هر دو، سال به ۱۲ ماه ۳۰ روزه تقسیم می‌شد.	
—	پنج روز اضافی به آخر ماه دوازدهم اضافه می‌شد.	
سال قمری: ۳۵۴ شبانه‌روز سال خورشیدی: ۳۶۵ و یک چهارم شبانه‌روز	سال: ۳۶۵ و یک چهارم شبانه‌روز	سال: ۳۶۵ شبانه‌روز
رفع اختلاف سال قمری با خورشیدی: هر سه سال یک ماه به سال می‌افزودند.	محاسبهٔ یک چهارم شبانه‌روز اضافی: افزودن یک روز به سال در هر چهار سال: کبیسه گرفتن	رفع اختلاف با سال حقیقی: افزودن یک ماه به ۱۲ ماه سال در هر ۱۲۰ سال
رایج در بین‌النهرین، قلمرو هخامنشیان و دورهٔ اشکانیان	گاه‌شماری رومی براساس آن اصلاح شد.	در دورهٔ اشکانیان و ساسانیان رواج داشت.

پاسخ خیلی تشریحی

بررسی گزینه‌ها:

هر گزینه را جداگانه بررسی می‌کنیم:

گزینهٔ (۱): «الف»: مصری و اوستایی ـ «ب»: بابلی

گزینهٔ (۲): «الف»: بابلی ـ «ب»: مصری

گزینهٔ (۳): «الف»: اوستایی ـ «ب»: مصری

گزینهٔ (۴): «الف»: مصری ـ «ب»: مصری و اوستایی

۱۰۴ **در مرحلهٔ سوم از مراحل کار «باستان‌شناس» کدام‌یک از کارهای زیر انجام می‌شود؟**

۱) با مقایسهٔ آثار و بناهای باستانی در زمان‌های مختلف، روابط جوامع گذشته و تأثیرات فرهنگی آن‌ها بر یکدیگر را توضیح می‌دهد.

۲) از طریق مقایسهٔ آثار و بناهای باستانی سرزمین‌ها و تمدن‌های گوناگون، سیر پیشرفت‌های فنی، هنری و فرهنگی گذشتگان را درک می‌کند.

۳) برای کاوش و ثبت یافته‌ها، علاوه بر رجوع به کتاب‌های تاریخی، از ابزارها و فناوری‌های جدید و پیشرفته استفاده می‌کند.

۴) آثار یا بناهای باستانی کشف‌شده را به لحاظ قدمت، مواد و مصالح به‌کاررفته در آن‌ها و نیز کاربردهایشان، بررسی می‌کند.

پاسخ: گزینهٔ ۴

زیرمبحث: تاریخ دهم ـ درس ۳

درس Box

مراحل کار باستان‌شناسان

- الف) شناسایی و کشف
  - رجوع به کتاب‌های تاریخی و سفرنامه‌ها
  - استفاده از ابزارها و فناوری‌های جدید
- ب) حفاری
  - بررسی آثار و بناها
- ج) استخراج و تنظیم اطلاعات
  - مقایسهٔ آثار تمدن‌های گوناگون
  - درک سیر پیشرفت‌های فنی، هنری و فرهنگی گذشتگان

پاسخ خیلی تشریحی ✓

اگر به متن کتاب درسی توجه داشته باشید، متوجه می‌شوید که گزینه‌های (۱) و (۲) دقیقاً برعکس بیان شده‌اند، یعنی:

بررسی سایر گزینه‌ها:

گزینهٔ (۱): مقایسهٔ آثار و بناهای باستانی در زمان‌های مختلف ← کوشش در درک سیر پیشرفت‌های فنی، هنری و فرهنگی گذشتگان.

گزینهٔ (۲): مقایسهٔ آثار و بناهای باستانی سرزمین‌ها و تمدن‌های گوناگون ← توضیح‌دادن روابط جوامع گذشته و تأثیرات فرهنگی و اقتصادی آن‌ها بر یکدیگر.

گزینهٔ (۳): رجوع به کتاب‌های تاریخی و استفاده از ابزارها و فناوری‌های جدید و پیشرفته هم مربوط **به مرحلهٔ اول** یعنی «شناسایی و کشف» است.

۱۰۵ **کدام موارد دربارهٔ پیشرفت‌های انسان در دورهٔ «نوسنگی» درست است؟**

الف) کشت غلات و رام‌کردن جانوران رواج یافت و توانایی او در سخن‌گفتن و اندیشیدن تکامل یافت.

ب) از چوب و استخوان برای ابزارسازی استفاده کرد و هنر نقاشی را برای نشان‌دادن احساس و اندیشهٔ خود به کار گرفت.

ج) موفق به کشت دانه‌های گیاهان شد و فنّ ساخت ابزار و ظروف سنگی را ترقی داد.

د) به رام‌کردن حیوانات پرداخت و با استفاده از پشم حیوانات، موفق به تولید پارچه شد.

۱) «ب» ـ «د»
۲) «الف» ـ «ج»
۳) «الف» ـ «ب»
۴) «ج» ـ «د»

پاسخ: گزینهٔ ۴

زیرمبحث: تاریخ دهم ـ درس ٤

درس Box

در فاصلهٔ ۱۲,۰۰۰ تا ۶۵۰۰ سال پیش (عصر نوسنگی):

- کشت غلات و رام‌کردن جانوران در بیشتر نقاط جهان رواج یافت.
- به احتمال زیاد، کشت دانهٔ گیاهان توسط زنان آغاز شد.
- فنّ ساخت ابزار و ظروف سنگی ترقی یافت.
- با ابداع چرخ سفالگری، ظروف گِلی تولید شد.
- انسان با استفاده از پشم حیوانات، موفق به تولید پارچه شد.

پاسخ خیلی تشریحی ✔

بررسی عبارت‌های نادرست:

الف) نادرست است، چون تکامل توانایی انسان در سخن‌گفتن و اندیشیدن، مربوط به **اواخر دورهٔ گردآوری خوراک** است.

ب) نادرست است، چون این عبارت به **دورهٔ گردآوری خوراک** اشاره دارد.

۱۰۶ **کدام مورد دربارهٔ «تمدن مصر باستان» درست است؟**

۱) اهرام سه‌گانه در دورهٔ امپراتوری جدید ساخته شد.

۲) معماران مصری برای ساختن هرم از معادن دوردست، مس و طلا استخراج می‌کردند.

۳) وزیر یا «کارگزار کل کشور» علاوه بر مسئولیت ادارهٔ امور اداری و مالی، نقش مهمی در فرهنگ مصر داشت.

۴) بیشتر جمعیت مصر را کشاورزان تشکیل می‌دادند و کشتزارهای اطراف نیل متعلق به فرعون‌ها، کارمندان و مقام‌های حکومتی بود.

پاسخ: گزینهٔ ۴

زیرمبحث: تاریخ دهم ـ درس ٤

پاسخ خیلی تشریحی ✔

بررسی سایر گزینه‌ها:

گزینهٔ (۱): درست نیست، چون اهرام سه‌گانه در **دورهٔ امپراتوری قدیم** ساخته شد.

گزینهٔ (۲): درست نیست، چون **سنگ آهک و سنگ خارا** از مصالح اصلی برای ساختن هرم و دیگر بناها بود و مس و طلا برای ساخت ابزارها و جنگ‌افزارها استفاده می‌شد.

نکته *تمدن مصر باستان، فورش سنگ آهک و سنگ خارا رو داشته و از دوردست استفراج نمی‌کرده!*

گزینهٔ (۳): درست نیست، چون این «**کاهنان**» بودند که نقش مهمی در فرهنگ مصر داشتند، نه وزیر یا کارگزار کل کشور.

دانلود رایگان تمام
آزمون‌های آزمایشی
در کانال تلگرام ما :
آزمون‌های آزمایشی
دسترسی سریع
رایگان و دائمی
معتبر و جامع
ویژه کنکور سراسری
آزمون مخصوص تمام پایه‌ها و تمام رشته‌ها
t.me/Azmoonha_Azmayeshi
موفقیت + برنامه تلاش
گزینه دو
موسسه آموزشی فرهنگی
حل سبز
زیده‌ستان
آزمون‌های سراسری گاج
کانون فرهنگی آموزش قلم‌چی
t.me/Azmoonha_Azmayeshi

۱۰۷ **«توجه زمامداران و نخبگان ایران به دنیای غرب» و «توجه به ابعاد گوناگون زندگی مردم» در دورهٔ قاجار، به ترتیب تحت تأثیر کدام وقایع به وجود آمد؟**

۱) نفوذ و دخالت کشورهای استعمارگر ـ نشر مقاله‌های علمی

۲) جنگ‌های ایران و روسیه ـ انقلاب مشروطه

۳) ایجاد دارالفنون ـ انقلاب مشروطه

۴) پیشرفت جوامع غربی ـ تأسیس دارالترجمه‌های سلطنتی

پاسخ: گزینهٔ ۲

زیرمبحث: تاریخ دوازدهم ـ درس ۱

Hint در دورهٔ معاصر تاریخ‌نگاری جدیدی در ایران رواج یافت که از نظر بینش و روش با تاریخ‌نگاری سنتی تفاوت داشت.

پاسخ خیلی تشریحی ✔ جنگ‌های ایران و روسیه در دوران پادشاهی فتحعلی‌شاه قاجار، توجه زمامداران و نخبگان ایران را به دنیای غرب جلب کرد. انقلاب مشروطه، تأثیر عمیقی بر دگرگونی بینش مورخان ایرانی داشت و توجه آنان را به ابعاد گوناگون رویدادهای تاریخی و به‌ویژه نقش مردم جلب کرد.

تشریح سایر گزینه‌ها:

گزینهٔ (۱): نفوذ و دخالت کشورهای استعمارگر، بر بینش مورخان ایرانی تأثیر عمیقی داشت. ـ نشر مقاله‌های علمی، از عوامل گسترش و ارتقای روش تاریخ‌نگاری جدید است.

نکته انقلاب مشروطه، نفوذ و دخالت کشورهای استعمارگر، جنگ‌های جهانی اول و دوم و اشغال ایران، جنبش ملی‌شدن نفت و انقلاب اسلامی تأثیر عمیقی بر بینش مورخان ایرانی داشت و توجه آن‌ها را به دیدگاه‌ها و جنبه‌های گوناگون علل و نتایج این وقایع جلب کرد.

گزینه‌های (۳) و (۴): در دوران پادشاهان قاجار، تاریخ‌نگاران، به مقایسهٔ علل پیشرفت جوامع غربی و عقب‌ماندگی جامعهٔ ایران پرداختند و در نتیجهٔ این کنجکاوی‌ها بود که مدرسهٔ دارالفنون و دارالطباعهٔ دولتی و دارالترجمهٔ همایونی تأسیس شد. (نادرستی گزینهٔ (۴))

نکته مدرسهٔ دارالفنون و دارالطباعهٔ دولتی و دارالترجمهٔ همایونی در زمان ناصرالدین‌شاه گسترش یافت.

کنکور **«کاهش ورود کالاهای صنعتی اروپا به ایران» و «افزایش صادرات پنبه از ایران به روسیه» در دورهٔ قاجار، به ترتیب، تحت تأثیر کدام وقایع به وجود آمد؟** *(سؤال ۱۱۱ کنکور انسانی ۱۴۰۴ ـ نوبت اول)*

۱) جنگ‌های ناپلئون ـ جنگ‌های آمریکا

۲) جنگ‌های ایران و روسیه ـ جنگ‌های آمریکا

۳) جنگ‌های ناپلئون ـ جنگ جهانی اول

۴) جنگ‌های ایران و روسیه ـ جنگ جهانی اول

۱۰۸ **سرآغاز انتقاد به تملق و متکلف‌نویسی در دورهٔ حکومت کدام پادشاه قاجار روی داده است؟**

۱) ناصرالدین‌شاه
۲) مظفرالدین‌شاه
۳) فتحعلی‌شاه
۴) احمدشاه

پاسخ: گزینهٔ ۳

زیرمبحث: تاریخ دوازدهم ـ درس ۱

Hint

بهتره اول بری سراغ این‌که کدوم نویسنده آغازگر انتقاد به تاریخ‌نگاری سنتی بوده!

درس Box

- در عصر **قاجار** برخی از تاریخ‌نگاران سنتی، **در عین پایبندی به ساختار کلی تاریخ‌نویسی سنتی**، بعضی از ویژگی‌های این نوع از تاریخ‌نگاری را نقد کردند.
- یکی از پیشگامان **انتقاد به تملق و متکلف‌نویسی خاوری شیرازی** مورخ مشهور زمان **فتحعلی‌شاه** و نویسندهٔ **تاریخ ذوالقرنین** است. او به **حقیقت‌نویسی و مختصرنویسی** علاقه نشان داد و تملق‌گویی را نکوهش کرد؛ چنان‌که در این باره نوشته است: «تاریخ‌نگار را هم لازم است راست‌گفتاری پیشه کند. فرشته را دیو نخواند و دیو را فرشته نداند ...». البته او خود همه‌جا پایبند به این نظر نبوده است.
- **میرزا محمدجعفر خورموجی**، از مورخان عصر ناصری و مؤلف کتاب **حقایق‌الاخبار ناصری** که از **منتقدان تملق‌گویی** بوده، نخستین کسی است که **واقعیت قتل امیرکبیر** را بازتاب داده است.
- **محمدحسن‌خان اعتمادالسلطنه** نیز اگرچه تاریخ‌نویس دربار در عصر ناصری بود، گام‌های بلندی در حوزهٔ تاریخ‌نویسی عصر قاجار برداشت و سعی کرد آثار خود را تا حدودی از **پرده‌پوشی‌ها و مداحی‌های رایج مورخان رسمی** دور سازد. او در یکی از آثارش به نام **صدرالتواریخ**، **امیرکبیر** را ستایش می‌کند.

پاسخ خیلی تشریحی ✔

یکی از پیشگامان انتقاد به تملق و متکلف‌نویسی، خاوری شیرازی مورخ مشهور زمان فتحعلی‌شاه است.

نکته

خاوری شیرازی نویسندهٔ تاریخ ذوالقرنین است.

میرزا محمدجعفر خورموجی و محمدحسن‌خان اعتمادالسلطنه، از مورخان عصر ناصرالدین‌شاه (نادرستی گزینهٔ (۱)) بودند که راهی را که خاوری شیرازی در انتقاد به متکلف‌نویسی آغاز کرده بود، ادامه دادند.

۱۰۹ **با توجه به زمان زندگی مورخان دورهٔ قاجار، احتمال ثبت کدام اخبار توسط آن‌ها وجود داشته است؟**

۱) تأسیس دارالطباعهٔ دولتی: محمدحسن‌خان اعتمادالسلطنه

۲) قتل امیرکبیر: خاوری شیرازی

۳) انتشار روزنامهٔ دولت علیه ایران: ناظم‌الاسلام کرمانی

۴) به رشتهٔ تحریر درآوردن سفرنامه‌نویسی: خاوری شیرازی

پاسخ: گزینهٔ ۱

زیرمبحث: تاریخ دوازدهم ـ درس ۱

پاسخ خیلی تشریحی

ابتدا یکی‌یکی عبارت‌ها رو از لحاظ این‌که هر رویداد در زمان کدام پادشاه قاجار رخ داده، بررسی می‌کنیم:

بررسی گزینه‌ها:

گزینهٔ (۱): تأسیس دارالطباعهٔ دولتی در زمان ناصرالدین‌شاه صورت گرفته که محمدحسن‌خان اعتمادالسلطنه هم از مورخان دوران ناصری است.

گزینهٔ (۲): امیرکبیر در دوران ناصرالدین‌شاه دستور قتلش صادر شد؛ در حالی که خاوری شیرازی مورخ دوران فتحعلی‌شاه بوده است.

گزینهٔ (۳): روزنامهٔ دولت علیه ایران، توسط امیرکبیر منتشر شد؛ خب امیرکبیر هم در دوران ناصرالدین‌شاه این اقدام را انجام داده است؛ پس ربطی به ناظم‌الاسلام کرمانی، نویسندهٔ کتاب تاریخ بیداری ایرانیان (۱۲۸۰ ـ ۱۳۳۷ ق) نداشته است. (نادرستی گزینهٔ (۳))

گزینهٔ (۴): از ناصرالدین‌شاه و مظفرالدین‌شاه، سفرنامه‌های متعددی به جا مانده است؛ ضمن این‌که خاوری شیرازی سفرنامه‌نویس نبود بلکه یکی از منتقدین به متکلف‌نویسی بوده است.

۱۱۰ **در کدام مورد مقایسهٔ درستی میان محتوای کتاب «صدرالتواریخ» و کتاب «حقایق‌الاخبار ناصری» انجام شده است؟**

۱) در حقایق‌الاخبار ناصری، تاریخ‌نویسی سنتی به شیوهٔ علمی مورد انتقاد قرار گرفت.

۲) صدرالتواریخ برخلاف حقایق‌الاخبار ناصری، در دوران فتحعلی‌شاه تألیف شده است.

۳) نویسندهٔ هر دو از وقایع‌نویسان عصر ناصری بودند که به امیرکبیر در کتاب خود اشاره کرده‌اند.

۴) نویسندهٔ هر دو آثار در تاریخ‌نویسی خود، ساختار کلی تاریخ‌نویسی سنتی را مورد نقد قرار دادند.

مشاوره سؤال‌های مقایسه‌کردنی هم در امتحان نهایی و هم در کنکور یکی از تیپ‌هایی هست که مورد توجه طراحان سؤال هست؛ حتماً مواردی رو که قابلیت مقایسه‌کردن رو داره، دقیق بخون و خوب هم یادشون بگیر!

پاسخ: گزینهٔ ۳

زیرمبحث: تاریخ دوازدهم ـ درس ۱

درس Box

منتقدان تاریخ‌نویسی سنتی:

- **خاوری شیرازی**
  - مورخ عصر فتحعلی‌شاه قاجار
  - از پیشگامان انتقاد به متکلّف‌نویسی و تملّق‌گویی
  - علاقه‌مند به حقیقت‌نویسی و مختصرنویسی
  - مؤلف کتاب ذوالقرنین
  - توصیه به راست‌گفتاری مورخ و درعین‌حال گاهی پایبندنبودن به آن
- **میرزا محمدجعفر خورموجی**
  - مورخ عصر ناصری
  - مؤلف کتاب حقایق‌الاخبار ناصری
  - منتقد تملّق‌گویی
  - نخستین مورخ بازتاب‌دهندهٔ قتل امیرکبیر
- **محمدحسن‌خان اعتمادالسلطنه**
  - تاریخ‌نویس درباری
  - ستایش امیرکبیر
  - برداشتن گام‌های بلند در حوزهٔ تاریخ‌نویسی عصر قاجار
  - دورکردن آثار خود از مداحی‌ها و پرده‌پوشی‌های رایج مورخان سنتی
  - مؤلف کتاب صدرالتواریخ

پاسخ خیلی تشریحی

تشریح گزینه‌ها:

گزینهٔ (۱): در کتاب رسالهٔ ایراد، آخوندزاده، تاریخ‌نویسی سنتی به شیوهٔ علمی را نقد کرد.

نکته میرزا فتحعلی‌خان آخوندزاده، از متفکران دورهٔ قاجار بود و نه تاریخ‌نویس.

گزینهٔ (۲): هر دو آثار در دوران ناصرالدین‌شاه تألیف شدند.

نکته خورموجی و اعتمادالسلطنه، هر دو از تاریخ‌نویسان عصر ناصری بودند.

گزینهٔ (۳): خورموجی در حقایق‌الاخبار ناصری نخستین فردی بود که واقعیت قتل امیرکبیر را بازتاب داد و محمدحسن‌خان اعتمادالسلطنه در صدرالتواریخ، امیرکبیر را ستایش کرد.

گزینهٔ (۴): در عصر قاجار برخی از تاریخ‌نگاران سنتی، در عین پایبندی به ساختار کلی تاریخ‌نویسی سنتی، بر بعضی از ویژگی‌های تاریخ‌نویسی سنتی انتقاد کردند. *(یعنی خودشون هم چارچوب کلی تاریخ‌نویسی سنتی رو قبول داشتن!)*

۱۱۱ **با توجه به موارد زیر، کدام شکل به درستی ترسیم شده است؟**

الف) روش پژوهشی تاریخی برنامه‌ریزی‌شده برای جمع‌آوری و نگه‌داری اطلاعات از حافظهٔ افراد

ب) توجه به موضوعات مورد علاقهٔ نگارنده و افراد اطراف وی

ج) نقش‌آفرینی دوسویه به دلایل حضور مصاحبه‌گر و طرح پرسش‌های آگاهانه

د) فاقد اطلاعات طبقات اجتماعی و زندگی و کار مردم عادی

۱) «ب» ←(مغایر با)— «د» —(مطابق با)→ «الف»/ «ج» ←(مطابق با)— «د» ←(مغایر با)— «الف»

۲) «الف» ←(مغایر با)— «د» —(مطابق با)→ «ب»/ «ج» ←(مطابق با)— «الف» ←(مغایر با)— «ب»

۳) «الف» ←(مغایر با)— «ج» —(مطابق با)→ «ب»/ «د» ←(مطابق با)— «ب» ←(مغایر با)— «الف»

۴) «ب» ←(مغایر با)— «الف» —(مطابق با)→ «د»/ «د» ←(مطابق با)— «ب» ←(مغایر با)— «ج»

پاسخ: گزینهٔ ۲

زیرمبحث: تاریخ دوازدهم ـ درس ۱

Hint *تاریخ شفاهی گسترده‌تر از خاطره‌نویسی هست؛ هرچند به هم نزدیک‌اند اما تفاوت‌هایی بینشون دیده می‌شه!*

پاسخ خیلی تشریحی ✔

بررسی عبارت‌ها:

الف) **تاریخ شفاهی** تاریخی برنامه‌ریزی‌شده برای جمع‌آوری و نگه‌داری اطلاعات تاریخی از حافظهٔ افرادی است که خود در وقایعی شرکت داشته‌اند یا از نزدیک شاهد آن وقایع بوده‌اند.

ب) در **خاطره‌نویسی**، تنها موضوعات مورد علاقهٔ نگارنده و افرادی که در اطراف وی بوده‌اند مورد توجه قرار می‌گیرد.

ج) در **تاریخ شفاهی** به دلیل حضور مصاحبه‌گر و طرح پرسش‌های آگاهانه، نقش‌آفرینی دوسویه است.

د) برخلاف **تاریخ شفاهی**، مسائل مربوط به زندگی، کار، فرهنگ، دادوستد، آداب و رسوم، جایگاه خاصی در **خاطره‌نگاری** ندارند.

نکته یعنی شامل اطلاعات مردم عادی از هر طبقهٔ اجتماعی نیست.

۱۱۲ کدام مورد دربارهٔ روش‌های ارزیابی رویدادهای تاریخی پژوهشگران در دورهٔ معاصر، درست است؟

الف) بررسی رویدادهای تاریخی با کمک روش تحقیق علمی

ب) رواج دانشگاه‌ها و آموزش تاریخ به عنوان یک رشتهٔ علمی

ج) بهره‌برداری از منابع و اسناد معتبر

د) تألیف و ترجمهٔ مقاله‌های علمی

۱) «الف» ـ «ج»
۲) «الف» ـ «ب»
۳) «ج» ـ «د»
۴) «ب» ـ «د»

پاسخ: گزینهٔ ۱

زیرمبحث: تاریخ دوازدهم ـ درس ۱

Hint بستر و زمینهٔ مناسب برای ظهور تاریخ‌نگاری جدید از دورهٔ معاصر در ایران فراهم آمد.

درس Box

عوامل مؤثر بر گسترش و ارتقای روش تاریخ‌نگاری جدید
- گسترش مدارس جدید
- تأسیس دانشگاه و رواج آموزش تاریخ به عنوان یک رشتهٔ علمی
- ایجاد مراکز تحقیقاتی و نشریات تخصصی در حوزهٔ مطالعات تاریخی
- تألیف، ترجمه و نشر کتاب‌ها و مقاله‌های علمی فراوان

عوامل مؤثر بر دگرگونی عمیق در بینش مورخان ایرانی
- انقلاب مشروطه
- نفوذ و دخالت کشورهای استعمارگر
- جنگ‌های جهانی اول و دوم و اشغال ایران
- جنبش ملی‌شدن نفت
- انقلاب اسلامی

روش و شیوهٔ کار تاریخ‌نگاری نوین
- ارزیابی رویدادهای تاریخی با استفاده از روش تحقیق علمی
- بهره‌برداری از اسناد و منابع معتبر و گزینش و نقد آن‌ها
- استفاده از زبان ساده و به دور از تکلف برای بیان یافته‌های علمی
- استفاده از نتایج تحقیقات سایر علوم

بینش تاریخ‌نگاری نوین ← توجه به جنبه‌های سیاسی، نظامی، اقتصادی، فرهنگی و اجتماعی حیات انسانی

پاسخ خیلی تشریحی ✔

بررسی عبارت‌ها:

ب و د) از عواملی هستند که در **گسترش و ارتقای روش تاریخ‌نگاری جدید** مؤثر بوده‌اند.

الف و ج) در دورهٔ معاصر در تاریخ‌نگاری جدید، روش و شیوهٔ کار تاریخ‌نویسان و پژوهشگران به اصولی استوار بود؛ مانند:

- ارزیابی رویدادهای تاریخی با استفاده از روش تحقیق علمی (درستی مورد «الف»)
- بهره‌برداری از منابع و اسناد و مدارک معتبر و گزینش و نقد آن‌ها و ... (درستی مورد «ج»)

امتحان نهایی

الف) پژوهشگران معاصر با استفاده از چه «روش‌هایی» رویدادهای تاریخی را ارزیابی می‌کنند؟ (ذکر یک مورد کافی است.)

(سؤال ۹ (قسمت الف) ـ امتحان نهایی خرداد ۱۴۰۳)

۱۱۳ کدام موارد دربارهٔ کاربردهای «اسناد تاریخی» در پژوهش‌های تاریخی، درست است؟

الف) بیان شرح حال رجال درباری

ب) بیان دیدگاه شخصیت‌ها و گروه‌های اجتماعی و مذهبی

ج) حاصل شنیده‌ها و دیده‌های فردی افراد و اقشار مختلف

د) بیان عملکرد احزاب و گروه‌های سیاسی

۱) «الف» ـ «ب»
۲) «ب» ـ «د»
۳) «ج» ـ «د»
۴) «الف» ـ «ج»

پاسخ: گزینهٔ ۲

زیرمبحث: تاریخ دوازدهم ـ درس ۱

درس Box

اسناد و منابع آرشیوی:

از مهم‌ترین منابع پژوهشی تاریخی به شمار می‌روند.

شامل موارد زیر هستند:

- کلیهٔ مکاتبات حکومتی
- فرمان‌ها
- معاهدات سیاسی
- نامه‌های شخصی و اداری
- اسناد مالی و قضایی
- گزارش‌های اقتصادی، فرهنگی، نظامی و حقوقی

در بسیاری از کشورهای جهان محلی برای نگه‌داری، حفاظت، مرمت، طبقه‌بندی و آماده‌سازی و استفادهٔ محققان از آن‌ها ایجاد شده که به آن **آرشیو** می‌گویند.

حاوی اطلاعات سودمندی دربارهٔ:

۱) مسائل و موضوع‌های سیاسی، اداری، اقتصادی (مالی، ملکی و معاملات) و فرهنگی

۲) دیدگاه و عملکرد افراد، شخصیت‌ها، احزاب و گروه‌های سیاسی، اجتماعی و مذهبی (درستی عبارت‌های «ب» و «د»)

پاسخ خیلی تشریحی ✔

تشریح عبارت‌های نادرست:

الف) در دورهٔ معاصر عدهٔ زیادی از شخصیت‌های سیاسی، نظامی، اقتصادی و فرهنگی و یا مردم عادی اقدام به نگارش **خاطرات** خویش می‌کردند.

این خاطرات حاوی اطلاعات ارزشمندی دربارهٔ اوضاع سیاسی، اجتماعی، **اقتصادی و فرهنگی و شرح حال رجال** بود که به ندرت در سایر منابع یافت می‌شود.

ج) در عصر قاجار، **سفرنامه‌نویسی** گسترش فراوانی یافت. تعدادی از شخصیت‌های این دوران، **دیده‌ها و شنیده‌های خود را** از سفرهای خارجی و داخلی‌شان نگارش می‌کردند.

۱۱۴ **با توجه به متن زیر به ترتیب کدام سؤالات کلیدی در جغرافیا مورد توجه قرار گرفته‌اند؟**

«به دلیل تداوم خشکسالی در سال‌های اخیر در بخش‌های غرب و جنوب غربی ایران با پدیدهٔ ریزگردها مواجه شده‌ایم که بی‌توجهی به تثبیت خاک این مسئله را تشدید کرده است. افزایش ریزگردها در هوا، گاه منجر به تعطیلی اداره‌ها و مدارس می‌شود.»

۱) چه چیز ـ کجا ـ چه کسی ـ چه‌طور
۲) چرا ـ کجا ـ چه چیز ـ چه کسی
۳) چه چیز ـ چه موقع ـ چه‌طور ـ چه کسی
۴) چرا ـ کجا ـ چه‌طور ـ چه چیز

پاسخ: گزینهٔ ۲

زیرمبحث: جغرافیای دهم ـ درس ۲

درس Box

سؤالات کلیدی در جغرافیا
- کجا ← مکان وقوع پدیده‌ها
- چه چیز ← دلالت بر ماهیت هر پدیده یا مسئله
- چرا ← علت وقوع پدیده
- چه موقع ← روند زمانی موضوعات
- چه کسی یا چه کسانی ← روابط متقابل انسان و محیط
- چه‌طور ← سیر تکوین و تحول پدیده

پاسخ خیلی تشریحی ✔

تداوم خشکسالی در سال‌های اخیر ← چرا

غرب و جنوب غربی ← کجا

پدیدهٔ ریزگردها ← چه چیز

بی‌توجهی به تثبیت خاک ← چه کسی یا کسانی

۱۱۵ **هر یک از عبارت‌های زیر به ترتیب مربوط به کدام‌یک از گام‌های پژوهش در جغرافیا است؟**

- **با توجه به قابلیت‌های جغرافیایی شهرهای اطراف کرج، این شهرها مکان مناسبی برای ایجاد صنایع کوچک هستند.**
- **درصد شاغلان در دهۀ اخیر در شهر کرج با استفاده از روش‌های آماری مورد تجزیه و تحلیل قرار می‌گیرد.**
- **بین تقاضای نیروی کار در شهر کرج و جذب جمعیت آن رابطۀ مستقیم وجود دارد.**
- **به نظر می‌رسد وجود زمینه‌های مناسب اشتغال، عامل افزایش جمعیت شهر کرج است.**

۱) ارائۀ پیشنهادها ـ پردازش اطلاعات ـ نتیجه‌گیری ـ تدوین فرضیه

۲) نتیجه‌گیری ـ تدوین فرضیه ـ ارائۀ پیشنهادها ـ پردازش اطلاعات

۳) تدوین فرضیه ـ پردازش اطلاعات ـ جمع‌آوری اطلاعات ـ نتیجه‌گیری

۴) ارائۀ پیشنهادها ـ تدوین فرضیه ـ جمع‌آوری اطلاعات ـ پردازش اطلاعات

پاسخ: گزینۀ ۱

زیرمبحث: جغرافیای دهم ـ درس ۲

پاسخ خیلی تشریحی ✔

برای حل سؤال ابتدا باید هر عبارت را با گام‌های پژوهش جغرافیایی تطبیق بدهیم:

عبارت اول: «این شهرها مکان‌های مناسبی برای ایجاد صنایع کوچک هستند.» این جمله در واقع یک پیشنهاد برای استفاده از قابلیت‌های شهرهای اطراف کرج است؛ بنابراین: عبارت اول ← ارائۀ پیشنهادها

عبارت دوم: «درصد شاغلان در دهه ... در شهر کرج با استفاده از روش‌های آماری مورد تجزیه و تحلیل قرار می‌گیرد.» وقتی اطلاعات جمع‌آوری‌شده با استفاده از روش‌های آماری تجزیه و تحلیل می‌شوند، در مرحلۀ پردازش اطلاعات قرار داریم.

عبارت دوم ← پردازش اطلاعات

عبارت سوم: «بین تقاضای نیروی کار در شهر کرج و جذب جمعیت آن رابطۀ مستقیم وجود دارد.» در این‌جا براساس اطلاعات و تحلیل‌های انجام‌شده، یک رابطه و نتیجه بیان شده است، پس مربوط به:

عبارت سوم ← نتیجه‌گیری

عبارت چهارم: «به نظر می‌رسد وجود زمینه‌های مناسب اشتغال، عامل افزایش جمعیت شهر کرج است.» عبارت «به نظر می‌رسد» نشان می‌دهد که یک گزاره برای بررسی و آزمون مطرح شده است؛ بنابراین فرضیه محسوب می‌شود.

عبارت چهارم ← تدوین فرضیه

نکته

عبارت اول و سوم هر دو مربوط به گام پنجم هستند، اما عبارت اول ارائۀ پیشنهاد و عبارت سوم نتیجه‌گیری است.

دقت داشته باشید که این دو را با هم اشتباه نگیرید.

۱۱۶ با توجه به موارد زیر کدام شکل به درستی ترسیم شده است؟

الف) یکی از گذرگاه‌های مهم تجاری جهان

ب) داشتن ارزش فرهنگی و سیاسی در سطح جهان

ج) نقش ارتباطی بین سه قارهٔ آفریقا، اروپا و آسیا

د) بزرگ‌ترین دروازهٔ خروجی نفت جهان

۱) «الف» ← (مغایر با) ← «ج» ← (مطابق با) ← «ب»/ «ب» ← (مطابق با) ← «د» ← (مغایر با) ← «الف»

۲) «ب» ← (مغایر با) ← «ج» ← (مطابق با) ← «الف»/ «الف» ← (مطابق با) ← «د» ← (مغایر با) ← «ب»

۳) «ب» ← (مغایر با) ← «ج» ← (مطابق با) ← «الف»/ «ب» ← (مطابق با) ← «د» ← (مغایر با) ← «الف»

۴) «الف» ← (مغایر با) ← «ج» ← (مطابق با) ← «ب»/ «الف» ← (مطابق با) ← «د» ← (مغایر با) ← «ب»

پاسخ: گزینهٔ ۴

زیرمبحث: جغرافیای دهم ـ درس ۳

درس Box

دلایل اهمیت خلیج فارس
- ارزش و نقش ارتباطی بین سه قارهٔ آفریقا، اروپا و آسیا
- بزرگ‌ترین منبع انرژی جهان با ذخایر با ارزش (۶۶ درصد ذخایر نفت جهان و ۲۸ درصد ذخایر گاز طبیعی)
- یکی از کانون‌های ثروتمند جهان به دلیل درآمدها و دلارهای ناشی از صدور و فروش نفت خام
- داشتن ارزش فرهنگی و سیاسی

تنگهٔ هرمز
- آبراههٔ هلالی‌شکل
- اتصال آب‌های آزاد اقیانوس هند و دریای عمان به خلیج فارس
- دروازهٔ خروجی نفت خلیج فارس
- مهم‌ترین آبراههٔ راهبردی (استراتژیک)
- از گذرگاه‌های تجاری مهم جهان

پاسخ خیلی تشریحی

«الف» و «د» ← ویژگی‌های تنگهٔ هرمز

«ب» و «ج» ← دلایل اهمیت خلیج فارس

بررسی گزینه‌های نادرست:

گزینهٔ (۱): «د» مطابق با «الف» و مغایر با «ب» است.

گزینهٔ (۲): «ج» مطابق با «ب» و مغایر با «الف» است.

گزینهٔ (۳): «ج» مطابق با «ب» و مغایر با «الف» و «د» مغایر با «ب» و مطابق با «الف» است.

۱۱۷ **کدام گزینه، در خصوص تبیین «رابطهٔ متقابل انسان و محیط»، «دید ترکیبی» و «ارتباط جغرافیا با سایر علوم» گزارهٔ صحیحی را مطرح می‌کند؟**

۱) جغرافیا با استفادهٔ یک‌سویه از قوانین علوم پایه، به مطالعهٔ انفرادی پدیده‌ها می‌پردازد؛ در حالی که در دید ترکیبی، اثرگذاری بی‌واسطهٔ قوانین طبیعی بر رفتارهای انسان بدون واسطه بررسی می‌شود.

۲) بررسی اثر پدیدهٔ «کاهش دما به ازای افزایش ارتفاع» بر الگوی معماری و فعالیت‌های اقتصادی کوهستان‌نشینان، نشان‌دهندهٔ رابطهٔ دوطرفهٔ جغرافیا با سایر علوم و دید ترکیبی است.

۳) تغییر شکل جنگل‌های حوضهٔ آبخیز شمال کشور جهت احداث سکونتگاه‌های تفریحی، نمودی از دید ترکیبی انسان به محیط است که ریشه در شناخت صحیح توان‌های بوم‌شناختی دارد.

۴) دید ترکیبی در جغرافیا صرفاً بر پیوند میان پدیده‌های انسانی تمرکز دارد و قوانین حاکم بر محیط طبیعی را به علوم پایه در جغرافیا واگذار می‌کند.

پاسخ: گزینهٔ ۲

زیرمبحث: جغرافیای دهم ـ درس ۱

پاسخ خیلی تشریحی ✔

قانون «کاهش دما با افزایش ارتفاع» یک اصل فیزیکی و هواشناسی است. زمانی که جغرافی‌دان اثر این پدیدهٔ طبیعی را بر زندگی، نوع مسکن و اقتصاد انسان‌ها تحلیل می‌کند، رابطهٔ دوطرفهٔ جغرافیا با هواشناسی و دید ترکیبی (پیوند میان عوامل طبیعی و انسانی) را به نمایش می‌گذارد.

بررسی سایر گزینه‌ها:

گزینهٔ (۱): رابطهٔ جغرافیا با سایر علوم «دوطرفه» است نه «یک‌سویه». هم‌چنین جغرافیا پدیده‌ها را به طور انفرادی مطالعه نمی‌کند، بلکه به دنبال روابط متقابل آن‌هاست.

گزینهٔ (۳): تخریب جنگل‌ها برای ویلاسازی، نمونه‌ای از «عملکرد سودجویانهٔ انسان» است که ریشه در زیاده‌خواهی و سودجویی دارد؛ در حالی که صورت گزینه این رفتار را به «شناخت ناصحیح» تقلیل داده است. (انسان سودجو ممکن است توان محیط را بشناسد، اما به دلیل منافع شخصی آن را تخریب کند.)

گزینهٔ (۴): دید ترکیبی هم‌زمان بر ارتباط پدیده‌های طبیعی با یکدیگر، پدیده‌های انسانی با یکدیگر، و روابط متقابل طبیعی و انسانی تأکید دارد و قوانین طبیعی را نادیده نمی‌گیرد.

۱۱۸ **با توجه به مراحل پژوهش در جغرافیا در صورتی که پژوهشگری بدون بررسی پیشینهٔ تحقیق اقدام به تدوین پاسخ اولیه کند و فرایند جمع‌آوری اطلاعات را آغاز نماید، با کدام چالش اساسی روبه‌رو خواهد شد؟**

۱) پژوهش وی در مرحلهٔ اول متوقف شده و امکان تبدیل مسئله به گزاره‌های سؤالی از بین می‌رود.

۲) فرضیهٔ او فاقد جنبهٔ علمی است و در مرحلهٔ جمع‌آوری اطلاعات دچار سردرگمی و اتلاف منابع می‌شود.

۳) مرحلهٔ پردازش اطلاعات حذف گردیده و فرایند مستقیماً به نتیجه‌گیری هدایت می‌شود.

۴) درستی یا نادرستی پاسخ‌های پیشنهادی وی در هیچ‌یک از مراحل بعدی پژوهش قابل آزمون نخواهد بود.

پاسخ: گزینهٔ ۲

زیرمبحث: جغرافیای دهم ـ درس ۲

درس Box

مراحل پژوهش در جغرافیا:

گام پژوهش	توضیح
بیان مسئله	مشخص‌کردن موضوع یا پرسشی که پژوهشگر قصد بررسی آن را دارد و تاریخچهٔ پژوهش
تدوین فرضیه	ارائهٔ یک پاسخ احتمالی و قابل بررسی برای مسئلهٔ پژوهش در قالب یک جملهٔ خبری
جمع‌آوری اطلاعات	گردآوری داده‌ها و اطلاعات مورد نیاز از دو روش میدانی و کتابخانه‌ای
تجزیه و تحلیل اطلاعات	بررسی، طبقه‌بندی و تفسیر اطلاعات و حذف اطلاعات غیرضروری
نتیجه‌گیری و ارائهٔ پیشنهادها	بیان نتایج پژوهش و ارائهٔ یافته‌ها و پیشنهادات

پاسخ خیلی تشریحی

«فرضیه» یک حدس اندیشمندانه و پاسخ پیشنهادی به مسئله است که بر پایهٔ مطالعهٔ پیشینهٔ تحقیق و دانش قبلی شکل می‌گیرد. اگر محقق بدون بررسی پیشینهٔ تحقیق اقدام به حدس‌زدن کند، فرضیهٔ او ارزش علمی نخواهد داشت. از طرفی، چون فرضیه نقش جهت‌دهنده به جمع‌آوری اطلاعات را دارد، یک فرضیهٔ نامناسب باعث می‌شود پژوهشگر در مرحلهٔ سوم (جمع‌آوری اطلاعات) دچار پراکنده‌کاری، سردرگمی و اتلاف وقت شود.

بررسی سایر گزینه‌ها:

گزینهٔ (۱): طرح مسئله (مرحلهٔ اول) قبل از تدوین فرضیه انجام می‌شود و این نقض متوجه مرحلهٔ اول نیست.

گزینهٔ (۳): پردازش اطلاعات قابل حذف نیست و پس از جمع‌آوری داده‌ها به هر شکل انجام خواهد شد، هرچند داده‌ها نامعتبر باشند.

گزینهٔ (۴): فرضیهٔ نامناسب نیز در مرحلهٔ پردازش و آزمون فرضیه، رد یا تأیید می‌شود؛ بنابراین غیر قابل آزمون نیست، بلکه مسیر رسیدن به آن اشتباه طی شده است.

کنکور

پژوهشگری با مطالعه بر روی عوامل مؤثر در افزایش جمعیت شهر کرج، اقدامات «الف» و «ب» را انجام داده است. بر این اساس کدام گزینه به درستی تنظیم شده است؟ *(سؤال ۱۱۴ کنکور انسانی ۱۴۰۴ ـ نوبت اول)*

الف) میزان تغییرات جمعیت، در شهر کرج، با استفاده از روش‌های آماری مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت.

ب) پژوهشگر به سالنامهٔ آماری یک دهه، مراجعه نموده و روند تغییرات جمعیتی شهر کرج را بررسی کرده است.

۱) موارد «الف» و «ب» به ترتیب مطابق با مراحل پژوهش در جغرافیا، انجام شده است و بعد از هر دو گام، سابقه و نتایج پژوهش دیگران، بررسی می‌شوند.

۲) موارد «ب» و «الف» به ترتیب مطابق با مراحل پژوهش در جغرافیا، انجام شده است و در هر دو مرحله، اطلاعات غیرضروری حذف و اطلاعات مرتبط حفظ می‌شوند.

۳) هر دو اقدام، پس از تدوین فرضیه و پیش از تأیید یا رد آن، انجام می‌شود و پژوهشگر ممکن است علاوه بر مورد «ب»، ابزارهای سنجش خود را به مکان مورد نظر ببرد.

۴) هر دو اقدام، پیش از تدوین فرضیه و پس از تأیید یا رد آن، انجام می‌شود و پژوهشگر بعد از انجام مورد «الف»، ابزارهای سنجش خود را به مکان مورد نظر می‌برد.

۱۱۹ **رابطهٔ میان «سؤالات اساسی جغرافیا» و «مراحل پژوهش جغرافیا» در کدام گزاره به درستی تبیین شده است؟**

۱) پاسخ به پرسش «چرا؟» که ماهیت پدیده‌ها را روشن می‌سازد، پیش‌نیاز اصلی ورود به مرحلهٔ دوم پژوهش است.

۲) بررسی پرسش «چه موقع؟» صرفاً در مرحلهٔ اول پژوهش کاربرد دارد و در پردازش اطلاعات نقشی ایفا نمی‌کند.

۳) پاسخ به پرسش «چطور؟» که به سیر تکوین و تحول پدیده‌ها می‌پردازد، نیازمند تحلیل ساختاری در مرحلهٔ پردازش اطلاعات است.

۴) پرسش «کجا؟» موقعیت مطلق و نسبی پدیده‌ها را می‌سنجد و پاسخ به آن، محقق را از فرایند فرضیه‌سازی بی‌نیاز می‌کند.

پاسخ: گزینهٔ ۳

زیرمبحث: جغرافیای دهم ـ درس ۲

درس Box

سؤالات کلیدی در جغرافیا:

سؤال کلیدی	چه چیزی را بررسی می‌کند؟
کجا؟	موقعیت پدیده‌های جغرافیایی را مشخص می‌کند.
چه چیزی؟	ویژگی‌ها، ماهیت و خصوصیات پدیده را بیان می‌کند.
چرا؟	علت‌ها و عوامل مؤثر بر شکل‌گیری یا وقوع پدیده را بررسی می‌کند.
چطور؟	چگونگی شکل‌گیری، تغییر، گسترش یا سیر تکوین پدیده را توضیح می‌دهد.
چه زمانی؟	زمان وقوع و روند زمانی پدیده را بررسی می‌کند.
چه کسانی؟	نقش انسان‌ها و گروه‌های انسانی در ایجاد و رابطهٔ متقابل انسان و محیط را مشخص می‌کند.

پاسخ خیلی تشریحی

پرسش «چطور؟» به سیر شکل‌گیری، تکوین و تغییرات یک پدیده در طول زمان اشاره دارد. از آن‌جا که فهم سیر تکوین یک پدیده مستلزم مقایسهٔ روند و کشف الگوهاست، این فرایند به صورت اساسی در مرحلهٔ چهارم (پردازش و تحلیل اطلاعات) صورت می‌گیرد.

بررسی سایر گزینه‌ها:

گزینهٔ (۱): پرسش «چرا؟» علت وقوع پدیده را بررسی می‌کند نه ماهیت آن را (ماهیت مربوط به «چه چیزی؟» است).

گزینهٔ (۲): پرسش «چه موقع؟» (روند زمانی) در مرحلهٔ پردازش اطلاعات نیز بسیار کلیدی است، زیرا تحلیل تغییرات زمانی پدیده‌ها در این مرحله انجام می‌شود.

گزینهٔ (۴): هیچ پرسشی، از جمله پرسش «کجا؟»، محقق را از مرحلهٔ فرضیه‌سازی بی‌نیاز نمی‌کند؛ فرضیه‌سازی بخش تفکیک‌ناپذیر روش علمی است.

۱۲۰ **کدام گزینه در ارتباط با موقعیت نسبی ایران و ویژگی‌های آن مغایرت دارد؟**

۱) دریای عمان به دلیل ارتباط بی‌واسطه با اقیانوس هند، از اهمیت نظامی و دفاعی بالایی برخوردار است و برخلاف خلیج فارس، پهنهٔ آبی آزاد محسوب می‌شود.

۲) تنگهٔ هرمز به عنوان یک آبراههٔ هلالی‌شکل، نه‌تنها خلیج فارس را به دریای عمان مرتبط می‌سازد، بلکه کلیدِ کنترل دروازهٔ خروجی انرژی جهان است.

۳) دریای خزر علاوه بر نقش ارتباطی با کشورهای همسایه و دارابودن ذخایر ارزشمند شیلاتی، به عنوان بزرگ‌ترین دریاچهٔ جهان فاقد هرگونه ارتباط طبیعی با آب‌های آزاد است.

۴) خلیج فارس به علت عمق بسیار زیاد و شرایط خاص بستر خود، مناسب‌ترین مسیر برای ناوبری کشتی‌های قاره‌پیما و غول‌پیکر به شمار می‌رود.

پاسخ: گزینهٔ ۴

زیرمبحث: جغرافیای دهم ـ درس ۳

درس Box

پدیده	اهمیت
خلیج فارس	چهارراه ارتباطی بین قاره‌ها، دارندهٔ ۶۶٪ ذخایر نفت و ۲۸٪ ذخایر گاز جهان، کانون ثروت نفتی و گازی، مرکز ناحیهٔ جغرافیایی و سیاسی جهان اسلام. تسلط بر آن موازنهٔ قدرت جهانی را تغییر می‌دهد.
تنگهٔ هرمز	مهم‌ترین آبراههٔ راهبردی و تجاری جهان، دروازهٔ خروجی نفت خلیج فارس، اتصال‌دهندهٔ خلیج فارس به آب‌های آزاد
دریای عمان	دارای اهمیت اقتصادی و نظامی برای ایران، مجاور آب‌های آزاد (اقیانوس هند)، برخوردار از سواحل با قابلیت‌های دفاعی و بندری مناسب.
دریای خزر	بزرگ‌ترین پهنهٔ آبی محصور در خشکی، دارای منابع غنی نفت و گاز، تأمین‌کنندهٔ حدود ۹۰٪ خاویار جهان، فراهم‌کنندهٔ دسترسی به بازار مصرف حدود ۳۰۰ میلیون نفری آسیای میانه

پاسخ خیلی تشریحی ✔

خلیج فارس یک دریای کم‌عمق است؛ بنابراین عمق بسیار زیادی ندارد و برای حرکت و کشتی‌های غول‌پیکر مناسب نیست (در حالی که دریای عمان به دلیل عمق زیاد و اتصال به اقیانوس، شرایط مناسب‌تری برای عملیات زیردریایی‌ها دارد).

بررسی سایر گزینه‌ها:

گزینهٔ (۱): دریای عمان دریای آزاد است و به دلیل شکل ساحل، ارزش دفاعی بالایی برای ایران دارد.

گزینهٔ (۲): تنگهٔ هرمز هلالی‌شکل بوده و حیاتی‌ترین آبراههٔ انتقال انرژی (نفت) جهان است.

گزینهٔ (۳): دریای خزر بزرگ‌ترین پهنهٔ آبی محصور در خشکی (دریاچه) جهان است و ارتباط طبیعی مستقیم با اقیانوس‌ها ندارد.

۱۲۱ با توجه به موارد زیر، کدام گزینه عبارت صحیحی را بیان می‌کند؟

الف) شهری که جمعیت آن از یک میلیون نفر بیشتر باشد، در گروه کلان‌شهرها در ایران قرار می‌گیرد.

ب) در نتیجهٔ گسترش دو یا چند مادرشهر در امتداد مسیرهای ارتباطی، مجموعه‌ای شهری با ویژگی‌های مگالاپلیس شکل می‌گیرد.

ج) جهان‌شهر همانند مگالاپلیس، به دلیل جمعیت زیاد از سایر شهرها متمایز می‌شود.

د) سرعت شهرنشینی در کشورهای در حال توسعه، معمولاً بیشتر از کشورهای توسعه‌یافته است.

۱) مورد «ب» همانند «د» و برخلاف «ج» با ویژگی‌های شهرها در کتاب درسی مطابقت دارد.

۲) مورد «الف» همانند «ب» و برخلاف «د» با ویژگی‌های شهرها در کتاب درسی مطابقت دارد.

۳) مورد «الف» همانند «ج» و برخلاف «ب» با ویژگی‌های شهرها در کتاب درسی مطابقت دارد.

۴) مورد «ب» همانند «ج» و برخلاف «الف» با ویژگی‌های شهرها در کتاب درسی مطابقت دارد.

پاسخ: گزینهٔ ۱

زیرمبحث: جغرافیای دوازدهم ـ درس ۱

درس Box

انواع شهرها:

نوع شهر	ویژگی اصلی
کلان‌شهر	در ایران بیش از یک میلیون نفر جمعیت
مادرشهر	شهر اصلی یک ناحیه با حوزهٔ نفوذ گسترده و تمرکز خدمات و فعالیت‌ها
مگالاپلیس	اتصال چند مادرشهر و حوزه‌های نفوذ آن‌ها
جهان‌شهر	نقش مؤثر در اقتصاد و تجارت جهانی و جمعیت بیش از ۱۰ میلیون نفر

پاسخ خیلی تشریحی ✔

برای پاسخ به این سؤال، باید مفهوم **کلان‌شهر**، **مگالاپلیس**، **جهان‌شهر** و **روند شهرنشینی** را از هم تفکیک کنیم و موارد را به ترتیب بررسی کنیم:

الف) **صحیح است.** در کتاب، شهرهای ایرانی با جمعیت بیش از یک میلیون نفر در گروه **کلان‌شهرها** قرار می‌گیرند.

ب) **صحیح است.** هنگامی که **چند مادرشهر** گسترش یافته و به یکدیگر متصل شود، **مگالاپلیس** به وجود می‌آید. در این پدیده، صرف افزایش جمعیت ملاک نیست، گسترش چند مادرشهر در امتداد مسیرهای ارتباطی اهمیت دارد.

ج) **نادرست است.** وجه تمایز **جهان‌شهر**، تنها جمعیت زیاد نیست؛ بلکه **نفوذ در اقتصاد**، **تجارت جهانی** است. بنابراین شهر جهانی الزاماً به علت جمعیت زیاد از سایر شهرها متمایز نمی‌شود.

د) **صحیح است.** مطابق کتاب، **سرعت شهرنشینی در کشورهای در حال توسعه بیشتر از کشورهای توسعه‌یافته** است.

بررسی سایر گزینه‌ها:

گزینهٔ (۲): اگرچه عبارات «الف» و «ب» صحیح‌اند، اما «د» نیز صحیح است؛ بنابراین این گزینه کامل نیست.

گزینهٔ (۳): عبارت «ج» نادرست است، بنابراین نمی‌تواند همانند «الف» باشد.

گزینهٔ (۴): عبارت «ج» نادرست است، در حالی که «ب» صحیح است؛ بنابراین این دو همانند یکدیگر نیستند.

امتحان نهایی

گزینهٔ درست را انتخاب کنید. *(سؤال ۴ (قسمت الف) ـ امتحان نهایی خرداد ۱۴۰۵)*

الف) کدام مفهوم، به شهرهایی اشاره دارد که به سبب نقش مهم در اقتصاد و تجارت در سطح جهان، حوزهٔ نفوذ بسیار وسیعی دارند؟

۱) مادرشهر ۲) کلان‌شهر

۳) جهان‌شهر ۴) منطقه ابرشهری

۱۲۲ کدام گزینه عبارت زیر را به درستی کامل می‌کند؟

«حداقل جمعیت یک منطقه که از یک سکونتگاه تقاضای کالا یا خدمات دارند، ..... و حداکثر مسافتی را که ساکنان آن برای دریافت کالا و خدمات طی می‌کنند، ..... می‌نامند.»

۱) دامنهٔ نفوذ ـ آستانهٔ نفوذ
۲) حوزهٔ نفوذ ـ دامنهٔ نفوذ
۳) آستانهٔ نفوذ ـ دامنهٔ نفوذ
۴) آستانهٔ نفوذ ـ حوزهٔ نفوذ

پاسخ: گزینهٔ ۳

زیرمبحث: جغرافیای دوازدهم ـ درس ۱

درس Box

مفهوم	تعریف
آستانهٔ جمعیتی نفوذ	حداقل جمعیت یک منطقه که از یک سکونتگاه تقاضای کالا، خدمات و یا عملکرد را دارند.
حوزهٔ نفوذ	محدوده‌ای که مردم برای دریافت کالا یا خدمت به آن مراجعه می‌کنند.
دامنهٔ نفوذ	حداکثر مسافتی که مردم برای دریافت کالا یا خدمات به آن مراجعه می‌کنند.

پاسخ خیلی تشریحی ✔ بخش اول جمله، عبارت «**حداقل جمعیت یک منطقه که از یک سکونتگاه تقاضای کالا، خدمات و یا عملکرد را دارند.**» تعریف **آستانهٔ جمعیتی نفوذ** است.

بخش دوم، عبارت «**حداکثر مسافتی که مردم برای دریافت کالا یا خدمات به آن مراجعه می‌کنند.**» بیانگر **دامنهٔ نفوذ** است.

نکته هر چه خدمات تخصصی‌تر و گسترده‌تر باشند، دامنهٔ نفوذ آن‌ها معمولاً گسترده‌تر خواهد بود.

امتحان نهایی

کلمهٔ درست را از داخل کمانک انتخاب کنید. *(سؤال ۲ (قسمت الف) ـ امتحان نهایی خرداد ۱۴۰۵)*

الف) بیشترین مسافتی که مردم منطقه برای دریافت کالا یا خدمات از آن سکونتگاه طی می‌کنند را (آستانهٔ جمعیتی نفوذ ـ دامنهٔ نفوذ) می‌گویند.

۱۲۳ **کدام گزینه از لحاظ فرایندی، رابطهٔ زیر را به درستی کامل می‌کند؟**

«افزایش سرعت شهرنشینی در ایران ← ..... ← افزایش سهم جمعیت شهرنشین»

۱) کاهش نقش فعالیت‌های صنعتی در شهرها و گسترش فرصت‌های شغلی در روستاها

۲) افزایش تولیدات کشاورزی، کاهش مهاجرت روستاییان و توسعهٔ سکونتگاه‌های روستایی

۳) کاهش فعالیت‌های کشاورزی در روستاها و کاهش تمرکز خدمات در شهرها

۴) اجرای اصلاحات ارضی، مهاجرت روستاییان به شهرها و تمرکز امکانات و خدمات در شهرها

پاسخ: گزینهٔ ۴

زیرمبحث: جغرافیای دوازدهم ـ درس ۱

پاسخ خیلی تشریحی ✔

اصلاحات ارضی، مهاجرت روستاییان به شهرها، توسعهٔ صنعت و تمرکز خدمات و امکانات در شهرها از مهم‌ترین پیامدهای افزایش سرعت شهرنشینی در ایران معرفی شده‌اند. این عوامل باعث شدند سهم جمعیت شهرنشین به تدریج افزایش یابد و جمعیت روستاها کاهش بیابد.

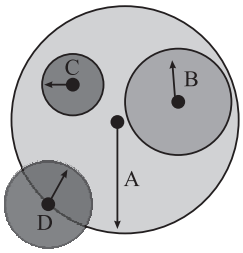
بررسی سایر گزینه‌ها:

گزینهٔ (۱): کاهش نقش صنعت و افزایش فرصت شغلی در روستاها، شهرنشینی را افزایش نمی‌دهد.

گزینهٔ (۲): کاهش مهاجرت روستاییان برخلاف روند افزایش شهرنشینی است.

گزینهٔ (۳): با افزایش جمعیت شهرها، افزایش تمرکز خدمات در شهرها اتفاق می‌افتد.

۱۲۴ **نمودار زیر بیانگر حوزهٔ نفوذ چهار شهر «A»، «B»، «C» و «D» است. با توجه به این نمودار، کدام گزینه تحلیل درستی ارائه می‌دهد؟**

۱) می‌توان گفت به ترتیب بیشترین میزان جمعیت و همین‌طور بیشترین آستانهٔ جمعیتی نفوذ، مربوط به شهرهای A، B، C و در نهایت D است.

۲) می‌توان گفت در میان این سه شهر، مردمان شهر C بیشترین دامنهٔ نفوذ را برای تأمین کالاها و خدمات مورد نیاز خود تا مرکز شهر A طی می‌کنند.

۳) با وجود این‌که حوزهٔ نفوذ شهر D از حوزهٔ نفوذ شهر A کوچک‌تر است، اما شهر A نمی‌تواند تمامی کالاها و خدمات مورد نیاز شهروندان شهر D را تأمین کند.

۴) تمامی جریان کالا، خدمات و رفت‌وآمد شهرهای B و C در حوزهٔ نفوذ شهر A قرار دارد، اما شهر D به صورت کلی جریان کالا، خدمات و رفت‌وآمدی خارج از حوزهٔ نفوذ شهر A است.

پاسخ: گزینهٔ ۳

زیرمبحث: جغرافیای دوازدهم ـ درس ۱

درس Box

پاسخ خیلی تشریحی ✔

با بررسی نمودار، به نتایج زیر می‌رسیم:

۱) بیشترین آستانهٔ جمعیتی نفوذ، به ترتیب مربوط به شهرهای A، B، D و C است. (علت نادرستی گزینهٔ (۱))

(هر چه‌قدر مساحت دامنهٔ نفوذ شهرها بزرگ‌تر باشه، طبیعتاً دامنهٔ نفوذ اون‌ها هم بزرگ‌تره، و این‌که هر چه‌قدر جمعیت یک شهر بیشتر باشه، احتمالاً دامنهٔ نفوذ اون هم بیشتره، ولی این موضوع یک گزارهٔ کلی و قطعی نیست و می‌تونه کلی مثالِ نقض داشته باشه!)

۲) با توجه به **دورتربودن شهر D از مرکز شهر A**، مردمان این شهر مسافت بیشتری را برای تأمین کالاها و خدمات مورد نیاز خود به شهر A طی می‌کنند، در نتیجه دامنهٔ نفوذ شهر D نسبت به شهر A بیشتر از باقی شهرها است. (نادرستی گزینهٔ (۲))

۳) به این علت که **بخشی از حوزهٔ نفوذ شهر D خارج از حوزهٔ نفوذ شهر A است**، می‌توان گفت شهر A نمی‌تواند تمامی کالاها و خدمات مورد نیاز شهروندان شهر D را تأمین کند.

۴) تمامی جریان کالا، خدمات و رفت‌وآمد شهرهای B و C در حوزهٔ نفوذ شهر A قرار دارد، **اما بخشی از جریان کالا، خدمات و رفت‌وآمد شهر D، خارج از حوزهٔ نفوذ شهر A قرار دارد.**

۱۲۵ **یک پژوهشگرِ حوزهٔ جغرافیای شهری تصمیم دارد، شهرهای یکی از استان‌های کشور را رتبه‌بندی کرده و هرم سلسله‌مراتب سکونتگاه‌های این منطقه را رسم کند، کدام گزینه به محتوای درستی در رابطه با کار این پژوهشگر اشاره دارد؟**

۱) دو معیار اصلی برای رتبه‌بندی شهرها، «میزان جمعیت» و «عملکرد (خدماتی که ارائه می‌دهند.)» خواهد بود. ـ در این رتبه‌بندی، رابطهٔ جمعیت با خدمات، رابطهٔ معکوس است.

۲) شهرهایی که اهمیت بیشتری دارند، در قسمت‌های پایینی هرم قرار دارند. ـ شهرهای پایین هرم علاوه بر این‌که خدمات بیشتری ارائه می‌دهند، تنوع خدمات هم در آن بیشتر است.

۳) اگر با حرکت از بالای هرم به سمت پایین، جمعیت افزایش پیدا کند، یعنی رتبه‌بندی به درستی انجام شده است. ـ معیارهای رتبه‌بندی با توجه به اهداف و نوع مطالعهٔ این پژوهشگر می‌تواند تفاوت پیدا کند.

۴) اگر در میان شهرهای انتخاب‌شده، تنها یک شهر به سینما، هتل و بیمارستان دسترسی داشته باشد، احتمالاً شهری است که در بالای هرم قرار دارد. ـ تا حدودی می‌توان گفت با حرکت از بالای هرم به پایین، دامنهٔ نفوذ شهرها هم کم‌تر می‌شود.

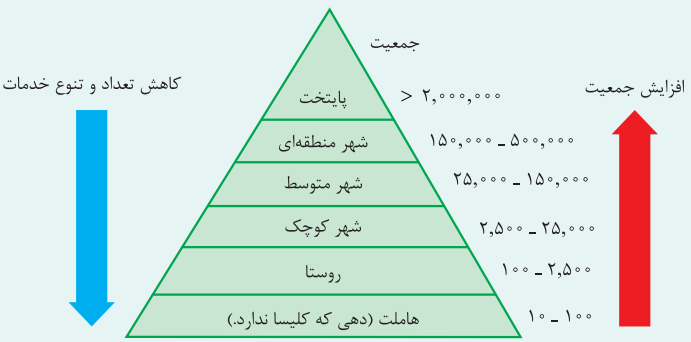
پاسخ: گزینهٔ ۴

زیرمبحث: جغرافیای دوازدهم ـ درس ۱

درس Box

سلسله‌مراتب سکونتگاه‌ها:

- مفهوم **سلسله‌مراتب** سکونتگاه‌ها چیست؟ **رتبه‌بندی** سکونتگاه‌ها برحسب **اهمیت**.

- سکونتگاه‌ها را بر چه **اساس** طبقه‌بندی می‌کنند؟

۱) میزان **جمعیت** ۲) **عملکرد** (خدماتی که ارائه می‌دهند.)

- شکل بالا رتبه‌بندی (سلسله‌مراتب) سکونتگاه‌های **اروپا** است.

در قاعدهٔ (پایین) هرم، سکونتگاه‌هایی با کم‌ترین میزان جمعیت قرار دارند و خدمات کم‌تری ارائه می‌دهند.

با حرکت به سوی بالا، جمعیت سکونتگاه‌ها بیشتر و خدماتی که ارائه می‌دهند، بیشتر و متنوع‌تر می‌شود.

پاسخ خیلی تشریحی ✔

تعیین سلسله‌مراتب سکونتگاه‌ها یعنی رتبه‌بندی آن‌ها برحسب اهمیت. در این رتبه‌بندی دو عامل **جمعیت و عملکرد** (خدماتی که ارائه می‌دهند.)، معیارهای اصلیِ رتبه‌بندی است.

اگر رتبه‌بندی سکونتگاه‌ها را بر روی یک هرم رسم کنیم، سکونتگاه‌هایی که جمعیت بیشتری دارند و خدمات متنوع‌تر و بیشتری را ارائه می‌دهند در بالای هرم و سکونتگاه‌هایی که جمعیت کم‌تری دارند و خدمات کم‌تری ارائه می‌دهند در پایین آن قرار دارند. (شهرهایی که رتبهٔ بالاتری دارند و در بالای هرم قرار می‌گیرند، اهمیت بیشتری هم دارند.)

از آن‌جایی که سکونتگاه‌های بالای هرم جمعیت بیشتری دارند و خدمات متنوع‌تر و بیشتری ارائه می‌دهند، احتمالاً حوزهٔ نفوذ گسترده‌تری دارند، در نتیجه **با حرکت از بالای هرم به پایین هرم احتمالاً حوزهٔ نفوذ سکونتگاه‌ها کم‌تر شود.**

بررسی سایر گزینه‌ها:

گزینهٔ (۱): در این رتبه‌بندی، رابطهٔ جمعیت با خدمات، رابطهٔ **مستقیم** است. *(هر چی جمعیت بالاتر بره، میزان و تنوع خدمات هم بیشتر می‌شه.)*

گزینهٔ (۲): شهرهایی که اهمیت بیشتری دارند، در قسمت‌های **بالایی** هرم قرار دارند. ـ شهرهای **بالای** هرم علاوه بر این‌که خدمات بیشتری ارائه می‌دهند، تنوع خدمات هم در آن بیشتر است.

گزینهٔ (۳): اگر با حرکت از بالای هرم به سمت پایین، جمعیت (و میزان و تنوع خدمات ارائه‌شده) **کاهش** پیدا کند، یعنی رتبه‌بندی به درستی انجام شده است.

نکته معیارهای رتبه‌بندی با توجه به اهداف و نوع مطالعهٔ پژوهشگر و همین‌طور از جایی به جای دیگر، می‌تواند تفاوت پیدا کند.

۱۲۶ **کدام گزینه بیانگر تأکید دانش منطق است؟**

۱) جلوگیری از انواع مغالطه‌ها و خطاهای اندیشه

۲) آموزش توضیح و دسته‌بندی قواعد ذهن

۳) شیوهٔ درست‌اندیشیدن

۴) تمرین و ممارست برای رسیدن به تبحر

پاسخ: گزینهٔ ۲

زیرمبحث: منطق ـ درس ۱

درس Box

هدف منطق: جلوگیری از مغالطه است.

تأکید منطق: آموزش شیوهٔ درست‌اندیشیدن است.

دقت کنید که راه رسیدن به هدف منطق از مسیر تأکید منطق می‌گذرد.

پاسخ خیلی تشریحی ✔

تأکید منطق روی آموزش شیوهٔ درست‌اندیشیدن است. شیوهٔ درست‌اندیشیدن همان توضیح و دسته‌بندی قواعد ذهن است، پس می‌توان گفت تأکید منطق آموزش توضیح و دسته‌بندی قواهد ذهن است.

بررسی سایر گزینه‌ها:

گزینهٔ (۱): هدف منطق است، نه تأکید منطق.

گزینهٔ (۳): تأکید منطق **آموزش** شیوهٔ درست‌اندیشیدن است، نه صرفاً شیوهٔ درست‌اندیشیدن.

گزینهٔ (۴): بیانگر ویژگی کاربردی‌بودن علم منطق است.

۱۲۷ **در صورت مجهول‌بودن کدام گزینه، نیاز به تعریف داریم تا آن را روشن کنیم؟**

۱) بی تو مهتاب شبی باز از آن کوچه گذشتم

۲) سر آن ندارد امشب که برآید آفتابی

۳) هر گل که در این مزرعه می‌روید باز

۴) هر چیزی به جای خویش نیکوست

پاسخ: گزینهٔ ۳

زیرمبحث: منطق ـ درس ۱

درس Box

علم و دانش دو قسم است. یکی تصور که ادراک سادهٔ بدون حکم و قضاوت است (مثل تک‌کلمه‌ها، جملات انشایی و جملات ناقص) و دیگری هم تصدیق که ادراک همراه با حکم و قضاوت است و قابلیت صدق و کذب دارد که همان جملات خبری کامل و معنادار هستند.

پاسخ خیلی تشریحی ✔

برای معلوم‌شدن تصورهای مجهول، نیازمند تعریف هستیم.

بررسی گزینه‌ها:

گزینه‌های (۱)، (۲) و (۴): جملهٔ خبری کامل و معنادار است، پس تصدیق محسوب می‌شود.

گزینهٔ (۳): جملهٔ ناقص است، پس تصور محسوب می‌شود.

کنکور

در مقابل کدام گزینه، مغالطه‌ای که ممکن است رخ دهد، به درستی آمده است؟

(سؤال ۱۲۶ کنکور انسانی ۱۴۰۲ (خارج از کشور))

۱) علی با برادرش به دیدن دوستش رفت. (نگارش کلمات)

۲) مردم شهر شما مانند ما باعاطفه نیستند. (نگارش کلمات)

۳) پیرخرد گوش شنوا و چشم بینا دارد. (ابهام در مرجع ضمیر)

۴) می‌توان گفت که کلام فلسفه است اما عرفان نه. (ابهام در مرجع ضمیر)

۱۲۸ **کدام گزینه توصیف مناسب‌تری از تصدیق، ارائه می‌دهد؟**

۱) نوعی آگاهی ذهنی است که در آن، به امور مطابق با واقع پی می‌بریم.

۲) مفهوم و معنایی است که بدون در نظر گرفتن ارتباط آن با سایر امور، در ذهن انسان شکل می‌گیرد.

۳) نوعی دانش است که ثمره‌بخش استدلال در اندیشه است و می‌توان در رابطه با آن به قضاوت رسید.

۴) متشکل از چند تصور است که فارغ از معنا داشتن یا نداشتن به دلیل خبری‌بودن، قابل صدق و کذب است.

پاسخ: گزینهٔ ۳

زیرمبحث: منطق ـ درس ۱

درس Box

تصدیق
- نوعی دانش
- ادراک همراه با حکم و قضاوت
- برقراری ارتباط میان تصورها (حداقل ۳ تصور)
- در آن چیزی را به چیزی نسبت می‌دهیم یا از آن سلب می‌کنیم.
- قابلیت صدق و کذب دارد.

پاسخ خیلی تشریحی ✔

تصدیق که نوعی علم یا دانش است، متشکل از چند تصور می‌باشد و ادراک همراه با حکم و قضاوت است؛ یعنی جملهٔ خبری کامل و معنادار است و قابلیت صدق و کذب دارد.

در صورت مجهول‌بودن تصدیق‌ها باید با استفاده از تصدیق‌های معلوم و به کمک استدلال آن را روشن کنیم.

بررسی سایر گزینه‌ها:

گزینهٔ (۱): تصدیق قابلیت صدق و کذب دارد، پس صرفاً به امور صادق یا مطابق با واقع نمی‌پردازد.

گزینهٔ (۲): این گزینه نشان‌دهندهٔ تصور است.

گزینهٔ (۴): هر جملهٔ خبری تصدیق نیست؛ بلکه جمله باید خبری، کامل و معنادار باشد.

۱۲۹ **مغالطهٔ بیان‌شده در کدام گزینه، به درستی آمده است؟**

۱) سارا و خواهرش به عیادت، پسرخاله اش رفتند. (نگارشی کلمات)

۲) روان‌شناس‌ها از روان انسان‌ها باخبرند. (توسل به معنای ظاهری)

۳) دوستان تو مانند همسایگان ما بامعرفت نیستند. (توسل به معنای ظاهری)

۴) حیاط شما سرشار از تازگی و جذابیت است. به شما غبطه می‌خورم. (ابهام در مرجع ضمیر)

پاسخ: گزینهٔ ۲

زیرمبحث: منطق ـ درس ۲

درس Box به کار بردن دلالت مطابقی به جای دلالت التزامی یا به کار بردن دلالت مطابقی به جای تضمنی، توسل به معنای ظاهری است.

پاسخ خیلی تشریحی

روان‌شناس، دلالت التزامی دارد به کسی که درس روان‌شناسی خوانده و اختلالات روانی افراد برای او قابل تشخیص و درمان است، اما در دلالت مطابقی، کسی است که از روان آدم‌ها خبر دارد، پس در این عبارت، دلالت مطابقی به جای دلالت التزامی به کار رفته و دچار مغالطهٔ توسل به معنای ظاهری شده‌ایم.

بررسی سایر گزینه‌ها:

گزینهٔ (۱): پسرخالهٔ سارا و پسرخالهٔ خواهر سارا، یکی است، پس در این گزینه اصلاً مغالطه‌ای وجود ندارد.

گزینهٔ (۳): این عبارت مبهم است. همسایگان ما بامعرفت هستند، اما دوستان تو بامعرفت نیستند یا این‌که دوستان تو و همسایگان ما هر دو بامعرفت نیستند.

گزینهٔ (۴): این عبارت روی واژهٔ «حیاط» می‌تواند مغالطهٔ نگارشی کلمات داشته باشد، چون این جمله هم با «حیاط» معنا دارد و هم با «حیات».

کنکور **برای معلوم‌ساختن کدام مورد، تعریف به کار می‌رود؟** *(سؤال ۱۲۶ کنکور انسانی ۱۴۰۴ ـ نوبت دوم)*

۱) علم و دانش بشری به دو قسم تصور و تصدیق تقسیم می‌شود.

۲) برخی فیلسوفان غربی به وجود نفس غیرمادی اعتقاد ندارند.

۳) مکاتب مهم فلسفی که در جهان اسلام مطرح شده‌اند.

۴) انسان در این جهان جاودانه نیست.

۱۳۰ **کدام گزینه دربارهٔ شعر زیبای زیر، درست است؟**

«به‌جز از علی که آرد پسری ابوالعجایب که علم کند به عالم شهدای کربلا را»

۱) در این شعر، امکان وقوع مغالطهٔ توسل به معنای ظاهری وجود دارد.

۲) تنها مغالطه‌ای که ممکن است در این شعر، گرفتار آن شویم، اشتراک لفظ است.

۳) در عین امکان بروز مغالطهٔ نگارشی کلمات، امکان بروز مغالطهٔ اشتراک لفظ هم در این شعر وجود دارد.

۴) این شعر، پیام خود را به وضوح می‌رساند و به هیچ عنوان زمینهٔ گرفتاری به مغالطه‌های حیطهٔ الفاظ را فراهم نمی‌کند.

پاسخ: گزینهٔ ۳

زیرمبحث: منطق ـ درس ۲

پاسخ خیلی تشریحی ✔

در این شعر، امکان بروز دو مغالطه وجود دارد، اما این دو مغالطه کاملاً به هم گره خورده‌اند. یکی مغالطهٔ نگارشی کلمات است. هر دو مصرع این بیت را هم می‌تواند سؤالی خواند و هم خبری. وابسته به همین امر معنای «که» هم تغییر می‌کند و «که» اشتراک لفظ دارد.

اگر مصرع اول را سؤالی بخوانیم، «که» در مصرع اول معنای «چه کسی» می‌دهد و «که» در مصرع دوم «حرف ربط» است.

اگر مصرع دوم را سؤالی بخوانیم، «که» در مصرع اول «حرف ربط» است و در مصرع دوم «چه کسی» است.

نکته گاهی یک عبارت چند مغالطه دارد که در آن‌ها یکی، نتیجهٔ دیگری است.

۱۳۱ **علت عدم بررسی قواعد صرفی و نحوی در منطق، چیست؟**

۱) نمی‌توانند از خطایی جلوگیری کنند.

۲) مربوط به حیطهٔ زبان و الفاظ هستند.

۳) فقط در محدودهٔ یک زبان خاص کارایی دارند.

۴) در دایرهٔ زبان اعتبار دارند.

پاسخ: گزینهٔ ۳

زیرمبحث: منطق ـ درس ۲

پاسخ خیلی تشریحی ✔ منطق وابسته به زبان خاصی نیست؛ به همین دلیل به قواعد صرف و نحو نمی‌پردازد، پس قواعد صرف و نحو در منطق بررسی نمی‌شود؛ چون مربوط به یک زبان خاص است و فقط در دایرهٔ همان زبان اعتبار دارند.

نکته قواعد صرف و نحو فقط در یک زبان خاص معتبر هستند و از آن‌جا که منطق وابسته به زبان خاصی نیست و قواعد مشترک میان زبان‌ها را بررسی می‌کند، قواعد خاص زبان یا همان صرف و نحو را بررسی نمی‌کند.

۱۳۲ **تعداد تصدیق در کدام عبارت بیشتر است؟**

۱) در بندم از آن دو زلف بند اندر بند

۲) قربان وفاتم، به وفاتم گذری کن

۳) فقیر و خسته به درگاهت آمدم، رحمی

۴) آن کس که تو را شناخت جان را چه کند؟ فرزند و عیال و خانمان را چه کند؟

پاسخ: گزینهٔ ۴

زیرمبحث: منطق ـ درس ۱

پاسخ خیلی تشریحی ✔

تصدیق، جملهٔ خبری کامل و معنادار است.

در گزینهٔ (۴) با دو استفهام انکاری روبه‌رو هستیم که پس از ساده‌شدن هر دو، تبدیل به جملهٔ خبری منفی می‌شوند.

«آن کس که تو را شناخت جان را چه کند؟» می‌شود «کسی که تو را بشناسد به جان نیاز ندارد.»

«آن کس که تو را شناخت (حذف به قرینهٔ لفظی شده) فرزند و عیال و خانمان را چه کند؟» می‌شود «کسی که تو را بشناسد، به فرزند و عیال و خانمان نیاز ندارد.»

بررسی سایر گزینه‌ها:

گزینهٔ (۱): یک تصدیق دارد. «من از آن دو زلف بند اندر بند، در بندم (گرفتارم)».

گزینهٔ (۲): یک تصدیق دارد و آن هم عبارت «قربان وفایت هستم» می‌باشد، اما عبارت «به وفاتم گذری کن»، امری است و تصور است.

گزینهٔ (۳): «فقیر و خسته به درگاهت آمدم» تصدیق است، اما منظور از «رحمی»، رحمی کن است که امری است و تصور است.

نکته استفهام انکاری صرفاً ظاهر پرسشی دارد، اما پرسشی نیست و باید ساده شود یا جملهٔ خبری منفی است یا نهی است.

۱۳۳ **روش پاسخ‌دهی به کدام سؤال با سایر سؤالات، متفاوت است؟**

۱) راه‌های مهار تورم و کنترل نقدینگی چیست؟

۲) عوامل افول امپراتوری روم باستان چیست؟

۳) منشأ پی‌بردن به خطاهای حسی و راه اصلاح آن‌ها چیست؟

۴) راه ترمیم سلول‌های موجودات زنده چیست؟

پاسخ: گزینهٔ ۳

زیرمبحث: فلسفهٔ یازدهم ـ درس ۱

پاسخ خیلی تشریحی ✔

گزینهٔ (۳): بیانگر یک سؤال فلسفی (معرفت‌شناسانه) است که روش پاسخ‌گویی به آن، عقلی و قیاسی می‌باشد، اما روش پاسخ به سایر گزینه‌ها، استقرایی و تجربی است.

بررسی سایر گزینه‌ها:

گزینهٔ (۱): مسئلهٔ اقتصادی است که با روش تجربی پاسخ داده می‌شود.

گزینهٔ (۲): مسئلهٔ تاریخی است که با روش تجربی پاسخ داده می‌شود.

گزینهٔ (۴): مسئلهٔ زیست‌شناسی است که با روش تجربی پاسخ داده می‌شود.

۱۳۴ کدام عبارت درست است؟

۱) در دانش فلسفه به دلیل استفاده از روش استدلالی و عقلی، باید به بنیادی‌ترین موضوعات جهان پرداخت.

۲) سؤالاتی که می‌توان به آن‌ها با بهره‌مندی از دانش‌های دیگری به‌جز فلسفه، پاسخ داد، سؤالات فلسفی نیستند.

۳) ملاصدرا معتقد است که انسان برای رسیدن به تعالی باید پردازش فطرت اول را کنار بگذارد و با جدیت به فطرت دوم بپردازد.

۴) سوفیست‌هایی که به جای رسیدن به حقیقت به دنبال پیروزی بر رقیب هستند، به فنون سخنوری روی آوردند و استدلال را کنار گذاشتند.

پاسخ: گزینهٔ ۲

زیرمبحث: فلسفهٔ یازدهم ـ درس ۱

پاسخ خیلی تشریحی ✔

ملاک تشخیص سؤالات فلسفی از غیرفلسفی این است که به سؤالات فلسفی می‌توان با روش عقلی و با دانش فلسفه پاسخ داد و از طرفی، سؤالات غیرفلسفی با روش تجربی و دانش‌هایی غیر از فلسفه پاسخ داده می‌شوند.

بررسی سایر گزینه‌ها:

گزینهٔ (۱): دقت کنید که روش تابع موضوع است، نه برعکس.

گزینهٔ (۳): به نظر ملاصدرا پرداختن به فطرت اول اشکال ندارد، اما نباید در آن متوقف شد.

گزینهٔ (۴): سوفیست‌ها هم از استدلال استفاده می‌کردند، اما همراه با مغالطه.

۱۳۵ **در رابطه با معنای نخستین واژهٔ فلسفه، کدام گزینه درست است؟**

۱) به معنای مطلق دانش یا همهٔ دانش‌ها است.

۲) مربوط به همهٔ دانش‌ها است.

۳) مرادف وجودشناسی است.

۴) اسم فاعل فیلوسوفیا است.

پاسخ: گزینهٔ ۲

زیرمبحث: فلسفهٔ یازدهم ـ درس ۱

درس Box

واژه	معنای اول	معنای دوم	معنای سوم
فلسفه	دوستداری دانش	دانش	دانش خاص
فیلسوف	دوستدار دانش	دانشمند	دانشمند دانش خاص
سوفیست	دانشمند	مغالطه‌کار	—
سفسطه	دانش	مغالطه‌کاری	—

پاسخ خیلی تشریحی ✔

نخستین معنای فلسفه، دوستداری دانایی است که در این‌جا منظور از دانایی، همهٔ دانش‌ها است.

بررسی سایر گزینه‌ها:

گزینهٔ (۱): معنای دوم فلسفه است. معنای اول فلسفه مربوط به همهٔ دانش‌ها هست، اما به معنای همهٔ دانش نیست.

گزینهٔ (۳): معنای سوم فلسفه است.

گزینهٔ (۴): معنای نخست فلسفه، مصدر است، نه اسم فاعل.

۱۳۶ **با توجه به کدام گزینه، نمی‌توان بحث در مورد معرفت‌شناسی را از ریشهٔ فلسفه خارج کرد؟**

۱) معرفت‌شناسی همچون شاخه‌ای برای ریشهٔ تنومند هستی‌شناسی است.

۲) معرفت به وجود مطلق فرع بر امکان شناخت یا همان معرفت‌شناسی است.

۳) امکان شناخت وجود مقدم بر معرفت به اصل وجود و احکام کلی و عام حاکم بر آن است.

۴) وجودشناسی، با ابزارهای مختلف محقق می‌شود و شناخت ابزارهای شناخت، تنها وظیفهٔ معرفت‌شناسی است.

پاسخ: گزینهٔ ۳

زیرمبحث: فلسفهٔ یازدهم ـ درس ۲

پاسخ خیلی تشریحی ✔

در بخش اصلی فلسفه علاوه بر وجودشناسی که به بررسی اصل و حقیقت وجود و احکام کلی و عام حاکم بر هستی می‌پردازد، باید به معرفت‌شناسی هم پرداخت، چراکه معرفت به وجود فرع بر (بعد از) امکان معرفت (معرفت‌شناسی) است یا به عبارتی قبل از وجودشناسی باید معرفت‌شناسی را بررسی کنیم؛ به بیان دیگر، معرفت‌شناسی، مقدم بر (قبل از) وجودشناسی است.

بررسی سایر گزینه‌ها:

گزینهٔ (۱): معرفت‌شناسی جزء بخش اصلی فلسفه است، اما شاخه‌های فلسفه بیانگر بخش‌های فرعی فلسفه هستند.

گزینهٔ (۲): وجود مطلق یعنی آن‌چه همیشه وجود دارد یا همان خدا. فلسفه به بررسی اصل و حقیقت وجود یا مطلق وجود می‌پردازد، نه وجود مطلق که یک موجود خاص است.

گزینهٔ (۴): در معرفت‌شناسی به توانایی انسان در شناخت، چگونگی شناخت و ابزار شناخت می‌پردازیم، پس تنها موضوع مورد بحث معرفت‌شناسی، بررسی ابزارهای شناخت نیست.

نکته از آن‌جا که معرفت خودش از اقسام وجود است، پس معرفت‌شناسی را می‌توان زیرمجموعهٔ هستی‌شناسی دانست.

۱۳۷ **کدام سؤال در حوزه‌ای متفاوت با سایر گزینه‌ها بررسی می‌شود؟**

۱) منشأ درک و پذیرش رابطهٔ وجودی علیت برای انسان چیست؟

۲) آیا می‌توان مه‌بانگ را سرآغاز جهان هستی دانست؟

۳) عامل محدودشدن برخی معرفت‌های انسان، چیست؟

۴) یافته‌های عقلانی دربارهٔ کل هستی هستند یا مراتبی از هستی؟

پاسخ: گزینهٔ ۲

زیرمبحث: فلسفه یازدهم ـ درس ۲

پاسخ خیلی تشریحی ✔ تمام گزینه‌ها مربوط به ریشه و بخش اصلی فلسفه هستند، با این تفاوت که گزینهٔ (۲) دربارهٔ آغاز جهان و هستی است و به عبارتی با هستی‌شناسی و وجودشناسی ارتباط دارد، اما سایر گزینه‌ها دربارهٔ معرفت‌شناسی است؛ چراکه به شناخت، چگونگی آن، محدودیت‌های آن و حدود و قلمرو معرفت ارتباط دارد.

نکته فلسفه دارای یک بخش اصلی (که دو قسمت دارد: وجودشناسی و معرفت شناسی) و تعدادی بخش فرعی است.

۱۳۸ **با توجه به نسبت میان وجود و ماهیت، کدام عبارت قابل پذیرش است؟**

۱) انسان ضرورتاً «متحرک به اراده» و «میرا» است، اما حمل این ویژگی‌ها بر او از نظر نیازمندی به دلیل با یکدیگر متفاوت هستند.

۲) در تعریف حیوان به «جسم نامی دارای حواس»، مفاهیم «نامی» و «دارای حواس» اجزای حیوان محسوب می‌شوند.

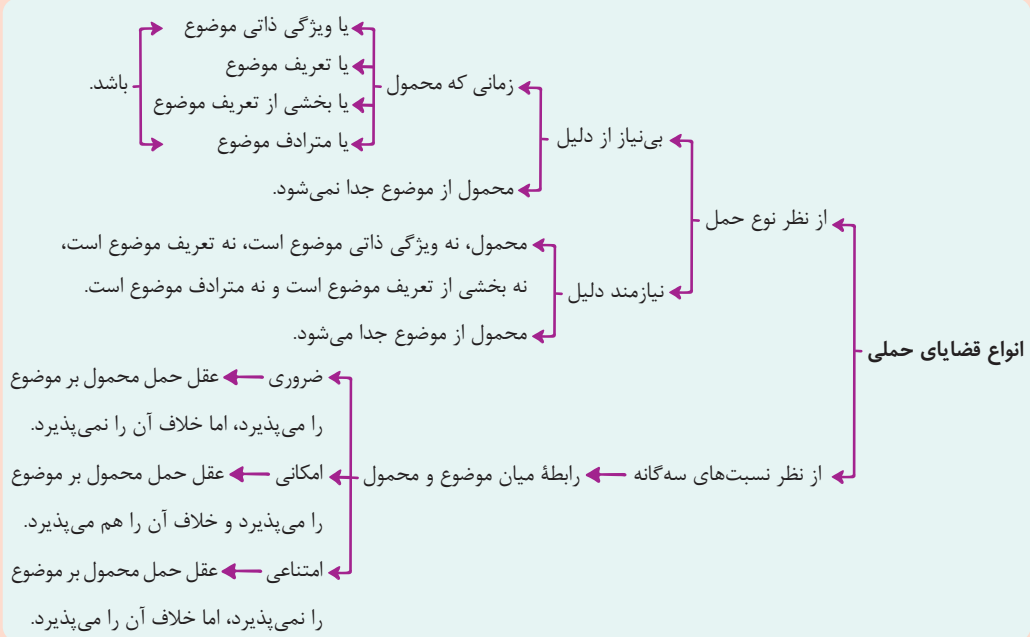
۳) برای حمل وجود بر ماهیات مختلف، نیازمند دلیلی هستیم که باید عقلی و برهانی باشد.

۴) در نگاه فلسفه، آب موجود واحدی است که متشکل از دو ویژگی وجود و ماهیت است.

پاسخ: گزینهٔ ۱

زیرمبحث: فلسفهٔ دوازدهم ـ درس ۱

درس Box

پاسخ خیلی تشریحی

«متحرک به اراده» و «میرابودن» از ویژگی‌های ضروری انسان است که عقل، حمل آن‌ها را بر انسان می‌پذیرد، اما باید دقت کنیم که «متحرک به اراده»، بخشی از تعریف انسان است و نیاز به دلیل ندارد، اما «میرا»، ویژگی ذاتی و تعریفی انسان نیست، پس حمل آن، نیاز به دلیل دارد.

بررسی سایر گزینه‌ها:

گزینهٔ (۲): وجود و ماهیت اجزای یک چیز نیستند؛ بلکه دو مفهوم یا دو معنا از یک چیز هستند.

گزینهٔ (۳): حمل وجود بر هر ماهیتی نیاز به دلیل دارد، اما آن دلیل لزوماً عقلی نیست و می‌تواند حسی و تجربی هم باشد.

گزینهٔ (۴): وجود و ماهیت دو جزء یا دو ویژگی یا دو موجود نیستند؛ بلکه دو معنا یا دو مفهوم یا دو بعد یا دو حیثیت از یک چیز هستند.

کنکور

با توجه به مباحث نسبت میان ماهیت و وجود، کدام عبارت را می‌توان پذیرفت؟

(سؤال ۱۳۸ کنکور انسانی ۱۴۰۴ ـ نوبت دوم)

۱) هر انسانی ضرورتاً هم میرنده است و هم مرگ‌اندیش و حمل هر دو ویژگی بر انسان، نیازمند دلیل است.

۲) برای حمل چیستی بر مفهوم وجود نیازمند دلیل هستیم، دلیل حسی و تجربی یا عقلی محض.

۳) از نگاه فلسفی آب موجود واحدی است، یعنی ما از چیستی و هستی آن، یک چیز می‌فهمیم.

۴) وقتی می‌گوییم «انسان حیوان ناطق است.»، یعنی «حیوان» و «ناطق» اجزای انسان هستند.

۱۳۹ **حمل «دارای تأثیر قطعی در کنکور سراسری» بر «معدل امتحان نهایی» با کدام حمل مناسبت بیشتری دارد؟**

۱) دارای وجوب ذاتی بر علةالعلل
۲) جماد بر پستاندار پروازکننده
۳) دارای وزن بر هرم
۴) ممکن بر تسلسل علل

پاسخ: گزینهٔ ۴

زیرمبحث: فلسفهٔ دوازدهم ـ درس ۱

پاسخ خیلی تشریحی

حمل دارای تأثیر قطعی در کنکور سراسری بر معدل امتحان نهایی، یعنی «امتحان نهایی، دارای تأثیر قطعی در کنکور سراسری است». این قضیهٔ حملی بیانگر یک قانون است. همهٔ قوانین از آن‌جا که قراردادی‌اند، حالت امکانی دارند و قابل تغییرند؛ برای مثال تا قبل از کنکور ۱۴۰۲، امتحانات نهایی در کنکور سراسری تأثیر قطعی نداشت، اما در حال حاضر دارد، پس رابطهٔ موضوع و محمول در این قضیه امکانی است و از طرفی این قضیه، نیازمند دلیل است.

بررسی گزینه‌ها:

گزینهٔ (۱): تمام حمل‌های مرتبط با خدا (به‌جز صفات سلب)، از جمله این گزینه، ضروری و نیازمند دلیل هستند.

گزینهٔ (۲): پستاندار پروازکننده، همان خفاش است که یک جاندار است و جماد نیست، پس حمل جماد بر پستاندار پروازکننده، امتناعی و نیازمند دلیل است.

گزینهٔ (۳): زمانی که از هرم (یا سایر اشکال و احجام هندسی) صحبت می‌کنیم، منظورمان شکل آن‌ها روی سطح است. شکل قطعاً وزن ندارد، پس حمل دارای وزن بر هرم، امتناعی و نیازمند دلیل است.

گزینهٔ (۴): دقت کنید که تسلسل علل، دو گونه است؛ تسلسل علل نامتناهی و تسلسل علل متناهی. تسلسل علل نامتناهی، محال است، اما تسلسل علل متناهی، می‌تواند ایجاد شود، پس حمل ممکن بر تسلسل علل، امکانی و البته نیازمند دلیل است.

۱۴۰ **نخستین گام در شناخت وجود و ماهیت و نسبت میان آن‌ها، با کدام گزینه در ارتباط است؟**

۱) هر چیزی دارای دو جنبه وجه اشتراک و وجه تمایز موجودات با یکدیگر است.

۲) آدمی حاجاتش را به واسطهٔ واقعیت‌های موجود برطرف می‌کند، نه با تخیلات و توهمات.

۳) فرض هر چیز، لزوماً وجود آن را به دنبال ندارد و همین امر نسبت میان هستی و چیستی را روشن می‌کند.

۴) همان‌طورکه یک مرد در عین این‌که خودش فرزند شخصی است، می‌تواند پدر هم باشد، یک واقعیت در عین این‌که وجود دارد، دارای ماهیت هم هست.

پاسخ: گزینهٔ ۲

زیرمبحث: فلسفهٔ دوازدهم ـ درس ۱

درس Box

قدم‌های شناخت هستی و چیستی

- قدم اول ← پذیرش واقعیت‌های مستقل از ذهن که با آن‌ها می‌توان نیازها را برطرف کرد.
- قدم دوم ← هر واقعیت قابل مشاهده، دو جنبهٔ قابل بررسی دارد:
  - وجود ← وجه مشترک موجودات
  - ماهیت ← وجه تفاوت موجودات
- قدم سوم ← مغایرت ذهنی وجود و ماهیت
- قدم چهارم ← استدلال ابن سینا برای اثبات مغایرت وجود و ماهیت ← حملِ وجود بر هر چیز نیازمند دلیل است، اما حملِ ماهیت بر چیزی بی‌نیاز از دلیل است.

پاسخ خیلی تشریحی ✔

نخستین گام در شناخت هستی و چیستی، اصل واقعیت است که به ما می‌گوید پیرامون ما امور واقعی وجود دارند که به مدد آن‌ها می‌توانیم نیازهایمان را برطرف کنیم، پس رفع حاجت با امور واقعی رخ می‌دهد، نه با امور تخیلی و فرضی.

بررسی سایر گزینه‌ها:

گزینهٔ (۱): دقت کنید که در قدم دوم شناخت هستی و چیستی متوجه می‌شویم که هر واقعیت یا هر چیز قابل مشاهده (نه هر چیز) دو جنبه دارد: وجود و ماهیت.

گزینهٔ (۳): این‌که فرض هر چیز، وجود آن را به دنبال ندارد، عینیت یا جزئیت وجود و ماهیت را رد می‌کند که در قدم‌های شناخت هستی و چیستی نیست.

گزینهٔ (۴): بیانگر قدم سوم شناخت هستی و چیستی است که نشان می‌دهد وجود و ماهیت، دو مفهوم یا دو جنبه از یک چیز هستند.

۱۴۱ **حمل، در نسبت مفهوم دوم به اول در کدام گزینه مشابه حمل در سلب هوا از دارای بُعد نیست؟**

۱) اقیانوس ـ موجود
۲) مهره‌دار ـ وزغ
۳) چراغ قرمز ـ بدون جریمه
۴) سه‌بعدی ـ جوهر

پاسخ: گزینهٔ ۴

زیرمبحث: فلسفهٔ دوازدهم ـ درس ۱

پاسخ خیلی تشریحی ✔ دقت کنید که سلب هوا از دارای بُعد یعنی «دارای بُعد، هوا نیست». این قضیه از نظر نیازمندی به دلیل یا عدم نیاز به دلیل، به دلیل نیازمند است.

بررسی گزینه‌ها:

گزینهٔ (۱): اقیانوس موجود است. نیازمند دلیل است؛ چراکه «وجود» نه ویژگی ذاتی اقیانوس نه تعریف آن است و نه مترادف آن و به عبارتی، وجود از اقیانوس جدا می‌شود.

گزینهٔ (۲): مهره‌دار وزغ است. نیازمند دلیل است؛ چراکه مهره‌دار می‌تواند چیزی به‌جز دوزیست باشد.

گزینهٔ (۳): چراغ قرمز بدون جریمه است. نیازمند دلیل است؛ چراکه یک قانون قراردادی است و قابل تغییر است.

گزینهٔ (۴): سه‌بُعدی جوهر است. بی‌نیاز از دلیل است؛ چراکه جوهر (چیز) بخشی از تعریف هر امر سه‌بُعدی (جسم) است.

نکته
- نسبت به معنای بیان قضیه با فعل موجبه و سلب به معنای بیان قضیه با فعل سالبه است.
- حمل وجود بر هر چیزی نیازمند دلیل است.

امتحان نهایی **چرا گزارهٔ «اقیانوس موجود است» نیازمند دلیل است؛ اما گزارهٔ «اقیانوس جسم است» بی‌نیاز از دلیل است؟**

(سؤال ۱۵ ـ امتحان نهایی خرداد ۱۴۰۴)

۱۴۲ **نتیجهٔ حاصل از در نظر گرفتن امور فرضی دارای ماهیت که از وجود محروم هستند، با نتیجهٔ برآمده از کدام گزینه یکسان است؟**

۱) اصل واقعیت، نشان می‌دهد امور تخیلی نمی‌تواند نیازهای ما را برطرف کند.

۲) حمل وجود بر ماهیت‌های مختلف مبتنی بر دلیل حسی یا دلایل عقلی است.

۳) از هر چیزی در جهان می‌توان دو جنبهٔ هستی و چیستی را مورد بررسی قرار داد.

۴) وجود و چیستی دو جزء یک موجود نیستند؛ بلکه دو مفهوم متفاوت از یک امر خارجی هستند.

پاسخ: گزینهٔ ۲

زیرمبحث: فلسفهٔ دوازدهم ـ درس ۱

پاسخ خیلی تشریحی ✔

امور ذهنی که ماهیت دارند، اما وجود ندارند، یکی از دلایل اثبات مغایرت وجود و ماهیت است، پس نتیجهٔ حاصل از عبارت مطرح‌شده در صورت سؤال، «مغایرت ذهنی وجود و ماهیت» است.

یکی از دلایل اثبات مغایرت وجود و ماهیت، طبق نظر ابن سینا این است که حمل وجود بر ماهیات مختلف نیازمند دلیل است، اما حمل ذاتیات بر چیزی، دلیل نمی‌خواهد، پس نتیجهٔ حاصل از گزینهٔ (۲) هم مثل صورت سؤال «مغایرت ذهنی وجود و ماهیت» است.

بررسی سایر گزینه‌ها:

گزینهٔ (۱): بیانگر قدم اول شناخت وجود و ماهیت است و مغایرت وجود و ماهیت را اثبات نمی‌کند.

گزینهٔ (۳): طبق قدم دوم شناخت وجود و ماهیت، از هر واقعیت یا هر چیز قابل مشاهده (نه هر چیز) می‌توان دو جنبه وجود و ماهیت را برداشت کرد.

گزینهٔ (۴): این گزینه بیانگر مغایرت وجود و ماهیت است، نه این‌که دلیل اثبات مغایرت وجود و ماهیت باشد.

نکته

دلایل اثبات مغایرت وجود و ماهیت، عبارت‌اند از: ۱) امور فرضی که ماهیت دارند، اما وجود ندارند، ۲) اموری که از وجودشان آگاهیم، اما هنوز از چیستی آن‌ها آگاه نیستیم. ۳) حمل وجود بر ماهیات مختلف نیازمند دلیل است، اما حمل ذاتیات، بی‌نیاز از دلیل است. ۴) اگر وجود و ماهیت با هم مغایر نباشند (عین هم یا جزئی از هم باشند)، مشکلات زیادی ایجاد می‌شود.

۱۴۳ **کدام عبارت به درستی نسبت وجود و ماهیت یک چیز را با آن نشان می‌دهد؟**

۱) وجود و ماهیت دو حیثیت از هر چیز هستند.

۲) حقیقت، روی دیگر چیزی است که وجود دارد.

۳) هستی و چیستی، اجزاء هر چیز قابل مشاهده هستند.

۴) هستی و حقیقت، دو موجود هستند که در ذهن انسان مغایرت پیدا می‌کنند.

پاسخ: گزینهٔ ۲

زیرمبحث: فلسفهٔ دوازدهم ـ درس ۱

پاسخ خیلی تشریحی ✔ وجود و ماهیت دو بُعد یا دو جنبه یا دو مفهوم یا دو حیثیت یا دو روی یک چیز هستند.

بررسی سایر گزینه‌ها:

گزینهٔ (۱): هر چیز قابل مشاهده، دو حیثیت وجود و ماهیت را دارد، نه هر چیز.

گزینهٔ (۳): هستی و چیستی دو جزء نیستند که با هم جمع یا ترکیب شده باشند؛ بلکه دو مفهوم یا دو بُعد هستند.

گزینهٔ (۴): هستی و حقیقت دو مفهوم مغایر در ذهن هستند، نه دو موجود. دقت کنید که وجود در خارج است و مفهوم در ذهن.

نکته حقیقت، همان ماهیت، چیستی یا ذات یک چیز است.

۱۴۴ **کسانی که امور فرضی و تخیلی برایشان معنا ندارد، قطعا به کدام مورد اعتقاد دارند؟**

۱) وجود و ماهیت در ذهن، همانند جهان خارج است.

۲) وجه اشتراک و وجه تفاوت اشیا، مغایرتی با یکدیگر ندارند.

۳) ماهیت، جزئی از وجود هر شیئی است که با هم رابطهٔ تباین دارند.

۴) هستی و چیستی، اجزای تشکیل‌دهندهٔ هر چیز قابل مشاهده هستند.

پاسخ: گزینهٔ ۲

زیرمبحث: فلسفهٔ دوازدهم ـ درس ۱

درس Box

اگر «وجود» و «ماهیت» با هم مغایر نباشند (برهان خلف)، چه مشکلاتی پیش می‌آید؟

نتایج مشترک عینیت و جزئیت وجود و ماهیت:

- تصور وجود و ماهیت از هم جدا نمی‌شوند. (علت) ← امور فرضی بی‌معنی می‌شود. (معلول)
- وجودداشتن همه‌چیز بی‌نیاز از دلیل می‌شد و حمل وجود بر ماهیت نیاز به دلیل نداشت.
- نفی وجود از هیچ ماهیتی ممکن نبود.
- ماهیت‌ها منشأ اثر موجودات می‌شدند.

نتیجهٔ اختصاصی عینیت وجود و ماهیت:

- همه‌چیز یکی می‌شود، به عبارتی همهٔ ماهیت‌ها یکی می‌شوند.

نتیجهٔ اختصاصی جزئیت وجود و ماهیت:

- تسلسل علل نامتناهی ممکن می‌شود.

پاسخ خیلی تشریحی ✔

بی‌معناشدن امور فرضی یعنی این‌که هر چه تصور کنیم، باید به وجود بیاید و در این صورت، دیگر امور تخیلی معنایی ندارند. این امر نتیجهٔ عینیت و جزئیت وجود و ماهیت است، پس همین که وجود (وجه اشتراک) و ماهیت (وجه تفاوت) با هم مغایر نباشند (یا عین هم یا جزئی از هم باشند)، ما را به این نتیجه می‌رساند.

بررسی سایر گزینه‌ها:

گزینهٔ (۱): وجود و ماهیت در جهان خارج عین هم هستند و اگر در ذهن هم همین‌گونه باشد، یعنی عینیت وجود و ماهیت، اما نمی‌توان این امر را قطعی دانست؛ چراکه طبق صورت سؤال، اگر کسی امور فرضی را بی‌معنی بداند، شاید وجود و ماهیت جزئی را از هم بداند.

گزینهٔ (۳): این گزینه به جزئیت وجود و ماهیت اشاره دارد، اما صورت سؤال قطعاً نتیجهٔ جزئیت نیست و شاید محصول عینیت وجود و ماهیت باشد.

گزینهٔ (۴): هستی و چیستی دو معنا یا دو مفهوم و دو جنبه از هر چیز قابل مشاهده هستند، نه دو جزء آن.

۱۴۵ **کدام گزینه از نتایج، تأثیر مکتب تومیسم روی اروپاییان نیست؟**

۱) آشتی مجدد با فلسفهٔ ارسطویی

۲) توجه به مغایرت وجود و ماهیت در خداشناسی

۳) گسترش برهان وجوب و امکان ابن سینا

۴) آشنایی با فلسفهٔ ابن سینا و ابن رشد

پاسخ: گزینهٔ ۳

زیرمبحث: فلسفهٔ دوازدهم ـ درس ۱

پاسخ خیلی تشریحی ✔

توماس آکوئیناس مغایرت وجود و ماهیت را پذیرفت و مانند ابن سینا آن را مبنای خداشناسی خود قرار داد. توماس آکوئیناس بر پایهٔ نظریات ابن سینا و تا حدودی ابن رشد، مکتب تومیسم را به راه انداخت که توجه اروپاییان به آن موجب شد با فلسفهٔ ابن سینا و ابن رشد آشنا شوند و مجدداً به فلسفهٔ ارسطویی توجه کنند.

۱۴۶ کدام‌یک از عبارت‌های زیر، در خصوص کارآفرینان نادرست است؟

الف) با وجود این‌که احتمال شکست بسیاری از کسب‌وکارهای نوپا وجود دارد، اما بیش از نیمی از آن‌ها می‌توانند پس از گذشت شش سال هم‌چنان به فعالیت خود ادامه دهند.

ب) کارآفرین کسی است که با نوآوری و خطرپذیری، محصولات جدیدی تولید و عرضه می‌کند یا راه‌های جدیدی برای تولید کشف می‌کند.

ج) کارآفرین نیازی به داشتن هیچ‌گونه توانایی یا سرمایهٔ مالی شخصی ندارد، زیرا می‌تواند تمامی سرمایهٔ مورد نیاز خود را در طول مسیر و پس از شروع کار تأمین کند.

د) کارآفرینان بینشی برای دیدن فرصت‌های کسب‌وکار دارند که دیگران از مشاهدهٔ آن ناتوان‌اند یا به ذهنشان خطور نمی‌کند.

ه) در تصمیم‌گیری‌های مربوط به قیمت‌گذاری، تبلیغات، استخدام نیروی کار و موقعیت شرکت و تجربهٔ عملی کارآفرین اهمیت دارد و نیازی به برخورداری از دانش و آگاهی علمی نیست.

۱) «الف» ـ «ب» ـ «د»
۲) «الف» ـ «ج» ـ «ه»
۳) «ب» ـ «ج» ـ «ه»
۴) «الف» ـ «د» ـ «ه»

پاسخ: گزینهٔ ۲

زیرمبحث: درس ۱

درس Box

کارآفرین کسی است که

- با نوآوری و خطرپذیری، محصولات جدیدی تولید و عرضه می‌کند یا راه‌های جدیدی برای تولید کشف می‌کند.
- بینشی برای مشاهدهٔ فرصت‌های کسب‌وکار دارد که دیگران از مشاهدهٔ آن ناتوان‌اند یا به ذهنشان خطور نمی‌کند.
- شجاعتی برای شروع یک سرمایه‌گذاری جدید دارد که دیگران فاقد آن هستند.
- ایده‌های خود را امیدوارانه به کسب‌وکارهای سودآور تبدیل می‌کند.
- بتواند با جمع‌کردن عوامل مختلف در کنار هم و با داشتن مهارت‌های ابتکار عمل، کالا یا خدمتی را تولید کند. (کارآفرینی به تلاش و کار زیادی نیاز دارد تا بتواند کسب‌وکار را زنده نگه دارد؛ چراکه کسی که می‌خواهد کارآفرین باشد، باید مهارت‌های ابتکار عمل را داشته باشد تا بتواند با جمع‌کردن عوامل مختلف در کنار هم، کالا یا خدمتی را تولید کند.)
- آگاهی و دانش زیادی برای اتخاذ تصمیمات مناسب دربارهٔ ۱) موقعیت شرکت، ۲) پیشنهاد محصول، ۳) قیمت‌گذاری ۴) تبلیغات، ۵) استخدام نیروی کار دارد.
- توانایی مالی لازم برای راه‌اندازی کسب‌وکارش را دارد و می‌داند که در آغاز کارش ممکن است با موفقیت کم‌تر یا عدم موفقیت روبه‌رو شود.

پاسخ خیلی تشریحی

بررسی عبارات صورت سؤال:

الف) نادرست؛ بسیاری از کسب‌وکارهای نوپا عمر کوتاهی دارند؛ به طوری که تنها نیمی از آن‌ها (نه بیش از نیمی) می‌توانند از شش‌سالگی عبور کنند و به کارشان ادامه بدهند.

ب) درست

ج) نادرست؛ کارآفرین باید توانایی مالی لازم را برای راه‌اندازی کسب‌وکارش داشته باشد و بداند که در آغاز کارش ممکن است با موفقیت کم‌تر یا عدم موفقیت روبه‌رو شود.

د) درست

ه) نادرست؛ کارآفرین لازم است تا آگاهی و دانش زیادی برای اتخاذ تصمیمات مناسب دربارهٔ موقعیت شرکت، پیشنهاد محصول، قیمت‌گذاری، تبلیغات و استخدام نیروی کار داشته باشد.

۱۴۷ در جدول زیر، هر یک از ویژگی‌های کارآفرین با توضیحی همراه شده است. کدام گزینه شامل ردیف‌هایی است که در همهٔ آن‌ها، توضیح ارائه‌شده با ویژگی مربوط مطابقت ندارد؟

ردیف	ویژگی	توضیح
الف	تیزبین	فرصت‌های کسب‌وکار را زمانی که دیگران شاید متوجه نشوند، می‌بینند.
ب	سازمان‌دهنده	از کارشناسان، همکاران و مشتریان می‌آموزند و خود را با شرایط بازار وفق می‌دهند.
ج	خوش‌بین	کارآفرینان واقع‌بین هستند، اما مطمئن و دلگرم به موفقیت اقتصادی‌اند.
د	نوآور	کارآفرینان ترجیح می‌دهند از ایده‌ها و روش‌های آزموده‌شدهٔ دیگران استفاده کنند و کم‌تر به دنبال خلق راه‌حل‌های جدید هستند.
ه	ریسک‌پذیر	منابع را به شکل کارایی مدیریت و هماهنگ می‌کنند.

۱) «ب» ـ «ج» ـ «ه»
۲) «ب» ـ «د» ـ «ه»
۳) «الف» ـ «ب» ـ «د»
۴) «ب» ـ «الف» ـ «ج»

پاسخ: گزینهٔ ۲

زیرمبحث: درس ۱

درس Box

ویژگی‌های مشترک کارآفرینان موفق:

تیزبین	فرصت‌های کسب‌وکار را زمانی که دیگران شاید متوجه نشوند، می‌بینند.
نوآور	ایده‌ها را به محصولات جدید، فرایندها و یا کسب‌وکارهای جدید تبدیل می‌کنند.
ریسک‌پذیر	پس‌انداز و خوش‌نامی‌شان را با شجاعت و تدبیر به میدان می‌آورند تا فعالیت اقتصادی جدیدی را راه‌اندازی کنند.
خوش‌بین	کارآفرینان واقع‌بین هستند، اما مطمئن و دلگرم به موفقیت اقتصادی‌اند.
پرانگیزه	نظم، انضباط، پایداری، اشتیاق و توانایی حل مسئله را دارند.
یادگیرنده	از کارشناسان، همکاران و مشتریان می‌آموزند و خود را با شرایط بازار وفق می‌دهند.
سازمان‌دهنده	منابع را به شکل کارایی مدیریت و هماهنگ می‌کنند.

پاسخ خیلی تشریحی

بررسی موارد:

الف) درست

ب) نادرست؛ توضیح ارائه‌شده مربوط به ویژگی **یادگیرنده** است، نه **سازمان‌دهنده**. سازمان‌دهنده: منابع را به شکل کارایی، مدیریت و هماهنگ می‌کنند.

ج) درست

د) نادرست؛ نوآور: ایده‌ها را به محصولات جدید، فرایندها و یا کسب‌وکارهای جدید تبدیل می‌کنند.

ه) نادرست؛ توضیح ارائه‌شده مربوط به ویژگی **سازمان‌دهنده** است، نه **ریسک‌پذیر**. ریسک‌پذیر: پس‌انداز و خوش‌نامی‌شان را با شجاعت و تدبیر، به میدان می‌آورند تا فعالیت اقتصادی جدیدی را راه‌اندازی کنند.

۱۴۸ **کدام گزینه دربارهٔ افرادی که در کسب‌وکارهای حرام و غیرمشروع فعالیت می‌کنند، درست است؟**

۱) این افراد معمولاً با استفاده از رانت و موقعیت‌های به‌دست‌آمده از فریب، به دنبال کسب سود هستند و در صورت مواجهه با رقیب، ممکن است برای حفظ منافع خود، از شیوه‌های ناعادلانه استفاده کنند.

۲) این افراد اگرچه گاهی از راه‌های غیرقانونی کسب درآمد می‌کنند، اما تا زمانی که به تولید کالا و خدمات مورد نیاز جامعه بپردازند، فعالیت اقتصادی آنان مشروع تلقی می‌شود.

۳) این افراد بیشتر به دلیل توانایی در خرید ارزان و فروش گران، در میان مردم به عنوان فعالان موفق اقتصادی شناخته می‌شوند و بدنامی آنان معمولاً ناشی از حسادت رقباست.

۴) این افراد برای آن‌که در محله یا روستای محل زندگی خود اعتماد بیشتری جلب کنند، معمولاً فعالیت اقتصادی خود را در همان محل گسترش می‌دهند.

پاسخ: گزینهٔ ۱

زیرمبحث: درس ۱

پاسخ خیلی تشریحی ✔

ویژگی افرادی که به کسب و کارهای حرام مشغول‌اند

- این افراد درآمدشان به صورت غیرطبیعی زیاد است، خانه و خودروی گران‌قیمت دارند، اما در میان مردم بدنام‌اند.
- اگر سراغ این افراد را از مردم درستکار بگیرید، به شما هشدار می‌دهند که با آن‌ها نشست و برخاست نکنید.
- این دسته از انسان‌ها، معمولاً راه‌هایی را بلدند که می‌توانند به قول خودشان از آب، کره بگیرند.
- این افراد معمولاً از رانت‌ها و موقعیت‌هایی که با فریب و ظاهرسازی به دست می‌آورند، سوءاستفاده می‌کنند و به درآمدهای کلانی دست می‌یابند.
- معمولاً به دنبال ارزان‌خریدن و گران‌فروختن‌اند و خرید و فروش یا قاچاق برخی از کالاها، در انحصار آن‌هاست.
- اگر کسی بخواهد با آن‌ها وارد رقابت اقتصادی شود، با انواع شگردها او را از پای درمی‌آورند و سود خودشان را حفظ می‌کنند.
- این افراد معمولاً به کسب‌وکارهای حرام اشتغال دارند؛ مثلاً با احتکار کالاهای مورد نیاز مردم در مواقع ضروری و گران‌فروختن آن‌ها، سودهای سرشار می‌برند.
- برخی برای سود بیشتر، کتاب‌ها یا فیلم‌های مبتذل و غیراخلاقی را تولید و منتشر می‌کنند.
- کالایی را برخلاف آن‌چه هست، به مشتری نشان می‌دهند تا مشتری را فریب دهند.
- اهل رشوه‌دادن و رشوه‌گرفتن‌اند و با رباخواری امورشان را می‌گذرانند.
- به طور کلی، کسب‌وکارهایی که در مسیر تولید کالا و خدمات مشروع نباشند، غارتگرانه و حرام هستند.
- از آن‌جا که معمولاً دست این افراد در روستاها و محله‌های کوچک زود رو می‌شود، ترجیح می‌دهند به شهرهای بزرگ کوچ کنند تا آسان‌تر به فعالیت‌های خود بپردازند.
- این افراد نه‌تنها با فعالیت‌های غیرقانونی و غیرشرعی به هم‌نوعانشان ظلم می‌کنند، بلکه از مزایای کسب درآمد حلال نیز محروم مانده و اقتصاد خود و جامعه را در سراشیبی سقوط قرار می‌دهند.

۱۴۹ **امیر تصمیم گرفته است یک کسب‌وکار شخصی راه‌اندازی کند. او می‌گوید: «دوست دارم در تصمیم‌گیری‌ها کاملاً مستقل باشم و تمام سود فعالیت متعلق به خودم باشد. البته اگر کسب‌وکار با مشکل مالی یا حقوقی روبه‌رو شود، ترجیح می‌دهم مسئولیت آن فقط به میزان سرمایه‌ای باشد که وارد کار کرده‌ام و بتوانم سرمایهٔ مورد نیاز را نیز به راحتی از منابع مختلف تأمین کنم.»**

با توجه به ویژگی‌های کسب‌وکار شخصی، کدام گزینه ارزیابی دقیق‌تری از دیدگاه امیر ارائه می‌دهد؟

۱) امیر به مزایای کسب‌وکار شخصی توجه کرده است، اما دو مورد از انتظارات او با ویژگی‌های این نوع کسب‌وکار همخوانی ندارد.

۲) تمام انتظارات امیر با ویژگی‌های کسب‌وکار شخصی سازگار است، زیرا استقلال در تصمیم‌گیری، مسئولیت محدود و سهولت تأمین مالی از مهم‌ترین مزایای آن به شمار می‌روند.

۳) تنها انتظار نادرست امیر، سهولت تأمین مالی است، زیرا در سایر موارد، کسب‌وکار شخصی دقیقاً مطابق انتظار او عمل می‌کند.

۴) تنها انتظار درست امیر، مالکیت کامل سود است و سایر ویژگی‌هایی که بیان کرده، با کسب‌وکار شخصی سازگار نیست.

پاسخ: گزینهٔ ۱

زیرمبحث: درس ۲

درس Box

مزایای کسب‌وکار شخصی	معایب کسب‌وکار شخصی
راه‌اندازی آسان و هزینه‌های نسبتاً اندک	بار سنگین مسئولیت (همه‌چیز به شما برمی‌گردد، حتی در ناخوشی و سفر)
آزادی عمل و سهولت در تصمیم‌گیری (تصمیم‌گیری در مورد بازاریابی، تغییر شرایط بازار و ...)	مشکل تأمین مالی (پس‌انداز شخصی و قرض از دوستان و خانواده)
مالکیت کامل سود	مسئولیت نامحدود در مقابل بدهی‌ها و دعاوی
منافع مالیاتی (فقط یک بار مالیات بر درآمد می‌دهید.)	

پاسخ خیلی تشریحی ✔

امیر چهار انتظار از کسب‌وکار شخصی بیان کرده است که باید هر یک را با ویژگی‌های این نوع کسب‌وکار بررسی کرد:

- **استقلال در تصمیم‌گیری**: این انتظار درست است، زیرا یکی از مزایای کسب‌وکار شخصی، **آزادی عمل و سهولت در تصمیم‌گیری** است. مالک می‌تواند بدون نیاز به جلب نظر شریک یا سهامداران، دربارهٔ امور مختلف کسب‌وکار تصمیم بگیرد.
- **مالکیت کامل سود**: این انتظار نیز درست است، زیرا در کسب‌وکار شخصی، تمام سود حاصل از فعالیت به مالک تعلق دارد.
- **مسئولیت فقط به میزان سرمایه**: این انتظار نادرست است، زیرا در کسب‌وکار شخصی، مسئولیت نامحدود وجود دارد، بنابراین اگر کسب‌وکار بدهی یا مشکل حقوقی پیدا کند، مالک علاوه بر سرمایه‌ای که در کسب‌وکار گذاشته است، با دارایی‌های شخصی خود نیز مسئول پرداخت بدهی‌ها خواهد بود.
- **سهولت تأمین مالی**: این انتظار نیز نادرست است، زیرا تأمین سرمایه در کسب‌وکار شخصی، معمولاً با دشواری همراه است و منابع مالی آن اغلب به پس‌انداز شخصی یا قرض از دوستان و خانواده محدود می‌شود.

در نتیجه، از چهار انتظار امیر، دو مورد (استقلال در تصمیم‌گیری و مالکیت کامل سود) با ویژگی‌های کسب‌وکار شخصی سازگار است و دو مورد دیگر (مسئولیت محدود و سهولت تأمین مالی) با این نوع کسب‌وکار همخوانی ندارد؛ بنابراین گزینهٔ (۱) درست است.

۱۵۰ **شرکت «پارس تجارت» به تازگی تأسیس شده است. مدیر شرکت قصد دارد یک ساختمان اداری خریداری کند، با یک شرکت دیگر قرارداد همکاری امضا کند و در صورت نقض قرارداد، از آن شرکت شکایت کند. این اقدامات نشان‌دهندهٔ کدام ویژگی شرکت است؟**

۱) شرکت فقط در صورتی می‌تواند این کارها را انجام دهد که مدیر آن، شخصاً مسئولیت همهٔ امور را بر عهده بگیرد.

۲) شرکت به دلیل داشتن هویت قانونی می‌تواند مانند یک شخص، دارایی داشته باشد، قرارداد منعقد کند و در مراجع قانونی طرح دعوا یا از خود دفاع کند.

۳) این اختیارات تنها به شرکت‌های سهامی تعلق دارد و سایر شرکت‌ها از آن برخوردار نیستند.

۴) شرکت تنها می‌تواند دارایی داشته باشد و حق انعقاد قرارداد یا طرح شکایت را ندارد.

پاسخ: گزینهٔ ۲

زیرمبحث: درس ۲

پاسخ خیلی تشریحی ✔

شرکت دارای هویت قانونی است، یعنی از نظر قانون، شخصیتی مستقل از صاحبان خود دارد، به همین دلیل می‌تواند مانند یک شخص حقیقی، دارایی داشته باشد، با افراد یا شرکت‌های دیگر قرارداد منعقد کند، از دیگران شکایت کند و در صورت لزوم، طرف شکایت قرار گیرد، بنابراین تمام اقداماتی که در سؤال آمده، نتیجهٔ داشتن هویت قانونی شرکت است؛ از این‌رو گزینهٔ (۲) درست است.

۱۵۱ **با توجه به اطلاعات مربوط به یک کارگاه تولیدی، نتیجهٔ عملکرد این کارگاه در پایان یک سال چگونه بوده است؟**

الف) اجارهٔ سالیانهٔ کارگاه ۶۰ میلیون ریال

ب) هزینهٔ خرید مواد اولیه در هر ماه، یک‌چهارم هزینهٔ سالیانهٔ اجارهٔ کارگاه

ج) مجموع حقوق سالانهٔ کارکنان، دو برابر هزینهٔ سالیانهٔ اجارهٔ کارگاه

د) هزینهٔ خرید ماشین فرزند مدیر کارگاه ۳۰۰ میلیون ریال

ه) درآمد حاصل از فروش محصولات در سال، دو برابر مجموع هزینهٔ خرید مواد اولیه و اجارهٔ سالیانهٔ کارگاه

۱) ۶۰ میلیون ریال سود
۲) ۶۰ میلیون ریال زیان
۳) ۱۲۰ میلیون ریال سود
۴) ۱۲۰ میلیون ریال زیان

پاسخ: گزینهٔ ۳

زیرمبحث: درس ۱

درس Box

درآمد:

پولی که تولیدکنندگان با فروش محصولات خود به دست می‌آورند:

قیمت هر واحد از کالا × تعداد (واحد) کالای فروخته‌شده = درآمد تولیدکننده

هزینه‌های تولید:

پول‌هایی را که کارآفرینان برای تولید صرف می‌کنند، هزینه‌های تولید می‌نامند.

مثال

- خریداری یا اجارهٔ محلی به عنوان کارگاه، مغازه یا دفتر کار
- خریداری یا اجارهٔ ماشین‌آلات، ابزارها و سرمایه‌های فیزیکی
- خرید مواد اولیه
- استخدام تعدادی کارگر و کارمند

این پول‌ها در واقع همان پول‌هایی است که برای خرید یا اجارهٔ عوامل تولید به صاحبان آن‌ها می‌پردازیم. (عوامل تولید عبارت‌اند از: منابع انسانی، سرمایه‌ها (فیزیکی ـ انسانی)، منابع طبیعی)

سود:

اگر میزان درآمد از هزینه بیشتر باشد (میزان هزینه < میزان درآمد)، تولیدکننده از فعالیت خود سود برده است.

سود = درآمد − هزینه > ۰

زیان:

اگر میزان درآمد از هزینه کم‌تر باشد (میزان هزینه > میزان درآمد)، تولیدکننده از فعالیت خود زیان کرده است.

زیان = درآمد − هزینه < ۰

پاسخ خیلی تشریحی ✓

اجارهٔ سالیانهٔ کارگاه = ۶۰ میلیون ریال

هزینهٔ خرید سالیانهٔ مواد اولیه = $(\frac{۱}{۴}\times ۶۰)\times ۱۲ = ۱۵\times ۱۲ = ۱۸۰$ میلیون ریال

مجموع حقوق سالیانهٔ کارکنان = $۶۰\times ۲ = ۱۲۰$ میلیون ریال

مجموع هزینه‌های سالیانهٔ کارگاه = $۶۰+۱۸۰+۱۲۰ = ۳۶۰$ میلیون ریال

درآمد حاصل از فروش محصولات در سال = $(۱۸۰+۶۰)\times ۲ = ۴۸۰$ میلیون ریال

سود سالیانهٔ کارگاه = درآمد سالیانهٔ کارگاه − مجموع هزینه‌های سالیانهٔ کارگاه

سود سالیانهٔ کارگاه = $۴۸۰-۳۶۰ = ۱۲۰$ میلیون ریال

نکته هزینهٔ خرید ماشین فرزند مدیر کارگاه، جزء هزینه‌های تولید محسوب نمی‌شود.

کنکور

با توجه به اطلاعات مربوط به یک کارگاه تولیدی، نتیجهٔ عملکرد این کارگاه در طی یک سال گذشته چگونه بوده است؟

(سؤال ۱۴۸ کنکور انسانی ۱۴۰۱ ـ نوبت اول)

الف) اجارهٔ کارگاه ۳۰ میلیون ریال در سال

ب) خرید ماشین‌آلات ده برابر اجارهٔ کارگاه

ج) خرید ماشین فرزند مدیر کارخانه ۲۰ میلیون ریال

د) خرید مادهٔ اولیه دو برابر اجارهٔ کارگاه

ه) درآمد حاصل از فروش محصولات ده برابر خرید مواد اولیه

و) پرداخت حقوق ۱۵۰ میلیون ریال در سال

۱) ۶۰ میلیون ریال سود
۲) ۸۰ میلیون ریال سود
۳) ۶۰ میلیون ریال ضرر
۴) ۸۰ میلیون ریال ضرر

۱۵۲ **شرکتی سرمایهٔ خود را به ۸۰٬۰۰۰ سهم مساوی تقسیم کرده است. چهار نفر از سرمایه‌گذاران، سهام این شرکت را به صورت زیر خریداری کرده‌اند:**

- **علی: یک‌چهارم کل سهام شرکت**
- **رضا: نصف تعداد سهام علی**
- **مریم: دو برابر تعداد سهام رضا**
- **حسین: باقی‌ماندهٔ سهام شرکت**

در پایان سال، شرکت ۸۰۰ میلیون ریال سود به دست آورده است.

کدام گزینه، درصد مالکیت حسین در شرکت و سهم او از سود ۸۰۰ میلیون ریالی شرکت را به درستی بیان می‌کند؟

۱) ۳۷/۵ درصد مالکیت و ۳۰۰ میلیون ریال سود

۲) ۲۵ درصد مالکیت و ۲۰۰ میلیون ریال سود

۳) ۲۵ درصد مالکیت و ۳۰۰ میلیون ریال سود

۴) ۳۷/۵ درصد مالکیت و ۲۰۰ میلیون ریال سود

پاسخ: گزینهٔ ۱

زیرمبحث: درس ۲

درس Box

فرمول‌های مهم مربوط به مسائل مالکیت نسبی سهام:

$$\text{میزان مالکیت فرد از دارایی شرکت (به درصد)} = \frac{\text{ارزش سهام خریداری‌شده توسط فرد}}{\text{ارزش کل سهام شرکت}} \times ۱۰۰ \text{ یا } \frac{\text{تعداد سهام خریداری‌شده توسط فرد}}{\text{تعداد کل سهام کل شرکت}} \times ۱۰۰$$

$$\text{ارزش هر سهم} = \frac{\text{ارزش سهام شرکت}}{\text{تعداد سهام شرکت}} \quad \text{یا} \quad = \frac{\text{ارزش سهام خریداری شده توسط فرد}}{\text{تعداد سهام فرد}}$$

$$\text{سود تعلق‌گرفته به فرد} = \text{درصد مالکیت فرد} \times \text{سود شرکت}$$

$$\text{مبلغ هزینه‌شده توسط فرد} = \text{تعداد سهام خریداری‌شده توسط فرد} \times \text{ارزش هر سهم}$$

پاسخ خیلی تشریحی ✓

تعداد کل سهام شرکت: ۸۰٬۰۰۰ سهم

$$\text{تعداد سهام علی} = \frac{۱}{۴} \times \text{تعداد کل سهام شرکت} = \frac{۱}{۴} \times ۸۰٬۰۰۰ = ۲۰٬۰۰۰ \text{ سهم}$$

$$\text{تعداد سهام رضا} = \frac{۱}{۲} \times \text{تعداد سهام علی} = \frac{۱}{۲} \times ۲۰٬۰۰۰ = ۱۰٬۰۰۰ \text{ سهم}$$

$$\text{تعداد سهام مریم} = ۲ \times \text{تعداد سهام رضا} = ۲ \times ۱۰٬۰۰۰ = ۲۰٬۰۰۰ \text{ سهم}$$

$$\text{تعداد سهام حسین} = ۸۰٬۰۰۰ - (۲۰٬۰۰۰ + ۱۰٬۰۰۰ + ۲۰٬۰۰۰) = ۳۰٬۰۰۰ \text{ سهم}$$

$$\text{درصد مالکیت حسین} = \frac{۳۰٬۰۰۰}{۸۰٬۰۰۰} \times ۱۰۰ = ۳۷/۵ \text{ درصد}$$

$$\text{سهم حسین از سود شرکت} = \frac{۳۷/۵}{۱۰۰} \times ۸۰۰ = ۳۰۰ \text{ میلیون ریال}$$

۱۵۳ **کدام‌یک از گزینه‌های زیر، نمونه‌ای از کارآفرینی محسوب می‌شود؟**

۱) استخدام به عنوان کارمند یک شرکت بیمه

۲) تدریس به عنوان دبیر در یک مدرسهٔ دولتی

۳) راه‌اندازی یک کارگاه تولید شمع‌های تزئینی و عرضهٔ آن‌ها به مشتریان

۴) استخدام به عنوان کارمند یک بانک

پاسخ: گزینهٔ ۳

زیرمبحث: درس ۱

پاسخ خیلی تشریحی ✔ کارآفرینی به معنای ایجاد و راه‌اندازی یک کسب‌وکار و ارائهٔ کالا یا خدمت با پذیرش ریسک و مسئولیت آن است. در گزینهٔ (۳)، فرد با راه‌اندازی یک کارگاه تولیدی، کسب‌وکار خود را ایجاد کرده و محصول تولید و عرضه می‌کند؛ بنابراین این گزینه نمونه‌ای از کارآفرینی است.

در مقابل، گزینه‌های (۱)، (۲) و (۴) همگی شغل هستند، زیرا افراد در آن‌ها به عنوان کارمند برای یک سازمان یا شرکت فعالیت می‌کنند و کسب‌وکار مستقلی ایجاد نکرده‌اند.

کتاب درسی

مشخص کنید از موارد زیر، کدام مورد کارآفرینی است؟ برای پاسخ خود دلیل بیاورید و از آن دفاع کنید.

(اقتصاد ـ برای تفکر و تمرین ۱ صفحهٔ ۱۰ کتاب درسی)

- **کار شخصی در مغازهٔ ساندویچ‌فروشی خودش**
- **تدریس در مدرسهٔ دولتی**
- **عضو نیروی فعال در ارتش شدن**
- **راه‌اندازی خدمات باغبانی در منزل**

۱۵۴ **برای هر یک از موقعیت‌های زیر، مناسب‌ترین نوع کسب‌وکار در کدام گزینه درست آمده است؟**

- **چند نفر از فارغ‌التحصیلان رشتهٔ مهندسی تصمیم گرفته‌اند با سرمایه‌گذاری مشترک، کارخانهٔ تولید پنل‌های خورشیدی تأسیس کنند.**
- **یک عکاس قصد دارد به تنهایی آتلیهٔ عکاسی خود را راه‌اندازی کند و تمام تصمیم‌ها و سود کسب‌وکار متعلق به خودش باشد.**
- **گروهی از دامداران یک منطقه می‌خواهند خوراک دام و تجهیزات مورد نیاز را به صورت عمده خریداری کنند تا هزینه‌هایشان کاهش یابد.**
- **گروهی از نیکوکاران تصمیم گرفته‌اند مؤسسه‌ای برای حمایت از کودکان بی‌سرپرست تأسیس کنند و درآمدهای حاصل از کمک‌های مردمی را صرف ارائهٔ خدمات آموزشی و درمانی به این کودکان کنند.**
- **گروهی از فرش‌بافان یک روستا می‌خواهند محصولات خود را به صورت مشترک بازاریابی و عرضه کنند و منافع حاصل را میان اعضا تقسیم کنند.**

۱) تعاونی ـ مؤسسهٔ غیرانتفاعی ـ شرکت ـ تعاونی ـ شرکت

۲) شرکت ـ شخصی ـ تعاونی ـ تعاونی ـ شرکت

۳) شرکت ـ شخصی ـ تعاونی ـ خیریه ـ تعاونی

۴) تعاونی ـ مؤسسهٔ غیرانتفاعی ـ شرکت ـ خیریه ـ تعاونی

پاسخ: گزینهٔ ۳

زیرمبحث: درس ۲

درس Box

در جدول زیر، مهم‌ترین کلیدواژه‌ها، ویژگی‌ها و نشانه‌های شناسایی هر نوع کسب‌وکار آورده شده تا به کمک آن، دانش‌آموزان راحت‌تر بتوانند نوع کسب‌وکار را در سؤالات تشخیص دهند:

نوع کسب‌وکار	کلیدواژه (نشانه‌ها)	توضیحات تکمیلی
کسب‌وکار شخصی	مالکیت و مسئولیت کامل با یک نفر، راه‌اندازی با سرمایهٔ شخصی، تصمیم‌گیری فردی، استخدام دیگران بدون شراکت، خویش‌فرما، آزادی عمل، سود کامل	حتی اگر چند نفر استخدام شده باشند، تا زمانی که فقط یک نفر مالک باشد، کسب‌وکار شخصی است.
شرکت (سهامی)	شراکت چند نفر با تنظیم اساس‌نامه، تقسیم سرمایه به سهم، مدیریت از طریق هیئت‌مدیره، شخصیت حقوقی مستقل، سهامدار، ثبت رسمی، افزایش سرمایه	ادارهٔ شرکت توسط مدیرعامل و هیئت‌مدیره انجام می‌شود، نه فقط یک شخص.
تعاونی	تأمین نیاز اعضا، مشارکت تولیدکنندگان یا مصرف‌کنندگان، فعالیت جمعی، رأی برابر برای اعضا (هر نفر یک رأی)، سود به نسبت سرمایه	هدف بیشتر منفعت جمعی است، نه فقط سودآوری فردی.
مؤسسهٔ خیریه/ غیرانتفاعی	اهداف غیرتجاری/ غیرسودآور، فعالیت در حوزه‌های خیریه، آموزشی، بهداشتی، رایگان‌بودن خدمات، انگیزهٔ انسان‌دوستانه	سود هدف اصلی نیست، بلکه خدمت‌رسانی اولویت دارد.

پاسخ خیلی تشریحی

۱) چند نفر از فارغ‌التحصیلان رشتهٔ مهندسی تصمیم گرفته‌اند با سرمایه‌گذاری مشترک، کارخانهٔ تولید پنل‌های خورشیدی تأسیس کنند.

پاسخ: شرکت سهامی

دلیل: این فعالیت به سرمایهٔ نسبتاً زیادی نیاز دارد و چند نفر قصد دارند در تأمین سرمایه، مدیریت و سود و زیان کسب‌وکار شریک باشند؛ بنابراین شرکت سهامی مناسب‌ترین نوع کسب‌وکار است.

۲) یک عکاس قصد دارد به تنهایی آتلیهٔ عکاسی خود را راه‌اندازی کند و تمام تصمیم‌ها و سود کسب‌وکار متعلق به خودش باشد.

پاسخ: کسب‌وکار شخصی

دلیل: در این وضعیت، یک نفر مالک کسب‌وکار است، به طور مستقل تصمیم‌گیری می‌کند و تمام سود حاصل از فعالیت نیز به او تعلق می‌گیرد. این ویژگی‌ها با کسب‌وکار شخصی مطابقت دارد.

۳) گروهی از دامداران یک منطقه می‌خواهند خوراک دام و تجهیزات مورد نیاز را به صورت عمده خریداری کنند تا هزینه‌هایشان کاهش یابد.

پاسخ: تعاونی

دلیل: هدف این گروه، کاهش هزینه‌ها از طریق خرید مشترک و تأمین منافع اعضاست، نه کسب سود برای سرمایه‌گذاران. این ویژگی‌ها با تعاونی سازگار است.

۴) گروهی از نیکوکاران تصمیم گرفته‌اند مؤسسه‌ای برای حمایت از کودکان بی‌سرپرست تأسیس کنند و درآمدهای حاصل از کمک‌های مردمی را صرف ارائهٔ خدمات آموزشی و درمانی به این کودکان کنند.

پاسخ: مؤسسهٔ غیرانتفاعی (خیریه)

دلیل: هدف این مؤسسه کسب سود و تقسیم آن بین اعضا نیست، بلکه ارائهٔ خدمات عمومی و کمک به افراد نیازمند است. درآمدها و کمک‌های دریافتی نیز برای تحقق اهداف خیریه و توسعهٔ خدمات مؤسسه هزینه می‌شود؛ بنابراین مناسب‌ترین نوع سازمان برای این فعالیت، مؤسسهٔ غیرانتفاعی (خیریه) است.

۵) گروهی از فرش‌بافان یک روستا می‌خواهند محصولات خود را به صورت مشترک بازاریابی و عرضه کنند و منافع حاصل را میان اعضا تقسیم کنند.

پاسخ: تعاونی

دلیل: هدف اصلی این گروه، همکاری برای فروش بهتر محصولات و افزایش منافع اعضاست. چنین فعالیتی با اهداف و ویژگی‌های تعاونی مطابقت دارد؛ زیرا اعضا با همکاری یکدیگر نیازهای مشترک خود را برطرف می‌کنند.

۱۵۵ کدام‌یک از عبارت‌های زیر، به ویژگی‌های تعاونی اشاره دارد؟

الف) افزایش سرمایه برای یک شرکت تعاونی مصرف و تولیدی، فقط از طریق افزایش تعداد سرمایه‌گذاران امکان‌پذیر است.

ب) توزیع سود احتمالی، در پایان دوره به نسبت سرمایهٔ هر عضو است.

ج) هر کدام از اعضا به طور یکسان در سود و زیان آن شریک هستند.

د) افزایش سرمایه فقط از طریق بانک امکان‌پذیر است.

ه) تعاونی‌ها مراحل راه‌اندازی کاملاً متفاوتی با شرکت‌ها دارند.

و) شرکت تعاونی کسب‌وکاری است که با هدف تأمین نیازمندی‌های اعضا تشکیل می‌شود و به بهبود وضعیت اقتصادی آن‌ها کمک می‌کند.

ز) در تعاونی تولید، تعدادی تولیدکننده جهت بهره‌مندی از مزایای فعالیت‌های اقتصادی با مقیاس بزرگ، گرد هم می‌آیند.

۱) «ب» ـ «و» ـ «ز»
۲) «الف» ـ «ج» ـ «ه»
۳) «ب» ـ «ج» ـ «ه»
۴) «الف» ـ «و» ـ «ز»

پاسخ: گزینهٔ ۱

زیرمبحث: درس ۲

درس Box

تعاونی‌ها:

- شرکت تعاونی کسب‌وکاری است که با هدف تأمین نیازمندی‌های اعضا تشکیل می‌شود و به بهبود وضعیت اقتصادی آن‌ها کمک می‌کند.
- در تعاونی تولید، تعدادی تولیدکننده جهت بهره‌مندی از مزایای فعالیت‌های اقتصادی با مقیاس بزرگ، گرد هم می‌آیند و با اقدامات جمعی، منفعت خود را بیشینه می‌کنند.

مثال تعاونی کشاورزی را عده‌ای از کشاورزان تشکیل می‌دهند تا برای تهیهٔ بذر مرغوب و تهیهٔ سموم و کود و نیز امکان بازاریابی، تبلیغات جمعی و ایجاد زنجیرهٔ توزیع (راهی که کمک می‌کند کالا از دست تولیدکننده به درستی و مؤثر به دست خریدار برسد.) به آن‌ها کمک کند.

شباهت تعاونی‌ها با شرکت‌ها	تعاونی‌ها مراحل راه‌اندازی کم‌وبیش مشابهی با شرکت‌ها دارند. توزیع سود احتمالی در تعاونی‌ها همانند شرکت‌ها در پایان دوره به نسبت سرمایهٔ هر عضو است.
تفاوت تعاونی‌ها با شرکت‌ها	نحوهٔ ادارهٔ تعاونی‌ها براساس هر نفر، یک رأی است، یعنی هر کدام از اعضا، صرف‌نظر از این‌که چه‌قدر از سرمایهٔ تعاونی را تأمین کرده باشد، یک رأی خواهد داشت.

پاسخ خیلی تشریحی

بررسی عبارات صوت سؤال:

الف) نادرست؛ تعاونی‌ها می‌توانند از روش‌های دیگری مثل دریافت وام، سرمایه‌شان را افزایش دهند، نه فقط با اضافه‌کردن سرمایه‌گذار.

ب) درست

ج) نادرست؛ توزیع سود احتمالی در تعاونی‌ها در پایان دوره به نسبت سرمایهٔ هر عضو است.

د) نادرست؛ منابع افزایش سرمایه محدود به بانک نیست و می‌تواند از طریق جذب اعضای جدید یا سرمایه‌گذاری مجدد اعضا باشد.

ه) نادرست؛ تعاونی‌ها مراحل راه‌اندازی کم‌وبیش مشابهی با شرکت‌ها دارند.

و) درست

ز) درست

۱۵۶ **مدیر یک شرکت خدمات نظافتی در طول یک سال، از انجام ۱۲۰۰ قرارداد خدماتی، مبلغ ۹۶۰ میلیون تومان درآمد کسب کرده است. اگر هزینه‌های انجام این خدمات یک‌سوم درآمد شرکت باشد، به ترتیب پاسخ پرسش‌های زیر در کدام گزینه بیان شده است؟**

- **سود این شرکت چند میلیون تومان است؟**
- **قیمت انجام هر قرارداد به طور متوسط چند ریال است؟**

۱) ۶۴۰ میلیون تومان ـ ۲/۶ میلیون ریال
۲) ۳۲۰ میلیون تومان ـ ۸ میلیون ریال
۳) ۶۴۰ میلیون تومان ـ ۸ میلیون ریال
۴) ۹۶۰ میلیون تومان ـ ۳ میلیون ریال

پاسخ: گزینهٔ ۳

زیرمبحث: درس ۱

پاسخ خیلی تشریحی ✔

مرحلهٔ اول: محاسبهٔ هزینهٔ کل شرکت:

$$\text{درآمد شرکت} = ۹۶۰ \text{ میلیون تومان}$$

$$\text{هزینه‌های شرکت} = \frac{۱}{۳} \times \text{درآمد شرکت} = \frac{۱}{۳} \times ۹۶۰ = ۳۲۰ \text{ میلیون تومان}$$

مرحلهٔ دوم: محاسبهٔ سود شرکت:

$$\text{سود} = \text{درآمد} - \text{هزینه} = ۹۶۰ - ۳۲۰ = ۶۴۰ \text{ میلیون تومان}$$

مرحلهٔ سوم: محاسبهٔ قیمت هر قرارداد:

$$\text{قیمت هر قرارداد} = \frac{\text{درآمد}}{\text{تعداد قراردادها}} = \frac{۹۶۰,۰۰۰,۰۰۰}{۱,۲۰۰} = ۸۰۰,۰۰۰ \text{ تومان} = ۸,۰۰۰,۰۰۰ \text{ ریال} = ۸ \text{ میلیون ریال}$$

نکته برای تبدیل تومان به ریال، عدد مورد نظر را در عدد ۱۰ ضرب می‌کنیم (به بیان ساده‌تر یک صفر به عدد اضافه می‌کنیم) و برعکس برای تبدیل ریال به تومان، عدد مورد نظر را بر عدد ۱۰ تقسیم می‌کنیم (به بیان ساده‌تر یک صفر از عددمان کم می‌کنیم).

کنکور **صاحب شرکتی در طول یک سال ۵۶۰ میلیون تومان درآمد از ارائهٔ ۷۰۰ فعالیت خدماتی به دست آورده است. اگر هزینهٔ خدمات ارائه‌شده یک‌چهارم درآمد شرکت باشد، پاسخ پرسش‌های زیر به ترتیب از راست به چپ کدام است؟**

- **سود این شرکت، چند میلیون تومان است؟**
- **قیمت هر فعالیت خدماتی ارائه‌شده چند ریال است؟**

(سؤال ۱۴۷ کنکور انسانی ۱۴۰۴ ـ نوبت دوم)

۱) ۴۲۰ ـ ۶,۰۰۰,۰۰۰
۲) ۴۲۰ ـ ۶,۰۰۰,۰۰۰
۳) ۴۲۰ ـ ۸۰۰,۰۰۰
۴) ۴۲۰ ـ ۸,۰۰۰,۰۰۰

۱۵۷ **۴ نفر کل سهام یک شرکت فرضی را خریداری کرده‌اند. اگر مبلغ هر سهم ۲۵۰ تومان باشد و سهام شرکت مطابق جدول زیر بین این ۴ نفر تقسیم شده باشد و اگر نفر دوم (B)، مبلغ ۱۲,۷۵۰ تومان برای خرید سهام هزینه کرده باشد؛ آن‌گاه:**

سهامداران شرکت	میزان مالکیت افراد از دارایی شرکت
A	٪۲۰
B	؟
C	٪۳۰
D	٪۲۰

الف) کل سرمایهٔ شرکت چند تومان است؟

ب) فرد چهارم (D)، چند تومان برای خرید سهام هزینه کرده است؟

ج) اگر سود شرکت در پایان سال ۷۰۰ تومان باشد، سهم فرد اول (A) و فرد سوم (C)، از سود چند تومان است؟

د) تعداد سهم‌های ارائه‌شده توسط شرکت کدام است؟

۱) الف) ۴۱۵۰۰، ب) ۳۳۰۰، ج) ۲۳۰ ـ ۲۲۵، د) ۱۷۰

۲) الف) ۴۲۵۰۰، ب) ۸۵۰۰، ج) ۱۴۰ ـ ۲۱۰، د) ۱۷۰

۳) الف) ۴۲۵۰۰، ب) ۸۵۰۰، ج) ۲۳۰ ـ ۲۱۰، د) ۱۵۰

۴) الف) ۴۱۵۰۰، ب) ۳۳۰۰، ج) ۱۴۰ ـ ۲۲۵، د) ۱۲۰

پاسخ: گزینهٔ ۲

زیرمبحث: درس ۲

پاسخ خیلی تشریحی ✔

چون ۴ نفر کل سهام شرکت را خریده‌اند؛ در نتیجه مجموع درصد میزان مالکیت افراد از دارایی شرکت برابر با ۱۰۰ خواهد بود؛ در نتیجه درصد مالکیت فرد B، برابر خواهد بود با:

$$\text{درصد } ۱۰۰-(۲۰+۳۰+۲۰)=۱۰۰-۷۰=۳۰$$

$$\text{میزان مالکیت فرد از دارایی شرکت} = \frac{\text{ارزش سهام خریداری شده توسط فرد}}{\text{دارایی شرکت (ارزش کل سهام شرکت)}}$$

$$\text{درصد مالکیت فرد B از دارایی شرکت} = \frac{\text{ارزش سهام خریداری شده توسط فرد B}}{\text{ارزش کل سهام شرکت}}\times ۱۰۰$$

$$۳۰=\frac{۱۲,۷۵۰}{\text{ارزش کل سهام شرکت}}\times ۱۰۰ \Rightarrow \text{ارزش کل سهام شرکت} = \frac{۱۲,۷۵۰\times ۱۰۰}{۳۰} = ۴۲,۵۰۰ \text{ تومان}$$

$$\text{هزینهٔ فرد D بابت خرید سهام} = \text{تعداد سهام خریداری‌شده توسط فرد D} \times \text{ارزش هر سهم}$$

یا

$$\text{هزینهٔ فرد D بابت خرید سهام} = \text{درصد مالکیت فرد D از دارایی شرکت} \times \text{ارزش کل سهام شرکت}$$

$$\text{هزینهٔ فرد D بابت خرید سهام} = \frac{۲۰}{۱۰۰}\times ۴۲,۵۰۰ = ۸,۵۰۰ \text{ تومان}$$

$$\text{سود تعلق‌گرفته به هر فرد} = \text{درصد مالکیت فرد از دارایی شرکت} \times \text{سود شرکت}$$

$$\text{سود تعلق‌گرفته به فرد A} = \frac{۲۰}{۱۰۰}\times ۷۰۰ = ۱۴۰ \text{ تومان}$$

$$\text{سود تعلق‌گرفته به فرد C} = \frac{۳۰}{۱۰۰}\times ۷۰۰ = ۲۱۰ \text{ تومان}$$

$$\text{تعداد سهام شرکت} = \frac{\text{ارزش کل سهام شرکت}}{\text{ارزش هر سهم}} = \frac{۴۲,۵۰۰}{۲۵۰} = ۱۷۰ \text{ عدد}$$

۱۵۸ به ترتیب هر یک از عبارت‌های زیر، مربوط به مزایا و معایب کدام نوع از کسب‌وکار است؟

- **مالکیت کامل سود**
- **بار سنگین مسئولیت**
- **تأخیر در تصمیم‌گیری**
- **قوانین پیچیده‌تر و گزارش‌دهی بیشتر**
- **مشکل تأمین مالی**
- **مسئولیت نامحدود در مقابل بدهی‌ها و دعاوی**

۱) از مزایای کسب‌وکار شخصی ـ از معایب کسب‌وکار شرکتی ـ از مزایای کسب‌وکار شخصی ـ از معایب کسب‌وکار شخصی ـ از معایب کسب‌وکار شرکتی ـ از مزایای کسب‌وکار شخصی

۲) از مزایای کسب‌وکار شرکتی ـ از معایب کسب‌وکار شخصی ـ از معایب کسب‌وکار شرکتی ـ از معایب کسب‌وکار شخصی ـ از معایب کسب‌وکار شرکتی ـ از مزایای کسب‌وکار شخصی

۳) از مزایای کسب‌وکار شرکتی ـ از معایب کسب‌وکار شرکتی ـ از مزایای کسب‌وکار شرکتی ـ از معایب کسب‌وکار شرکتی ـ از معایب کسب‌وکار شخصی ـ از معایب کسب‌وکار شخصی

۴) از مزایای کسب‌وکار شخصی ـ از معایب کسب‌وکار شخصی ـ از معایب کسب‌وکار شرکتی ـ از معایب کسب‌وکار شرکتی ـ از معایب کسب‌وکار شخصی ـ از معایب کسب‌وکار شخصی

مشاوره مزایای کسب‌وکار از مباحث مهم درس دوم است. حتماً جداولی که در فعالیت‌های فردی در کلاس (صفحه‌های ۱۵ و ۱۸) آورده شده است را به خاطر بسپارید. (کلاً تمامی تمرین‌ها و فعالیت‌های کتاب درسی مهم هستند و احتمال طرح سؤال از این قسمت‌ها در کنکور سراسری بالاست.)

پاسخ: گزینهٔ ۴

زیرمبحث: درس ۲

درس Box

مزایای کسب‌وکار شخصی	معایب کسب‌وکار شخصی
راه‌اندازی آسان و هزینه‌های نسبتاً اندک	بار سنگین مسئولیت (همه‌چیز به شما برمی‌گردد، حتی در ناخوشی و سفر.)
آزادی عمل و سهولت در تصمیم‌گیری (تصمیم‌گیری در مورد بازاریابی، تغییر شرایط بازار و ...)	مشکل تأمین مالی (پس‌انداز شخصی و قرض از دوستان و خانواده)
مالکیت کامل سود	مسئولیت نامحدود در مقابل بدهی‌ها و دعاوی
منافع مالیاتی (فقط یک بار مالیات بر درآمد می‌دهید.)	ـــــ

مزایای ایجاد شرکت (سهامی)	معایب ایجاد شرکت (سهامی)
مسئولیت محدود برای سهامداران (ضرر و بدهی سهامداران محدود به میزان سهام)	هزینه‌های راه‌اندازی بالاتر
امکان افزایش سرمایه و تأمین مالی بانکی (از طریق افزایش سهامداران یا افزایش سرمایهٔ آن‌ها و نیز وام‌های بانکی)	تأخیر در تصمیم‌گیری
امکان رقابت بالاتر (به دلیل مقیاس تولید بالا، امکان سرمایه‌گذاری بیشتر و قیمت پایین‌تر نسبت به رقبا)	پیچیدگی در رابطهٔ مدیریت و مالکیت و موفقیت‌های غیرفردی
تخصص‌گرایی بیشتر (امکان جذب افراد توانمندتر در زمینه‌های تخصصی و ویژه)	تقسیم سود به تناسب مالکیت سهام
ـــــ	قوانین پیچیده‌تر و گزارش‌دهی بیشتر

پاسخ خیلی تشریحی

- مالکیت کامل سود: از مزایای کسب‌وکار شخصی
- بار سنگین مسئولیت: از معایب کسب‌وکار شخصی
- تأخیر در تصمیم‌گیری: از معایب کسب‌وکار شرکتی
- قوانین پیچیده‌تر و گزارش‌دهی بیشتر: از معایب کسب‌وکار شرکتی
- مشکل تأمین مالی: از معایب کسب‌وکار شخصی
- مسئولیت نامحدود در مقابل بدهی‌ها و دعاوی: از معایب کسب‌وکار شخصی

۱۵۹ **کدام‌یک از موارد زیر، در اساس‌نامهٔ شرکت ذکر نمی‌شود؟**

۱) چگونگی تقسیم و فروخته‌شدن سهام

۲) چگونگی تأمین سرمایهٔ اولیه

۳) روش‌های تبلیغاتی شرکت برای جذب مشتریان و افزایش فروش محصولات

۴) چگونگی تقسیم سود و زیان

پاسخ: گزینهٔ ۳

زیرمبحث: درس ۲

پاسخ خیلی تشریحی ✔

موارد مشخص‌شده در اساس‌نامهٔ شرکت

- شرکت برای چه کسب‌وکاری تشکیل شده است؟
- سهام آن، چه میزان است و چگونه تقسیم و فروخته می‌شود؟
- چگونه شرکت سرمایهٔ اولیهٔ خود را تأمین می‌کند؟
- چگونه سود و زیان تقسیم می‌شود؟
- سهامداران چه حقوق و مسئولیت‌هایی در شرکت دارند؟
- شرکت چگونه منحل می‌شود؟

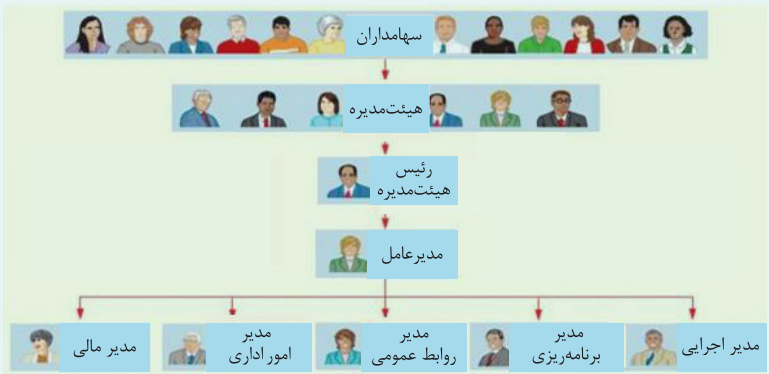
۱۶۰ **کدام‌یک از افراد زیر، در ساختار سازمانی شرکت سهامی مستقیماً زیر نظر مدیرعامل قرار ندارد؟**

۱) مدیر مالی
۲) مدیر روابط عمومی
۳) مدیر امور اداری
۴) رئیس هیئت‌مدیره

پاسخ: گزینهٔ ۴

زیرمبحث: درس ۲

درس Box

پاسخ خیلی تشریحی ✔

در ساختار سازمانی شرکت‌های سهامی، **مدیرعامل** مسئول ادارهٔ امور اجرایی شرکت است و مدیران بخش‌های مختلف مانند **مدیر مالی**، **مدیر امور اداری**، **مدیر روابط عمومی**، **مدیر برنامه‌ریزی** و **مدیر اجرایی** تحت نظر او فعالیت می‌کنند. در مقابل، **رئیس هیئت‌مدیره** در سطحی بالاتر از مدیرعامل قرار دارد و جزء مدیران زیرمجموعهٔ او محسوب نمی‌شود.

بنابراین **رئیس هیئت‌مدیره مستقیماً زیر نظر مدیرعامل فعالیت نمی‌کند** و گزینهٔ (۴) پاسخ درست است.